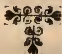
AVLI PERSII FLACCI SATYRÆ SEX.

AVLI PERSII FLACCI SATYRÆ SEX.

Cum posthumis Commentariis IOANNIS BOND,

Quibus recens acceßit Index verborum:

Nunc primùm excusæ.







PARISIIS,

Apud { SEBASTIANVM CRAMOISY, Architypographum regium, & GABRIELEM CRAMOISY. } viâ Iacobæâ.

M. DC. XLIV.







ILLVSTRISSIMO DOMINO D. DE ROHAN, COMITI DE ROCHEFORT.



VLGATVRVS *Persium amantissimus parens meus* (ILLVSTRISSIME COMES) *ad alium præter te confugere non debuit, si precibus meis, & optatis voluit occurrere. Nempe prodesse conatur adolescentibus qui literas humaniores degustant pleniùs, quorum si te principem dixero, ne-*

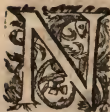
que tui natales, nec acumen ingenij, nec ad ſcientias arripiendas ardor reclamabunt. Hæc ego qui iam per quadriennium video, ſi parenti non inculcarem, præuaricator; qui indidem haurio alacritatem ad literas ſi tacerem, ingratus; quorum me voluit æmulum eſſe humanitas tua ſi non euulgarem, penè flagitioſus appeller. Prodeat ergo Perſius, morum caſtigator acerrimus, ſub illius auſpiciis cuius aſpectu nos virtus edocet; cuius in moribus nihil Satyricus carpat, omnes aliquid ediſcant; qui nihili faciat quam non ipſe ſit aſſecutus dignitatem, & ſupra reliquos commilitones elatus genere, plus ipſe ſibi, quàm maioribus debeat. Non habebit in hoc codice tenebras, quas de induſtriâ vir magnus affectauit: neque enim

placere tibi posset aliquid impeditum, cuius ingenio nihil hactenus implicitum occurrit. Imò si quo soles vultu reliqua, Poëtam recipis, plus lucis ex tuis oculis, quàm ex interprete quem habet adiunctum, se recepturum sperat. Sic de multis vno intuitu benè mereberis, quorum in partem veniet

Addictissimus tibi & obsequentissimus cliens,
IOANNES CRAMOISY,
filius SEBASTIANI Architypographi Regij.



LECTORI BENEVOLO SALVTEM.



IHIL vnquam magis expetiui (candide Lector) quàm vt vota Deo, hominibus promissa pręstare valeam. Illa verò persoluere, quatenus homo sum, vires meas longè superat; hæc adimplere, (vsquequò licita sunt & honesta) animus certè nunquam deerit.

Promisi equidem quatuor ferè abhinc annis, cùm Scholia mea in Horatium emitterē, maiora aggressurum, si Deus longiorem huius vitæ vsuram mihi dedisset, præsertim si intellexerim studiorum meorū labores Musarū alumnis gratos fore & acceptos. Alterum Deus pro suâ in me misericordiâ concessit, alterum testantur multorum doctissi-

morum virorum laudes, quas in illud Commentariolum meum plenâ manu congesserunt. Idque opinor non aliam ob causam fecerunt, nisi quòd in illo fuerim breuis & succinctus, nec minùs breuis quàm apertus & perspicuus, quod præstare teste Cicerone, difficile est. Nam in re magnâ & sententiâ longâ, breuitatem orationis adhibere, sine dubio obscuritatem parit, vnde illud poëtæ: ——*breuis esse laboro,*

Obscurus fio.——

Proinde Orationis opportunitas, vt benè dixit Pindarus, παντὸς ἔχει κορυφὰν omnium rerum præcipuam laudem meretur, quæ & breuis sit, cùm breuitate opus est, & longa, cùm res & tempus verborum multitudinem desiderant. *At stylus Persij*, cùm sit adeò figuratus, vt ne voculum quidē vnum sit expers alicuius artificij, quis in illo explicando breuitatem à me expectabit? Siquidem quod Horatius admisit, negat Persius, qui cōsultò est obscurus, suísq; scriptis caliginem & tenebras ex industriâ ob-

iecit. Multi tamen & ſancti & eruditi viri hunc libellum in oculis, ſeu mauis in oſculis habuêre, nec immeritò, quippe qui ſententiarum grauitate & verborum pondere haud vlli Satyrographo poſtponẽdus eſt. Vitia namque inſectatur acerrimè, virtutes verò ad cœlum laudibus euehit ſanctiſſimè. In quo miram inuenies eruditionem, ſtylum terſum & politum, varietatem rerum iucundiſſimam, omnia denique non vbiuis obuia, ſcitu tamen (ſi quid aliud) digniſſima. Mole, fateor, eſt perexiguus, ſic etiam ſunt gemmæ pretioſæ; ſed tantò plus habet authoritatis, quantò minùs habet ponderis. Vnde luculenter cecinit Martialis:

Sæpiùs in libro memoratur Perſius vno,
Quàm leuis in totâ Marſus Amazonide.

Non ſum neſcius (Lector humaniſſime) quantæ ſit difficultatis hunc Poëtam planè & plenè interpretari: qui adeò nodoſus eſt & ſublimis, vt nemo ferè omnium veram ac inte-

gram ipsius notitiam sibi vnquam assumpserit: imò (vt audacter Lubinus pronuntiat) Persius à nemine adhuc virorum doctorum per omnia plenè est intellectus. Neque me latet quantæ sit audaciæ post tot literatissimos viros, qui in hoc opere sudârunt, aliquid de meo afferre. Quod scripsi tamen, in spem venio quòd tibi arriserit, non modò quia breuior sum reliquis, sed etiam quia ordo Constructionis & Ecphrasis adiuncta, vnà cum Annotationibus in margine appositis, Persium ex composito obscurum & tenebris inuolutum, tibi vtcunque clarum reddent & manifestum. Quòd si scripta mea non per omnia votis tuis respondeant, ignoscas mihi quæso beneuole Lector. Nihil enim adeò elaboratum conficiunt homines, quod omnibus numeris sit absolutum: nec quisquam tam solidè doctus est, aut in eâ arte quam profitetur, adeò exercitatus, quin interdum errare, decipi, & labi possit.

Tui studiosiss. IOAN. BOND.



VITA PERSII

PER

IOANNEM BRITANNICVM.

PERSIVS Flaccus in Thuſcia Volaterras habet patriam, quod Euſebius teſtatur, ipſeque in vltimâ ſuâ ſatyrâ innuit, cùm ait:

——— mihi nunc Ligus ora
Intepet, hybernatque meum mare, quà latus ingens
Dant ſcopuli, & multâ littus ſe valle receptat,
Lunai portum eſt operæ cognoſcere ciues.

Nam Luna oppidum eſt & portus Thuſciæ, vt ſentiunt Strabo & Plinius. Oſtendit igitur poëta ſe Thuſcum eſſe, cùm ait,

Hybernatque meum mare.

Volaterræ oppidum eſt hoc modo

ædificatum: in profundâ valle ſublimis & præceps vndique collis exſtat, cuius in vertice planicies eſt, in quâ ſita ipſius ſunt vrbis mœnia, atque ſtadiorum quindecim aſcenſus eſt. E cuius baſi rupes tota ardua atque difficilis. Illic aliquando ex proſcriptis à Syllâ quatuor militum complentes ordinem, biennio per obſidionem preſſi, tandem per inducias diſcedentes locum illum reliquerunt. Natus eſt ibi Perſius anno vigeſimo primo Imperij Tiberij, tertio anno poſt paſſionem Chriſti Dei noſtri, mortuus anno ætatis ſuæ trigeſimo, anno nono imperij Neronis, quo anno thermæ à Nerone ædificatæ ſunt. Cùm literarum cauſſâ Romam veniſſet annos egreſſus pueritiæ, in diſciplinâ ſe tradidit Cornuto philoſopho, vt ipſe cecinit in quintâ ſatyrâ, vbi ait:

Cùm primùm pauido cuſtos mihi purpura ceſſit,
Bullaque ſuccinctis laribus donata pependit:

Me tibi suppositi, teneros tu suscipis annos
Socratio, Cornute, sinu.

Eum summâ pietate coluit & obedientiâ. Vsus est amicitiâ in primis Minutij Macrini Brixiani, equestris ordinis, principis viri, singulari modestiâ, & fide, & Cæsi Bassi poëtæ lyrici. Ætate iam adultâ sex satyras mirâ carminis acerbitate scripsit, quæ nunc in manibus habentur, in quibus summa eius ingenij virtus iudicatur. Vnde non immeritò Quintilianus eum multum veræ gloriæ meruisse, quamuis vno libro, prodidit. Quæ ab aliis traduntur de eius vitâ, cùm authoritate careant, mihi non probantur. Tenuium opum se fuisse declarat illic,

Quis expediuit Psittaco suum Χαῖρε?
Picásque docuit verba nostra conari?
Magister artis, ingeníque largitor
Venter.

TESTIMONIA
VETERVM SCRIPTORVM
DE PERSIO.

M. Fabij Quintil. lib. 10. Inst. Orat.

Multùm & veræ gloriæ, quamuis vno libro, Persius meruit.

M. Val. Martialis ex lib. 1. Epigr.

Sæpiùs in libro memoratur Persius vno,
Quàm leuis in totâ Marsus Amazonide.

Hieronymi in Chron.

Anno Imp. Tib. trigesimo secundo, Olympiade ducentesimâ tertiâ, Persius Flaccus Poëta Volaterris nascitur, & Olympiade ducentesimâ decimâ moritur: cuius præceptor Cornutus Philosophus à Nerone posteà in exilium pulsus est.

Cassiodori in Fastis.

Gallo & Noniano Coss. Persius Flaccus Satyricus Poëta Volaterris nascitur.

Diomedis ex lib. III. Gramm.

Satyra dicitur carmen apud Romanos, nunc quidem maledicum, & ad carpenda hominum vitia archaeæ comediæ charactere compositum, quales scripserunt Lucillius & Horatius, & Persius: sed olim carmen, quod ex variis poëmatibus constabat, Satyra vocabatur, quales scripserunt Pacuuius & Ennius.

AVLI PERSII FLACCI
IN SVVM SATYRARVM Librum.

PROLOGVS.

Nec fonte labra [a] *prolui* [b] *Caballino;*
Nec in [c] *bicipiti somniasse* [d] *Parnasso*
Memini, vt [e] *repentè sic Poëta* [f] *prodirem.*

In hoc anteloquio (quod veriùs Ænigma dixeris) Persius *aliorum carpit vitia, nobilium nempè, & diuitum Romanorum, qui aut lucri causâ aut famæ dulcedine quasi diuino spiritu afflati, è vestigio Poëtæ euadunt excellentissimi. Atque hoc Satyricis in more positum est, vt se ipsi acerbiùs reprehendant, quò aliorum sordes & ineptias liberiùs insectentur, acriùsque perstringant. Primùm igitur suam in re Poëticâ scientiam extenuat, in eo, quòd nullum prorsùs commercium cùm Musis habuerit, vnde subitò Poëta fieret.*

a Proluo, is. plerumque significat multùm, siue multo tempore lauare. *Vel,* labra belluarum more aquis immergere. Verùm Persius, cùm in hoc Exordio se deijciat, & fastum à se procul remouere cupiat, sic intelligendus est, quasi dicat, *Ego ne primis quidem labris fontem Pegaseium leuiter attigi.*

b Fonte equino, quem ictu vngulæ, Pegasus equus ille

Nec prolui labra fonte Caballino;] .i. Ego Persius Satyras iam scripturus, vix dùm fonti Pegaseo labra admoui, vt olìm Hesiodus; [*nec memini somniasse in bicipiti Parnasso*,] .i. nec in memoriam reuocare possum; quòd aliquando dormierim in Parnasso monte illo bivertice. (sicut Ennius) *vt sic prodirem Poëta repentè*] .i. vt vnico fontis gustu, vel vt Musis in Parnasso semel visis, statim Poëta euaderem.

penniger Bellerophontis effodit, cùm in Heliconem Bœotiæ montem Musis sacrum, euolasset. Vide Ouid. Metam. lib. 5. Quæ quidem fabula, originem (opinor) traxit, ab acumine mentis, equo alato, imò qualibet sagittâ velocioris, in Poëtis præsertim. *c* In duos colles surgenti. *d* *Parnassus*, mons est in Phocide Apollini & Musis poëtarum Præsidibus consecratus, duos habet vertices, vnde *biceps* appellatur. Caput pro fastigio. *e* Celeriter, sine vllo labore, diuinitùs. *f* Quasi nouum miraculum è tenebris in lucem prodirem.

a Heliconidásque, pallidámque
b Pyrenen
Illis relinquo, quorum imagines
c lambunt
Hederæ d sequaces: Ipse e semipaganus
f Ad sacra vatum carmen affero nostrum.

a Sodalitium Musarum, quæ à monte Helicone quem incolunt, dictæ sunt *Heliconides*. *b* Fontem in pede Acrocorinthi Musis peculiariter sacrum, qui aquas ad imum vsque habet perspicuas & potui iucun-

Relinquo Heliconidásque pallidámque Pyrenen illis, quorum imagines hederæ sequaces lambunt:] .i. eam ob causam (quia

ſc. hoc mihi, de quo alij gloriantur, vindicare nequeo) ego, & montes & fontes Muſis conſecratos, illis relinquo, quorum ſtatuæ in Camœnarum æde poſitæ, hederæ foliis coronantur, ad immortalia ingenij monumenta: [*Ipſe ſemipaganus affero carmen noſtrum ad ſacra vatum.*] .i. Ego verò, etſi Poëta ſubruſticus ſim & agreſtis, verſus tamen meos ad ſacram Apollinis ædem adporto, idque quaſi penuriâ coactus facio, veluti pſitacus & alia bruta animalia, quæ fame ſtimulante, vocem humanam diſcunt effingere.

diſſimas. *Pallida* dicitur Pyrene, ob pallorem è ſtudio contractum: albicant enim qui vitam degunt ſedentariam. Perſ. —*iuuat impalleſcere chartis.* *c* Circumeunt, & quaſi linguâ ambiunt. Hedera enim Baccho ſacra, habet folia in linguæ ſpeciem deſinentia, è quibus ſicuti ex foliis lauri, ſerta fiebant ad vates coronandos, quoniam in Bacchi tutelâ erant. Virg. *Paſtores hederâ creſcentem ornate poëtam.* *d* Hederæ natura eſt, ea quibus adhæret tenaciter perſequi. *e* Semipoëta, poëta minus politus, ſemiruſticus, qui Satyris meis profanis ſacra aliorum poëmata contamino. *f* Ad Poëtarum cœtus & conuenticula, quibus ſe inſerere Perſius non audet. *Vel*, ad Muſarum & Apollinis Bibliothecam ab Auguſto Cæſare extructam, ad quam Poëtæ opera ſua deferebant.

Quis expediuit [a] *pſitaco* [b] *ſuum χαῖρε?*
Coruos quis olim [c] *concauum ſalutare?*
Picáſque docuit noſtra verba [d] *conari?*
Magiſter artis [e] *ingeníque largitor*

a *Pſitacus*, auis eſt ex Indiâ, quæ vocem humanam ſuper omnia reddit, & quidem ſermocinans: cui cùm ſit lingua latior quàm

f *Venter, negatas artifex sequi voces.*

Animaduerte LECTOR, *quòd Persius non de se hîc seriò loquitur, qui Eques fuit Romanus locupletissimus, sed sub suâ personâ, poëtas exagitat insulsos & parasitastros, qui ventris explendi gratiâ, patronis suis diuitibus molli aliquo poëmate adblandiebantur.*

Quis expediuit psitaco suum χαῖρε?] .i. quis psitacum docuit tam expeditè proferre hanc salutantis vocem, sc. SALVE? [*quis olim docuit coruos salutare concauum?*] .i. quis Augusti temporibus, coruum instruxit raucam & concauam salutationem enarrare? [*& quis docuit picas conari verba nostra?*] .i. quisnam garrulas docuit picas, nostras hominum voces exprimere? Persius suæ interrogationi respondet. [*Venter magister artis & largitor ingeni, artifex sequi voces negatas*] .i. Venter famelicus humanum loqui docuit has aues, qui quidem venter, artis poëticæ est magister, & à quo ingenium fit subtilius: venter (inquam) qui peritus est & valdè ingeniosus, ad sequendum & consequendum vocem humanam, auibus à naturâ negatam.

cæteris auibus, eò faciliùs verba hominis articulatur patentiore plectro & palato.
b Quasi proprium & naturale illi esse videatur.
c Salutationem quasi ex concauâ speluncâ proficiscentem.
d Imitari, *vel*, magno conatu proferre.
e Fames ingenij acumen multis largitur.
Mart. *Et labor ingenium miseris dedit, & sua quemq; Aduigilare sibi iussit fortuna premendo.*
f Venter esuriens.
Virg. *—& duris vrgens in rebus egestas.*

QVOD SI [a] DOLOSI SPES REFVLSERIT NVMMI :

Coruos Poëtas, & poëtrias picas
[b] *Cantare credas* [c] *Pegaseium*
[d] *melos.*

Quòd si spes nummi dolosi refulserit, credas coruos poëtas, & picas poëtrias cantare melos Pegascium.] .i. Verùm si apparuerit spes nummi homines facientis dolosos, credere tu quidem possis, coruos quasi poëtas, & picas quasi poëtrias, dulcissimum carmen fundere, quale canunt poëtæ, qui è fonte Pegaseio se bibisse iactitant.

a NVMMVS dolo plenus est, & multos facit dolosos. Phocidides. Χρυσὸς ἀεὶ δυλὸς ἐπὶ χαὶ ἄργυρος.
b Cantare posse.
c Carmen suauissimum, quasi ad Pegasi fontem elaboratum.
d Hic versiculus mirè vexauit Interpretes, qui de quantitate *Melos*, & scripturæ litigarunt sed sine causâ, me iudice. Nam, *Melos* etsi lege carminis primam sæpiùs corripit, Homerus tamen in Hymnis, μέλος, priore productâ extulit, cuius exemplum in hoc versu sequitur Persius. Et Martianus Capella libro nono cecinit: *Et melicos cantus melica grata tulit.* Vt de aliis taceam, Politianus in suis Miscellaneis, multis abhinc annis, & Clauerius (literarum certè lumen) in nuperis suis Annotationibus, *Nectar*, pro *Melos* legendum esse contendunt. quorum ille se legisse *Nectar* in codice antiquissimo affirmat; hic verò, dictionem *Nectar* à se repertam & fideliter exhibitam, ingenuè testatur. Sunt qui sedes mutant, vt dictio *Credas* in fine versus collocetur. Alij literam *l*, geminant, vt scansionis stet ratio, sicuti in Virgilio. *Relliquias Danaum*——— In hac opinionum varietate, penes te est, Lector beneuole, vtra tibi magis lectio placuerit: vulgatam ego non repudio, at Persio mendum adscribere, nefas esse iudico.



A. PERSII FLACCI

SATYRA PRIMA.

O *CVRAS HOMINVM! O QVANTVM EST IN REBVS* [a] *INANE!*
Quis leget hæc? M. *min' tu istud ais?*
nemo Herculè. P. *nemo?*
M. *Vel duo, vel nemo.* P. *turpe & miserabile.* M. *quare?*
P. [b] *Ne mihi* [c] *Polydamas, & Troïades* [d] *Labeonem.*
Prætulerint.——

Persius in huius Satyræ exordio, cum indignatione exclamat contra Romanos, qui non modò in versibus, sed etiam in prosâ oratione, colore poëtico sunt abusi: eò nimirùm vt apud vulgus laudem quærerent.

O CVRAS *hominum!*] .i. O vanas & varias hominum cogitationes! *quantum inane est in rebus!*] .i. quanta est in rebus humanis insipientia! [*quis leget hæc?*] .i. quotusquisque has meas leget Satyras

[a] *Inane* quandoq; ponitur pro eo spacio quod intercedit inter cœlum & terras, ex Democriti & Epicuri sententiâ, vt Virg. in Sileno. *Namque canebat vti magnum per inane coacta Semina, terrarúmque animæq; marisq; fuissent.* Hic verò significat ingenij vel rationis vacuitatem: seu potiùs leues & inanes homines, quos Græci appellant Κενόδοξους, .i. *inanis gloria cu-*

acrimoniâ & acerbitate plenas? Hic introducitur Monitor aliquis, qui Persij orationem abrumpit. M. *ais tu istud mihi?*] .i. mihi ne ô Persi istud loqueris? [*hercule nemo.*] .i. per Herculem iuro, quòd nemo viuit hisce temporibus qui scripta tua mordacia leget, nam eò ventum est, vt versus dulces & lasciui duntaxàt in pretio sint & honore. P. *nemo?*] .i. itá-ne verò? (inquit Persius) nemon' hæc carmina mea curabit? Respondet Monitor. *Vel duo, vel nemo.*] .i. pauci admodum, seu potiùs nemo reperietur, qui Satyricam tuam mordacitatem legere sustinebit. P. *turpe & miserabile.*] .i. quòd nemo lecturus sit scripta mea (inquit Persius) ad honestatem & bonos mores spectantia, hoc quidem turpe est & miseratione dignum. M. *quare?*] .i. cur turpe hoc dicis & miserabile (inquit Monitor?) Respondet Persius. *Ne Polydamas & Troïades prætulerint mihi Labeonem.*] .i. equidem vereor, ne Polydamas [.i. NERO] & Troïades (.i. Romani ineptè iudicantes) Labeonem poëtam insulsum mihi præposuerint.

pidos. de quibus Horat. lib. 1. Satyr. IV. ——*inanes hoc iuuat.*——
b Hic versus perplexus sanè est & ambiguus, quapropter varios variè agitauit Interpretes. Sunt qui volunt particulam *Ne* cum diphthongo scribi, vt sit Aduerbium affirmandi: alij diphthongum reijciũt, vt sit Aduerbium imperandi. Liberum sit suum cuique iudicium. Ego verò neutrum probo, sed iis assentior, qui in oratione tam abruptâ, verbum *vereor, timeo, sollicitus sum*, vel huiusmodi subintelligunt, sic enim Poëta timoris speciem præ se fert, quid de suis Satyris iudicet populus, quem tamen vili æstimat & salsè irridet, est igitur Ironia. *c* *Polydamas* fuit Troïanus, Panthi filius, vir admodùm prudens, sed timidus, per quem poëta NERONEM carminum censorem intelligit, sicut per *Troïades* designat Ro-

manos, qui à Troïanis originem quùm traherent, facti sunt verè Troïades, i. effœminati, degeneres, luxuriosi. *d Accius Labeo*, (sic dictus, à labiorum magnitudine) insipidus & abnormis poëta fuit, Neroni tamen gratissimus, quòd Iliad. Homeri, verbum verbo reddens, fœdissimè transtulisset.

—Mo. *nugæ. non si quid turbida Roma*
[a] *Eleuet, accedas :* [b] *examénve improbum in illâ*
Castiges [c] *trutinâ : NEC TE QVÆSIVERIS* [d] *EXTRA.*

Nugæ.] .i. hæc NERONIS & vulgi temerarij iudicia (inquit Monitor) sunt verba leuia & nullius ponderis. [*si Roma turbida eleuet quid, non accedas castigésve examen improbum in illâ trutinâ :*] .i. si populus Romanus, cuius iudicium impurum est & mobile, quicquam tuæ laudis in cœlum vsque extollat deprimátve, aut imminuat, non tu statim illi opinioni debes adsentiri, neque vitiosum vulgi iudicium examinare aut castigare debes, in illâ peruersâ & iniquâ lance, quâ plebs Romana res ponderat. sed potiùs in trutinâ tui ipsius recti & limati iudicij, id corrigas & emendes. [NEC *quæsiueris te extra.*] .i. Nec verba, dicta, facta tua mensus fueris extra te. .i. iuxta opinionem populi, qui (vt benè Ho-

a Eleuare, quandoque significat sursùm leuare, vel in altum tollere. Hic verò ponitur, pro extenuare, vel rem laude dignam verbis deprimere. sic Liu. lib. XXVIII. *Q. Fabius res gestas in Hispaniâ eleuauit*, i. depressit. *b Examen*, est lancium lingua, quæ, quo pondus se vergit, exit: hîc autem per metaphoram à ponderatoribus deductam, significat iudicij inuestigationem.
c In illâ Po. Romani cen-

ratius.) ———*stultus honorem*
Sæpè dat indignis, & famæ seruit ineptus
sed tibi ad gloriam sufficiat benefacti Conscientia. NOSCE igitur teipsum, atque tuo de te incorrupto vtere testimonio.

surâ. *Trutina* propriè est oblongum illud foramen, intra quod est lingua bilancis, in quo foramine ostenditur vel æquilibrium, vel inæqualitas rei ponderatæ. *d* Extra Conscientiam tuam.

Nam Romæ quis non? P. *ah, si fas dicere! sed fas*
Tunc cùm ad [a] *canitiem, & nostrum istud* [b] *viuere triste*
Aspexi, [c] *& nucibus facimus quæcúnque relictis:*
[d] *Cùm sapimus patruos, tunc, tunc, ignoscite* M. *nolo.*
P. *Quid faciam? sed sum petulanti* [e] *splene* [f] *cachinno.*

Nam Romæ quis non?] i. Romæ quis non iniquus est rerum æstimator? quis se extra se non quærit? *ah, si fas dicere!*] .i. vtinam liceret mihi (qui annum ætatis trigesimum nondum attigi) nefarios Romanorum mores impunè notare! [*sed fas tunc, cùm adspexi ad canitiem, & nostrum istud triste viuere.*] .i. sed fas esse videtur, quùm contemplor mentis meæ ca-

a Ego cum Autumno, viro imprimis erudito, qui hinc biennium singulares in Persium scripsit Annotationes, *canitiem* animi sapientiâ imbuti, potiùs quàm album capillitium, hîc explico. quamuìs, vt inquit Cyprian. videmus in pueris canos. Persius igitur fortasse fuit ἀνὴρ ἀργυρόχαιτος, cæsarie argen-

trâ, qualis fuit Hadrianus Imperator. *Canescunt homines magis à temporibus, quoniam regio illa est omnium siccissima.* Gal. lib. II. de Temperament.

b Vitam istâ nostram tristem & austeram. Est autem Hellenismus.

c Et Quum pueritiæ renunciauerim. Prouerbium est à puerorum lusibus ductum. Horat. Satyr. III. lib. II. *Ludere par impar, equitare in arundine longâ.*

nitiem & vitam seueram, [*& facimus quæcunque nucibus relictis :*] .i. & cùm facimus omnia, quæ facere debemus (grauiora nimirùm & magis seria) finitâ meâ & transactâ pueritiâ : [*cùm sapimus patruos,*] .i. quùm patrui mores didici, qui me instituit, [*tunc, tunc,*] .i. tunc licitum esse videtur, aliorum vitia liberè insectari, [*ignoscite,*] .i. ignoscite igitur mihi ô Romani, si in Satyris meis, vestram stultitiam omnibus deridendam patefaciam. Respondet Monitor nomine totius populi. *Nolo.*] i. nolo equidem tibi ignoscere, si scribas. Poëta igitur temporibus tyrannicis quasi metu perculsus, secum addubitat, vtrùm scribat an taceat. *Quid faciam? sed sum cachinno splene petulanti.*] .i. quamuis hîc mirificè fluctuo, vt quid faciam animi pendeo, natura tamen sic meum finxit & formauit splenem, vt non possim non aliorum vitia petulanter irridere.

d Quùm sapientiâ patruos imitamur & repræsentamus. Solent patrui, fratrum liberos suæ fidei & educationi commissos, acriùs obiurgare, si quid delinquant. Magna enim est in peccatis filij oculorum paternorum lippitudo seu potiùs cæcitas : at patruus ab hoc impotenti affectu liber, incorruptè iudicat, & castigat seuerè. Ex quo natum est, vt *Patruus* pro sæuo reprehensore seu castigatore ponatur. Cicer. pro Cælio. *Qui in reliquâ vitâ mitis esset, fuit in hac causâ pertristis quidem patruus, censor, castigator.* *e* Risus & lætitiæ affectus in splene est, vt Medici dicunt, cuius magnitudo facit homines ad risum procliuiores, iuxta illud. *Splen*

videre facit, cogit amare iecur. f *Cachinno, onis*, is est, qui solutè & immodicè ridet. Præcipit Seneca, vt risus sit sine cachinnatione, quâ nulla res ineptior, vt ait Catullus. *Si ridere concessum sit, vituperetur tamen cachinnatio.* Cic. Tusc. lib. IV. At nostri Poëtæ illa comparata est natura, vt in sectandis aliorum vitiis, ad risum sit profusior. quæ tamen cachinnatio, inter familiares aliquando locum habet, eoque magis, quùm Proditoribus & malæ mentis hominibus, eiusmodi risum emittendi, negata sit facultas.

Scribimus inclusi, numeros ille, hic pede liber,
Grande aliquid, quod [a] *pulmo* [b] *animæ prælargus anhelet:*
Scilicet hoc populo, [c] *pexúsque* [d] *togáque recenti,*
Et natalitiâ tandem cum [e] *Sardonyche* [f] *albus,*
Sede leget celsâ, liquido cùm [g] *plasmate guttur*
Mobile colluerit, [h] *patranti fractus ocello.*

Persius, vt alios cùm poëtas, tùm oratores liberiùs reprehendat, in primâ personâ tanquam de se etiam loquitur.

Inclusi scribimus,] .i. nos Romani Musæis nostris siue tuguriis inclusi, atque à turbâ remoti, poëmata scribimus & inge-

a Pulmo, est vnum de visceribus, cuius caro mollis est, leuis & spongiosa, vngulæ bubulæ adsimilis, qui cordi præparat & conficit spiritum, vt eius accessu innatus calor ventilatus, refrigeretur, vitalisq; spiritus tanquàm pabulo foueatur. Loquitur Poëta hoc loco & alibi, vt physicus, qui cum Lacedemonio medico magnam habuis-

nij neruos exercemus, [*ille numeros, hic liber pede,*] .i. ille sc. Poëta scribit versus, qui numeris constant: hic, orator nimirum, lege carminis solutus, in prosâ scribit oratione, [*aliquid grande, quod pulmo prælargus animæ anhelet :*] .i. quod pulmo aëris & venti plenus, præ defatigatione anxiè halans, proferat & pronunciet : [*scilicet pexus & tandem albus togâ recenti, cum Sardonyche natalitiâ leget hæc sede celsâ,*] .i. Poëta sc. capillos habens pexos, & tandem togâ candidâ tanquam in die festo exornatus, gerens etiam annulum cum gemmâ primariâ, quam die natali ab amico dono acceperat, hæc sua lasciua carmina, populo Romano, in cathedrâ sublimi recitabit, [*cùm colluerit guttur mobile plasmate liquido,*] .i. cùm priùs bibendo lauerit suum guttur, factum mobilius & flexibilius ad voces formandas, cum liquidâ potione, ex dulcioribus quibusdam rebus compositâ, [*fractus ocello patranti.*] i. libidinosum corporis habitum præ se ferens, dum impudica legit carmina, osculo lasciuo petulanter solutus.

se consuetudinem legitur.

b Anima, idem quod ἄνεμος, pro vento hîc ponitur.

c Pexatus, vel calamistratus. Martial. *Pexatus pulchrè rides mea carmina Zoile.*

d Togâ nouâ & nitidâ vestitus.

e *Sardonyx* est gemma pellucida, lapidem Sardium coloris rubei, & Onycha coloris subcandidi repræsentans. obtinet enim vtriusque colorem. *Onyx* gemma, duxit appellationem à similitudine vnguis humani, non solùm propter colorem, sed quia nihil sit in eo rugosum, nihil asperum, omnia verò vt in vngue læuia sunt & polita.

f Nitidus & comptus, gemmâ ac niueâ veste decorus.

g Eo (opinor) medicamento vsi sunt illi poëtæ belluli, ne clamore nimio & vocis contentione raucescerent. *h* *Patrare,* παιδοποιεῖν, propriè significat liberis procreandis operam dare.

significat etiam, quid vis incœptum ad finem perducere. Eumenius. *Res simul cœpta & patrata est, iunctúsque fuit rebellibus conatus & exitus.*

Heic, neque more probo videas, neque voce serenâ
Ingentes [a] *trepidare* [b] *Titos, cùm carmina* [c] *lumbum*
Intrant, & tremulo [d] *scalpuntur vbi intima versu.*

[a] Cum gannitu subsilire, & quasi ceuêre.
[b] Horatius *Rhamnos* appellat. dicti sunt *Titi*, vel à *Tito Tatio* Sabinorum rege, vel, *Titi*, quasi *tituli*, seu *tutuli*, quòd patriam tuerentur.
[c] Renes in lumbis.
[d] Sic, vt pruritus excitatur, veluti in amplexu.

Heic,] .i. in hoc auditorio, vbi talia carmina tanto cum apparatu à poëta palàm leguntur [*videas Titos ingentes trepidare, neque more probo, neque voce serenâ,*] .i. videre possis magnos & nobiles viros, Romanæ Reip. principes, more improbo & voce tremulâ, libidinem suam cum turpi corporis gestu demonstrare, [*cùm carmina intrant lumbum, & vbi intima scalpuntur versu tremulo.*] .i. quùm fœda illa carmina ad lumbum, libidinis sedem, penetrant: & quùm interiora viscera titillantur versu obscœno, voce trementi & effœminatâ, à poëtâ pronunciato.

Tun' vetule auriculis alienis colligis escas?
Auriculis, quibus & dicas [a] *cute perditus:* [b] *ohe!*

[a] Præ senio, vel multo studij labore, cutem habens deformem.
[b] *Ohe*, vox est

Quò didicisse, nisi hoc [c] *fermentum, & quæ semel intus*
Innata est, rupto [d] *iecore exierit* [e] *caprificus?*

Inuehitur Persius in poëtam rancidum, qui in ætate decrepitâ, lasciuorum versuum recitatione laudes quærit & gloriam.

Vetule, tun' colligis escas auriculis alienis?] .i. ô senex delire, tu-ne tuis lasciuis carminibus, materiam atque fomenta libidinis, Auditorum tuorum auriculis tanquam escam colligis? [*auriculis, quibus & dicas perditus cute; ohe!*] .i. auriculis, (inquam) tuorum Auditorum delicatulis, quibus tu senio rugosus te excuses, & dicas, [*ohe! quò didicisse? nisi hoc fermentum exierit,*] .i. ohe! in quem finem prodest poëticen didicisse, nisi hæc vana mea scientia, quæ me, vt fermentum massam panis inflat, in lucem prodierit, [*& caprificus exierit iecore rupto, quæ semel est innata intus?*] .i. & quorsum attinet didicisse carmina pangere, nisi illa intus & in corde penitùs comprehensa, foras tandem prorumpant, pectore patefacto, vt indè gloria comparetur?

satietatis, vsque ad fastidium, quod & asserit Iuuenal. Satyr. VII. ——*satur est, cùm dicit Horatius, ohe.*

c Translatio est vel à fermento quod suo feruore totam massam inflat, nec in eâ potest contineri: *vel*, ab agris stercore columbino fermentatis, quod humum densam quasi inflat, sicuti vana scientia poëtam scripturientem turgidum reddit & superbum.

d In quo vulgus animi affectus collocatos credebant. Catachresis est, seu durior Allegoria. *Iecur* pro *corde*. Ita enim magni poëtæ secundùm vulgi opinionem plerumque loqueba ntur.

Iuuenal. *Rumpe miser tensum iecur.*—— quod in inuidum quadrat. *e* *Caprificus*, è syluestri ficus genere, nullo vnquam tempore maturescens, quæ ruptis ferè saxis è muris solet erumpere, calices tantùm non fructùs producens.

En pallor, seniúmque, ô mores! vsque adeóne
[a] Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter?
At pulchrum est, digito monstrari, & dicier, hic est.
Ten' [b] cirratorum centum dictata fuisse
Pro nihilo pendas? ecce inter pocula quærunt
[c] Romulidæ saturi, quid [d] dia poëmata narrent.

a Nota, quòd Verbum finitiui modi ponitur pro substantiuo. *Scire tuum* pro *scientia tua*: sic Virgil. *Velle suum cuiq; est*,—— pro voluntas sua cuiq; est. *b* *Cirrati*, hoc loco sunt pueri, qui capillos habent intonsos & crispatos. *Coma in pueris est dulcis, reuerenda in senibus, veneranda in sacerdotibus, terribilis in bellatoribus, decora in adolescentibus, compta in mulieribus.*

Poëtastrum seipsum excusantem, irridet Persius.

En pallor, seniúmque.] .i. En quàm pallidus senex sis, vide, quale sit tuum senium. q.d. ô vetule, si te nihil aliud à scribendo recitandóque carmina lasciua impediat, certè illa ætas tua grandior, & faciei pallor, te alia studia sectari, aliósque mores amplecti admonerent. [*ô mores! vsque adeò tuum scire est nihil, nisi alter sciat*

Ambrof. in vi. Hexam.

c Romani dicti sunt *Romulidæ*, à Romulo, qui Romam condidit.

d Poëmata facra inter pocula non profananda Sic *dia Catonis fententia*, quod paulò elegantius eft, quàm diuina.

te fcire hoc?] .i. ô mores corruptos! an fcientia tua nihil commodi aut voluptatis tibi adfert, nifi alter fciat, te illâ fapientiâ effe præditum? imò, te extra te non quæras, fed tacitâ confcientiâ viue contentus. Sequitur obiectio poëtaftri. *At pulchrum eft, monftrari digito, & dicier, hic eft.*] .i. at, ô Perfi, quamuis tu aliorum de me fermones minimè cures, Ego certè pulchrum & præclarum effe puto, prætereuntium digitis monftrari, vt de me dicant, HIC eft egregius ille poëta Romanus. quod olim Athenis de Demofthene dixit muliercula aquam ferens alteríque infufurrans, οὗτος ἐστὶ Δημοσθένης, Hic eft ille Demofthenes. [*pendáfne pro nihilo te fuiffe dictata centum cirratorum?*] .i. an ducas pro nihilo, te effe poëtam, ex cuius libris pædagogi themata vel documenta defumunt, quæ centum difcipulis calamiftratis prælegunt & imitanda præbent? Refpondet Perfius, Romanos cum rifu fatyrico reprehendens, quòd inter potandum, de poëmatis inquirant & malè iudicent. *Ecce Romulidæ faturi quærunt inter pocula, quid dia poëmata narrent:*] .i. Ecce Romani cibo potúque diftenti, in conuiuiis inquirunt, quid diuina poëmata tractent & in fe contineant.

Heic

Heic aliquis cui circum [a] *humeros hyacinthina* [b] *læna est,*
[c] *Rancidulum quiddam* [d] *balbâ de nare locutus,*
[e] *Phyllidas,* [f] *Hypsiphylas, vatum & plorabile si quid,*
[g] *Eliquat, & tenero* [h] *supplantat verba palato.*
Assensere [i] *viri.* [k] *Nunc non cinis ille poëtæ*
Felix? Nunc leuior [l] *cippus non imprimit ossa?*
Laudant conuiuæ. Nunc non [m] *è manibus illis,*
Nunc non è tumulo, [n] *fortunatáque fauillâ*
Nascentur violæ?——

Heic si aliquis, cui læna hyacinthina est circum humeros, locutus quiddam rancidulum de nare balbâ, eliquat Phyllidas, Hypsiphylas, & quid plorabile vatum, & supplantat verba palato tenero, omnes viri assensere.] .i. in hoc conuiuio (vbi inquiritur de poëmatibus) si quis nobilium Romanorum vestimento purpureo amictus, [NERONEM fortasse taxat] aliquid fœtidum; auribus insuaue, per nares balbutit,

a Homines habent *humeros*, belluæ *armos*. Ouid. *Ex humeris armi fiunt.*——
b Læna, Græcè χλαῖνα, est vestis exterior, quæ super alba vestimenta solet indui. Cic. in Tusc. appellat *tegmen.* Læna hyacinthina.
c Putridum & putidum. Metaph. ducta à carne rancidâ & corruptâ.
d Emittendo spiritum per nares, balbutire videtur. *Balbus* is est, qui sermonem non articulatè explicat; cuius causa est, aut linguæ breuitas, aut crassities nimia nonnunquam affluentis hu-

si ineptas recitat fabulas affectuum & commiserationum plenas (cuiusmodi sunt poëmata de Phyllide & Hypsiphyle facta) & si quid aliud flebile à poëtis compositum, voce liquidâ pronunciat, ac verba sua quasi singultiens tenero frangit palato, eò nimirùm vt Auditorum captet beneuolentiam: tunc omnes conuiuæ assentatores huic nobili poëtastro acclamant, atque laudant poëtam, qui opus recitatum composuerat, dicentes, [*Nunc, non cinis ille poëta felix?*] .i. an non cineres illius poëtæ (cuius versus recitatos audiuimus) nunc sunt beati? [*non leuior cippus nunc imprimit ossa?*] .i. nón-ne sepulchri lapis leuiùs imprimit ossa tam sancti poëtæ, nunc, quando à tot nobilibus ebriisque conuiuis laudatur? [*nunc non nascentur violæ è manibus illis, nunc non è tumulo fortunatáque fauillâ?*] .i. nón-ne iure ex illius poëtæ sepulchro enascentur rosæ & flores?

moris copia vel ex humidiore cerebro, vel ex ebrietate, aliquando ex immodicâ siccitate.
e Poëmata amatoria, quales erant Elegiæ factæ de Phyllide Thraciæ reginâ, quæ Demophoontem Thesei filium adamauit, & thalamo suscepit; à quo cùm se spretam esse crederet, vitam laqueo finiuit, & in arborem Amygdalum sine foliis conuersa est. *f* Infelices amores Hypsiphyles ab Iasone desertæ. *g* Liquidè effert, & verba sua quasi guttatim depromit. *h* Deijcit, & quasi cadere facit. *Supplantare*, est supposito pede aliquem in terram deijcere. vnde pro *decipere* quandoque ponitur, veluti in hoc loco. *i* Conuiuæ adulatorij, nihil minùs quàm viri. *k* Ironicè loquitur Persius, significans vanas illas laudationes nihil prodesse mortuo. *l* *Cippus*, Græcè κύφος, hoc loco signat sepulchri lapidem, cuius opus Ethnici superstitiosi ad mortuos peruenire putarunt. Ouid. *Et sit humus cineri non onerosa tuo.* *m* Ex illius poëtæ tumulo, in quo iuxta veterum opinionem, animæ mortuorum manebant.

n Ex crematis ossibus illius poëtæ, fortunati nimirùm, quia tantis laudibus ab adulatoribus effertur. *Fauilla*, quasi *fouilla*, cinis extinctus, ignem tectum fouens, indifferenter pro quouis cinere accipitur.

——rides(ait) & nimis [a] *vncis*
Naribus indulges. an erit, qui velle recuset
[b] *Os populi meruisse; &* [c] *cedro digna locutus,*
Linquere: nec [d] *scombros metuentia carmina, nec thus?*
Quisquis es, ô modò, quem ex aduerso dicere feci,
Non ego, cùm scribo, si fortè quid aptius exit,
(Quando hæc [e] *rara auis est) si quid tamen aptius exit,*
Laudari metuam: neque enim mihi [f] *cornea fibra est,*
Sed recti finémque, extremúmque esse recuso
[g] Euge *tuum, &* [h] Bellè. *nam bellè hoc excute totum,*
Quid non intus habet?——

Poëta senex & ridiculus, qui ob recitata poëmata irridetur à Persio, ait,

a Naribus rugatis, quod est indicium irrisionis, vndè prouerbium.
——NASO *suspensus adunco.*
b Ora virûm. laudem popularem.
c Quæcunque res Cedri succo illinuntur, à tineis & carie sunt immunes.
d *Scombros & thus metuere* illa dicuntur carmina, quæ adeò mala sunt & insipida, vt ipsæ chartę, quibus inscribuntur, metuant, ne ad salsamentarios & aromatarios tandem perueniant, ad sa-

Rides & nimis indulges naribus vncis.] .i. O Persi, tu me & alios poëtas mei similes nimiùm subdolè irrides. [*an erit qui recuset velle meruisse os populi?*] .i. an quisquam hominum inuenietur, qui spernat populi applausum? [*& locutus digna Cedro*] .i. & quùm locutus sit carmina quæ perpetuò seruentur [*linquere carmina metuentia nec scombros, nec thus*] .i. an erit quispiam, qui posteritati relinquere talia carmina recuset, quæ promerentur immortalitatem? Respondet Persius. *O, quisquis es, quem modò feci dicere ex aduerso.*] .i. ô senex delire, quicunque tandem es, quem modò finxi aduersùs me disputare, audi me. [*Ego non metuam laudari, quùm scribo, si fortè quid aptius exit, si quid tamen aptius exit, quando hæc est auis rara:*] .i. ego ipse quùm opus aliquod compono, non fugiam laudes, si fortè aliquid boni scribo, quandoquidem BONVS poëta est rara auis, & raró contingit, aliquid omnibus numeris absolutum posse fieri in quovis genere: (*neque enim fibra cornea est mihi,*] .i. præcordia enim non habeo tam dura aut stupida, vt nullâ afficiar voluptate, si populus virtutis ergò me laudibus prosequatur, [*sed recuso, tuum* Euge, *& tuum* Belle *esse finem & extremum recti.*] .i. prorsus nego tuas istas laudes & voces assentatorias *Euge, Bellè, Pulchrè,* finem esse vlti-

ciendum integumenta, quibus pisces & aromata inuoluta vendantur. *Scombrus*, est piscis marinus, cui in aquis sulphureus color est, extrà aquam verò idem est color, qui cæteris.

e Alludit ad Phœnicem, quæ sola est in toto Orbe, à purpureo pennarum colore sic dicta, in Arabiâ nascens, aquilæ magnitudine, annis sexcentis & sexaginta viuens: quæ cùm sibi finem vitæ adesse aduertit, facit sibi thecam de thure & myrrhâ & cæteris odoribus, in quam, repleto vitæ suæ tempore,

mum recti. i. virtutis, quę propter se est expetenda, non propter aliud. [*nam excute hoc totum bellè, quid non habet intùs?*] .i. introspice has adulantiũ acclamationes, quid non intùs in se habent stultitię & vanitatis? intrat & moritur. De cuius carnis humore, vermis exurgit paulatimque adolescit, & processu statuti temporis induit alarum remigia, atque in superioris auis speciem formamque reparatur. Ambros. lib. Hexam.

f *Fibra* dicitur cuiuslibet rei extremitas, vnde iecoris & cordis (quæ sunt præcipuæ affectuum sedes) & cuiuslibet visceris extremæ partes, appellantur *fibræ*. Virgil. —*nec fibris requies datur vlla renatis*. quin & minutæ radices arborum herbarumque dicuntur *fibræ*. Virgil. —*& amaris intyba fibris*. — *neque enim mihi cornea fibra est*. .i. nec cor meum adeò durum est, aut vt cornu insensibile. *g* Vox est approbantis, aliquando etiam insultantis. *h* Vox blanda est & sæpè ridicula. Mart. *Nil benè cùm facias, facis attamen omnia bellè.*

—non heic est Ilias Acci
Ebria [a] *veratro, non, si qua* [b] *elegidia* [c] *crudi*
[d] *Dictârunt* [e] *proceres, non quicquid denique lectis*
Scribitur in [f] *citreis. calidum scis ponere* [g] *sumen,*
Scis [h] *comitem horridulum tritâ donare lacernâ;*
Et verum, inquis, amo: verum mihi dicite, de me.
Quî pote? Vis dicam? nugaris, cum tibi [i] *calue,*

a *Veratrum* siue *helleborus*, est herba purgatoria, cuius duo sunt genera, *album*, quod vomitionem ciet, ventrem superiorem purgans: & *nigrum*, quod purgat per inferiora: vtrusque autem periculosa est sumptio. Ple-

Pinguis [k] *aqualiculus propenso* [l] *sesquipede exstet.*

Heic non est Ilias Acci ebria veratro,] .i. Satyris meis non est aliquod turgidum aut insulsum, propter quod populi adplausum & falsas expetere vellem laudes, quale est opus Acci Labeonis, qui Homeri Iliada de verbo ad verbum transtulit Non, est, inquam, in opusculis meis Ilias plena helleboro, quod Accius Labeo sæpiùs frustrà potauerat ad aciem ingenij sui purgandam, vt meliùs scriberet. [*non, eligidia si crudi proceres dictârunt aliqua,*] .i. non sunt in scriptis meis carmina molliuscula & obscœna, qualia potentiores nostri Romani crapulâ crudi dictarunt, & inter potandum recitare consueuerunt, [*denique non quicquid scribitur in lectis citreis.*] .i. denique non est in opusculis meis quicquam carminis adulatorij, quod componitur ab opulentis & nobilibus Romanis, dum sedent in lectis discubitoriis ex citro factis. [*scis ponere sumen calidum,*] .i. ô vane poëta, tu, vt à parasitis & assentatoribus tuis laudêre, nouisti in cœnam eis apponere epulas exquisitissimas, quale est calidum sumen, [*scis donare comitem horridulum lacernâ tritâ.*] .i. scis etiam asseclam tuum malè vestitum & frigore tre-

rique tamen studiorum gratiâ ad peruidendum aciùs, quæ commentabantur, sæpiùs sumptitauerunt, vt Carneades Academicus cùm scripturus esset aduersùs Stoïci Zenonis libros. Huius herbæ antiquitùs plurimus fuit vsus ad leuanda mentis & capitis vitia, Maniam præsertim, vndè variæ sunt locutiones prouerbiales. *Helleborum bibere. Helleborum edere. Helleboro sese purgare. Helleboro opus haberet Anticyram nauigare*, in qua quidem insula, circa Helleborum flu-

mentem, veste longo vsu consumptâ donare. [*Et inquis, amo verum: dicite verum mihi, de me.*] .i postquam Auditores cœnis magnificis & largitionibus corrupisti, tum dicis, Ego verum amo: nolo vos mihi adulari, sed de carminibus meis verum dicite, vtrùm sc. elegantia sint & ad amussim composita, an flaccida, languida & insulsa? [*Quî pote?*] .i. quomodò est possibile vt ex his verum audias, quorum iudicium donis reddidisti corruptum & muneribus? [*Vis dicam?*] .i. vis-ne igitur vt ego Persius tibi de tuis carminibus dicam veritatem? certè vnico verbo dicam. [*Nugaris,*] .i. ineptias agis, & carmina nullius pretij conscribis. Ratio est *cùm calue, aqualiculus exstet tibi sesquipede propenso.*] .i. quia ô calue & stulte senex, obesum ventris abdomen promineat tibi vno & dimidio pede à pectore propendens.

uium; hæc herba copiosè prouenit. Horat. *Expulit helleboro morbum bilémque meraco.*

b Diminutiuum est ab *Elegiâ*, quo genere carminis, primùm res tristes & lugubres, pòst etiam lætæ & prosperæ cœperunt describi. Horatius. *Versibus impariter iunctis querimonia primùm, Post etiam inclusa est voti sententia compos.*

c Cruditate laborantes, propter ingluuiem. Horat —*crudi tumidiq; lauemur. vel,* per Metaph. *Crudi*, dici possunt poëtastri, qui perfectam poëtices disciplinam non sapiunt. *d Dictare*, est dicere & enunciare, quod alius excipiens notat & exscribat vnde *Dictata.* *e Proceres* propriè significant mutulos in ædificiis .i. capita trabium, hinc per translationem, primores & principes vrbis dicti sunt *Proceres*, quòd ij in ciuitate emineant sicut mutuli in ædificiis. *f Citrus* est arbor nobilissima, quæ in Atlante monte Mauritaniæ nascitur, ex qua & lecti & mensæ citreæ factæ sunt pretiosissimæ, quæ apud antiquos in summo fuerunt pretio. *g Sumen* est genus ferculi ex mammis suillis factum, vno die post partum sectis & salitis.

h Auditorem conductitium, frigore nimio tremulum instar febricitantis. *i* Perdito eo, qui pilos alat succo, caluities oritur. Galen. lib. XIV. de Meth. medendi. Capilli aut propter putredinem humorum, à quibus consueuerunt nutriri, aut propter prauitatem corrumpi assolent, Galen. de Compos. med. secundùm loca. Persius poëtastrum hunc iocosè appellat *caluum*, cuius venter erat obesus, ille igitur minùs solers, iuxta illud, *παχεῖα γαστὴρ λεπτὸν οὐ τίκτει νόον.* .i. *subtilem obesus aluus haud mentem parit.* *k* Est diminutiuum ab *aqualico*, quod significat vas è quo porci sorbent. ponitur hoc loco Metaphoricè pro helluone gulæ & crapulæ dedito, cuius aluus est sordium receptaculum.

O Iane, à tergo quem nulla [a] *ciconia* [b] *pinsit,*
Nec manus auriculas imitata est mobilis [c] *albas,*
Nec [d] *linguæ, quantum sitiat canis* [e] *Apula, tantùm.*

O Iane! quem nulla ciconia pinsit à tergo, nec manus mobilis imitata est auriculas albas, nec tantùm lingua, quantùm sitiat canis Apula.] .i. ô Deus bifrons, ego te felicem appello, qui cùm oculos habeas in occipitio, nequeas post tergum ab adulatoribus irrideri, quorum mos est, coràm laudare, clàm verò vituperare, atque alios irridere.

a Hinc apparet, tria olim irrisionis genera in vsu fuisse apud veteres. sc. vel manu Ciconiæ rostrum effingere, digitis in vnum collectis & crepitum facientibus: vel pollices manuum temporibus apponere, ac cæteris digitis crebrò agitatis, asininas aures imitari: vel linguam exerere, quod canes nimiâ siti facere solent Syrio ardente. Hæc tria sannarum genera magnus ille Hieronymus nullius expers scien-

tiæ,ad Rusticum monachum scribens,ex hoc Poëta desumpsisse videtur. *Si subitò respexeris* (inquit) *aut ciconiarum deprehendes post te colla curuari, aut manu aures asini agitari, aut æstuantem canis linguam protrahi.* *Ciconia*, Græcè πλαργὸς, auis est notissima, quæ parentes senescentes nutrit,eosque ætate affectos ac alarum remigio destitutos, humeris supportat. vndè *Auis pia* nuncupatur, & mutua beneficij compensatio nominatur ἀντιπλαργία. *b* *Pinsere*, propriè significat pilâ tundere, vel molis frangere. Veteres enim ante molarum vsum, frumenta in pilis pinsebant, vndè *pinsores* olìm sunt dicti, quos iam *pistores* appellamus. *Pinsere* autem hìc significat metaphoricè, *irridere*, quia sanniones, illum quem deridebant, crebrò quasi rostro ciconio ferire & percutere solebant. *c* Aures asini inuersæ album referunt colorem. per Synechd. igitur dicuntur *albæ* sicut populus dicitur *alba*,cuius folia ex vna parte album,ex extera viridem habent colorem. *d* Nec tantùm linguæ, quantùm canis in Apulia sitiendo exerit. *e* *Apulia* regio est in Italia intensè calida,quam Hor. Epod. III. idcircò appellat *siticulosam*. *Nec tantus vnquam syderum insedit vapor Siticulosæ Appuliæ.*

Vos ô [a] patricius sanguis, quos viuere fas est
[b] Occipiti cæco, [c] posticæ occurrite [d] sannæ:
[e] Quis populi sermo est? quis enim, nisi carmina molli
Nunc demùm numero fluere; [f] vt per læue [g] seueros
Effundat iunctura vngues?——

Persius Apostrophen facit, sermonémque conuertit ad Romulidas, proceres & principes Romanos.

a Romulus ad Reipub. curam & administrationem, centum creauit Senatores, qui PATRES dicti sunt, eorumque filij appellati sunt *Patricij*. vide Liuij I. Decad.

b A tergo parùm videre. .i. circumspectos esse.

c Resistite

O patricius sanguis, quos fas est viuere occipiti caco, occurrite sanna postica :] .i. ô vos Senatorum progenies, quos viuere decet, non vt Ianum, sed vt alios homines sine oculis in occipitio, date operam, ne vos posthac Adulatores post tergum derideant: [*quis sermo est populi?*] .i. quid loquitur populus de meis carminibus? Respondet Assentator Ironicè. *Quis enim, nisi carmina nunc demùm fluere molli numero, vt iunctura effundat seueros vngues per laue?*] .i. quis alius sermo de te esset, nisi quòd carmina tua artis & ingenij plena, iam tandem suaui rhythmo & numero sine vllâ fluant asperitate, sic, vt apta verborum connexio excludat prorsus acre iudicium cuiuslibet Censoris?

irrisioni à tergo factæ.

d *Sanna*, est irrisio, quæ fit vultu distorto, & labiis contractis, cum anteriorum dentium ostentatione. indè *Sannio*, qui ore, vultu, imitandis moribus, voce & corpore, est ridiculus.

e Coniunge hæc verba cum versu' præcedente. sc. ——*verum mihi dicite, de me.* Redit enim Persius ad colloquium institutum inter diuitem poëtastrum & Adulatorem.

f Vt minus asperitatis in tuis carminibus inueniatur, quàm in lapidum iuncturis, quos marmorarij adeò subtiliter coniungunt & læuigant, vt vnguis superductus offendat in iis neque rimam, neque quicquam quod hiet vel promineat *per laue* .i. per id, quod planum, læuigatum & expolitum est ab artifice. hûc respicit Horatij Adagium. AD *vnguem factus homo* ———

g Momos, accuratos, Criticos & scrupulorum inuentores intellige.

——*scit tendere versum*
Non secus, ac si oculo [a] *rubricam dirigit* [b] *vno:*

a Metaph. ducta à fabro lignario, qui

Siue opus in mores, [c] *in luxum*, *& [d] prandia Regum*,
Dicere res grandes nostro dat [f] *Musa Poëtæ.*

Hæc sunt verba populi de te, inquit Assentator.

Scit tendere versum non secus, ac si dirigat rubricam vno oculo:] Ille noster Poëta nobilis benè nouit versum dirigere & scribere sine vllâ aut curuitate aut asperitate, non aliter quàm si vno oculo faber lignarius rubricam dirigat: [*siue opus dicere in mores, in luxum, & prandia Regum, Musa dat nostro Poëtæ scribere res grandes.*] .i. siue opus sit dicere in mores & consuetudines vulgi, (.i. Comœdiam scribere,) siue in luxum (.i. Satyram scribere,) siue in prandia Regum, (.i. Tragœdiam scribere) quæcunque demùm materia sit tractanda, par est atque idoneus noster Poëta.

rubricâ .i. terrâ rubri coloris, lineas rectas in lignis formandis dirigit.
b Vno oculo meliùs quàm duobus, quod rectum est iudicamus: quia radij oculi vtriusque non sine perturbatione in idem concidunt. Arist.
c In homines solutos & effœminatos.
d Reges in conuiuiis, filiorum membra sibi apposita sæpè incauti comederunt. Alludit ad Tragœdiam de Atreo & Thyeste.
e Dea Inuentionis. Polymniam fortasse intelligit.

Ecce modò [a] *heroas sensus adferre videmus*
[b] *Nugari solitos Græcè, nec ponere lucum*

a Sensus heroïcos, res sublimes. Primitiuum, pro deriuatiuo.

Artifices, nec rus [c] *saturum laudare* [d] *vbi corbes,*
Et focus, & porci, & fumosa [e] *Palilia fœno:*
Vndè [f] *Rhemus, sulcóque terens* [g] *dentalia,* [h] *Quinti,*
Cùm trepida ante boues [i] *Dictatorem induit vxor,*
Et tua aratra domum [k] *lictor tulit.*——

Indignatur Persius & excandescit in hos poëtastros, qui laudis cupiditate delirant, & assentationibus occæcati, res magnas vltrà ingenij vires tentant quùm ipsa poëtices rudimenta planè ignorent.

Ecce modò videmus afferre sensus heroas solitos nugari Græcè, nec artifices ponere lucum, nec laudare rus saturum,] .i. ecce nunc videmus quosdam poëtas res gestas heroûm describere, qui antè solebant Græcorum nugas tractare, quorum tanta est imperitia, vt neque syluarum amœna describere, neque rus fructibus abundans pro dignitate laudare valeant, [*vbi corbes, & focus, & porci, & Palilia fumosa fœno:*] .i. in quo rure sunt multa commoda sc. vasa ex viminibus facta, & locus in quo strui-

b Græcorum aliquandò vanitas Romanis auribus fuit indigna.
c Rus adeò omnibus refertum, vt eorum prouentu dominum cum suâ familiâ pascere possit & saturare.
d In quos vuas, pyra, poma & eiusmodi conijciebant.
e Hæc Festa ad lupos arcendos, & morbos à pecore profligandos, pastores in agris celebrabant vndecimo Kalend. Maij. quæ Poëta idcircò appellat *fumosa*, quòd, cùm celebrarentur, pastores ignem ex fœno & stipulis extructum transilirent,

tur & seruatur ignis, & omnis generis armenta, & festa PALES pastorum Deæ: [*vndè Rhemus & Quinti terens dentalia sulco,*] .i. ex quo rure Rhemus & Romulus, & tu etiam ô Quinti Cincinnate, agrum more rusticorum colens, [*cùm vxor trepida induit Dictatorem ante boues,*] .i. in quo tempore vxor tua Racilia metu perculsa (propter rei nouitatem) te, tuo iussu veste dictatoriâ induit, ante boues quibus iunctis arabas, [*& lictor tulit tua aratra domum.*] .i. & quo tempore etiam, lictor à Senatu missus, aratrum tuum humeris sublatum domum reportauit.

indè credentes se expiari. *f* Fratrum alterum pro vtroque posuit. vndè nobilitas Romana orta est & propagata. *g* *Dentale* est lignea pars aratri, cui vomer inducitur, ponitur hîc pro toto aratro per Synechd. *h* *L. Quintius Cincinnatus* per lictorem vocatus est ab aratro, vt Dictator fieret, qui Minutium Consulem in Algido monte à Samnitibus obsessum quùm liberasset, magnam indè gloriam est consecutus: quo negotio intra dies sexdecim confecto, ad rem rusticam rediit, & in priore permansit paupertate. vide Liu. lib. III. *i* Insignia Dictatoris à Senatu Romano delecti. *Dictator*, Magistratus erat summæ potestatis, ius habens animaduertendi in cuiuscunque ciuis Romani caput, à quo prouocare nemini licebat. Viuâ voce creabatur, non per suffragia, & durabat per sex menses.
k *Lictores* Consulis ministros primus instituit Romulus, sic dictus à *ligando*, quòd Magistratum præeuntes portarent virgarum fasciculos cum securibus ligatos, eò nimirùm, vt reum primò virgis cæderent, mox securi ferirent. nunc verò per *Lictorem*, intelligimus eum, qui Carnificis fungitur officio.

——[a] euge Poëta:
Est nunc [b] Brisei quem [c] venosus liber Acci,

a Ironica est laudatio huius poëtastri, qui gran-

Sunt quos, [d] *Pacuuiúsque*, *&*
[e] *verrucosa moretur*
[f] *Antiopa*, *ærumnis cor luctificabile*
[g] *fulta.*

Persius aliud vitium taxat in poëtis, qui spretis recentibus, antiquos tantùm poëtas affectabant.

Euge Poëta] .i. benè quidem ô Poëta ingeniosissime bono animo es, ecce tibi aditus ad gloriam patet. [*est nunc, quem venosus liber Acci Briseï moretur:*] .i. aliquis nostris temporibus, quem liber tumidus furentis Accî delectet. [*sunt quos, Pacuuiúsque, & verrucosa Antiopa moretur,*] .i. sunt alij, quos delectat Pacuuius, ciúsque verrucosa Tragœdia de Antiopa, [*fulta cor luctificabile ærumnis.*] .i. quæ cor suum miseriis indurauerat, quasi calamitatibus sustentatum.

dia aggredi non erubescit: cùm poëseos initia explicare non nôrit.
b Accius, vetus poëta, *Briseus* appellatur.i. *furens*, à cognomine Bacchi Βρυσεὸς, ἀπὸ τοῦ βρύζιν, quod significat *madefacere*, vel *scaturire*. quia Bacchus ex vuis musta exprimere primus docuit, in cuius clientela sunt poëtæ Tragici & Comici: *Scriptorum chorus omnis amat nemus & fugit vrbem, Ritè cliens Bacchi somno gaudentis & vmbrâ.* Horat.
c Liber turgidus, ac si Accij venæ cum Tragœdiam scriberet, vino essent inflatæ. *d* Salebrosus Tragœdiarum scriptor, sententiis clarissimus, sed citra nitorem, teste Fabio.
e Quasi verrucis plena. i. cuius oratio aspera fuit & tumida. *Verruca*, propriè est æditior in monte locus: vndè caruncula rotunda & callosa eminens in cute, sine pruritu, præsertim in palmis & pedibus puerorum, vocatur *verruca*, Græcè ἀκροχορδὼν.
f *Antiopa*, Nictæi filia, vxor Lyci Thebarum regis, ab Ioue in forma Satyri compressa, à marito est repudiata, & Dirces

opera in carcerem coniecta, vbi in tenebris clausa, infinitis cruciatibus est vexata. *g* Habens cor fultum .i. longo ærumnarum vsu obfirmatum. Hæc Metaphora satis audax multos torquet Interpretes. nam, *fulcire* est *sustentare* : ærumnæ autem non sustentant, sed potiùs deijciunt. fit tamen aliquando, vt animus miseriis diu assuefactus, iisdem sese quasi nutriat, fulciat & sustentet. Ouid. ——*lachrymæq; per ora cadentes, sæpè meo fiunt lentus in ore cibus.*

Hos pueris monitus patres infundere [a] lippos
Cùm videas, quærís-ne, vndè hæc [b] sartago loquendi
Venerit in linguas? vndè istud dedecus, in quo
[c] Trossulus exultat tibi per [d] subsellia [e] læuis?

Cùm videas patres lippos infundere hos monitus pueris, quærís-ne vndè hæc sartago loquendi venerit in linguas?] .i quùm videas parentes cæcos & deliros hęc suis filiis præcepta instillare, sc. Vt veteres poëtas lectitent, eórúmque verbis obsoletis vtãtur: mé ne rogas, vndè hæc nouorum & veterum commixtio in communem hominum sermonẽ deuenerit? [*vndè istud dedecus, in quo Trossulus læuis exultat tibi per subsellia?*] .i. quærís-ne vnde sit profectum istud infame & fractum loquendi genus, turpitudine plenum, in quo Romani Equites

a Lippitudo, est inflammatio tunicæ incumbentis corneæ. Gal. de different. morb. Senes plerumque lippire solent. .i. oculos habere lachrymãtes, quùm putredo ab his defluat.

b Sartago, est vasculum patens, in quo carnes, pisces, pulmenta, obsonia & id genus alia friguntur quæ quoniam in frixu reddit stridorem, benè quidem representat

confusum & dissonum loquendi strepitum: nempè vbi noua cum effœminati adeò lætabantur, vt tibi. i. Fabularum actoribus & carminum recitatoribus per subsellia applaudant.

veteribus, obsoleta cum vsitatis, Latina cum Græcis ridiculè commiscentur. *c* Equites Romani olim *Trossuli* vocabantur, à *Trossulo* Tusciæ oppido, quod illi sine peditum adiumento expugnarunt. *Trossulus* quasi torosulus, à torosâ sc. carne, hoc loco significat Auditorem in cute curanda plùs iusto operatum. *d* Sedes minores, in quibus sedent Auditores poëtâ recitante, vel in quibus ab Equitibus spectantur ludi.
e Adhuc imberbis, glaber vel politus.

Nîl-ne pudet, capiti non posse pericula cano
Pellere? quin [a] *tepidum hoc optes audire?* Decenter!
[b] *Fur es, (ait* [c] *Pedio) Pedius quid? crimina* [d] *rasis*
Librat in [e] *antithetis: doctas posuisse figuras*
Laudatur.———

a A tepidis hominibus pronunciatum.
b Persius id exemplo probat, quod suprà est locutus. Pedius enim Orator sacrilegij reus, crimen obiectum abs se non remouet, sed ad verborum lenocinia, exornationes & Antitheta decurrit.

Reprehendit Persius Oratores & Rhetores, qui cùm sint decrepiti & senio confecti (quâ quidem ætate prudentiores, esse deberent) popularem tamen laudem ita affectant, vt in causis in quibus ipsi de famâ & vitâ periclitantur, necessaria & valida argumenta negligant, & ad

ad verborum fucos sententiarúmque exornationes se conferant.

Nil-ne pudet non posse pellere pericula capiti cano? quin optes audire hoc tepidum? Decenter!] .i. ô senex causidice, nulló-ne afficeris pudore, quòd cùm accusatus sis, haud possis coram iudice, crimina obiecta, à senili tuo capite propulsare? quin potiùs causam tuam negligens, cupias ab auditoribus tuis audire hanc Adulatoris laudationem, Decenter egisti causam, aut aliquid simile? [*fur es, (ait Pedio)*] .i. aliquis accusator dicit Pedio, ô Pedi, tu es fur: [*quid Pedius?*] quid respondet Pedius, quùm se defendet? certè non profert argumenta vera & solida, quibus tantum refellat crimen, sed [*librat crimen in Antithetis rasis: laudatur posuisse doctas figuras.*] .i. crimina sibi obiecta ponderat in poëticis figuris, & verbis contrapositis, ac si Pedius accusatus sic responderet, Pedius non est fur, ab alienis semper abstinuit.

c Non fuit hic *Pedius Publicola*, de quo Horat: Satyr. x. lib. I. sed *Pedius Blesus*, qui sub NERONE motus est *Senatu*, accusantibus Cyrenensibus, quòd Fanum Æsculapij expilasset, delectúmque militarem pretio & ambitione corrupisset. vide Corn. Tacitum.

d Elaboratis, magnâ curâ perpolitis.

e *Antitheton*, Latinè *contrapositum*, vel *Contentio*, est figura, quùm ex contrariis rebus Oratio conficitur: cuius apud Rhetores duæ sunt species, altera Verborum, vt, *Frigida pugnabant calidis, humentia siccis.* Ouid. altera Sententiarum, vt, *Qui in sermonibus & conuentu amicorum, verum non dixerit, nunquid eum in concionibus credas à mendacio temperaturum?* Cic. ad Heren. lib. IV. Hoc schema Orationem facit non solùm ornatam, sed quadam etiam concinnitate numerosam, vndè σχῆμα Σοφιστικὸν dicitur. Per

Antitheta, poëta fortassis intelligit Recriminationes, quibus Pedius sua ipsius vitia purgaret, vel quibus furta sua & sacrilegia, quibusdam rebus in Cyrene benè administratis compensaret.

———*bellum hoc. hoc bellum? an*
[a] *Romule* [b] *ceues?*
Men' moueat, quippe, & cantet si
[c] *naufragus,* [d] *assem*
Protulerim? cantas, cùm fractâ te
[e] *in trabe pictum*
Ex humero portes? verum, nec
[f] *nocte paratum*
Plorabit, qui me volet incuruâsse
[g] *querelâ.*

Pedius à suis Auditoribus sic laudatur.

Bellum hoc.] .i. ô Pedi, hoc bellum est & à te pulchrè dictum. quæ verba repetit Persius cum indignatione, dicens [*hoc bellum?*] .i. ô Adulator, hoccine bellum nuncupas, quod dixit Pedius? [*Romule, an ceues?*] .i. ô Romane, adeóne impudens factus es, vt turpia laudes & impostori vano adblandiaris? [*men' moueat?*] .i. quanquam vos, ô Romani (inquit Persius) sitis adeò leues, vt veris rationibus non commoueamini, sed verbis magnificis & figurarum coloribus sitis abducti,

a Qui *Romulum* nostrę Gentis Autorem imitari debeas. est Synechd. speciei. *Romulus* pro quouis Romano.
b *Ceuere*, hoc loco significat inhonesto corporis motu blandiri, instar canis qui clunes agitat, dum domino suo adulatur. Vox est silentio digna, quæ ad res venereas translata, saluâ verecundiâ explicari non potest.
c Mos erat apud veteres, vt naufragi ad paupertatem redacti, tabulam humeris appensam, in quâ calamita-

quibus isti Oratores elumbes & rabulæ flagitiosi in causis vtuntur capitalibus: ego tamen huiusmodi oratione superbâ quidem & tumidâ, non magis flector ad misericordiam, quàm si naufragum, calamitates & infortunia sua depicta in tabellâ circumferentem, cantare audirem. [*quippe, an naufragus moueat me, & protulerim assem, si cantet?*] .i. nunquid me naufragus ad miserationem moueat, an nummum ei dederim, si hilarem gestum præ se ferat? minimè verò, sed potiùs his verbis increparem. [*Cantas, cùm ex humeris portes te pictum in trabe fractâ?*] .i. ô naufrage, num cantas, cùm humero circumgeras naufragium tuum in tabulâ depictum? [*plorabit verum, nec paratum nocte, qui volet incuruâsse me querelâ.*] .i. verè & ex animo dolebit, qui me volet inflectere ad opem ei ferendam, nec Orator perducet me in suam sententiam, aliquid lamentabile recitando, quod tempore nocturno excogitauit, figuris sc. & verborum fucis exornatum.

tes suæ depingebantur, circumferrent, eò nimirum vt tabulam inspicientibus non cogerentur naufragium narrare, cùm stipem emendicarent.

d *As*, propriè Libra dicitur, Græcè μνᾶ, quia pendet vncias XII. plerumque tamen signat rem vnamquamque solidam & integram. vnde, *Hæres ex asse* dicitur, qui totam hæreditatem ex asse consequutus est. *As*, nummos quatuor Gallicos, seu vnum *marketum* Venetum valet, vt asserit Lambinus super illud Horatij ——*ad assem Perdiderat.*—— Epist. 11. lib. II.

e In naue conquassatâ. *vel*, per *trabem fractam*, poëta intelligit tabulam à naue abruptam, quam nauta apprehendens, ad terram eius adminiculo saluus enatat. *f* Quod olet lucernam. *g* Querimoniis & lachrymis.

Sed numeris [a] *decor est, & iunctura addita* [b] *crudis.*
Claudere sic versum didicit Berecynthius [c] Atys.
[d] Et qui cæruleum dirimebat [e] Nerea [f] delphin.
[g] Sic [h] costam longo subduximus [i] Apennino.

Objectio est. Sit ita vt tu dicis (ô Persi) quòd hæc tumidorum verborum ornamenta peragendis causis non competant.

Sed decor est, & iunctura addita numeris crudis.] .i. pulchritudo quædam & suauis structuræ connexio, per has figuras & antiqua verba additur carminibus, quæ aliàs essent cruda & aspera. Respondet Persius, talia pigmenta & verborum fucos maximas esse ineptias, ídque docet exemplo versuum sequentium, quos absurdus quidam poëta suis temporibus sic finire solitus est. [*Atys Berecynthius didicit sic claudere versum, Et delphin, qui dirimebat Nerea cæruleum, Sic subduximus costam longo Apennino.*

Hi tres versus consequentes sunt eiusdem farinæ, nam, quoad materiam sunt

a Decor est pulchritudo formæ, *decentia* morum, *decorum* sermonis, *decus* ornamentorum.
b Versibus incultis & immaturis. fortasse intelligit versus extempore profusos, maturâ meditatione non decoctos. Metaph. ducta à carnibus crudis & malè præparatis. Quintilianus *Crudo* Oratori declamandum non putat.
c Fuit *Atys* puer Phrygius formâ tantùm egregius, quem Berecynthia (.i. Cybele) deorum mater casto sibi amore deuinxerat, eâ lege vt perpetuam seruaret

ſinguli molles & affectati: duo autem poſteriores ſunt fractæ & eneruatæ compoſitionis.

pudicitiam; ſed ille vel promiſſi oblitus, vel libidine victus, Sangaridem Nympham vitiauit, vndè mox Cybeles irâ in furorem conuerſus, ſibi ipſi cultro lapideo genitalia amputauit. Ouid. *Ah pereant partes quæ nocuere mihi.* Atys autem dictus eſt *Berecynthius*, à monte Berecynthio, in quo Cybele colebatur. Sæpe igitur *Berecynthia* eſt appellata. Romani BONAM DEAM appellabant, cuius Sacra, oculis viri, ne imprudentis quidem, aſpici fas erat. *d* Eſt hoc carmen nimis inflatum & audacibus Metaphoris refertum. *cæruleum Nerea*, pro mari & ponto, *dirimebat*, pro natando diuidebat. *e* Deum maris, Oceani & Tethyos filium. *f* Qui Arionem citharœdum optimum à piratis in mare proiectum, dorſo accepit & in Laconiam deuexit. *g* Perſius in hoc verſu, non modò Metaphoras audaces & ineptas, (vt mihi videtur) ſed aliud etiam vitium in poëtis ſuæ ætatis taxat, qui in quintâ ſede carminis heroïci Spondæum nimis frequenter collocabant Notatur in hoc verſu Hannibalis hiſtoria, qui ex Hiſpaniâ deuictâ, in Italiam cum toto exercitu penetrauit, quod vt faceret, montem Apenninum igne, ſulphure & aceto ſuper infuſo, diſrupit. vide Liuium, & Iuuenalem Satyr. x. *h* Latus montis. Metaph. affectata, à coſtâ in corpore humano ductâ. *i* Mons *Apenninus* ab Alpibus inchoans; in Siculum vſque progreditur fretum, circiter quingenta millia paſſuum, Italiam mediam quaſi dorſo diuidens.

Arma virum. *nónne hoc* [a] *ſpumoſum, & cortice* [b] *pingui,*
Vt ramale vetus prægrandi [c] *ſubere coctum?*

a Spumoſum dicitur carmen, quod verbis ſonoris compoſitum, extrinſecùs tumeſcit, intùs verò nulla eſt ſenſus medulla.

Inſurgit aliquis turgidorum verſuum patronus, & Perſium interrogat, num illud

etiam Virgilij (sc. Arma virum*) vanum, spumosum, aut scabrosum dici debeat? ac si diceret, si hoc in Virgilio non sit vitio dandum, certè neque id superiùs est reprehendendum.*

b Crasso nimiùm sonanti & minùs elaborato.
c *Suber* arbor est glandifera, vt ilex, perpetuâ comâ virens, cortice crassissimo, quo exuta non arescit vt reliquæ arbores, sed cortex renascitur, cuius vsus plures sunt & varij, præcipuus verò apud sutores calcearios ad crepidas faciendas.

Nónne hoc spumosum, & cortice pingui, vt ramale vetus coctum subere prægrandi?] .i. nónne hoc carmen Virgilianum inflatum est tanquam spuma, & pingue vt ramus annosus ab ingenti subere decerptus, & diuturno Solis calore exsiccatus?

a Non nimis inflatum, sed humili stylo compositum.
b Solebant stolidi carminum recitatores, quùm turgidum aliquod & malè affectatum poëma pronunciarent, ceruices suas in altum erigere. Metaphora est sum-

Quidnam igitur [a] *tenerum, &* [b] *laxâ ceruice legendum?*
Torua [c] Mimalloneis implérunt cornua [d] bombis:
Et raptum vitulo caput ablatura superbo
[e] Bassaris, & [f] Lyncem [g] Mænas flexura corymbis,
[h] Euion ingeminat: [i] reparabilis adsonat Echo.

Patronus carminum inflatorum, iterum interrogat Persium. Quando ab omnibus

poëtis talia fiunt carmina, qualia tu irrides, tanquam nimis plena, vana ac turgida: dic obſecro, te iudice.

Quidnam igitur tenerum, & legendum laxâ ceruice?] .i. quódnam poëma minùs aſperum eſt, & propterea pronunciandum geſtu elegantiore, ceruice non erectâ? Reſp. Perſius cum irriſione. Hæc quatuor carmina quæ ſequuntur (ſiue à NERONE, ſiue ab alio quopiam nobili Romano compoſita) laxâ ceruice ſunt pronuncianda, in queis verborum grandis eſt ſonus, ſenſus autem nullus, neque mens. [*implerunt cornua torua bombis Mimalloneis:*] .i. ſacerdotes Bacchi tubas terribiles ex cornibus factas ſonitibus inflarunt: [*& Baſſaris ablatura caput raptum Vitulo ſuperbo,*] .i & Agaue Bacchi ſacerdos, cùm auferre vellet caput Pentheo ſuo filio, quem putauit eſſe vitulum, [*& Mænas flexura lyncem corymbis,*] .i. & Mænas, furioſa Bacchi ſacerdos, cùm lyncem hederarum vuis flectere vellet [*ingeminat Euion:*] .i. ipſa Mænas, ſicut & Baſſaris, Bacchum ſublatâ voce ſæpiùs inclamat: [*Echo reparabilis adſonat.*] .i. dea reſonantiæ voces iterans, vna ſonat.

Hæc quatuor carmina nihil aliud redolent, niſi verba adfectata, fabuloſam an-

pta ab equis, qui laxatis habenis collum gerunt ſubmiſſiùs.

c *Mimallone*, Bacchi mulieres, ſic dictæ *vel*, à *Mimâ* monte Ioniæ, vbi ſolennia & certamina quotannis Baccho celebrantur. *vel*, à μιμέομαι, quòd ad Bacchi imitationem cornua ferrent.

d *Bombus* propriè ſignificat ſonum quem faciunt apes.

e Bacchi ſacrificula, ſic dicta à *Baſſario*, vno ex cognominibus Bacchi, qui veſte induebatur ad pedes demiſſâ *Baſſari* nominata.

f *Lynx*, eſt

fera maculosa vulgò nascens in Æthiopia, quæ omnium quadrupe-

tiquitatem, & inanem verborum ostentationem, meritò igitur à Persio reprehenduntur.

dum cernit clarissimè. Lynces & Tigres currum Bacchi trahunt, quorum variis coloribus, varij vini effectus in hominum mentibus significantur. *g* Furiosa, à μαίνομαι, quod est *furere*. Mænades enim dum Bacchi sacra celebrarent, passis capillis furentium more huc illuc cursitabant. *h* *Euios*, nomen Bacchi, qui sic nominabatur, quod diis gerentibus bellum cum gigantibus, ille primus in leonem conuersus, gigantem occidit: quo facto Iupiter eum sic laudauit εὖ υἱέ. .i. *Euge* fili. Horat. Od. 11. lib. 11. ——*dissipat Euius Curas edaces*,——
i Echo *reparabilis*, quia reperit & reparat hominum voces. Est autem Echo ἀφὴ φωνῆς τῆς κατῆς ληγούσης, Tactio nouissimæ seu postremæ vocis desinentis. Aristot. in Problem. Ouid. *Nec prior ipsa loqui didicit reparabilis Echo.*

a Testiculi, vel *Testes*, vt quibusdam placet, sic dicti sunt, quòd virilitatis sunt testes. cui parti sensus subtilior tribuitur. Elegans autem est Metaph. quamuis obscœna videtur, quâ docet poëta virtutis antiquæ igniculos, aut naturę melioris se-

Hæc fierent, si [a] *testiculi* [b] *vena vlla paterni*
Viueret in nobis? [c] *summâ* [d] *delumbe* [e] *saliuâ*
Hoc natat in labris; & in vdo est [f] *Mænas, & Atys.*
Nec [g] *pluteum cædit, nec* [h] *demersos sapit vngues.*

Persius sermonem suum continuat, cuius indignatio magis magisque emicat, quòd tam turpia & affectata carmina fierent, ostendens id prouenire ex nimiâ poëtarum incuriâ. Nam si in scribendo

maiorem adhiberent curam, tum certè caput scaberent, vngues roderent, & pluteum cæderent: qui quidem gestus sunt hominis irati, cogitabundi, & de mutando solliciti, quum res & verba non succurrant.

Hæc fierent, si vlla vena testiculi paterni viueret in nobis?] .i. taliá-ne carmina, flagitiosa nimirùm & indecora à nobis poëtis fierent, si quid paternæ virtutis in nobis degeneribus superesset? minimè verò. [*hoc delumbe natat in labris summâ saliuâ;*] .i. hoc solutum & eneruе poëma quasi humore scatens, fluit in nostrorum nobilium linguis & labris, [*& Mænas est in vdo & Atys.*] .i. vanæ fabulæ de Mænade & Aty sunt in eorum ore & linguâ. [*Nec cædit pluteum, nec sapit vngues demorsos.*] .i. quod tamen delumbe carmen non fecit, vt poëta qui illud composuit, pluteum præ irâ pulsaret, neque dum condidit, vngues inter meditandum ad viuum arroderet.

mina in multis periisse.

b *Vena* nomen sumpsit ab eo, quod per eam veniat sanguis, corporis nutrimentum. sanguinis autem generandi simul & in omnes partes ferendi gratiâ, factæ sunt venæ. Galen. de vsu partium. lib. I.

c Persius vlteriùs indignatur, quòd carmina affectata, rancida & elumbia (qualia superiùs recitauit, sc. *Torua Mimalloneis, &c.*) tam molliter, vuidè, & ineptè pronuncientur, voce nimirùm fractâ & effœminatâ.

d Non habens aliquid lumborum .i. virtutis. In lumbis enim virtus corporis sita est. hinc *delumbe carmen* ponitur pro eneruato, lasciuo & minimè virili. *e* In summâ saliuâ. .i. in extremâ oris parte. *In labris, in vdo*, eiusdem sunt significationis. *f* Ineptum de Baccho & Cybele poëma, in quo Mænas & Atys, qui materiam suppeditant lasciuioris carminis reci-

tantur. *g* Tabulam quâ vtuntur ij, qui libris dant operam & ſcribunt. *vel.* Armarium in quo libri reponuntur, quod poëta cogitabundus præ indignatione percutit, ſi quid pro voto non ſuggerit animus. *h* Horat. Satyr. x. lib. I. —*& in verſu faciendo, Sæpè caput ſcaberet & viuos roderet vngues.* Geſtus ſunt hominum in altiſſimâ cogitatione defixorum, eorumque maximè, qui ſummam curam in ſcribendo ponunt. verùm poëtæ noſtræ tempeſtatis (inquit Perſius) nullo labore adhibito, omnia negligenter in lucem proferunt, quapropter à Satyris ſcribendis non poſſum abſtinere.

Sed quid opus teneras [a] *mordaci* [b] *radere vero*
Auriculas? [c] *vide ſis, ne maiorum* [d] *tibi fortè*
[e] *Limina frigeſcant; ſonat heic de nare* [f] *canina*
Litera.——

a Veritas malos & ſceleſtos mordet & lancinat, odioſa eſt igitur & ingrata, iuxta illud Terentij. *Obſequium amicos, veritas odium parit.*

b Metaph. à Chirurgis ducta, qui vulnera putrida ſolent radere & cultro reſecare.

c Vide ſi vis. *(de)* in *vide* corripitur ab antiquo verbo *vido, is.* tertiæ coniugationis, cuius compoſi-

Obiectio eſt. [*Sed quid opus radere auriculas vero mordaci?*] .i. Sed ô Perſi, quamuis hæc ita ſunt vt tu dicis, dic obſecro, quæ te cogit neceſſitas, vt veritate ingratâ, delicatulas Aulicorum & Nobilium aures offendas? [*vide ſis, ne fortè limina maiorum frigeſcant tibi,*] .i. caue tibi & vide quid agas, ne fortè ædes potentiorum virorum (quos ſatyricâ tuâ mordacitate irritas, haud ampliùs tibi pateant, [*hic litera ſonat de nare canina.*] .i. in iſtis tuis carminibus, mordax & con-

titiosa oratio, instar canis rabidi vnumquemque mordet & lacerat.

tum diuido est adhuc in vsu. *sis*, pro, si vis. Sic Comici loquuntur sæpiùs. *sultis*, pro, si vultis. *sodes*, pro, si audes. *capsis*, pro, cape si vis, &c. *d* In tuum damnum vel perniciem. *e* *Limen* dicitur, quod ex transuerso in ianua est. Pars pro toto. Limina in hoc loco significant amicitias seu familiaritates. Iuuenal. *Limine submoueor,*—— .i. repellor ab amicitiâ. *Vel*, quod verisimilius est, Persius respexit ad illud Horatij lib. II. Satyr. II. ——*ô puer, vt sis Vitalis metuo, & maiorum ne quis amicus Frigore te feriat.*—— .i. ne quis apud potentiores mortem tibi inferat, quæ frigidos efficit. Ita, sensus erit, *Caue, ne capitis discrimen tibi immineat.* *f* R, litera est canina, quam canis irritata dentibus restrictis imitatur & exprimit. Lucil. *Irritata canis, quod homo, quàmplurima dicat* .i. R, R.

——per me equidem sint omnia protinùs [a] *alba,*
Nil moror, [b] *Euge, omnes, omnes* • *benè miræ eritis res.*
[c] *Hoc iuuat, heic, inquis, veto quisquam faxit* [d] *oletum.*
Pinge duos [e] *angues: pueri,* [f] *sacer est locus; extra*
Meiyte. discedo.——

a *Album*, per Metaph. ponitur pro bono, sicut è contrario, *nigrum* pro malo. Iuuenal. ——*maneant qui nigrum in candida vertunt.* *b* Est interiectio assentientis & sibi suâ sponte congratulantis, quòd tale consilium re-

Respondet Persius. Si sic sese res habet, vt turpissima Romanorum vitia sine periculo reprehendere non liceat.

Equidem moror nil,] .i. ego quidem

nihil impedio, quin [*per me omnia sint alba protinùs*,] .i. omnia eorum facinora, scripta & dicta, quantùm ad me attinet, sint deinceps bona, serena, candida, ego verò in neminem quamuis flagitiosum inuehar, ego nihil meis scriptis reprehendam. [*Euge, res omnes, omnes eritis benè miræ*.] .i. ô res Romanorum, vos omnes, omnes (inquam) egregiæ eritis, admirabiles & laudandæ. [*hoc iuuat*,] .i. ô poëta nobilis & diues, hæc mea oratio te delectat, sc. vt nemo reprehendatur, [*heic, inquis, veto quisquam faxit oletum*.] .i. tu dicis, in poëmate meo prohibeo, vt quisquam faciat reprehensionis maculam. [*pinge duos angues*:] .i. si versus tui (inquit Persius) adeò sint diuini, & mores tui adeò incorrupti, vt eos reprehendere oporteat neminem; adpone ad carmina tua aliquod signum, quo perspecto, moneat nullâ mordacitate versus tuos insectari, atque insuper hoc adde Interdictum, [*pueri, locus est sacer, meiite extra*.] ô pueri, hic locus est religiosus, & Diis destinatus, cauete hunc locum polluatis, quapropter extrà eum mingite, [*discedo*.] .i. ab hoc loco venerabili procul abeo, ne eum contaminem.

perit de Satyrâ non scribendâ.
c Hoc melli est.
d *Oletum*, significat locum fœtidum & malè olentem, in quo sæpiùs mingitur, quod ex ipso Persio hîc colligi potest, quùm subiunxerit, *extra meïjte*, non ventrem exonerate. Hoc loco, *Oletum* Allegoricè significat Satyræ graueolentiam atque acrimoniam. Est etiam *oletum* stercus humanum. Verranius. *Sacerdotula in sacrario fecit oletum* Denique *oletum* est idem quod oliuetum, ab olea. Cato de Re rust. cap. I.
e Veteres vbi oletum fieri nolebant, Ibi duos angues vel dracones tanquam loci Ge-

nium depingebant, vt pueri eorum picturâ perterriti in illo loco non mingerent. Putarunt antiqui, omnem locum suum habere Genium, qui per anguem ostenditur. vndè Virg. v. Æneid. sic loquitur de serpente, qui è tumulo Anchisæ exierat. *Incertus, geniúmve loci, famulúm-ve parentis Esse putet.*——

f *Sacer*, idem quod venerabile. Virgil. *Extulit os sacrum cælo.*—— Sumitur nonnunquam pro execrando & scelesto. Virg. *Auri sacra fames.*—— Horat. Epod. VII. *Sacer nepotibus cruor.* .i. perniciosus, execrandus. Aul. Gell. *Lex duodecim tabularum est, patronus si clienti fraudem fecerit, sacer esto* .i. execrabilis. Hinc omnis homo malus & improbus, *sacer* appellari solet. Horat. Satyr. III. lib. II. ——*intestabilis & sacer esto.*

——secuit [a] *Lucilius vrbem,*
Te [b] *Lupe, te Muti, &* [c] *genuinum* [d] *fregit in illis:*
Omne [e] *vafer vitium ridenti Flaccus amico*
Tangit, & admissus circum [f] *præcordia, ludit,*
Callidus [g] *excusso populum suspendere naso.*

Cum Lucilius & Horatius Satyrographi suis salibus & verborum acrimoniâ, Principes Ciuitatis impunè lacerauerunt, cur mihi (inquit Persius) *non licebit prauos hominum mores leuiter tangere?*

Lucilius secuit vrbem,] .i. Lucilius totam Romam quasi gladio lancinauit,

a *Lucilius* Poëta inter Latinos, primus promeruit Satyrarum laudem, qui mirâ carminis acerbitate, multos præpotentes & populi primores nominatim insectatus est. *——sale multo vrbem defricuit.——* inquit Horat. Satyr. x. lib. I. .i. falsè & mordaciter ciuium Romanorum vitia notauit. Anno ætatis suæ

[*Lupe te, Muti te,*] .i. ô Lupe, helluo improbe, Lucilius acri ſuo carmine te imprimis perſtrinxit, & te quoque ô Muti Albuti, [*& fregit genuinum in illis:*] .i. & in illorum morſu & reprehenſione fregit dentem intimum: Identidem [*Flaccus vafer tangit omne vitium amico ridenti,*] .i. Q. Horatius Flaccus verſutus & callidus, omnia amicorum, etiam Mæcenatis ſui, vitia notat, quaſi iocos agens, eum in modum, vt amici rideant, non indignentur, [*& admiſſus ludit circum præcordia,*] .i. & ſemel receptus atque auditus, interiora animi vitia, quaſi ludibundus reprehendit. [*callidus ſuſpendere populum,*] .i. gnarus & ingenioſus artifex, populum deridere, [*naſo excuſſo.*] .i. naſo non rugoſo, ſed exporrecto, vt populus irrideri vix ſentiat.

XLVI. apud Neapolin vitam cum morte commutauit, & publico funere elatus eſt. *b* *Lupum Albutium & Metellum* viros nobiliſſimos & Reip. Romanæ proceres, infames tamen & vitiis coopertos, Lucilius Satyricâ mordacitate arripuit. vide Horat. Satyr. I. lib. II. *c* Dentium alij ſunt Anteriores ſuprà & infrà quatuor numero, qui τομεῖς à Græcis, à noſtris Inciſores appellantur alij his proximi vtrinque, qui κυνόδοντες Canini ſeu fractorij vocantur. alij appellantur γόμφιοι. .i. Molares. poſtremi omnium ſunt Genuini, ſeu σωφρονιστῆρες, quos Auicenna Dentes ſenſus ſiue intellectus nuncupat, nam, circiter annum vigeſimum multis etiam octogeſimum innaſcuntur. Dicti ſunt *genuini*, quòd à genis pendeant. *d* Comminuit inſtar canis oſſa molentis. *e* Quaſi valdè Afer, *Afri* enim callidi & aſtuti ſemper ſunt habiti. *f* *Præcordia* ſunt membranæ, quæ exta ſeparant ab inferiore viſcerum parte, ſic dicta, quia cordi prætenduntur. A Medicis appellantur Hypocondria, à Græcis φρένες, quæ exiſtimantur eſſe mentis ſedes. ſic Ariſtot. lib. III. de partibus Animalium. φρένες καλοῦνται ὡς μετέχουσαί τι τῆς φρονήσεως. *Præcordia*

vocantur quasi participia prudentiæ. g *Excusso naso suspendere*, est rectè & subdolè irridere. nam, qui sic irrident, non crispant nares, neque in sannam corrugant, sed nasum excutiunt ac porrigunt, ac si nihil tale agerent.

Men' [a] *mutire nefas, nec clàm, nec cum* [b] *scrobe, nusquam?*
Heic tamen infodiam. Vidi, vidi ipse, libelle:
Auriculas [c] *asini quis non habet? Hoc ego opertum,*
[d] *Hoc ridere meum tam nil, nullâ tibi vendo*
[e] *Iliade.*——

Cùm Lucilius & Horatius tantâ cum libertate in Romanos nobilissimos apertè & nominatim sint inuecti, idq́ impunè.

Nefás-ne me mutire] .i. an mihi non licebit aliquid hiscere & immurmurare? [*nec clàm, nec cum scrobe?*] .i. neque tectè, neque more tonsoris Midæ, qui humo effossâ Domini aures à se visas quasi suggillat. [*nusquam?*] .i quid? neque palàm neque clàm Romanorum stultitiam reprehendere mihi fas est? *Tamen hîc infodiam.*] .i. ego tamen Midæ tonsorem imitabor, atque huic libello tanquam scrobi insusurrabo Romanorum vitia & vani-

a *Mutire*, est quasi signum mutum facere, siue leni voce aliquid imperfectè loqui. Terent. in Andr. *Itaque herclè nihil iam mutire audeo.* .i ne verbum sonare.

b Alludit ad Midæ fabulam, cuius tonsor, cùm reticere non posset quod viderat, neque diuulgare auderet, scrobi insusurrauit, & dixit, *Auriculas asini Mida rex habet.* vide Ouid. Metamorph. lib.

c *Asini aures* dicuntur habere, qui

hebetes sunt & tardi ad intelligendum quæ audiuerint, deque auditis rectè iudicare nesciunt, veluti Midas rex Phrygiæ, qui in certamine de cantu inter Apollinem & Pana arbiter electus, vter alterum antecelleret, Pana Apollini stultè prætulit, quapropter Apollo iratus asininas aures illi affixit.

tates. [*libelle, vidi, ipse vidi:*] .i. heus tu ô mi libelle, ego ipse vidi, vidi (inquam) & in libello meo scripsi, [*Quis non habet auriculas asini?*] .i. Ego vidi & quotidie video, omnes Romanos tam nobiles quàm ignobiles Asininas habere aures. .i. iudicio corruptos esse tanquam asinos. [*hoc opertum,*] .i. hoc secretum (inquit Persius) meo libro insertum, quòd Romæ lectorem vix inueniet, [*hoc meum ridere*] .i. has meas Satyras cum cachinno legendas [*tam nil,*] .i. tam parui pretij apud Romanos, *vendo tibi nullâ Iliade.*] .i. tibi vendam aut permutabo, non vllius Iliadis pretio, sed pluris æstimo quàm omnia aliorum poëmata & seruiles assentationes.

d Est Hellenismus. *hoc ridere:* .i. hunc risum meum. *e* *Ilias* propriè significat Homeri opus clarissimum, sic dicta ab *Ilio* vrbe, quam Ilus Troïs filius, in Troade à suo nomine condidit. Hîc verò ponitur pro Accî Labeonis Iliade.

a Cratinus Atheniensis, Callimedis filius, Poëta Comicus & Philosophus Epicureus, vixit cum Platone Olymp. circiter LXXXI. teste Eusebio, Annos natus

——*Audaci quicunque afflate [a] Cratino,*
Iratum [b] Eupolidem [c] prægrandi cum sene [d] palles,
Aspice & hæc, si fortè aliquid [e] decoctius audis;
Indè [f] vaporatâ lector mihi ferueat aure.

Iam

Jam docet Persius quos volet esse Satyrarum suarum lectores, nempè non Adulatores, non quósvis ex imperitâ multitudine, sed doctos viros, qui veteres Satyricos diligentissimè lectitârunt.

Quicunque afflate Cratino audaci palles Eupolidem iratum, cum sene prægrandi,] .i. ô quicunque afflatus & audacis Cratini scriptis imbutus, ad pallorem vsque legis Eupolidem Græcorum vitiis iratum, vnâ cum Aristophane Comico valdè sene, [*aspice & hæc,*] .i. aspice & lege has meas Satyras, [*si fortè audis aliquid decoctius,*] .i. si fortè in illis aliquid perfectius aut minùs crudum deprehendis, [*indè*] .i. ex eo quòd Satyræ meæ sint maturæ & longo studio elaboratæ [*lector ferueat mihi aure vaporatâ.*] .i. volo vt diligens lector, aure purgatâ & præparatâ cúmque animi feruore, scripta mea legat.

obiit XCVII. quem Persius *audacem* appellat, propterea quòd nihil timens, mirâ audacitate Atheniensium vitia carpserit. *Cratinus, Eupoles & Aristophanes,* tres fuere præcipui Comœdiæ veteris scriptores, quorum vno versu meminit Horat. Satyr. IV. lib. I. *Eupolis, atque Cratinus, Aristophanesq; poetæ.* *b* Vixit *Eupolis* Cratino posterior, cuius in stylo fuit æmulus. Euseb in Chron. de quo etiam M. Tullius Epist. ad Atticum lib. VI. Εὔπολιν τὸν τῆς ἀρχαίας *quis non dixit ab Alcibiade nauigante in Siciliam, deiectum esse in mare?* Hunc Persius *iratum* vocat, quia vitiis & flagitiis vehementer fuit infensus. *c* Aristophanem intelligit, Comicum facetissimum, qui Satyras summâ cum libertate etiam valdè senex scripsit; *prægrandem* verò appellat, *vel,* quòd esset ætate grandis, *vel,* propter styli sublimitatem & magnificentiam. *d* In legendo & imitando illos duos scriptores, factus es pallidus & macilentus. *e* Perfectius, suauius, contrarium est ei quòd suprà dixit, *numeris crudis.* In quâ dictione

est figura elegans, *vel,* à carnibus igne elixis, *vel,* vt placet Autumno, à Medicis deducta, qui multum liquoris bulliendo, faciunt, vt res decocta ad medias, tertias, vel quartas partes redacta, plus virium habeat. *f* Aure meorum poëmatum vapore & calore tepefactâ.

Non hic, qui in [a] *crepidas Graiorum ludere gestit,*
[b] *Sordidus, & lusco qui possit dicere,* [c] *lusce;*
Sese aliquem [d] *credens, Italo quod honore* [e] *supinus,*
Fregerit [f] *Heminas* [g] *Areti* [h] *Aedilis iniquas.*

Persius vt suprà, ostendit quos desiderat lectores, sic dicere iam pergit, quos respuat & recuset.

Non hic, qui gestit ludere in crepidas Graiorum,] .i. nolo, vt is sit meorum scriptorum lector, qui Græcos philosophos cupit irridere, propter externum habitum & calciamenta quibus vtuntur, literas verò & philosophiam ipsam omninò contemnit, [*sordidus, & qui possit dicere lusco, lusce.*] .i. & qui quidem existens sordidus & impurus, possit naturæ vitia lusco obiectare, dicens cum exprobratione, ô Lusce, [*& credens sese aliquem,*] .i. & cre-

a Crepida, teste Seruio, fuit calciamentum Thuscum, quod corrigiis ad pedes ligabatur. nomen sumpsit à sono, quem ambulando reddit. per *crepidarum irrisores.* Persius taxat eos, qui cùm aliorum vitam & verba nequeant reprehendere, externum habitum irrident, & in eo ansam calumniarum quærunt.

b Sordidus existens .i. vitiosus & turpis. Metaph. sumpta à corpore ad ani-

dens sese virum esse magni pretij, [*quòd supinus Italo honore, Ædilis fregerit Areti Heminas iniquas.*] .i. propterea quòd Italicâ dignitate elatus, cùm aliquando esset Ædilis, fictilia & mensuras non iustas fregerit Areti, in Thusciæ ciuitate.

mum. *c Luscus* est, qui propinqua discernit, distantia haudquaquam videt. *d* Aliquantulum superbiens. *e Supinus* propriè significat eum, qui iacet super dorsum, vultu cœlum spectans. ponitur nonnunquam pro otioso, qui supinus iacet & molliter viuit, quandoque significat montosum & elatum. Horat. Od IV. lib. III. ——*seu Tibur supinum, Seu liquidum placuère Baiæ.* In hoc loco, hominem denotat superbum, & secundâ fortunâ quasi ebrium ex Ædilitatis munere, quo functus est in municipio Italiæ. *f Hemina*, est mensuræ genus, dimidium Sextarij continens. *g Aretium*, oppidum Thusciæ, fictilibus certæ cuiusdam mensuræ celebre. *h Ædiles* minimi Magistratus Rom. erant, sic dicti, quòd ædes sacras procurarent: ad quorum etiam officium pertinuit, mensuras & vasa non iusti ponderis, corrigere & frangere. Iuuenal. Satyr. X. *Et de mensuris ius dicere, vasa minora Frangere, pannosus vacuis Ædilis Vlubris.*

Nec qui [a] *abaco numeros, & secto in puluere* [b] *metas*
Scit risisse vafer, multùm gaudere paratus,
Si Cynico barbam petulans [c] *Nonaria* [d] *vellat.*
His manè [e] *edictum, post prandia* [f] *Callirhoën do.*

Nec ad meas Satyras legendas veniat ille.

a Abacus, inter alia significata, est tabula, in qua Calculatores numeros & figuras delineant. *b* Geometras intelligit, qui varias formas & figuras radio describere con-

Qui vafer scit risisse numeros abaco,] .i. qui in hoc tantùm est ingeniosus, vt ridere nouerit Arythmeticos, ob numeros quos abaco inscribunt, [*aut metas in puluere secto,*] .i. aut qui scit irridere Geometras ob figuras, quas lineis tanquam quibusdam metis, circumscribunt & depingunt in puluere, virgâ Geometricâ secto ac diuiso, [*paratus gaudere multum, si petulans Nonaria vellat barbam Cynico.*] .i. qui ex nullâ re honestâ voluptatem capit, sed promptus est cachinnum tollere, si meretrix lasciua & impudens Philosopho alicui barbam vellicet, eúmque populo deridendum propinet. [*Do his manè edictum,*] .i. his nugatoribus, qui iocos tantùm & scommata callent, suadeo vt à Satyris meis procul facessant: his (inquam) concedo, vt tempore matutino forum frequentent, Prætoris edictum excutiant, Iuris administrationem audiant & discant, [*Post prandia Callirhoën do*] .i. post prandium verò, quoniam virtutem contemnunt, nec emendari volunt, concedo his nebulonibus, vt insignem illam meretricem *Callirhoën* adeant, vt ad fontes amœnos deambulent, ludos scenicos visitent, atque aliis corporis voluptatibus indulgeant.

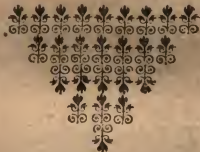
sucuerunt in puluere, quem Persius *sectum* appellat, quia illis figuris secatur & sulcatur puluis. Id enim in puluere factum est, vt si non iusta sit commensuratio, deleri possit.

c Meretrix procax & diobolaris, sic dicta, quòd in Lupanari post horam nonam prostaret, cùm antè homines in negòtiis occupati essent. *Vel,* meretrix, *Nonaria* nominatur, (quasi infœlix & damnosa iuuenibus, quos expilat & ad perniciem perducit) à *Nonis,* quæ inter dies atros & infaustos ab antiquis numerantur. *d* Solebant Philosophi, vt seueriores ac tristiores essent aspectu, barbam pro-

lixam & ad pubem vſque dimiſſam geſtare. *Barbam* autem *philoſopho vellere*, eſt, philoſophum ludibrio exponere. Horat. de Damaſippo Cynico. ——*vellunt tibi barbam Laſciui pueri.*

e *Edicere*, eſt iubere, pronunciare, decernere. propriè verò eſt Magiſtratuum, vnde Conſulum, Prætorum & Ædilium literæ quibus aliquid imperatur, dicuntur *Edicta*.

f *Callirhoë*, *vel*, eſt nomen proprium famoſi ſcorti, & ponitur pro quauis meretrice. *vel*, *quoniam Callirhoë* fons erat apud Athenas, poëta fortaſſe intelligit Natationem poſt prandium. Quidvis horum dicas, non magni refert, dummodò intelligas, hos bonorum irriſores, vel ob culpam, vel ob æs alienum, vel animi causâ Prætoris edictis intendere, poſt prandium verò voluptatibus inſeruire.





SATYRA SECVNDA.

ARGVMENTVM.

Persius ad Plotium Macrinum amicum suum, virum optimum & integerrimum diem natalem celebrantem scripsit hanc Satyram, bonis certè præceptis refertam, quæ tota est (vt benè notat Clauerius*) quasi veræ pietatis index, nihilque ferè ethnici redolet. Inuehitur in populum Roman. quòd stultis precibus & hostiis sumptuosis, crederent se inhonesta & flagitiosa impetrare potuisse à diis, qui non auro sed piâ voluntate & corde sincero gaudent.*

HVnc, Macrine, diem numera [a] *meliore lapillo,*
Qui tibi [b] *labentes apponit candidus annos.*
Funde [c] *merum* [d] *Genio. non tu prece poscis* [e] *emaci,*
Quæ nisi [f] *seductis nequeas committere diuis.*

Macrine, numera hunc diem meliore

[a] *Candido lapillo.* Thracum fuit hæc consuetudo (teste Plinio lib VII. c. XL.) vt dies faustos albo, infelices *nigro* signarent. à quibus illa dierum notatio ad

lapillo,] .i. ô Macrine, recenſe hunc diem natiuitatis tuæ inter dies vitæ tuæ felices & fortunatos, [*qui candidus apponit tibi annos labentes.*] .i. qui cùm ſit dies lætus & felix, addit & apponit vitæ tuæ alios annos fugaces & tacitè prætereuntes. [*Funde merum Genio.*] .i. Sacrifica & vinum offer Genio tuo, eúmque ſic placa vt diem tibi hunc quàm ſæpiſſimè reducat .i. vt diu viuas. [*tu non poſcis prece emaci, quæ nequeas committere diuis niſi ſeductis.*] .i. cùm plerique ob ſua munera & victimas opimas, iniuſta & voluptuoſa à diis ſibi exigant, quaſi dij perindè ac mortales, muneribus vellent corrumpi: tu, ô Macrine, non ita à diis vlla petis, quæ adeò turpia ſunt & inhoneſta, vt non poſſis ea inſuſurrare diis, niſi iam antè dono corruptis, & in ſecretum quaſi locum ſeductis à turbâ.

Cretenſes defluxit. vide Horat. Ode XXXVI. lib. I. *Creſſâ ne careat pulchra dies notâ.* .i. notetur hic dies candidâ notâ, vt verè felix & fauſtus. *b* Velociter currentes. Horat. Ode XIIII. lib. II. *Eheu fugaces Poſthume Poſthume, Labuntur anni.* *c* *Merum* ſubſtãtiuum, ponitur pro vino ſolo & puro, non mixto. *d* *Genius* Deus eſt, in cuius tutelâ, vtquiſque natus eſt, viuit. à *gignendo* ſic appellatus, ſiue quòd gignatur nobiſcum, ſiue quòd genitos ſuſcipiat ac tueatur. Horat. Epiſt. II. lib. II. *Scit Genius, natale comes qui temperat aſtrum.* .i. qui quidem *Genius* comes nobis adiunctus, ſidus natalitium quod ὡροσκόπον nominant, regit ac moderatur. Quapropter natali die colebatur, & *Deus Natalis* appellabatur. *Genio indulget,* qui lautè viuit: *Genium defraudat,* qui viuit parcè & à voluptate ceſſat. *e* Prece, quâ, veluti quadam mercede, emas quod precaris .i. prece, cui aliquod munus adiungitur. *f* Corruptis, & à populo in ſecretiorem locum ductis, vt turpiſſimorum votorum nulli poſſint eſſe teſtes & arbitri. Hoc non fecit Macrinus, cuius preces ab animo puro proficiſcentes, apud deos valebant ſine hoſtiâ ſumptuoſâ.

At bona pars procerum [a] *tacitâ libabit* [b] *acerrâ,*
Haud cuiuis [c] promptum est, [d] murmúrq; humiléſq; ſuſurros
Tollere de templis, [e] & aperto viuere voto,
[f] *Mens bona,* [g] *fama,* [h] *fides, hæc clarè, & vt audiat* [i] *hoſpes.*

At bona pars procerum libabit tacitâ acerrâ.] .i. Sed magna pars nobilium Romanorum ſacrificabit thus ex acerrâ tacitâ. (hoc eſt) ipſi proceres inter ſacrificandum ſunt taciti, & ſubmiſsâ voce Deos orant, ne impiæ & nefariæ eorum preces à circumſtantibus exaudiantur. [*Haud promptum eſt cuiuis, tollere de templis murmúrque humiléſque ſuſurros, & viuere aperto voto.*] .i. Cum omnes ferè ſint impij, & vota faciunt turpia; ſanè haud facile eſt cuiuis, imò paucis eſt conceſſum, è ſuis votis in templis factis, eximere ſecretas precationes, quaſi à ſuſurrante prolatas, & iuſtas preces tam clarâ voce ad deos proferre, vt omnes audiant. [*Mens bona, fama, fides, hæc clarè, & vt hoſpes audiat.*] .i. ô dij, vos oro, vt mens bona, fama, fides ſint mihi. Hæc clarè petuntur atq; altâ voce pronunciantur, ita, vt quiuis aſtans atque omnis etiam hoſpes præteriens, audire poſſit.

a Voto tacitè & ſubmiſſâ voce facto, adiunctum pro ſubiecto.
b *Acerra*, eſt arcula in quâ thus reponi ſolet ad ſuaues ſuffitus excitandos, à Græcis θυμιαματήειον, à Latinis alio nomine *Thuribulum* nuncupata.
c Homines prauis moribus aſſuefacti, haud facilè corriguntur.
d Impias preces, quas nolunt circumſtantes audire.
e Ita viuere vt vota ſint omnibus nota & aperta. Seneca. *Sic viue cum hominibus, tanquam Deus videat; ſic loquere cũ Deo, tanquam homines audiãt.*

f Bonam mentem fama integra & fides sincera, vt vmbra corpus sequuntur. *g* Bonum nomen *multæ diuitiæ.* Prou. *Qui famam suam negligit* (inquit Apostolus) *homicida sui est.* *h* *Homo bonæ fidei* vocatur, cui res tutò creditur, vel qui rem sibi creditam fideliter seruat. *i* *Hospes*, secundùm Priscianum, dictus est quòd ostium nostrum petat, *vel*, quòd ore (.i.osculo) adueniens nos petat. *Hospes* autem dicitur & qui recipit & qui recipitur. Ouid. 1. Metam.—— *Non hospes ab hospite tutus.* Cicer. *Per dextram istam quam hospes hospiti porrexisti.*

Illa [a] *sibi introrsùm, & sub linguâ* [b] *immurmurat: ô si*
[c] *Ebullet patrui* [d] *præclarum funus! & ô si*
Sub rastro crepat argenti mihi [e] *seria, dextro*
[f] *Hercule! pupillúmve vtinam, quem proximus hæres*
[g] *Impello,* [h] *expungam: namque est* [i] *scabiosus, & acri*
[k] *Bile tumet.* [l] *Nerio iam tertia* [m] *ducitur vxor.*

Enumerat Persius impia Romanorum vota, quæ secum & introrsùm mussitabant, Taxat autem præcipuè eorum auaritiam & nefariam pecuniæ cupiditatem.

Illa immurmurat sibi introrsùm & sub linguâ.] .i. Mala & perniciosa vota quæ

a Vult neminem illa vota perniciosa scire, nisi se & deos, ac si muneribus corrumperentur dij, veluti Iudices praui. *b* Persius in hoc loco sicut alibi multoties, Horatium imitatur. Epist. XVI. lib. 1. *Labra mouet, metuens audiri: pulchra Lauerna Da mihi fallere, da iustum sanctúmque videri: Noctem peccatis, & fraudibus obijce nubem.*

sequuntur, pronunciat intra se tacitè vt nemo audiat, & inter dentes mutit, sic, vt non extrà os prodire videantur. [*ô si præclarum funus patrui ebullet!*] .i. ô vtinam sumptuosum funus patrui mei foras propediem efferatur, vt indè amplissimum eius patrimonium ipse possideam, [*& ô si seria argenti crepet mihi sub rastro!*] .i. & vtinam inter arandum, vas aliquod fictile argenti plenum & in terrâ defossum, sonitum mihi faciat, sub instrumento quo terram verto, [*dextro Hercule:*] .i. Hercule propitio atque in hoc mihi fauente: [*vel, vtinam expungam pupillum, quem impello proximus hæres,*] .i. vel, vtinam ego illum puerum è tabulâ deleam, quem proximè sequor vt secundus hæres in testamento substitutus, [*namque est scabiosus, & tumet acri bile.*] .i. namque ille pupillus est mirè scabiosus, & nociuâ cholerâ suffusus inflatur & tumet, vndè spe ducor, eum breui moriturum. [*tertia vxor iam ducitur Nerio.*] .i. certè beatus fuit fœnerator ille Nerius, qui duas vxores sepeliuit & tertiam iam duxit, vndè tres dotes est lucratus.

c Ad bullæ similitudinem exeat, & tanquam bullæ tumor euanescat. Est allusio ad vetus Adagium. HOMO BVLLA.

d *Præclarum* & opulentum funus, denotat mortui diuitias & opulentam supellectilem. Nam sumptus funeris, pro facultatibus & dignitate viri fieri debent.

e *Seria*, est vas fictile oblongum. Terent. *Serias omnes releui.*

f Fingitur *Hercules* semper apud se habuisse Amalthææ cornu, vndè thesauris recludendis & opibus largiendis præesse creditur. vide Adagium AMICO HERCVLE.

g *Impello*. vt vnda vndam.

h Metaph. est. Nam milites *expuncti* dicuntur, cùm ab exercendâ militiâ repelluntur, adempto stipendio, quod vbi fit, eorum nomina albo eraduntur. Milites enim punctis scripti, inseruntur legioni & iurant, vt docet Vegetius

lib. II. vndè *expuncti* dicuntur, deleti, & à militiâ remoti. *i* *Scabies* (sic dicta à *scabo*) est aspredo cutis, seu lenis exulceratio pruriens, aut interdùm rodens, cuius multæ sunt species, humoresque multi ac varij earum causæ existunt, quos & dolor & color & manantis saniei species distinguit. *k* Tumores externi, quibus pueri sunt obnoxij, à bile siue acri siue atrâ proueniunt, quales sunt Erysipelata, Herpetes, Cancri & eiusmodi. vide Galen. de Crisibus lib. II. *l* *Nerius* homo improbissimus, multarum vxorum morte plurimùm locupletatus, factus est fœnerator admodùm astutus de quo Horat. Satyr. III. lib. II. *Scribe decem Nerio.* ——— *m* Vtinam id mihi felicitatis eueniret, inquit ille precator, sed tacitè & intra se mussitat.

Hæc sanctè vt poscas, [a] Tyberino in flumine mergis
Manè caput bis, tér-ve, & [b] noctem flumine purgas.

Quanquam vota tua (inquit Persius) *turpia sint, obscœna & flagitiosa, tamen.*

Vt poscas hæc sanctè,] .i. vt illa scelerata ritè & ex ordine religionis à Deo poscas, [*mergis caput manè bis, tér-ve, in flumine Tyberino*] .i. omnes ceremonias curiosè obseruas, & tempore matutino sæpè lauas caput tuum in *Tybri,* [*& purgas noctem flumine.*] .i. & pollutionem tuam vel concubitum nocturnum, vt Deum purè accedas, flumine abluis viuo & naturali.

a *Tybris* fluuius Italiæ est, sic appellatus à rege Tuscorum huius nominis, qui pyraticam iuxta eum exercēs, in bello periit, quod Virgilius videtur affirmare, ——*aspérque immani corpore Tybris, à quo, pòst Itali fluuium cognomine Tybrim Diximus amisit verum vetus Albula nomen.* *b* Sordes nocturnâ Venere contractas. *vel.* Insomnia minùs pudica. Tritum est illud Tibulli. *Casta placent*

superis, purâ cum mente venite, Et manibus puris sumite fontis aquas. Hieronymus in Apolog. aduersus Iouinianum sic scribit. *Nam & in veteri lege qui pro populo hostias offerebant, non solùm in domibus suis non erant, sed purificabantur ab vxoribus separati, & vinum & ciceram non bibebant.*

Heus, agè responde, minimum est quod scire laboro:
De Ioue quid sentis? Est-ne vt præponere cures
Hunc cuiquam? cuinam? Vis [a] Staio? [b] *an scilicet hæres?*
Quis potior iudex, puerísve quis aptior orbis?

[a] Staius Albius *Oppianicus* homo fuit sceleratissimus & Iudex corruptissimus temporibus Ciceronis, quem vide pro Cluentio. Veneno enim fratrem suum Oppianicum & Cluentiam eius vxorem grauidam, partu appropinquante, sustulit, vt mulier, & qui erat conceptus necarentur. Asinium item

Heus] tu auare & improbe precator (inquit Persius) qui putas precibus hypocriticis & largitionibus, te posse Deos corrumpere vt tandem intelligas facinorosa tua vota Deos non flectere, sed ad iram potiùs prouocare. [*Agè responde, minimum est quod laboro scire.*] .i. Agè responde mihi vnum quòd te rogo, res minima est, quam ex te cognoscere expeto. [*quid sentis de Ioue?*] .i. quam opinionem habes de Ioue Deo Opt. Max. à quo ista tam iniqua petis? [*Est-ne vt cures præponere hunc cuiquam?*] .i. Est-ne Iupiter tuâ opinione talis, vt ausis eum anteferre alij cuipiam, homini saltem sceleratissimo? [*Cuinam? vis*

Staio?] .i. Cuinam ipſum præpones? nunquid præpones eum Staio homini crudeli & ſceleratiſſimo? [*an ſcilicet hæres? quis potior Iudex vel aptior orbis pueris?*] .i. an dubitas vter horum duorum ſc. Iupiter an Staius, futurus ſit iuſtior Iudex, & tutor magis idoneus pupillis parentibus orbatis?

Larinatem, adoleſcentem pecunioſum Romam blanditiis allectum, Arulij opera interfecit, *Staius hic ponitur, pro quouis homine malo & ſceleſto.* Eſt argumentum à minori ad maius. ſic. *Staio homini iniquiſſimo hæc nefaria vota diſplicebunt, Ergò Iouem Deum optimum & iuſtiſſimum multò magis offendent.*

b Perſius bile commotus damnat auarum, quòd cunctetur Deum orphanorum protectorem mortali præponere.

c Orphanis, qui parentibus orbantur.

Hoc igitur, quo tu Iouis aurem
a impellere tentas,
Dic agedum Staio; prô Iupiter ô bone, clamet,
Iupiter! b at ſeſe non clamet Iupiter ipſe?

Agè igitur, dic Staio hoc, quo tu tentas impellere aurem Iouis,] .i. Agè igitur ô precator Deorum iniquiſſime, dic Staio homini flagitioſo hoc votum tuum, per quod conaris ſanctiſſimam Iouis aurem flectere [*clamet prô Iupiter, ô bone Iupiter!*] .i. ſi dicas id Staio, certè ille quamuis homo ſceleratiſſimus, auditâ precationum tuarum nefandâ turpitudine, ſtatim exclamet, *prô*

a Perſuadere, *vel*, curuare. Saluſt. *facilè eos ad tantum negotium impelli poſſe.* Item, *impellere*, eſt vrgere. Virg. *Ferte citi flammas, date tela, impellite remos.*

b *Ad ſe clamare*, eſt ſeipſum ad vindictam excitare, *vel* ſeipſum increpare.

Iupiter! ô bone Iupiter! cur pateris hunc impium & impudentem precatorem, qui hæc flagitioſa abs te petere non erubeſcit? [*at non ipſe Iupiter ſeſe clamet?*] .i. Si Staius homo peſſimus ſic inclamet Iouem, nón- ne ſanctiſſimus, ipſe Iupiter, ob vota tua iniqua, commouebitur irâ, & ſeipſum multò magis inclamabit?

Ignouiſſe putas, quia, cùm [a] *tonat, ocyùs* [b] *ilex*
[c] *Sulfure diſcutitur* [d] *ſacro, quàm túque, domúſque?*
An quia non [e] *fibris ouium,* [f] *Ergennáque iubente,*
Triſte iaces [g] *lucis, euitandúmque* [h] *bidental,*
Idcircò ſtolidam præbet tibi [i] *vellere barbam*
*Iupiter?*____

Putas ignouiſſe, quia, cùm tonat, ilex diſcutitur ſulfure ocyùs quàm túque domúſque?] .i. At, impie precator, putas tu Iouem tibi veniam donaſſe, nec eſſe iratum, eò quòd, quando Iupiter tonat, te non ſtatim punit, ſed ilex fulmine concutitur & diſſipatur, citiùs quàm tu (homo perdite) & domus tua? [*an quia non iaces in lucis,*

a Tonitrus, eſt Iouis irati ſignum.

b Eſt arbor glandifera Ioui ſacra.

c Fulmine odorem ſulfuris emittente. Nam fulmina & fulgura (teſte Plinio) ſulfuris odorem habent, ac lux ipſa eorum ſulfurea eſt. Virgil.—*& latè circum loca ſulfure fumant.*

d Fulmine à cælis proueniente, *vel,* fulmine execrabili & verendo.

bidental triste & euitandum, fibris ouium & Ergennâ iubente, idcirco præbet Iupiter tibi vellere barbam stolidam?] .i. quia Iupiter te fulmine non percussit nec indè iaces in syluis, tanquam res bidente expianda, intestinis ouium & Ergennâ etiam aruspice iudicantibus, quòd euitandus sis, & à nemine sine periculo contrectandus: ergóne, quia ita nondùm punitus es, existimas Iouem tibi deridendum? sic vt ille tanquam stultus, permittat tibi barbã suam vellere?

e Extis siue intestinis ouium, pro victimis ad scelus tuum expiandum cæsârum. *De fibris* vide suprà Satyr. 1.

f *Ergennas* fuit aruspex Thusc*, fulminis expiator.

g Quid enim tristius homine fulgure exanimato?

h *Luci*, sunt nemora diis consecrata, quamobrem à poëtis vocantur Deorum templa, siue domicilia. Dicitur *lucus à luceo* per Antiphrasin, quòd minimè luceat. Sunt alij, qui non per contrarium deducunt, sed propter lumina crebra sacrificiorum, quæ ibi nocturno tempore fiebant.

i *Bidental* locus est, in quem fulmen decidit, qui cæsis bidentibus (vnde nomen sumpsit) arâ extructâ & sacerdote adhibito, expiabatur. *Triste* autem dicitur, quòd tristes homines efficiat, & euitandum fuit, quia talem locum tangere nefas erat. *Bidental* hoc loco ponitur pro homine fulmine percusso Horat. in Arte Poët. ——*an triste bidental Mouerit incestus?*

k *Barbam vellere*, signum est ludibrij & contemptus. Sic Dionysius Æsculapium, & Iudæi CHRISTVM irriserunt. Iouem igitur videtur stultum facere, eiusque barbam vellicare, à quo tam iniusta, tam turpia & inhonesta petere præsumat. vide suprà Satyr. 1.

——*aut quidnam est, quâ tu mercede Deorum.*
[a] *Emeris auriculas? pulmone &*
[b] *lactibus vnctis?*

a Pretio dato conduxeris & tibi com-

Persius irridet eos, qui victimis & muneribus Deos capi posse existimant. Dij enim non pretiosa in sacrificiis, sed mentem sacrificantis quærunt. Ouid. Non boue mactato cœlestia numina gaudent, Sed quæ præstanda est & sine teste, fide. *Lactantius lib.* VI. Hæc religio cœlestis est, non quæ constat ex rebus corruptis, sed virtutibus animi, qui oritur è cælo.

Quidnam est? aut quâ mercede emeris tu auriculas Deorum?] .i. Quæ res est, aut quo pretio vel præmio, credis tu Deorum aures tibi faciles reddi, vt te exaudiant, & ad turpia tua vota se inclinent? [*pulmone & lactibus vnctis*?] .i. nunquid hoc pinguibus pedum visceribus, & magnificis sacrificiis præstiti? Est Ironia?

Ecce auia, aut metuens diuûm
[a] *matertera*, [b] *cunis*
Exemit puerum, frontémque atque
[c] *vda labella*
[d] Infami digito, & [e] *lustralibus*
[f] *antè saliuis*
Expiat, [g] *vrentes oculos inhibère*
perita.

Hactenus de Romanorum procerum votis impiis

parcueris? *b Lactes* sunt graciliora intestina, sic dictæ aut propter mollitiem, aut propter pinguedinis candorem. ἀπὸ τοῦ γάλακτος *à lacte.*

a Matertera est soror matris quasi mater altera. *b Cunæ & cunabula* sunt lectuli in quibus infantes solent iacere, *vel*. Loca in quibus nascuntur, quæ

impiis & iniustis. Iam verò versu amarulento, Persius insectatur vanas & superstitiosas mulierum preces, quæ suis filiis & à se progenitis, neque bonos mores, neque multarum rerum scientiam, sed opes immodicas, prædia amplissima, corporis pulchritudinem, principum & puellarum gratiam & amores, atque alia eiusmodi improba & inepta precabantur.

Ecce auia, aut matertera metuens diuorum, exemit puerum cunis,] .i. Ecce auia decrepita aut matertera, superstitiosa Deorum cultrix, infantulum è cunabulis excepit & in vlnas suas sustulit, [*& perita inhibere vrentes oculos,*] .i. & existens artifex docta ad amoliendum fascinatorios intuentium oculos, [*ante expiat frontémque atque vda labella infami digito, & lustralibus saliuis.*] .i. antequam vota pro eo concipiat, frontem eius & humida labella tingit, & medio purgat digito saliuísque vim habentibus puerum lustrandi ac muniendi contra veneficia & incantationes.

etiam *Incunabula* dicuntur. *Cuninam* Deam veteres coluerunt, quæ infantium cunis præsidebat.

c Ergò *vda*, quia pueris edentulis saliua cótinuò fluit.

d *Digitus medius dicitur infamis & impudicus. Verpus* etiam appellabatur à verrendo podice. Ideoque Iudæi dicti sunt *Verpi*, qui hæmorrhoïdas habentes, hoc digito podicem verrendo vtuntur, vel, quòd auersam ab aliis naturam habere videantur.

e Saliuis expiatoriis. nam *lustrare*, expiare & purgare significat. *Saliua*, vel à saliendo dicitur, quòd in ore saliat & crescat, vel, quòd ferè salis saporem habeat. *Saliuam virginem* dixit Augustinus, quæ stomacho ieiuno manauit. *f* Ante quam orare incipiat. *g* Oculos fascinatorios. Virg. *Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.* Sunt quædam familiæ in Tri-

ballis, & Illyricis, (vt refert Isigonus apud Plinium lib. 7. c. 2.) quæ visæ effascinent, interimantq; quos diutiùs intueantur, iratis præcipuè oculis, quod eorum malum faciliùs sentiunt impuberes.

Tunc manibus quatit, & [a] *spem macram supplice voto,*
Nunc [b] *Licini in campos, nunc* [c] *Craßi* [d] *mittit in ædes.*

Tunc quatit manibus,] .i. postquam auia vel matertera his ridiculis ritibus puerum expiauerit, tunc eum manibus suis motitat & eleuat, [*& voto supplice*] .i. & vouens supplicánsque pro puero [*nunc mittit macram spem in campos Licini, nunc in ædes Craßi.*] .i. aliquando spem tenuem & incertam de illo puero concipit, & mittit in agros Licini viri agrorum ditissimi, atque aliquando in domos Marci Crassi hominis locupletissimi, vt iste puer fiat illorum hæres, & vsque ad opimam illorum fortunam procedat.

a In pueris nihil aliud est quàm *spes*, ex quâ toti pendent. Virgil. ——*per spem surgentis Iuli.* *Macram* appellat *vel*, Ironicè, perindè ac si parua res esset, quam optat muliercula, *vel*; quia vanâ spe ducitur, nec fruitur voto.

b Fuit hic *Licinus* Augusti Cæsaris tonsor & libertus, homo Imperatoris indulgentiâ diues admodùm factus & opulentus, agris præsertim. Iuuenal. —— *ego possideo plus Pallante & Licinis.* *c* *Marcus Crassus* primus omnium Romanorum dictus est cognomento DIVES. posteà decoxit. Irrisione tamen occurrentium salutabatur DIVES. Valer. *d* *Mittit* in agros vt eorum possessor fiat. sicut quis dicitur mitti in possessionem alicuius fundi.

Hunc optent generum Rex & Regina; Puellæ

Hunc [a] *rapiant: Quicquid calcauerit hic,* [b] *rosa fiat.*

Est aliud votum illius vetulæ satis ineptum & superiori multò stolidius & impudentius.

Rex & Regina optent hunc generum;] .i. Vtinam adeò elegans, formosus & amabilis sit hic infans, vt Reges & Reginæ exoptent atque eligant eum filiæ suæ maritum, [*Puellæ hunc rapiant:*] .i. Vtinam puellæ ob eius venustatem (tanquam aliquem Narcissum) violenter auferant & ad stupra pelliceant: *fiat rosa, quicquid hic calcauerit.* .i vbicunque hic meus puer pedem fixerit, exinde enascatur rosa suauis.

a Rapere, est per vim aut cum festinatione, siue cum furore auferre. Terent. *Hunc intrò rape quantum potes.* Aliquando *rapere*, est vim adferre virginibus atque impuberibus pueris. Virgil. *—— & rapti Ganimedis honores.*

b Rosa flos est propter pulchritudinem & suauem odorem Veneri sacer, non absurdè fortasse. Nam veluti Rosa breui viget, ita & venerea voluptas.

Ast ego nutrici non mando vota, negato
Jupiter hæc illi, quamuis te [a] *albata rogârit.*

Cùm talia vota pro pueris sint vana & pernitiosa: ego (inquit Persius.)

Non mando vota nutrici,] .i. Ego tam

a Candidis vestibus induta, sacrificantium more. Cicero in Legib. *color albus præcipuè decorus Deo est, cùm cæteris*

tum maximè intextili. Qui quidem color candorem animi, morum integritatem, & vitæ innocentiam significat.

a Neruus est instrumentum, per quod sensus & motus ad vniuersum corpus defertur, vndè quæ neruis carent, sensu quoque destituuntur. In neruis robur peculiariter existit, vndè dicimus *rem esse sine neruis*, quæ debilis est. Horat. *——sine neruis altera quicquid Cõposui, pars esse putat.——* Memoratu dignum est, quod Iulius Capitolinus refert de Masio, qui tantâ

stulta vota non iniungo infantis mei nutrici, [*ast Iupiter negato hæc illi,*] .i. sed tu similiter ô Iupiter negato illi hæc impia vota, [*quamuis albata rogârit te.*] .i. quamuis more sacrificantis, albis vestibus amicta, pro alumno suo intercesserit.

Poscis opem [a] *neruis, corpúsque* [b] *fidele senectæ:*
Esto, agè; sed grandes patinæ [c] *tucetáque crassa*
Annuere his superos vetuêre, Iouémque morantur.

Huc vsque Persius taxauit illos, qui stulta omninò & noxia faciunt vota. Iam verò deridet eos qui bona à Dijs expetunt, sc. robur, bonam valetudinem & vitam longam, illa tamen omnia ingluuie, crapulâ, incontinentiâ suísque contrarijs factis sibi ipsi adimunt.

Poscis opem neruis,] .i. Exoptas corpori tuo robur & firmitatem in futurum, [*corpúsq; fidele senectæ.*] .i. & petis corpus validum, quod in senectute te non decipiat. [*Esto, agè:*] .i. quando nihil petis nisi quod bonum est & honestum, agè, pete audacter: [*sed grandes patinæ,*] .i. sed patinæ variis obsoniis refertæ, quibus tu valetudi-

nem tuam premis, [*tucetáque crassa*] .i. & pinguia quibus vesceris farcimina [*vetuêre superos annuere his,*] .i.impediuerunt Deos concedere quæ petiisti, [*morantur Iouemq́;*] .i. & Iouem, quo minùs hæc donet, impediunt atque retardant.

manuum fortitudine præditus fuit, vt in digitis neruos non venas habuisse videretur.

b Corpus validum & ab aliis morbis immune, quibus plerunque infestatur senectus, sc. Coruzâ, nephritide, paralysi, dyspnœâ, stranguriâ, sensuum hebetudine, &c. vide Hipp. & Cornelium Celsum. *c* *Tucetæ* sunt farcimina, ex carnibus suillis minutim concisis facta. Alij dicunt esse genus cibi sapidum satis, ac odoris suauissimi, sed contrarium sanitati.

[a] *Rem struere exoptas* [b] *cæso boue,* [c] *Mercuriúmque*
Arcessis fibrâ: Da fortunare [d] *penates,*
Da [e] *pecus & gregibus* [f] *fœtum,*

Persius reprehendit eos, qui à Dijs expetentes locupletari, omnes opes & facultates suas, frequentum boum & pecudum immolatione, exhauriunt.

Exoptas struere rem] .i. Tu autem qui auarus es, rem tuam familiarem augere petis [*boue cæso,*] .i. boue mactato, & quotidianis hostiis immolatis, *arcessis Mercuriúmque*] .i & Mercurium inuocas seu potiùs lacessis [*fibrâ:*] .i. victimarum intesti-

a *Res*, generalem habet significationem. A Dialecticis dicitur terminus transcendens, quo Substantia, Qualitas, Actio comprehenduntur. Complectitur enim omnia siue corporalia, siue incorporalia. Hîc autem ponitur pro censû siue diuitiis. sic apud Terent. in Eunucho. *Eius*

frater aliquantulum ad rem est auidior, Rem struere, est diuitias coaceruare, augere, amplificare.

b Pro sacrificio.

nis: [*Da fortunare penates,*] .i. & dicis, ô Mercuri, concede, vt Dij domestici fortunent & beatam reddant domum meam, [*da pecus, & fœtum gregibus.*] .i. largire mihi pecus copiosum, gregibúsque meis da fœcundam propagationem.

c Mercurius fuit filius Iouis ex Maïâ Atlantis filiâ. Dictus est Deus mercatorum, lucri præses & author. Est etiam Deus Eloquentiæ, vndè à Græcis *Hermes* appellatur ἀπὸ τῆς ἑρμηνείας. .i. *ab Elocutione*, quâ animi sensum eloquimur & interpretamur. *Mercurius*, quasi mercium cura, vel quasi medius inter homines currens, quòd sermo currat inter homines medius, atque eam ob causam, dicitur *Nuncius*, quia per sermonem, omnia enunciantur. vide Horat. lib. 1. Ode x. *d Penates* sunt lares familiares, vel dij domestici, sic dicti (teste Cic. lib. 11. de nat. Deorum à *penu*. Est enim omne, quo vescuntur homines. Penu. *vel*, ab eo quòd penitus insident. habebat autem suos quisque Deos penates domi suæ. *e Pecus* hoc loco ponitur, pro multitudine pecorum siue pecudum, vt apud Virgil. *Dic mihi Damœta, cuium pecus, an Melibai? Pecus, oris*, siue *pecus, udis* significat omne animal quod sub hominis imperio è pabulo terræ pascitur, vt boues, asini, equi, oues, capræ & huiusmodi. Aliquando dicitur de omni animali quod humanâ linguâ & formâ caret. Virgil *Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent*. Horat. Ode 11. lib. 1. *Omne cùm Proteus pecus egit altos Visere montes.* *f Fœtus* est nomen generale ad omnia animalia, etiam si sint oua, etiam ad arbores. Virgil lib. 1. Georg. *Hîc segetes, illic veniunt feliciùs vuæ, Arborei fœtus alibi.*———

———quo, peßime, pacto,
Tot tibi cùm in flammis [a] *iunicum*
[b] *omenta* [c] *liquescant?*

a Iunices, sunt teneræ ætatis boues fœminæ, quæ iam cessarûnt

Persius hunc hominem pecus suum quotidie

immolantem, stultitiæ arguit.

Pessime, quo pacto?] .i. ô homo pessime & stolidissime, dic mihi, quo modo dabitur quod optas, sc. vt res familiaris & grex tuus augeantur? [*cùm tot omenta iunicum liquescant tibi in flammis?*] .i. cùm tot iuuencarum & boûm intestina immolentur à te quotidiè, & igni comburantur. Nonnè opes tuas & gregem tuum sic indies imminuis?

vituli esse, nec dum tamen, ad summam magnitudinem peruenerunt; vitulis grandiores, bobus iuniores. ponuntur hîc pro bobus vel tauris. b *Omentum*, intestinum est (vt inquit Celsus) ex interiore parte leue & strictum, de superiore mollius, cui adeps quoque innascitur, quæ sensu, sicut cerebrum quoque & medullâ caret. *vel, Omentum*, est membrana tenuis, ventris interioris partes contegens. c Solebant veteres inter sacrificandum, eas hostiæ partes omento & adipe operire, quas vrerent, vt pinguedine ignem alente, faciliùs arderent.

Attamen hic [a] *extis, & opimo vincere* [b] *farto*
[c] *Intendit.*——

Attamen hic intendit vincere extis, & opimo farto.] .i. Hic demens & importunus precator, quamuis hisce sacrificiis se videat ad extremam inopiam redigi, & quamuis planè sentiat, neque opes suas neque pecudes hinc augeri, proponit tamen sibi & perseuerat, Deos corrumpere pinguibus victimarum intestinis, & fertili sacrificio, nec ab incepto desistit.

a Iecur, cor & pulmo propriè dicuntur, exta, ab *extando*. Romanorum religio semper putauit iecur esse caput extorum, quæ præcipuè & præ aliis hostiæ partibus immolabantur. Scribit Plin. lib. xxx. præcordia vo-

cari vno nomine *Exta* in homine. Festus hæc omnia dici *Exta* putauit quia Diis prosecentur, vt non à situ, sed ab officio sic appellarentur. *b* Quidam codices habent *fertum*, quod est genus libi vel sacrificij, sic dictum, quia sæpè ad sacra ferebatur. Alij legunt *fartum*, quòd multarum rerum congerie fartum esset. *c* Contendit.

——iam crescit Ager, iam crescit Ouile,
Iam dabitur, iam iam, donec [a] *deceptus, &* [b] *expes*
[c] *Nequicquam fundo* [d] *suspiret nummus in imo.*

a Quoad expectationem domini sui, qui sperabat pecuniarum augmentum quas litando frustrà consumpserat.
b Sine spe, desperans de pecuniæ prouentu post tot pecudes consumptas.
c Frustrà Virgil. *Arma diù senior desueta trementibus æuo, Circundat nequicquam humeris.*
d Est Prosopopœïa perelegans, quasi nummus in

Sunt verba hæc aut Persij per modum irrisionis, istum sacrificantem alloquentis, aut (quod magis probo) ipsius auari precatoris, vanâ seipsum spe consolantis.

Iam Ager crescit,] .i. ob opimas meas victimas & sumptuosa sacrificia, nunc Ager meus, .i. quod satum est in agro meo, crescit & capit incrementum, [*iam Ouile crescit,*] .i. grex meus nunc per fœturam augetur, [*iam dabitur, iam iam:*] .i. mox omne quod opto mihi dabitur, ídque sine morâ. In hoc proposito (inquit Persius) iste stolidus precator tam diu perseuerat, *donec nummus deceptus & expes suspiret in imo fundo.*] .i. donec tandem post facultatum suarum profusionem, nummus eius qui è

plurimis, in inani arcæ fundo solus & solitarius est relictus, iam deploratus ac vanâ spe frustratus, recuperandi alios nummos sociales, in sacrificiorum multitudine exhaustos, frustrà ingemiscat.

fundo arcæ vel loculi relictus solus, præ timore ingemiscat, ne & ipse etiam, sicut cæteri nummi olim socij sui, insumatur. Et certè, IN FVNDO *sera est parsimonia.*

Si tibi [a] *crateras argenti,* [b] *incusáque pingui*
Auro dona feram, sudes, & pectore [c] *læuo*
Excutias guttas, lætari prætrepidum cor.

Persius inuehitur in illos, qui Deos muneribus capi & in eo hominibus similes esse existimant, quasi auro, argento & consimilibus Dij delectentur, cùm potiùs vt inquit Lactantius, Deus non pecudum sanguine, sed hominis pietate placatur. *Atque vt noster ait Poeta,*
—habitare animos & pectora gaudet.

Si feram tibi crateras argenti, donáque incusa pingui auro,] .i. Si tibi offeram, ô stolide precator, magna pocula ex argento facta, & si tibi donem vascula ex largo & crasso auro fabricata, [*sudes, & excutias*

a Cratera, masc. generis, vel *Crater*, significat poculum grande & patens ἀπὸ τοῦ κεράσαι, quod est *tenere* vel *capere*. Virgil. *Crateras magnos statuunt, & vina coronant.* sed mihi videtur, quòd *Cratera* in hoc loco sit generis fœminini, quoniam vltima eius syllaba longa est. Tuum esto iudicium.

b Vasa ex auro ad incudem fabricata. vel sanè (vt putat Clanc-

tius) pondera auri infecti, non cusi.

c Pectore glabro & depili. Taxat fortasse eorum mollitiem, qui volsellis vtuntur, ad pilos euellendos. *Cor* autem in medio omninò thoracis sinu, secundùm omnes dimensiones ad æquilibrium consistit, loco cùm ad securitatem aptissimo, tùm ad æquabilem ex toto pulmone refrigerationem, opportunissimo. Existimant tamen id ad læuam regionem situm, ob sinistri ventriculi pulsationem, quæ circà sinistram mammam sentitur. Vide Galen. lib. VI. de vsu partium.

guttas ex læuo pectore,] .i. tu præ nimiâ lætitiâ sudorem emittas è sinistrâ pectoris parte, *prætrepidum cor lætari.*] .i. & cor tuum incipiat lætari cum trepidatione quadam, præ gaudio valdè palpitans.

Hinc illud subiit, auro sacras quòd [a] ouato
[b] Perducis facies. nam [c] fratres inter ahenos,
Somnia [d] pituitâ qui purgatissima mittunt,
Præcipui sunto, sitque illis aurea barba.

a *Ouatus*, poëticum est Participium, ab *ouo, as*, sicut *triumphatus*, à *triumpho, as* *Ouatio*, species est minoris triũphi, quem faciebant ouantes redeuntes ex pugnâ, quùm bellum non erat indictum, vel sine sanguine factum. *Ouationis* nomen tractum est ab *Oue*. Nam

Hinc illud subijt,] .i. Hac de causa, quia tu crêdis, Deos quemadmodum mortales muneribus affici, & quòd ipse tu auro adeò delectaris: illud in mentem tibi venit, [*quòd perducis sacras facies auro ouato.*] .i. quòd auro oblinis Deorum simulachra, ex manubiis & hostium spoliis comparato. [*nam inter fratres ahenos,*] .i. inter Deos

ex ære fabricatos, qui tanquam fratres, ſunt formâ ſimiles, & in eodem templo poſiti [*præcipui ſunto, qui mittunt ſomnia purgatiſſima pituitâ,*] i. in ſummo honore tibi habeantur, qui vera & ſincera tibi immittunt ſomnia, [*ſitq́ illis aurea barba.*] .i. & eorum ſtatuis ex ære factis, barbam auream addito. Eſt Ironia.

bos in magno triumpho immolabatur, in Ouatione ouis. *Aurum* igitur *ouatum*, ſignificat aurum ex hoſtium ſpoliis & prædæ manubiis collectum, quo Deorum imagines oblinebant, *vel*, ex quo Deorum Simulachra tota effingebant. Alij exponunt *Ouatum aurum*, ouo auratum, quoniam ſtatuæ marmoreæ & æreæ, oui albo anteà illinitæ, auri & argenti laminis decorentur. Ab *Ouo* autem deducere, mihi non placet, ne Perſio notam fortaſſe inurerem, quamuis pleraque deriuatiua primitiuorum naturam non ſeruant.
b Tingis, ſeu auro illinis. *c* Romæ in porticu Apollinis Palatini, extabant aheneæ effigies filiarum Danaï, & contra eas ſub dio totidem ſtatuæ equeſtres filiorum Ægypti, qui omnes Lynceo excepto, vnâ nocte à nouis nuptis ſunt occiſi. Ex iis autem ſtatuis, quædam dicebantur reſponſa dare poſtulantibus, per ſomnium. Ac fortè erant eiuſmodi ſimulachra in Pantheo Romæ, vel in templo Iſidis. Senſus eſt. Eos imprimis Deos colendos aſſume, qui vera ſomnia hominibus immittunt. Somnia quæ à noxiis humoribus non proueniunt habentur veriora. vide, ſi placet Hippoc. Galen. Ferrerium, Syneſium, atque alios qui multa ſcripſerunt de Inſomniis. *d* *Pituita* Græcè dicitur φλέγμα. Hinc *pituitoſus* appellatur, qui vulgò dicitur phlegmaticus. Cicer. lib. 1. de Fato. *Inter locorum naturas quantum interſit, videamus alios eſſe ſalubres, alios peſtilentes, in alys eſſe pituitoſos & quaſi redundantes, in alijs exſiccatos atq́ aridos.*

Aurum vaſa [a] *Numæ,* [b] *Saturniáque* [c] *impulit æra,*
[d] *Veſtaléſque vrnas, &* [e] *Thuſcum fictile mutat.*

a *Numa Pompilius*, vir Sabinus & ſecundus poſt Romulum Romanorum

Ex hac superstitiosâ opinione (inquit Persius) *sc. quod Dij veluti mortales auro delectentur, factum est, vt*

Aurum impulit vasa Numæ Saturniaq; æra,] .i. Aurum eiecit ex templis fictilia vasa, in quibus Numa Pompilius sacrificabat, atque è templis etiam profligauit vasa ærea, quorum fuit vsus in aureo seculo, regnante Saturno, [*& mutat Vestales vrnas & Thuscum fictile,*] .i. & Aurum in se commutauit vasa fictilia, quibus virgines Vestales in Vestæ sacris vtebantur. Denique Aurum in se permutauit vas Thuscum, fictile nimirum, quo prisci illi Thusci sacris multùm dediti, vsi sunt.

Rex, Sacerdotes creauit, virgines Vestales sacrauit, Pontificem Maximum primus declarauit, annum in duodecim menses diuisit; postremò vbi maximâ cum reuerentiâ quadraginta annis regnasset vitam cum morte commutauit.

b De Aureâ ætate sub Saturno regnante, vide Ouid. Metam. lib. 1. *c* Expulit & è templis eiecit. *d* *Vesta* fuit Saturni filia ex Ope, quæ pro *terrâ* quandoque sumitur, eò quòd rebus omnibus vestiatur, *seu,* quia vi sua stat. Ouid. lib. VI. Fast. *Stat vi terra suâ, vi stando Vesta vocatur.* Romæ in templò Vestæ (quam ἑστίαν nominant Græci) seruabatur à virginibus Vestalibus Ignis æternus, qui si fortè fuerit extinctus, nequaquam reparari fas erat. Hoc templum struxit Numa Pompilius, de quo sic scribit Plutarchus. *Numa regiam iuxta Vestæ templum condidit, vbi maiorem temporis partem morabatur aut sacris vacans, aut sacerdotes docens.* *e* *Thuscia*, Italiæ regio celebris, à sacrificiis, vt quidam arbitrantur, dicta. Græci enim θύειν *sacrificare* dicunt. *vel, à Thure,* quo maximè in sacrificiis vtuntur. *Thuscus, a, um*, nomen est possessiuum à Thusciâ, vndè dicti sunt *Thusci* qui Thusciam habitant, *Thuscum fictile* est vas terreum, quale in Thusciâ fieri consueuit, & in sacrificiis Thusci vtebantur.

O curuæ in terras animæ, & cœlestium inanes!
Quid iuuat, hos templis [a] *nostros immittere mores?*
Et bona Diis ex hac sceleratâ ducere pulpâ?

Acris est exclamatio in eos, qui pecudum ritu in terrena proni, cœlestia negligunt, quique ex ingeniis suis corruptis moribúsque deprauatis Deum metientes, existimant se muneribus & externis sacrificiis gratos illi fore & acceptos, cùm optimus animus sit pulcherrimus Dei cultus. Hic verus cultus est, in quo mens colentis seipsum Deo immaculatam victimam sistit. *Lactant. lib. de vero cultu. cap. 11.*

O animæ curuæ in terras & inanes cœlestium!] .i. ô hominum affectiones non erectæ in cœlum, sed ad terrena curuatæ, & à rebus cœlestibus alienæ! [*Quid iuuat immittere templis hos nostros mores?*] .i. Quid prodest inferre in templa Deorum hæc nostra vitia? [*Et ducere bona Diis ex hac nostrâ sceleratâ pulpâ?*] .i. Et iudicare iucunda posse Diis exhiberi, ex sceleratâ & turpi carnis nostræ libidine?

a Auaritiam, lasciuiam, auri cupiditatem & huiusmodi vitia, vt existimemus, eadem quæ nobis iucunda sunt, Diis æquè placere.
b *Pulpa* est caro sine ossibus. ponitur hoc loco pro corpore vitiis & prauis affectibus obnoxio, per quod animus à rebus diuinis ad terrena & caduca auocatur. *Pulpa* etiam significat cibum lautiorem. Terent. *Lepus tute es, & pulpamentum quæris?*

Hæc sibi [a] *corrupto* [b] *casiam dissoluit oliuo;*
Hæc [c] *Calabrum* [d] *coxit vitiato* [e] *murice vellus:*
Hæc [f] *Baccam conchæ rasisse, & stringere* [g] *venas,*
Feruentis massæ crudo de puluere iussit.

Persius enumerat varia carnis nostræ effecta, quibus homines multùm, dij verò nihil delectantur.

Hæc dissoluit sibi casiam oliuo corrupto;] .i. Hæc pulpa scelerata & caro vitiosa, casiam in suos vsus, nempe ad fucum, vnguentum, & pretiosum odorem, miscuit oleo corrupto. .i. oleo quod suum odorem non seruat, sed in casiæ naturam transit; [*hæc coxit vellus Calabrum murice vitiato:*] .i. hæc pulpa lanas Calabras, colore purpureo tinxit & infecit. [*hæc iussit rasisse Baccam conchæ,*] .i. hæc scelerata pulpa mandauit extrahere Margaritam in conchis nascentem, ad eam auro vel vestibus inserendam, [*& iussit stringere venas feruentis massæ de crudo puluere.*] .i. & hæc pulpa imperauit, in vnum conflare paruulas auri vel argenti massas ex venis terræ collectas, quæ feruent in fornace vbi pur-

a Vnaquæque res alterius permixtione formam mutat & corrumpitur. Est æmulatio Virgiliana. *Nec casiâ liquidi corrumpitur vsus oliui.*
b *Casia* est herba suauissimi odoris & virtutis Cinnamomi. Virgil. Egl. II. *Tum Casiâ atque aliis intexẽs suauibus herbis, Mollia luteolâ pingit vaccinia calthâ.* & in Georg. lib II. *Vix humiles apibus Casias roremq; ministrat, Nec circum Casia viridis & olentia latè.* Hinc palàm est *Casiam* (coronaria nimirum) quâ tantoperè delectantur apes, herbam

gantur, factæ & contractæ ex puluere nondum excocto.

non arborem esse. vide Galen. lib. I. de Antidotis.

c *Calabria* est pars Italiæ, in quâ iuxtà fluuium Galesum, præ pasturæ copiâ vel dulcedine molliores ouibus lanæ sunt. quæ quidem oues propter lanæ bonitatem, pellibus teguntur, ne lana inquinetur, quò minus vel infici rectè possit, vel lauari ac parari. Horat. Od. VI. lib. II. *Dulce pellitis ouibus Galesi Flumen, & regnata petam Laconi Rura Phalanto.* *d* Infecit in cortinâ siue aheno caldario. *e* *Murex*, est piscis marinus, ex cuius humore fit color purpureus. *f* *Bacca* est lapis pretiosus siue vnio, qui sic adhærescit conchæ ex quâ generatur, vt euelli nequeat sine limâ. *g* Intelligit aurum & argentum. Nam *venæ* per translationem significant meatus subterraneos, per quos vnda manat, aut alius liquor, vndè *venas argenti, venas auri* dicimus: quæ quoniam scrutando inueniuntur, *Metalla* appellantur à Græco verbo μεταλλάω, quod est *Scrutor* vel *Inquiro*.

Peccat & hæc, peccat; [a] vitio tamen vtitur; at vos
Dicite [b] pontifices, in sacris quid facit aurum?
Nempe hoc, quod Veneri donatæ à virgine [c] puppæ.

a Re suâ vtitur. *b* *Pontifex*, sacer magistratus (vt inquit Sceuola) à *posse & facere* dictus. *vel*, vt ait Varro, *à ponte Sublicio*, quem primum supra Tyberim pontifices fecerunt, & sæpè restituerunt. Erant autem maiores & minores pontifi-

Peccat & hæc, peccat,] .i. Hæc caro nostra in vsu casiæ, purpuræ, vnionum, auri aliarúmque rerum terrenarum, peccat, peccat inquam, quia nos à Deo auocat, & rebus mundanis animos nostros immergit, [*tamen vtitur vitio,*] .i. aliquam vtilitatem ex illo vitio percipere videtur, ad corporis ornatum. [*at pontifices, dicite*

vos, quid facit aurum in sacris?] .i. ô vos Romani pontifices, qui sacris præsidetis, respondete mihi, quid emolumenti percipiunt Dij, ex auro illo profano quod templis dedicatur? [*Nempe hoc, quod puppæ donatæ Veneri à virgine.*] Respondet Persius suæ interrogationi. Aurum nempe in templis Diis oblatum, tantum facit, quantum faciunt imagunculæ puellares, Veneri à virgine nupturâ consecratæ. Vtrumque sanè ridiculum.

ces, inter quos summus dictus est *Pontifex Maximus*, quòd maximarum rerum, vt scribit Festus, Iudex sit, vindex contumaciæ priuatorum Magistratuũ. Vide Liuium.

c *Puppus*, puer paruulus, *puppa*, puella dicitur. Martial. *Se puppam dicit Gallia, cùm sit anus.* Et à similitudine, *puppa* quoque est Imaguncula puellaris ex linteo & tomento facta, deinde vestibus amicta. Mos fuit apud veteres, vt virgines nupturæ suas puppas Veneri donarent, tanquam virginitatis suæ insignia, indè sperantes faustum futurum sibi matrimonium, vtque breui, Veneris beneficio, veros puppos puppásve ipsæmet haberent.

Quin damus id superis, de magnâ
quod dare [a] *lance*
Non possit magni [b] *Messalæ lippa*
propago?
Compositum [c] *ius fásque animi,*
sanctósque [d] *recessus*
Mentis, & [e] *incoctum generoso pe-*
ctus honesto.

Cùm Dij aurum, argentum, gemmas, sumptuosa sacrificia, & alia eiusmodi minimè

a *Lanx*, vas erat latum, magnũ & rotundum, minùs excauatum quàm patina, & rebus diuinis aptum. Quæ Diis erant offerenda, lanci imponebantur. Iuuenalis sumpsit *Lan-*

nimè curent :

Quin damus id superis, quod lippa propago magni Messalæ non possit dare de magnâ lance ?] .i. Cur id in sacrificium non offerimus diis, quod nec vitiosus nepos diuitis & potentis Messalæ, nec alius quicunque malus, de amplissimis diuitiis possit Diis offerre? nempe [*compositum ius fásque animi,*] .i. vitam integram secundùm leges humanas & diuinas actam, [*sanctósque recessus mentis,*] .i. puras interioris conscientiæ cogitationes & ab omni labe immunes, [*& pectus incoctum generoso honesto.*] .i. & cor nobili & naturali honestate planè & plenè imbutum.

cem pro vase escario, in quo caro tam tosta quàm elixa conditur & mensæ infertur. *Aspice quàm magno distendat pectore lancem.* *b* Gens *Messalina* florentissima fuit Romæ, sic denominata à *Messanâ* vrbe in Sicilia, quam Valerius Coruinus vicit & cepit, vndè primò appellatus est *Messana*, paulatimque vulgo permutante literas, *Messala* dictus est. Cotta Messalinus maioribus suis indignus, adeò lippus erat in senectute, vt eius palpebræ in exteriorem partem se verterint. Lippi propriè dicuntur, qui oculos habent lachrymantes, cum putredo ab iis defluit, sed à poëtis, pro vitiosis sæpiùs ponuntur, id ad animum, quod corporis est, transferendo. *c* *Ius* est, facere quod licet per leges humanas, *fas*, quod per Religionem. Virgil. *Fas & iura sinunt.*—— (.i. diuina & humana permittunt) *Ius compositum*, est ius ordinatum, legibus scriptis constitutum & sanctum. *d* Intima mentis penetralia. *e* Cor omni virtute non leuiter tinctum, sed natiuâ & genuinâ honestate, vt lana colore, imbutum.

Hoc [a] *cedo vt admoueam templis, &* [b] *farre* [c] *litabo.*

a *Cedo*, est verbum defectiuum apud

Cedo vt admoueam hoc templis, & litabo farre.] .i. Concede mihi (inquit Persius) vt aris Deorum hanc hostiam offeram, sc. veram pietatem mentémque puram, & ego Deum placabo sacrificio perexiguo, molâ nimirùm, quæ sale & farre tosto constat.

Comicos celebre. Terent. *Quin tu argentum cedo.* .i. da.

b Minimo munusculo Deos placabo. Boni etenim quamuis pauperrimi, Deo semper sunt grati, malos verò Deus non exaudit, quamuis & plurimas & pulcherrimas immolent hostias. Δεινὸν γὰρ εἴη (inquit Socrates) εἰ πρὸς τὰ δῶρα, καὶ πρὸς τὰς θυσίας ἀποβλέπουσιν οἱ θεοὶ ἀλλὰ μὴ πρὸς τὴν ψυχήν. *Absurdum enim sit & ingemiscendum, si Dij bona nostra & sacrificia spectent non animum.* Hinc cecinit Horatius Ode XXIII. lib. III.

Immunis aram si tetigit manus, non sumptuosâ blandior hostiâ,
Mollibit auersos penates.

c *Litant* solummodò boni viri, & quod volunt sacrificio impetrant, petunt enim honesta tantùm. *Sacrificant* verò tam mali, quàm boni.





SATYRA TERTIA.

ARGVMENTVM.

In hac Satyrâ Persius præcipuè reprehendit flagitiosam adolescentum Romanorum desidiam, & optimarum artium supinam negligentiam, qui gulæ & somno dediti, diuitiis autem freti, omnem virtutem & honestam disciplinam planè contemnebant. Deindè fastum & superbiam Rom. taxat, quid fugiendum sit atque sequendum docens.

NEmpe hoc assiduè? iam clarum [a] *mane fenestras*
Intrat, & angustas [b] *extendit lumine rimas.*
[c] *Stertimus, indomitum quod* [d] *despumare* [e] *Falernum*
Sufficiat, quintâ iam linea tangitur [f] *vmbrâ.*
En quid agis? siccas insana [g] *canicula messes*
Iamdudùm coquit, & patulâ [h] *pecus omne sub vlmo est,*
Vnus ait [i] *comitum.*——

a Mane Aduerbium ponitur pro Nomine, & significat diei principium quùm dies clarus est.
b Radiorum solis interuentu, rimæ angustæ videntur extendi & dilatari.
c Vt liberiùs alium reprehendat, pæda-

gogus vel condiſcipulus de ſe quoque dicit in numero plurali. *Stertimus* pro *Stertis*, quod modeſtiam ſapit.

d Deſpumare. propriè eſt, ſpumâ priuare. Virgil. lib. 1. Georg. *Et foliis vndam tepidi deſpumat aheni. Deſpumare* per Metaph. ponitur pro *Concoquere*, vt in hoc loco. Nam quæ coquuntur, deſpumari ſolent. Hieron. *Venter mero æſtuans, citò deſpumat in libidines.* Etſi ſomno concoquere ſit corpulentiæ vtilius quàm firmitati, monet tamen Cornelius Celſus vt, cui

Per modum Dialogi, Perſius introducit vel pædagogum, vel quempiam ex condiſcipulis, qui adoleſcentem prædiuitem, ſomno ſepultum quaſi aculeo excitat, & ad meliora ſuadet. Longum eſt Hyperbaton, oportet igitur conſtructionis ordinem incipere à verſu ſeptimo.

Vnus ait comitum.] .i. Vnus ex condiſcipulis, vel vnus eorum qui comitatur hunc deſidioſum adoleſcentem, dicit ad eum. [*Nempe hoc aſſiduè?*] .i. ô ignauiſſime, tú-ne continuò & ſingulis diebus facies hoc? ſc. vt ad mediam lucem ſtertas? [*iam clarum mane intrat feneſtras, & extendit anguſtas rimas lumine.*] .i. iamdudùm clara lux matutina intrat cubiculi feneſtras, & ſuo ſplendore videtur ſtrictas feneſtrarum rimas amplificare. [*ſtertimus, quod ſufficiat deſpumare Falernum indomitum,*] .i. tu tamen profundè & cum roncho dormis tantum, quantum ſatis ſit concoquere & exhalare vinum Campaniæ nobiliſſimum, heſternâ nocte epotum, [*dum linea tangitur vmbrâ quintâ.*] .i. donec ab ortu ſolis hora quinta præterit .i. ad mediam ferè vſque diem. [*En quid agis?*] .i. ô deſidioſe, cur non ſurgis? dic in quo ſtudio verſaris, hoc præclaro tempore? [*canicula inſana iamdudùm coquit meſſes ſiccas,*] .i. ſtella illa rabioſa ſolis ardorem

adaugens, iam medio die segetes aridas maturat, [*& omne pecus est sub vlmo patulâ.*] .i. & omne pecus sub ramis & frondibus vlmi latè patentis quiescit.

stomachus ex indigestione crudum ructat, is quiescere in lectulo manè atque paululùm redormire debeat. *e* Sic dictum à *Falerno* agricolâ, qui primus eas vites plantauit, *vel, à Falerno* Campaniæ monte in Italiâ, quod quidem vinum adeò forte est & generosum, vt aquâ mixtum vix possit domari, vnde dicitur *Indomitum.* Horat. Ode XXVII. lib. I. *Falernum* appellat *seuerum* ab effectis, quia seueros, asperos, & rixosos efficit. *Vultis seueri me quoque sumere Partem Falerni?* Tibullus *fumosum* dixit. *Nunc mihi fumosos veteres proferte Falernos.* *f* Est Hypallage. Dum linea tangitur quintâ vmbrâ, pro, Dum quinta linea tangitur vmbrâ. Intellige de horologio solari vel vmbratili, in quo horæ partesque horarum per lineas distinguuntur. *g* *Canicula* diminutiuum à *cane.* Est sydus cœleste in signo Leonis, à quo denominantùr *dies Caniculares.* Huius exortu, solis vapores intenduntur, feruent maria, fluctuant in cellis vina, mouentur stagna, & canes toto eo spatio maximè in rabiem aguntur. Plin. *h* Oues, capræ, pecudes & pecora, quæ circiter æstus meridianos, sub vmbriferas arbores se recipiunt. *i* Ponitur *Comes* aliquandò pro *Socio.* Cicer. ad Heren. *Qui cùm ante lucem surrexisset, comitem suum inclamauit.* Pædagogus etiam inter comites numeratur. vt est apud Iurisconsultum. *Comes* plerumque dicitur, qui sequendo aliquem se maiorem, comitatur. Cicer. *non comitem, sed ducem præbuit.*

——verùm-ne? itá-ne? ocyùs adsit
Hùc aliquis, nemon'? turgescit [a] *vitrea bilis:*
Finditur, Arcadiæ [b] *pecuaria rudere dicas.*

a Cholera, iracundiæ sedes dicitur *vitrea*, quòd non minùs clarè hominum mores, quàm ampulla vitrea quæ

in eâ ſunt incluſa, demonſtrat. *vel*, quod magis placet, dicitur *vitrea*, quia ſubitò tumeſcit, veluti vitrum, quod ab artifice fiſtulâ inflatur. *b Pecuaria*, ſignificant non ſolùm pecorũ multitudinem, verùm etiam omnia ex quibus populus Romanus haberet redditus, quia diù hoc ſolum vectigal Romanis fuit. Hîc verò ſignat Aſinos, quos progenerat Arcadia, in quâ, vt ſcribit Plinius, ſunt aſini cæteris maiores.

Somnolentus iſte iam tandem præceptoris aut condiſcipuli inclamatione expergefactus, reſpondet & ait.

Verúm-ne? itá-ne?] .i. verúm-ne eſt, ô pædagoge, vel ô condiſcipule, quod ex te audio? itá-ne ad horam quintam vſque dormiui? [*ocyùs adſit huc aliquis,*] .i. celeriter ad me adueniat aliquis è famulis meis [*nemon'?*] .i. nemó-ne me audit, aut vocantem curat? [*vitrea bilis turgeſcit:*] .i. in hoc deſide & pigro adoleſcente, quia nullus è famulis ſuis cum veſtimentis, ſibi celeriter adcurrit, cholerâ clarâ & amarâ turgeſcit. .i. inflatur per iram: [*finditur*] .i. piger iſte præ indignatione propemodùm rumpitur, vt ipſum vociferantem cùm audis, [*dicas pecuaria Arcadiæ rudere.*] .i. tu credas aſinos, quos habet Arcadia maximos, rudere, .i. vocem ſuam naturalem emittere.

a Membrana, ex eâ parte, quâ adhæret viſceri, candidior eſt, ex ea verò vndè pili abraduntur, crocea eſt & fla-

Iam liber, & [a] bicolor poſitis membrana capillis,
Inque manus [b] chartæ, nodoſáque venit [c] arundo.
Tunc queritur, craſſus calamo quòd pendeat humor.

Nigra quòd infusâ vanescat [d] *sepia lymphâ:*
Dilutas queritur geminet quòd [e] *fistula guttas.*

Iam capillis positis, liber & membrana bicolor, & chartæ, & arundo nodosa venit in manus.] .i. Iam vbi è somno iste piger excitatur, capillis pexis & in ordine dispositis: liber ex quo aliquid vel scribat vel legat, & membrana duorum colorum, in quâ charta inuoluitur, & chartæ in quibus scribat, & calamus qui habet similitudinem arundinis multis notis distinctæ, venit & sumitur illi in manus, ac tandem ad studium accingitur. [*Tunc queritur,*] .i. tum quando res omnes studenti necessariæ apparantur; desidiosus iste adolescens, ne studeat, causas ridiculas ignauiæ suæ prætendit, Nam, [*queritur quòd humor crassus pendeat calamo,*] .i. quòd atramentum nimis spissum adhæreat pennæ, quâ scribat, [& queritur *quòd nigra sepia vanescat lymphâ infusâ:*] .i. quòd sanguis piscis sepiæ, quo pro atramento vtitur, continuò è chartâ euanescat ob aquam infusam: [conqueritur etiam, *quòd fistula geminet guttas dilutas.*] .i. quòd penna pro vnâ duas exstillet guttas nimiâ aquâ commixtas, vndè scripturam maculet.

ua. *bicolor* igitur.
b Chartam Alexandri Magni victoriâ repertam author est M. Varro, conditâ in Ægypto Alexandriâ, ante non fuisse chartarum vsum, sed palmarum foliis primò scriptitatum, deindè quarundam arborum libris, vndè *Libri* nomen sumpsere.
c Arundo, Græcè Δόναξ pro calamo scriptorio hic accipitur. Quandoque sagittam significat, quoniam exarundinibus fiebant sagittæ. Virg.——*pérque ilia venit arundo*. Est etiam *Arundo* (vt scribit Plinius) quæ-

dam piscatoria, quædam aucupatoria. *d* *Sepia*, est piscis marinus, qui vbi sensit se apprehendi, emisso atro cruore, aquam infuscat, suumque iter occultat. Huius sanguis pro atramento scriptorio in vsu fuit. *e* Calamus fistulosus vel concauus.

a Quid deside puero miserius, qui videns sciensque, tempus, omnium rerum pretiosissimum, perdit? *b* Magis magisque miser. *c* Prima persona pluralis pro secundâ singulari, vt suprà *stertimus*, pro *stertis*. *d* Cuius ori mater cibum præparatum rostro diducto inserit. *Palumbus* hîc ponitur pro delicatulo, qui curiosè custoditur. *e* *Pappare minutum*. est cibo sorbili vel suaui minutim con-

[a] *O miser, ínque* [b] *dies vltrà miser! huccine rerum*
[c] *Venimus? at cur non potiùs, teneróque* [d] *palumbo*
Et similis regum pueris [e] *pappare minutum*
Poscis? & iratus mammæ [f] *lallare recusas?*

Sunt verba vel pædagogi vel condiscipuli exclamantis in fatuas huius desidiosi excusationes, quem quotidiè deteriorem fore cernebat.

O miser, ínque dies vltrà miser!] .i. ô adolescens miser, & qui posthàc futurus es miserior! [*huccine rerum venimus?*] .i. tú-ne ad hunc rerum statum peruenisti, vt ad virtutem acquirendam laborare recuses, tuámque socordiam confictis mendaciis excuses? [*at*] .i. sed si vis tam mollis esse & delicatulus, [*cur non similis tenero palumbo & regum pueris poscis potiùs pappare minutum?*] .i. cur non ad infantiam redis, & similis molli columbulo

procerúmque pueris, cur non potiùs desideras cibos minutos & teneros, more puerorum? [*& iratus mammæ recusas lallare?*] .i. & matri vel nutrici tuæ iratus, cur non recusas soporiferam eius cantilenam, Lalla, Lalla, Lalla.

fracto & masticato vesci *seu*, vt alij volunt, *pappare minutum*, est minutis & blandiusculis verbis patrem appellare, quod faciunt pueri cùm primò discunt loqui *Pappa* vel *Tata*, vox est mollicula pusionis patrem vocitantis, & *Mamma*, cùm matrem appellat. Martial. *Mammas atque tatas habet Afra. sed ipsa tatarum Dici & mammarum, maxima mamma potest.*
f *Lallare* (vt vult Murmelius) significat *lac sugere. Pueri prædiuitum* (inquit ille) *qui nimis molliter educantur, lac sugunt & in cunabulis cubant ad quintum vel sextum ætatis annum, dum iam fari queant, & lallare recusantes, minutiorem cibum petunt.* Alij meliùs, me iudice, intelligunt *lallare*, esse næniam vel cantionem nutricum, quà pueros suos iratos ad somnum inducant. in quo sensu, verbum infinitum *lallare*, ponitur pro nomine. *Cur non recusas lallare?* .i. lallationem?

An tali studeam calamo? [a] *Cui verba?* [b] *quid istas*
Succinis ambages? tibi [c] *luditur: Effluis amens.*
Contemnêre. ——

Sunt verba desidiosi illius seipsum excusantis, ne quam operam literis daret.

An studeam tali calamo?] .i. an tali calamo possim scribere? [Respondet pædagogus vel condiscipulus. *cui verba?*] .i. ô

a *Verba dare* est *illudere.* Terent.
b Quid causæ est, cur ista effugia & excusationum ambages mihi toties occinas?
c Metaph. à *ludo*. in quo agitur pro eo, qui pecuniam exposuit. vt sit sensus *Tibi*,

non mihi tempus perit.

miser, cuinam verba te daturum putas? an me præceptorem vel sodalem tuum decipere posse speras? [*quid succinis istas ambages?*] .i. quid in aurem mihi garris confingísque istos verborum circuitus & vanas tergiuersationes [*tibi luditur:*] i.quùm tales excusationes tuæ inertiæ comminisceris, non me, sed teipsum fallis. Nam res tua agitur non mea? [*effluis amens.*] .i. ô stolide, tibi tempus miserè effluit, & nihil agendo tu senescis, quapropter [*contemnêre.*] .i. omnibus eris contemptui. Horat. *Contemnêre miser, vitanda est improba Syren Desidia.* ——

a Surdum, dissonum & obscurum crepitum reddit.

b Ex luto minùs idoneo, nec satis cocto.

c *Fidelia*, est vas Samium, fictile, sic dicta quòd recondita seruet fideliter. Persius alibi *Disce, nec inuideas, quòd multa fidelia putet.*

——sonat vitium percussa, [a] malignè
Respondet [b] viridi non cocta [c] fidelia limo.
Vdum & molle lutum es, nunc nunc properandus, & acri
Fingendus sine fine [d] rotâ. ——

Perstat in Allegoriâ. Quemadmodum vasa fictilia malè cocta, si digito percutias, sonitu sua indicant vitia: simillimè & tu, ô amens, ex iis quæ loqueris & facis, tuam prodis excordem oscitantiam & ignauiam, licèt in calamum & atramentum culpam transferre conêris.

Fidelia percussa sonat vitium,] .i. vas fictile emptoris digito pulsatum rimas & vitia sonitu indicat, [*non cocta viridi limo respondet malignè.*] .i. & fidelia ex argillâ recenti composita, nisi benè cocta sit, raucum & fractum reddit sonitum.[*tu es vdum & molle lutum.*] .i. ô puer, tu similis es humido & molli luto, quod nullius vasis formam adhuc accepit, [*nunc nunc properandus,& fingendus acri rotâ sine fine.*].i.nunc in pueritiâ vel adolescentiâ tuâ,dùm adhuc satis flexibilis, bonis artibus diligenter es informandus, ac disciplinâ seueriori sine morâ coërcendus.

In locuplete penu.——
d *Rota* ab Anacharsi inuenta, est figuli instrumentum, cuius circuitu vasa fictilia formantur. per *acrem rotam,*poëta intelligit seueram disciplinam,tùm scilicet vsurpandam, quando pueri nolunt aliter doceri.

——sed rure [a] *paterno*
Est tibi far [b] *modicum, purum &*
sine labe [c] *salinum.*
Quid metuas? cultríxque foci secura
[d] *patella est.*
Hoc satis? an deceat pulmonem
[e] *rumpere ventis,*
[f] *Stemmate quòd Thusco* [g] *ramum millesime ducis,*
[h] *Censorém-ve tuum vel quòd*
[i] *trabeate salutas?*
Ad populum [k] *phaleras,* [l] *ego*
te intùs & in cute noui.

a In agello non conductitio,sed iure hæreditario, tibi relicto.
b Ad modum & mensuram. *Modicum* propriè dicitur non cui aliquid sit imminutum, sed quòd non excedat modum. *Modicum* etiam significat paruum ac pusil-

Quoniam iste ignauus in sui excusationem posset dicere, se idcirco studiis & honestis disciplinis nolle inuigilare, propterea quòd multæ facultates illi à maioribus obtigerant, vndè liberaliter victitet, atque eam ob causam libros & literarum studia pauperibus relinquat: Persius igitur per Antiphoram tacitæ eius objectioni occurrit, dicens id non sufficere, si animus introrsùs vitiis laboret, & præsertim qui malè vsurus est paratis.

Sed far modicum est tibi rure paterno,] .i. tu mihi obiectas, inquit Persius, quòd ex paternis agris tantum frumenti colligis, quantum satis tibi sit & tuæ familiæ ad victum? [deinde dicis, *quod salinum purum & sine labe est tibi,*] .i. quòd habes salinum argenteum sine vllis sordibus, [*quid metuas?*] .i. cùm adeò diues es & opulentus, cur sis sollicitus ad animum literis & virtute imbuendum? quid metuas paupertatem? [obijcis etiam *quòd patella secura cultrix foci est tibi.*] .i. quòd habes patellam quæ te securum faciat, quâ possis focum. .i. lares colere in focis penetralibus. [*hoc satis?*] .i. ô piger, tú-ne hoc ad vitam beatam satis esse putas? [*an deceat rumpere pulmonem ventis?*] .i. ante deceat fastu turgescere & bonarum literarum studia aspernari, ob maiorem tuorum nobilitatem?

lum. Apul. *Modico labore fatigatur,* *Modici*, quoque sunt pauci. Plautus. *In angiportu turba est, domum modici introierunt.* Nota quod *far modicum*, in hoc loco significat mediocres diuitias, per Synecdochen speciei.

c Salinum non spurcatum neque nigredine deforme. *salinum* autem est vasculum, in quo sal reponitur, cùm ad mensæ vsum, tum ad sacrificia paratum. poëta intelligit victum tenuem & sufficientem, & nitidam suppellectilem. sic Horat. *Splendet in mensâ tenue salinũ.*

[*quòd millesime ducis ramum stemmate Thusco,*] .i. quòd tu in lineâ successionis millesimus affinitatem tuam, & originem ducis ex antiquâ nobilíque Hetruscorum familiâ, [*vel quòd salutas Censorem tuum, vel quòd trabeate salutas?*] .i. vel nunquid superbus es, quòd in equitum Romanorum recensione, tu Censorem salutas ex genere tuo, aut quia tu trabeâ veste amictus, ex equo nitido quempiam salutas? [*ad populum phaleras.*] .i. hæc externa diuitiarum & nobilitatis ornamenta, rudi vulgo ostenta, non mihi. [*ego noui te intus & in cute.*] .i. me fallere non potes, ego enim perspicio quàm sis turpis introrsùs, & video etiam, qui sis in superficie & externis velamentis.

d *Patella* à *patina*, est vas latum sacrificiis aptum. ponitur hîc pro omni supellectile quæ hunc desidiosum reddat securum & de nullâ re anxium.

e Magnum spirare & superbum fieri ob diuitias & generis claritatem, quod vitio dandum est *Nam genus, & proauos, & quæ non fecimus ipsi, Vix ea nostra voco.* ——— Ouid. *Satiùs est meis gestis florere, quàm maiorum opinione niti, & ita viuere, vt ego sim posteris meis nobilitatis initium, & virtutis exemplum.* Cicer. contra Salustium. *f* *Stemma* significat coronam vel ornamentum, quod ex multis floribus est compositum; significat etiam claram familiam in qua insignes viri, vt in sertis flores, elucescant. Iuuenal. *Stemmata quid faciunt, quid prodest Pontice longo Sanguine censeri?* ——— Hic verò ponitur pro gradibus generis & ordinibus descendentium, qui ramis quibusdam & velut lineis intercurrentibus distinguebantur.

g Stemma, lineam, scalam. *h* Statuam Censoris qui censuram gesserat. Romæ quinto quôquò anno duo creabantur. τιμητὰς Græci vocant, penes quos, morum disciplinæque regimen erat. vide Plutarch. in Æmilio, & in vitâ Catonis. Cicer. lib. III. de Legibus. *i* Vocatiuus pro Nominatiuo. *Trabea* genus vestis est, cuius etiam tria sunt genera, vnum quod

diis ſacratur, tantùm de purpura, aliud purpureum, quod habet aliquid albi, tertium augurale, ex purpurâ & cocco mixtum. Hinc *trabeati* vocantur, qui trabeâ ſunt induti. *k* Metaph. eſt ſumpta ab equis. Nam *phaleræ* ſunt ornamenta equorum, ἀπὸ τοῦ φάλου. .i. à ſcutellâ paruâ ſplendidâ in equorum pectore. 11. Ego ſcio te vitiis eſſe intrinſecùs refertum, quicquid fingas.

Non pudet ad morem [a] *diſcincti*
viuere [b] *Nattæ?*
Sed [c] *ſtupet hic vitio, & fibris increuit opimum*
[d] *Pingue;* [e] *caret culpâ; neſcit quid perdat &* [f] *alto*
Demerſus, ſummâ rurſus [g] *non bullit in vndâ.*

Mirus eſt Perſij ardor in hunc flagitioſum adoleſcentem.

Non pudet viuere admorem Nattæ diſcincti?] .i. Nónne te pudet (ô adoleſcens) maiorum tuorum gloriâ efferri, atque interim nullâ honeſtatis ratione habitâ, viuere ad ſimilitudinem Nattæ diſſoluti & ignobilis? [*ſed hic ſtupet vitio,*] .i. ſed iſte Natta videtur excuſatione dignus, qui cùm habitum malitiæ malè viuendo ſibi contraxerit, iam peccandi conſuetudine vel naturæ vitio, factus eſt ſtupidus, nec ampliùs ſentit ſe peccare, [*& pingue opimum increuit fibris,*] .i. & pinguedo craſſa eius præ-

a Diſcinctus hîc accipitur Metaphoricè à veſte laxâ, pro diſſoluto, luxurioſo, & intemperante. Nam, *diſcingi* ferè mollitiem & turpitudinem quandam ſignificat vndè prouerbium. DISCINCTA *veſtis, diſcinctus animus.* *b* Nattam vel *Naccam*, ſunt qui intelligunt hominem fuiſſe ignobilem & ſordidũ, idque probant ex Horat. Sat. VI. —*vngor oliuo, Non, quo fraudatis immundus Natta lucernis.*

cordia sic occupauit, vt ex ignorantiâ iam peccet, [quàpropter, *caret culpâ*] .i. deploratus ille Natta quodammodò carere culpâ iudicandus est; [*nescit quid perdat,*] .i. ipse quasi sensus expers, nescit qualium quantarúmque rerum iacturam faciat, [*& demersus alto, non bullit rursus in summâ vndâ.*] .i. & scelerum barathro submersus, non potest ampliùs emergere & ad sanam mentem reuerti.

Alij probant ex Cicerone pro Muræna, eum claris parentibus ortum. *Non igitur si L. Natta summo loco adolescens, qui & quo animo sit, & qualis vir futurus sit, videmus, &c.*

Probabile est, à Persio *Nattam* nobilis familiæ adolescentem, sed nebulonem hîc notari. nam vt ex optimo patre improbissimus sæpè nascitur filius: sic ex nobili & honestâ familiâ turpis aliquandò & infamis exoritur. *c* *Stupêre*, significat quodammodò sensum rerum non habere. Cornel. Cels. lib. III. cap. XXVI. stupidos appellat *attonitos*, quorum & corpus & mens stupet. fit interdùm ictu fulminis, interdùm morbo. *d* *Pingue* ponitur substantiuè pro pinguedine. sic *densum pingue* apud Virgil. *e* An culpâ caret, qui per ignorantiam peccat? minimè verò. præsertim si ipse sit causa suæ ignorantiæ. Basilius. *Qui non ex voluntate delinquit, is fortè aliquâ dignabitur veniâ: qui autem ex proposito peiora elegit, nullam habet excusationem, quin multiplici pœnâ afficiatur.* *f* Quasi profundo mari obrutus, ad superiora exsurgere non potest. .i. non potest ad arduam virtutis viam & bonos mores reuocari. *g* Non curat ebullire & ex vitiis emergere.

Magne pater diuûm, sæuos punire [a] *tyrannos*
[b] *Haud aliâ ratione velis, cùm dira* [e] *libido*
Mouerit [c] *ingenium, feruenti* [d] *tincta veneno;*

a Tyrannus apud veteres in bonâ partem dicebatur Dominus, qui plenam habebat in subditos potestatẽ.

Virtutem videant, [c] *intabeſcántque relictâ.*

Perſius, Deum rogat, vt non aliâ pœnâ afficiat malos qui virtutem & honeſtas artes ſecuro animo contemnunt, quàm vt virtutis pulchritudinem in aliis videant, atque illam à ſe ſuis vitiis relictam cognoſcentes, animi cruciatu & mœrore contabeſcant.

Magne pater diuûm, velis punire ſæuos tyrannos non aliâ ratione, cùm dira libido tincta feruenti veneno mouerit ingenium,] .i. ô optime & maxime Iupiter, noli affligere crudeles tyrannos grauiore pœnâ, cùm effrænata cupiditas illorum animum commouerit, quàm [*vt videant virtutem, intabeſcántque relictâ.*] .i. quam vt in aliis videant virtutis ſplendorem, atque vt tabe quâdam præ triſtitiâ conſumantur, quia virtutem ipſi reliquerunt.

Virgil. *Pars mihi pacis erat dextram tetigiſſe tyranni.* ſed creſcente malitiâ cùm ſuperbè Reges regnare cœpiſſent, *Tyranni* nomen ad eos ſolùm reſtrictum eſt, qui per inſolentiam contra ius & leges, viribus abutebantur.
b Non alio modo, non diſſimili pœnarū genere.
c Ingenium à gignendo, propriè dicitur natura cuique ingenita. ſic in Terent. *Nam qui cum ingeniis conflictatur eiuſmodi.* .i. cum hominibus eiuſdem naturæ Eſt etiam *Ingenium*, vis quædam naturalis nobis inſita, ſuis viribus præualens ad inueniendum quod rationi indicari poſſit. *Vno* ingenij *nomine* (vt inquit Cicero lib. v. de finibus) *appellatur Docilitas & Memoria, eáſque virtutes qui habent,* ingenioſi *vocantur.* *d* Maculata & per iræ feruorem incitata. Eſt Metaph. ducta à lanâ, quæ cùm naturâ ſit candida, colorem quo ſemel infecta eſt, non amittit. Ita ingenium frequenti vitiorum actione fœdatum, vndè mos inoleuit, haud facilè mutatur.

Venenum

Venenum pro *colore* accipi teſtatur Virgil. *Alba nec Aſſyrio fucatur lana veneno.* *e* Ad vltimam redigantur maciem ob virtutem relictam. Horat. Ode XXIV. lib. III. *Virtutem incolumem odimus. Sublatam ex oculis quærimus inuidi.* Tunc certè intelligimus quæ ſunt bona, cùm quæ erant in noſtrâ poteſtate quibuſque frui poteramus, ea amiſimus. iuxta illud Sophoclis in Ajace. οἱ γὰρ κακοὶ γνώμαισι τ' ἀγαθὸν χεροῖν ἔχοντες οὐκ ἴσασι πρὶν τις ἐκβάλῃ. *Mali bonum in manibus habentes, illud ignorant; vbi amiſerunt, tunc cognoſcunt.*

An-ne magis Siculi gemuerunt æra
[a] *iuuenci?*
Aut magis auratis pendens laquearibus [b] *enſis*
[c] *Purpureas ſubter ceruices terruit,* [d] *Imus,*
Imus præcipites, quàm ſi tibi dicat, *&* [e] *intus*
[f] *Palleat infelix, quod proxima neſciat* [g] *vxor?*

Iſtiuſmodi adoleſcentes, cum aliis virtutem inuident, quam ipſi ſcientes & prudentes flagitiosè contempſerunt, conſcientiæ furiis magis torquentur, quàm qui in Phalaridis tauro cruciabantur.

An-ne æra Siculi iuuenci gemuerunt magis?] .i. nunquid homines per æneum taurum in Siciliâ à Perillo factum, peiùs torti ſunt, quàm quos mala conſcientia

a *Perillus* faber Athenienſis, ingenio præſtans, taurum ex ære tantâ arte fabricauit, vt igne ſubiecto, qui eius in aluo includebatur, eiulans, mugire putaretur. Hunc taurum Phalaridi Agrigentinorum in Sicilia Tyranno dedit. *Phalaris* verò factum amplexus ſed Autorem execratus, *Perillum* in taurũ conijci iuſſit, vt primus artis ſuę periculum

faceret. Ouid. *Dixerat & Phalaris, pœna mirande repertor, Ipse tuum præsens imbue, dixit, opus.*

b Intelligit gladium fulgentem è lacunari setâ equinâ appensum, quem Dionysius tyrannus demitti iussit, vt impenderet Damoclis ceruici. Vide Cicer. Tuscul. lib. v.

excarnificat? [*& ensis pendens laquearibus auratis terruit magis purpureas ceruices subter, quàm qui sibi dicat, Imus, imus præcipites, & infelix palleat intùs, quod vxor proxima nesciat.*] .i. & nunquid gladius de auratis laquearibus dependens, magis exterruit Damoclis purpurati ceruicem sub gladio positam, quàm si quis conscientiæ stimulis afflictus, sibi ipsi intrà se dicat, Nos omni salutis spe prorsùs destituti, in miseriarum voraginem ferimur præcipites? sic iste desidiosus & infelix Adolescens, scelerum suorum recordatione intùs & in animo, id palleat ex timore, quod cum vxore fidelissimâ communicare nesciat. .i. detegere erubescat.

Historia benè nota est. *c* Damoclis ceruices regio cultu ornati. *d* Gradu irreuocabili præcipitamur in perniciem. *e* Intra se conscius. *f* Pallore concutiatur ex timore, propter virtutem neglectam. Ambros. in Epist. *Nullus maior est dolor, quàm is, qui peccati mucrone vulnerat conscientiam, neque vllum grauius est onus, quàm peccatorum sarcina & pondus flagitiorum. Deprimit animam, curuat vsque ad terram, ne se erigere possit. Grauia, fili, grauia nimis delictorum pondera.*
g Tanto dolore & pudore iste nequam maritus efficitur, vt potiùs velit intùs rumpi, quàm scelera sua vxori reuelare. Ouid. *Strangulat inclusus dolor, & cor æstuat intùs, Lenitur lachrymis, egeritúrque dolor.*

a Oleum oculis infusum dolorem

Sæpè oculos memini tangebam paruus [a] oliuo,

Grandia si nollem morituri verba [b] *Catonis*
Discere, ab [c] *insano multùm* [d] *laudanda magistro,*
Quæ pater adductis [e] *sudans audiret amicis.*

Docet Persius hunc pigrum adolescentem non esse veniâ dignum, quippe qui eò ætatis peruenerat, vt virtutem à vitiis internoscere possit, siquidem in vitio fuit ætas, quæ nondum nouerat rerum discrimina: per ignorantiam igitur peccauit, quæ peccantes quodammodò excusare consueuit.

Memini, paruulus sæpè tangebam oculos oliuo,] .i. Ego ipse, inquit Persius, sum memor, quòd cùm puer essem, vngebam sæpè meos oculos oleo, quo lippitudinem simulabam, [*si nollem discere verba grandia Catonis morituri.*] .i. id faciebam, quia discendi tœdio nollem ediscere & memoriæ mandare, Declamationem grandibus verbis compositam, quâ vti potuit Cato Vticensis, cùm deliberaret, an sibi mortem consciscerer, vel in Cæsaris potestatem veniret, [*multum laudanda ab insano magistro,*] Declamationem, inquam, multùm laudandam à magistro meo penè

excitat, & lippitudinem quādam imitatur ac fingit, quam parentes dùm metuunt in filiis, eos à lectione prohibent.

b Verba Catonis fortitudinem spirantia. *vel*, verba grauia de animi immortalitate. Duo fuere *Catones* celebratissimi, senior videlicet, qui & Censorius dictus est: & alter (de quo hîc intelligit) Vticensis, qui secutus partes Pompeïanas, cùm accepisset nuncium, iterùm in Africâ, duce Scipione, Pompeïanos esse superatos, seipsum Vticæ interfecit, ne in Cæsaris manus viuus

veniret. Hic, *Viua virtutum imago* vocatur à Senecâ, & *exemplar viri sapientis*. Augustinus verò & Lactantius eum accusant tanquam sui homicidam.

insano ob nimiam vehementiam, quâ nos ad studia extimulabat, [*quæ pater sudans audiret amicis adductis,*] .i. quam Declamationem pater meus præ lætitiâ sudans, audiret, conuocatis aliis amicis, vt qui eandem à me memoriter recitatam, audirent etiam.

c *Insanus* est, qui non habet mentem integram, vndè Insania vel Stultitia. Item *insanus*, dicitur *magnus*. Virgil. *Insani feriant sine littora fluctus*. Persius. ———*insani dicta Catonis*. In hoc loco accipi potest, & debet, pro Magistro nimis seuero & concitato ad curam & institutionem discipuli, à quo subueretur reportare notam indiligentiæ. vel, *ab insano*. .i. à clamoso magistro, quia clamosi videntur esse insani. *d* VIRTVS *laudata crescit*. Hinc Quintilianus præcipit, vt Magistri discipulos collaudent, atque in spem, ad summum perueniendi Oratorem erigant. *e* *Sudans* præ lætitiâ, quòd filius tam benè declamaret, *vel*, subfrigidè sudans, præ timore ne filius malè recitaret; *vel*, sudans ob laborem in amicis conuocandis & adducendis ad audiendum filium suum declamantem.

a *Senio* in talis vel tesserâ sex puncta continet, cuius iactus faustus erat, & iacienti lucrum afferebat; quemadmodum è contrario, vnum

Iure etenim id summum, quid dexter [a] *senio ferret*
Scire, erat in votis, damnosa canicula quantum
Raderet, angustæ collo non fallier [b] *orcæ;*
Neu quis [c] *callidior buxum torquêre* [d] *flagello.*

Tunc *etenim* in illâ ætate meâ puerili, quæ ludicra sibi vendicat, [*iure id summum erat in votis scire, quid senio dexter ferret,*] .i. legitimâ ratione id præcipuum erat in desiderio meo cognoscere, quid lucri in ludo talario fortunatus senio iactus mihi adferret, [*quantum canicula damnosa raderet,*] .i. & scire cupiebam, quantum pecuniæ mihi detraheret canicula illa damnum afferens, [*non fallier collo orcæ angustæ.*] .i. & scire auebam, quâ ratione non possem falli angustiore orcæ collo, ne damnum ferrem, [*neu quis callidior torquêre buxum flagello.*] .i. denique hoc scire præcipuè affectabam, ne quis ex æqualibus, in totâ ciuitate trochum è buxo melius circumageret.

punctum, qui dicitur *canis* vel *canicula*, ferebat damnum.

b *Orca* in hoc loco significat vasculum in turriculæ figuram cõformatum, ex quo tali in tabulam aleatoriam conijciebantur, ne, si manu iacerentur, fraus à lusoribus admitteretur. Horat. Sat. VII. lib. II. appellat *Pyrgum*.

c Peritior. *d* Turbo vel trochus crebrâ scuticæ percussione in gyrum vertitur.

Haud tibi inexpertum. [a] *curuos deprendere mores,*
Quæque docet sapiens [b] *braccatis illita Medis*
[c] *Porticus,* [d] *insomnis quibus* [e] *indetonsa iuuentus*
Inuigilat, [f] *siliquis, & grandi pasta* [g] *polentâ.*

a Malos mores à rectâ ratione detortos.

b *Medi* populi sunt in Asiâ, sic dicti à Medo, Medeæ & Ægei Atheniensium regis filio. *Brac-*

Et tibi quæ [h] *Samios diduxit litera ramos,*
[i] *Surgentem dextro monſtrauit limite callem.*

Hæc ego (inquit didaſcalus vel condiſcipulus) cùm puerili ætate perpetrauerim, certè veniam merentur; at tu, ô piger, qui æuo grandior es, & qui iam philoſophiæ operam dare cœpiſti nullam potes excuſationem prætendere.

Nam, haud inexpertum tibi deprendere mores curuos,] .i. ex philoſophiæ ſtudio, haud incognitum tibi eſt, malos mores à bonis diſcernere, [*& quæ porticus ſapiens illita Medis braccatis docet,*] .i. nec te latet, quæ & qualia præcepta docet ſapiens Stoïcorum ſchola, in quâ depicti ſunt Medi braccati cum Athenienſibus pugnantes, [*quibus iuuentus inſomnis & indetonſa paſta ſiliquis atque polentâ grandi inuigilat.*] .i. quibus vitæ præceptis, iuuenes (Stoicorum diſcipuli) vigiles & ad cutem tonſi, fabarum ſiliquis & craſsâ polentâ nutriti, dant operam. [*& litera quæ diduxit ramos Samios, monſtrauit tibi callem ſurgentem limite dextro.*] .i. nec via virtutis tibi eſt incognita, Nam litera Pythagoræ Samij, quæ duos ramos

catos appellat Perſius, quia Medi braccis, indumentis ſc. fluxis ac vario lumine fulgentibus operiebantur. Eiuſmodi enim vtebantur frigidioris plagæ gentes Ouid. *Pellibus & laxis arcent mala frigora braccis.* Ambroſ. lib. 1. de Officiis. *Sacerdotes* (inquit) *veteri more braccas accipiebant, ſicut & Moſi dictum eſt à Domino. Et facies illi braccas lineas, vt tegatur turpitudo pudoris, à lumbis vſque ad femora erunt.* Vocantur etiam aliis nominibus, ſc. Subligaria vel Subligacula.

[c] Fuit *porticus* Athenis *Pœcile* vocata,

diuisit, monstrauit tibi angustam & arduam virtutis viam, dextro limite in sublime tendentem, ideóque veniâ indignus videris.

quam Polygnotus pictor præclarissimus gratuitò pinxerat. Illic illita siue depicta fuit pugna Marathonia, quæ duce Miltiade pugnata est aduersùs Xerxen Persarum & Medorum regem. In hâc autem porticu (quæ Græcè dicitur στοά) Zeno philosophus discipulos docebat, vndè Stoïcorum secta nomen suum desumpsit. *d* Iuuentus vigilans & somni nescia. .i. iuuenes qui nocte dieque studiis incumbunt. *e* Non tonsa, more veterum Romanorum, qui capillos nutriebant. Virgil. *Ora puer prima signans intonsa iuuenta.* Innuit Persius quòd philosophiæ studiosi in ætate adhuc floridâ comam non consumpserint, sed laudabili incuriâ fluere aliquatenùs permiserint. *f* *Siliqua* est fructus arboris quam Græci κεράτιον vocant, de quo Plin. lib. xv. cap. xxiv. ———*viuit siliquis & pane secundo.* Horat. lib. II. Epist. Per *siliquas* intelligit legumina & cibum viliorem. Est etiam *siliqua* illud, quo grana leguminum teguntur. *g* *Polenta* sic fit. Hordeum aquâ perfusum siccant nocte vnâ, postero die frigunt, deindè molis frangunt seruantque in multos dies. vndè in Iosue scribitur, *Et comederunt de frugibus terræ die altero, & azymos panes, & polentam eiusdem anni.* Ouid genere neutro *Polenta* dixit in illo versu. *Dulce dedit testa quod coxerat antè polenta.* Nota obiter, quòd Persius tria hîc memorat bonarum artium studiis necessaria, sc. vigilantiam, cutis expoliendæ negligentiam, & victus frugalitatem. Hinc etiam patet (quod benè notat Clauerius) homines literis & præsertim sapientiæ deditos, minùs fuisse carniuoros. Ouid. xv. Metamorph. *Heu quantum scelus est, in viscere viscera condi, Congestóque auidum pinguescere corpore corpus, Alteriúsque animantem animantis viuere letho.*
h Pythagoras ortu Samius fuit, ex Samo Insulâ Ioniæ. Is per Y, literam quæ in duos ramos diuiditur, monstrauit nobis duas esse propositas vitæ vias, nempè dextram arduam & difficilem, quæ nos ad virtutem inuitaret: & sinistram, latam & amplam, vitiis patentem, de qua Virgil. Epigramma. *Litera Pythagoræ discrimine secta bicorni, Humanæ vitæ speciem præferre videtur, &c.*

i Dexter ille ramus, qui viam virtutis denotat, altè & in sublime se attollit.

Stertis adhuc? laxúmque caput compage [a] *solutâ*
[b] *Oscitat hesternum, dissutis vndique* [c] *malis?*

a Compagibus & neruis tui capitis quasi solutis.

b *Oscitare*, propriè significat totum os aperire. Oscitatio autem somnolentis & otiosis maximè contingit, quæ cùm toto corpore fit, *Pandiculatio* vocatur. Oscitatio, plerunque ex otio & animi securitate prouenit Terent. in Andriâ. *sperans iam amoto metu interea oscitantes opprimi.*

O hominum ignauissime, cùm ætate iam sis grandi, & hæc omnia noueris, ita vt neque pueritiam neque inscitiam prætendere possis, an

Stertis adhuc?] .i. an profundè dormis & adhuc piger es ad humaniora studia capessenda? [*laxúmque caput compage solutâ oscitat hesternum?*] .i. án ne caput tuum ex nimiâ somnolentiâ dissolutum, & compage labiorum diductâ, oscitando euapôrat hesternam crapulam? [*malis dissutis vndique.*] .i. malarum iuncturis ex omni parte laxatis.

c Malis quasi dissutis & ab vtraque parte laxatis. *Mala*, *æ*, est pars faciei, sic dicta, quòd rotundam speciem mali præ se ferat.

Est aliquid quò tendis, & in quo dirigis [a] *arcum?*
An passim sequeris [b] *coruos,* [c] *testáque lutóque*

a Animum tuum. Metaphor. sumpta à sagittariis, qui signum ad

Securus quò pes ferat, atque [d] *ex tempore viuis?*

Cùm constituendum sit vitæ genus, qui, & quales esse velimus, vt benè notat. Cicer.1. Offic.

Est aliquid quò tendis, & in quo dirigis arcum?] .i. Est-ne certus aliquis vitæ scopus tibi propositus ad quem omnes tuas actiones & animi impetum referas? [*an passim sequeris coruos, testáque lutóque*] .i. an more infantium nihil pensi habens de futuro, sequeris coruos cum lapillis & terræ globulis huc illuc cursitans? [*securus quò pes ferat?*] .i. parùm sollicitus ad quem locum te pedes ferant? [*atque ex tempore viuis?*] .i. atque viuis more dissolutorum sine prouidentiâ, vt tempora sese tibi offerunt sine vllâ futuri cautione?

quod collineant & iacula diriguntsibi constituunt. *b* Incertum coruorum volatum, quos pueri plerunque ita stultè insequuntur, vt in puteum aliquem foueamque incidant. *c* *Testa*, hoc loco ponitur pro lapillis, quos Græci *Ostracos* appellant. *Testa* etiam significat frustum vasis fictilis & cuiusque lateris. *Testa* quoque est vas figulinum in igne decoctum. *Testæ* intelliguntur omnes pisces qui duriori cortice teguntur. Horat. *Sed non omne mare est generosa fertile testa.* *d* *Ex tempore viuere*, est in diem viuere, sine prouidentiâ, sine omni futurorum sollicitudine.

[a] *Elleborum frustrà,* [b] *cùm iam cutis ægra tumebit*
Poscentes videas: VENIENTI occurrite morbo.

a *Ellebori* duo sunt genera, album & nigrum. Nigrum appellatur *Melampo-*

Persius iuuenes monet animi morbis maturè occurrere, ne cùm radices egerint, ægriùs euellantur.

Videas poscentes elleborum frustrà, cùm iam cutis ægra tumebit:] .i. quilibet videre possit, homines serò remedia poscere, quando cutis hydrope tacta inflabitur: [ergô, *Occurrite morbo venienti.*] .i. vitiis pullulantibus in tempore obstate.

dium, quoniam caprarum pastor nomine Melampus furentes in se Prœtidas primus purgasse & sanasse fertur. Prodest morbis comitialibus, melancholicis insanientibus, articulariis doloribus & resolutis. Dioscor. lib. IV. cap. CXLVI. *b* Quum quispiam hydrope laborauerit. *c* PHARMACA *nascenti sunt adhibenda malo*. Theognis. OPPRIME *dum noua sunt subiti mala semina morbi*. Ouid. Inueterata difficiliùs curantur, vt inquit Seneca.

Et quid opus [a] *Cratero magnos*
promittere montes?
Discitéque ô miseri, & [b] *causas*
cognoscite rerum,
[c] *Quid sumus,* [d] *aut quidnam*
victuri gignimur, [e] *ordo*
Quis datus, aut [f] *metæ quàm*
mollis flexus, & [g] *vndæ;*
[h] *Quis modus argento,* [i] *quid fas*
optare, quid [k] *asper*
Vtile nummus habet, [l] *patriæ,*
charísque propinquis

a Fuit *Craterus* Medicus Augusti temporibus nobilissimus, de quo M. Tull. lib. XII. ad Atticum, *commouet me Attica, etsi assentior Cratero.* de quo etiam Horat. lib. II. Satyr. III. —*Craterum dixisse putato.* De huius ser-

Quantum elargiri deceat, [m] *quem te Deus esse*
Iussit, [n] *& humanâ quâ parte locatus es in re.*

Cùm vitijs sis ita in senectute obrutus, vt ad virtutem nunquam redire possis, non aliter quàm si corporis tui valetudo sit prorsus deplorata.

Quid opus promittere montes magnos Cratero?] .i. quid prodest magnos auri montes & præmia ampla Cratero Medico polliceri, vbi iam sis desperatæ valetudinis? [*ô miseri discite iam,*] .i. ô infelices adolescentes, qui honestis studiis iam in tenerâ ætate animos vestros non conformatis, discite quid ignoratis, sc. liberales artes & scientias, [*& cognoscite rerum causas,*] .i. & ex naturali philosophiâ inquirite rerum principia, [*quid sumus,*] .i. quòd sumus rationis participes & mortales, [*aut quidnam victuri gignimur,*] .i. ad quem vsum nati sumus, [*quis ordo datus,*] .i. quis viuendi ordo nobis à Deo præscribitur, [*aut quàm mollis flexus metæ,*] .i. quàm facilis sit via vitæ nostræ regendæ atque moderandæ, si operam dederimus, [*& vndæ;*] .i. & quàm facilis sit flexus & declinatio huius vndantis & fluctuantis vitæ, [*quis*

uo sic scribit Porphirius Tyrius lib. 1. περὶ ἀποχῆς τῶν ἐμψύχων. *Crateri autem Medici seruus nouo & inusitato morbo affectus, nempè carne ab ossibus diuulsâ ac distractâ, Pharmaciæ quidem nihilò meliùs se habuit, sed viperâ in piscem conformatâ & comesâ, conualuit carne de integro conglutinatâ.* b Virgil. Georg II. *Fœlix qui potuit rerum cognoscere causas.* Poëta fortasse intelligit causas finales, ob quas quæque res sunt conditæ. *Vel*, primam causam, quâ mouemur, quâ spiramus.

c PVLVIS & *vmbra sumus*, φάσμα καὶ σκιὰ μόνον, *breuis ætatis & fragilis vitæ.*
d Creauit vel fecit Deus rationalem creaturam, vt summum bonum intelligeret, intelligendo amaret, amando possideret, possidendo vteretur. Augustinus.

modus argento,] .i. quæ mensura pecuniis conquirendis & erogandis sit statuenda, [*quid fas optare.*] .i. quid sit æquum à Diis petere, [*quid vtile asper nummus habet;*] .i. quid commodi adfert nummus recèns cusus, [*quantum deceat elargiri patriæ charisque propinquis;*] .i. quantum ex diuitiis tuis dare & impendere debeas patriæ, parentibus, cognatis & vicinis, [*quem Deus iussit te esse,*] .i. qualem te Deus esse voluit, [*& in humanâ re quâ parte es locatus.*] .i. & in quo gradu & rerum conditione à DEO constitutus es.

e Quo ordine vita cuiusque sit instituenda, nimirùm vt honestè viuamus, neminem lædamus, ius suum cuique tribuamus. *f Meta*, est terminus ad quem curritur, & cum illic peruentum sit, oportet vt circa ipsam benè & molliter flectatur, né per imperitiam rota metæ impacta frangatur. Cùm autem vita nostra sit quasi cursus aut peregrinatio, poëta per *mollem metæ flexum*, intelligit facilem & expeditam rationem vitæ nostræ regendæ, si in ipso flexu vtamur industriâ, sin minùs, metæ tactus periculosus erat. *g* Sunt qui volunt hanc dictionem (*vndæ*) non esse nomen genitiui casus, sed esse Aduerbium *vndè*, vt sit sensus Discite ô miseri, à quo principio deuenimus, sc. à mortalibus, ergo mortales sumus. Ego verò cum argutis huius poëtæ interpretibus sentio, poëtam alludere ad eam metam quæ in Naumachiâ est constituta, ad quam subitò nauis esset conuertenda, de quo Virgil. in v. Æneid. *Hic viridem Æneas frondenti ex ilice metam Constituit, signum nautis, pater: vndè reuerti Scirent, & longos vbi circumflectere cursus.* & sanè vndoso freto optimè comparatur hæc vita, cuius fluctus ingenio & agilitate potiùs eluduntur & superantur, quàm violentâ quadam obstinatione Ouid. *Obsequio tranantur aquæ, nec vincere possis Flumina, si contrà, quàm rapit vnda, nates.*

h Quantum argenti nostris vsibus sufficiat, vt rectè tantum quæramus & vsurpemus. *i* Hoc ideò dicit Persius, quia pauci sunt, qui quid sit optandum, cognoscunt. *k* Hanc vtilitatem habet nummus, vt partim nobis, partim aliis prodesse possimus. qui dicitur *Asper* ob literas & figuras recèns impressas, *Vel*, quia nummus bella aspera mouet, ac inter consanguineos dissidia serit. De cuius vtilitate audi Petronium Persio aduersantem. *Quisquis habet nummos securâ nauigat aurâ, Fortunámque suo temperat arbitrio. Multa loquor, quidvis nummis præsentibus opta, Eueniet, clausum continet arca Iouem.* Græci nummum νόμισμα, appellant, quia cùm antè pecuniam inuentam permutatione solerent vti, vsus nummi per legem introductus est. Plautus pecuniam vocat *animam*, quia est rerum omnium anima & negotiorum agendorum neruus. *l Omnes omnium charitates patria vna complexa est, pro quâ quis bonus dubitet mortem oppetere? M. Tull. Offic. 1.* DVLCE & *decorum est pro patriâ mori.* Horat. Od. 11. lib. III. *m* Fac memineris Deum velle, quòd sis bonus & iustus eiúsque præceptis diligenter obtemperes. *n* Disce quam sortem inter homines obtines, an natus sis ad imperandum vel seruiendum, ne plus minúsve facias, quàm tua ferat conditio.

Disce: neque inuideas, quòd multa
[a] fidelia putet
In locuplete [b] penu, defensis pinguibus [c] Vmbris,
Et piper & [d] pernæ [e] Marsi [f] monumenta [g] clientis,
[h] Mænáque quòd primâ nondum defecerit [i] orcâ.

a Fidelia est vas Samium ad vsus plurimos, sic dicta, quòd infusa fideliter contineat.

b Penus significat omne, siue esculentum sit, siue poculentum, quod victus gratiâ

Disce inquam, omnia superiora quæ dixi & tuâ sorte contentus viue, [*neque in-*

uideas,] .i. neque mouearis desiderio vicinæ sortis, [*quòd multa fidelia putet in locuplete penu,*] .i. quòd multæ fideliæ omni cibariorum genere plenæ, fœteant & rancescant in locupletis Causidici penuario, [*defensis pinguibus Vmbris,*] .i. qui quidem Iurisconsultus eadem cibaria dono acceperat à clientibus, (sc. pinguibus & obesis Vmbris) quos ille in iudicio defenderat, [*& piper, & pernæ, mœnáque monumenta Marsi clientis, nondum defecerit orcâ primâ.*] .i. neque inuidiâ afficiare, quòd in cellâ penuariâ Iuridicorum Romanorum, & piper & pernæ (munera Marsi clientis) non deficiant, sed in summâ abundantiâ inueniantur, denique non inuideas, quòd ibi piscis *Mœna* dono etiam datus nondum defecerit, in priore vase salsamentario, cùm posteriora donarentur.

conditur & seruatur. Hic verò ponitur pro cellâ penuariâ per Metonym. adiuncti.

c *Vmbri* erant populi Italiæ antiquissimi, quos poëta *pingues* appellat, vel quia diuites, vel quia obesi erant & ingenio tardi.

d *Pernæ* dicuntur tam priores quàm posteriores coxæ porcinæ cum toto pede, quas Martialis *petasones* appellat. sale enim conditæ seruantur ad tempus in ædibus diuitum.

e Consultoris qui lites sequitur. de gente Marsorum, qui populi erant Apuliæ Samnitibus finitimi. *f* *Monumenta* dicuntur, quæcunque relinquuntur ad memoriam. Clientes ergò vt patronum officij moneant, aliquid donabunt, vt illi ex memoriâ non excidant. *g* *Cliens* est correlatiuum patroni. nam patronus est causæ defensor, cliens autem defensione indigens .i. litigator qui patronum colit & sequitur. *h* *Mœna*, est breuis piscis marinus, qui candidus hyeme, æstate fit nigrior. Latina alecula. *i* Vas salsamentarium collo angusto, cuiusmodi etiam nunc seruandis thynnis vsurpatur.

Heic aliquis de gente [a] *hircosâ* [b] *Centurionum,*
Dicat, [c] *Quod ſatis eſt, ſapio mihi: non ego curo*
Eſſe quod [d] *Arceſilas, ærumnosíque* [e] *Solones,*
[f] *Obſtipo capite, &* [g] *figentes lumine terram,*
Murmura cùm ſecum, & [h] *rabioſa ſilentia rodunt,*
Atque exporrecto trutinantur verba labello,
[i] *Aegroti veteris meditantes ſomnia:* [k] gigni
De nihilo nihil, in nihilum nil poſſe reuerti.
[l] *Hoc eſt, quòd palles? cur quis non* [m] *prandeat, hoc eſt.*

Perſius iam occurrit inani objectioni quorundam militum planè crudorum, ac barbarorum qui virtutis præcepta ſubſannant & philoſophos derident.

Hìc aliquis de gente hircoſa centurionum, dicat, ſapio, quod ſatis eſt mihi:] .i. hoc loco quiſpiam de olido & hirſuto militum genere, ægrè ferens hanc meam

a Quia multi ſunt milites verè generoſi & nobiles, & qui virtute ſibi innatâ ſunt valdè conſpicui, non mihi placet gentem militarem iſtic à Perſio *hircoſam* appellari, quatenùs hæc Dictio aliquandò ſignat libidinoſos, neque velim vt milites habeantur pro ſquallidis & graue olentibus, quia *hircus* etiam ſignificat fœtorem ſub alis: ſed potiùs per *gentem hircoſam*, intelligi debet, Gens piloſa, hirſuta, hiſpida, & ob hoc, virilis. Nam vt benè Iuuenalis.
Hiſpida membra quidem & duræ per bra-

admonitionem, Respondeat mihi, ac dicat, ô Persi, Ego in rebus meis satis sapiens sum: [*non ego curo esse quod Arcesilas, ærumnosíque Solones,*] .i. Ego non desidero philosophus esse, qualis fuit Arcesilas, qualésque fuerunt alij philosophi, Solonis similes, ærumnarum pleni, [*& obstipo capite figentes terram lumine,*] .i. qui caput in humerum incuruant, & oculos in terram figunt, [*cùm secum rodunt murmura & silentia rabiosa,*] .i. quando intra suos dentes versant susurros, & intra se contentiosa agitantes, velut canes rabidi silent & mordent, [*atque trutinantur verba labello exporrecto,*] atque verba quasi trutinâ curiosè pensitant labris extensis, [*meditantes somnia ægroti veteris:*] .i. secum meditantes nugas & figmenta alicuius ægroti & veteris philosophi, qualia sunt hæc: [*nihil gigni de nihilo, nil posse reuerti in nihilum,*] .i. quòd ex nihilo nihil fit, & quod nulla res in nihilum potest reuerti. [*hoc est quòd palles?*] .i. Hæ sunt nugæ (inquit Centurio) ob quarum scientiam tu, ô philosophe, nimio studio pallorem tibi contrahis? [*hoc est, cur quis non prandeat?*] .i. hæc sunt deliria, quibus vt intentiùs inuigilent, multi à cibo abstinent?

chia seta, promit.unt atrocē animum —— *b* Centurio dicitur, qui centum peditibus præest. Hîc verò *Centuriones* ponuntur pro militibus.
c Quod mihi abundè sufficit.
d Inter multos hoc nomine vocatos, fuit vnus *Arcesilas* philosophus Academicus (de quo hîc intelligitur) ex Pitauâ ciuitate Æolicâ oriundus, Crantoris discipulus, qui cùm nihil omninò sciri affirmarit, à Lactantio dictus est, *Ignorantiæ Magister*, à Cicerone, *Philosophiæ euersor.* Obiit autem cùm merum immodicè hausisset, Anno ætatis suæ LXXV. *e* Est Synecdoche speciei, pro genere. *Solones* pro

philo-

philoſophis Soloni ſimilibus, qui quidem ab hircoſâ illâ militum gente, dicuntur *ærumnoſi*, quia ad ſapientiam conſequendam, multas ærumnas & labores ſuſtinebant. *Solon* autem Salaminus, vnus ex ſeptem Græciæ ſapientibus, claruit Athenis circà æuum Tarquinij Priſci Romæ regnantis. *f* Capite in humerum inclinato, vel in vnum latus retorto, qui geſtus eſt hominis cogitabundi, & attentiùs quid apud ſe meditantis. Sic etiam hypocritæ ſæpiùs incedunt. *g* Oculorum lumine terram intuentes. *vel*, eſt Hypallage, pro, figentes lumina in terrâ. *h* Quando cum ſilentio meditationes ſuas ſecum rodunt, de quibus poſtea contentioſè diſputaturi ſunt. Eſt Metaphor. ducta à canibus, quibus oſſa dentibus atteruntur. ſeu potiùs ſumpta à cane rabioſo, qui rabie correptus ſilet. Paulus Ægineta lib. v. c. III. *i* Tanquam ſenis valetudinarij ſomnia .i. ridicula & nugacia, quæ philoſophi ſecum diſputant. Horat. de Arte poët. ——*velut ægri ſomnia vana Fingantur ſpecies.*—— *k* Hæc opinio, *Ex nihilo aliquid fieri*, omnes (inquit Ariſtoteles) perterruit philoſophos, cum de mundi creatione loquerentur: ſed Chriſtiani credunt, tuentur, & verè defendunt, DEVM omnia ex nihilo creaſſe. *l* Hoc philoſophiæ ſtudium in cauſa eſt, ô Perſi, quòd ita palleas? ait Hircoſus ille miles. *m* Ciborum ingurgitatio literarum ſtudiis eſt inimica. vndè illud Iuuenalis. ——*fuit vtile multis Pallere, & vinum toto neſcire decembri.*

Hos populus ridet, multúmque [a] *toroſa iuuentus*
Ingeminat [b] *tremulos* [c] *naſo criſpante cachinnos.*

Hactenus hircoſus Centurio contra philoſophos & literarum ſtudia, cui ſtatim reſpondet Perſius.

Populus ridet hos, & iuuentus multùm toroſa ingeminat cachinnos tremulos.]

a *Toros* appellamus pulpam carnis muſculoſam, in quâ eſt robur & firmitudo, vndè *toroſus* deriuatur. Hieronymus Diaconum taxat, cui taurina ceruix eſſet toris adipeis intumeſcens.

.i. Imperita multitudo hos philoſophos habet ludibrio, & iuuenes Romani valdè robuſti, immoderatos riſus ob hæc talia multiplicantes, hos etiam ſubſannant, naſo quidem in rugas contracto.

Inſpice: neſcio quid trepidat mihi pectus & ægris
Faucibus exuberat grauis [a] *halitus, inſpice ſodes,*
Qui dicit Medico, iuſſus requieſcere, poſtquam
Tertia compoſitas vidit [b] *nox currere* [c] *venas,*
De maiore domo modicum ſitiente [d] *lagenâ*
Lenia [e] *loturo ſibi* [f] *Surrentina rogauit.*

Tu ô Centurio hircoſe (inquit Perſius) *qui corporis voluptates domare non potes, ſed iis ſuccumbis: ſimilis tu quidem es ægroto qui Medicum accerſens, ſic eum alloquitur.*

Inſpice:] .i. ô Medice conſidera & pulſum meum tange: [*neſcio quid trepidat mihi pectus,*] .i. malè me habeo, ſed neſcio quam ob cauſam cor mihi palpitat, [*& ha-*

a *Tremulus cachinnus*, eſt riſus immoderatus, quo corpus concutitur & tremit. c Sedes riſus eſt in naribus.

a *Halitus* teter & inſuauis, ab iis emittitur, quæ ſtomachi cruditate laborant. b Metonymia adiuncti, pro ſubiecto. *Nox tertia* pro ægroto qui tertiâ nocte vbi febrem non reuerti vidit, quartum diem, non vt Medicus præcepit, expectat, ſed balnea, luxum & crapulam repetens, in vitæ exitium incidit. c Arterias temperie aliquâ mobiles & placatas.

litus grauis exuberat faucibus ægris,] .i. & halitus difficilis & malè olens, ex ægris meis faucibus affatim exit, [*qui dicit Medico inspice sodes,*] .i. ægrotus, qui ita Medico suo dicit, quæso ô amice perpende quid morbi sit, [*iussus requiescere,*] .i. à Medico suo iussus, vt abstineat à labore, à certis cibis, vino & balneis, atque in lecto iacere in quartum vsque diem, tamen [*postquam tertia nox vidit venas currere compositas,*] .i. vbi ille ægrotus tertiâ nocte post Medici consilium datum intellexit venas suas compositè salire, [*rogauit sibi loturo lenia Surrentina de domo maiore lagenâ sitiente modicum.*] .i. rogauit, & sibi iam balneum ingressuro exhiberi curauit mitia vina, non Surrentina de domo alicuius potentioris allata in poculo paruulo.

d Lagenula, quę modicum sit .i. quæ modicum vel parùm vini capit.

e Solebant Romani ante cœnam se exercere, post exercitationem verò balneum ingredi. Commodus Imperator lotione tantoperè delectabatur, vt per diem septies & octies balneis lauaretur.

f *Surrentum*, oppidum fuit Campaniæ à Græcis conditum, Syrenum quondam sedes. Hinc vina *Surrentina* dicta sunt, conualescentibus, & balnea ingressuris maximè comprobata, quia tenuia erant & parùm noxia, etsi fortasse parùm iucunda.

Hêus bone, tu [a] *palles.* [b] *Nihil est. videas tamen istud*
Quicquid id est: surgit [c] *tacitè tibi lutea pellis.*
At tu deteriùs palles; ne sis mihi [d] *tutor:*

a Pallor sæpenumerò indicium est ægritudinis. Virgil. *Continuò est ægris alius color, horrida vultum Deformat*

Iampridem hunc ſepelî tu reſtas,
Perge, tacebo.

Medicus de improuiſo interueniens, & ægrotum genio indulgere deprehendens, voce blandulâ eum compellat, ſicuti Medicum decet ſe gerere erga eos, qui miſerè ægrotant.

Heus bone,] .i. Heus bone vir (inquit Medicus) quid agis? [*tu palles,*] .i. tu pallidus es ex morbo latente, & tamen vinum bibis balneúmque ingrederis, vndè & morbum & mortem tibi acceleras. (Reſpondet ægrotus Medici verba aſpernans. [*Nihil eſt inquit.*] .i. Nihil eſt periculi in hoc meo pallore. [*videas tamen iſtud quicquid id eſt,*] ſunt verba Medici. Quamuis, tu ægrote, valetudinem tuam diſſimulas, quæſo tamen conſideres illud quicquid eſt palloris, quod tu nihil eſſe dicis. Nam [*lutea pellis ſurgit tibi tacitè.*] .i. ſubcrocea cutis tibi ſenſim intumeſcit in toto corpore, quod ſignum eſt hydropiſeos. [*at tu palles deteriùs,*] .i. at tu ô Medice, (inquit ægrotus) deteriùs palles quàm ego, quapropter Medice cura teipſum, [*ne ſis mihi tutor.*] .i. noli me quaſi pupillum habere, vt mihi quicquam aut præſcribas aut imperes. [*iampridem ſepelî hunc.*] .i. iamdudum vnum ſepeliui tuto-

macies. ——
b Qui in graui morbo dolorem non ſentit, in illo ſpes ſanitatis exigua eſt, aut propè nulla. Hippocrat.
c Latenter, ex causâ incognitâ.
d Tutor eſt, qui vim & poteſtatem habet in capite libero, ad tutandum eum, qui ſe per ætatem nondùm tueri poteſt. *Tutores* etiam furioſis & mente captis dari ſolent.

rem, qui ſuis monitis mihi nimiùm fuit moleſtus [*tu reſtas,*] .i. tu qui ſuperuenis mihi tanquam alter & nouus tutor, reſtas à me etiam ſepeliendus. [*perge, tacebo.*] Medicus de huius ſalute deſperans, reſpondet ægroto. Perge ad vina & balnea, fac vt libet. Ego verbum poſthàc non faciam, ſed quia curari non vis, hinc abibo.

Turgidus hic epulis, atque [a] *albo ventre, lauatur,*
Gutture ſulfureas lentè exhalante [b] *Mephites.*
Sed tremor inter vina ſubit, calidúmque [c] *trientem*
Excutit è manibus; dentes crepuêre retecti.
Vncta cadunt laxis tunc [d] *pulmentaria labris.*
Hinc [e] *tuba, candelæ: tandémque* [f] *beatulus alto*
Compoſitus [g] *lecto,* [h] *craſsíſque lutatus* [i] *amomis*
In portam rigidos calces extendit: at illum
[k] *Heſterni* [l] *capite induto ſubiere* [m] *Quirites.*

[a] Corpore pallido & languido. ſic Horat. Ode 11. lib. 11. Hydropem appellat, *album languorem.* & Sat. 11. lib. 11 *pinguem vitiis, albúmque.*

[b] *Mephitis,* propriè eſt terræ putor ex aquis maximè ſulfureis & putridis proueniens. In nemoribus verò grauior eſt ex denſitate ſyluarum. Virgil. ——*ſæuúmque exhalat opaca Mephitin.* *Sulfureas* er-

Post dialogum finitum inter ægrotum & Medicum, Persius iam eleganter exprimit, quomodò iste ægrotus ob ventris ingluuiem, balnea & ebrietatem, perierit.

Turgidus hic epulis, atque albo ventre, lauatur,] .i. hic adoleſcens, variis ferculis diſtentus & ventre hydropico inflatus, balneum intrat & lauatur, [*gutture lentè exhalante ſulfureas Mephites.*] .i. gutture per reſpirationem ægrè emittente indigeſtos vapores, quales ex venis ſulfureis exhalantur. [*ſed inter vina tremor ſubit,*] .i. inter potandum, pauor, inſtantis mortis ſignum, illum inuadit, [*& è manibus excutit trientem calidum;*] .i. & tremor è manibus ęgroti excutit calicem calidâ potione plenum; [*dentes retecti crepuêre:*] .i. dentes retractis labiis crepitum excitârunt. [*tunc pulmentaria vncta cadunt labijs laxis.*] tunc pinguia & lauta obſonia, ex ore illius & labris apertis, euomuntur. [*hinc tuba, candelæ;*] .i. nimirum ex hac intemperantiâ mors ingruit, & tubæ cum candelis præparantur ad funus deducendum; [*tandemq́ beatulus compoſitus lecto alto, & lutatus amomis craſſis, extendit calces rigidos in portam.*] .i. & paulò pòſt Centurio ille (quem vulgus æſtimat beatum) in eminente feretro collocatus, multíſque

gò *Mephites*, expone flatus ex ſtomachi cruditate teterrimos ſulfur redolentes.

c Triens, eſt genus vaſis potorij, ſic denominati, à numero quatuor vnciarum quas continet. Eſt enim triens quarta pars aſſis, qui duodecim vnciis conſtat.

d Pulmentarium à pulte dictum, eſt cibus in modum pultis factus, cuius formam, cibus indigeſtus per vomitum eiectus, repræſentat.

e In potentiorum funeribus, olim tuba canebatur, in plebeiis tibia. vndè Virgil. in funere Pallantis. Æneid. 11. *It cælo cla-*

vnguentis perfusus, pedes iam morte rigidos, versùs ianuam domus profert, dum extra vrbem ad sepulturam effertur. [*at Quirites hesterni subiere illum capite obducto.*] .i. serui eius libertini, qui pridiè ante mortem domini sui, erant libertate donati, illum, pileo induto, humeris sustulerunt & ad sepulturam exportarunt.

morq; virûm, clangórque tubarum. & Ouid. v. de Tristibus. *Tibia funeribus conuenit ista meis.* Sanctissimus noster Redemptor, in Euangelio puellam suscitaturus, Tibicines remoueri iussit. *f* Ironicè per diminutiuum, appellat hunc Centurionem, *beatulum*; innuens eum minimè beatum fuisse, sed potiùs miserrimum. *g* Feretro, quod instar lecti, stragulâ & vestibus pretiosis fuit coopertum, quæ consuetudo mortuos efferendi, ad nostram vsque ætatem continuatur. *h* Non vilibus sed copiosis vnguentis oblitus, & quasi luto perunctus. Nam cadauera perungebantur. Virgil. vi. Æneid. —*corpúsque lauant frigentis & vngunt.* *i* Vnguentis ex amomis. *Amomum* exiguè fruticat, ex ligno se conuoluens in racemi modum, flore ceu candidæ violæ paruo, foliis Bryoniæ similibus. Antidotis immiscetur & pretiosissimis vnguentis. Dioscor. lib. I. cap. XIV. *k* Per *hesternos Quirites*, intellige nouos ciues Romanos, qui pridiè vel paulò antè heri sui mortem, erant manumissi & libertate donati. *l* Serui manumissi & liberi facti, raso capite pileum sumebant, idque erat insigne libertatis, pileati igitur, & capite induto, incedebant ad sepulturam, ante manumissoris corpus. Pers. Satyr. v. *Hæc mera libertas quam nobis pilea donant.* *m* Romani dicti sunt *Quirites, à Quirino*, vel *Romulo* Romæ conditore. Hîc obserua, quòd sicut ille sibi mortem accelerat, qui sanum Medici consilium spernit: sic qui philosophorum consiliis non auscultat, in animi morbos & interitum incidit.

Tange miser [a] *venas, & pone in pectore dextram.*

a Venas dixit pro *Arteriis*, quarum

Nil calet hîc, [b] *summósque pedes attinge, manúsque*
Non frigent: visa est si forte [c] *pecunia, siue*
Candida vicini subrisit [d] *molle pucella,*
Cor tibi ritè salit? [e] *Positum est algente* [f] *catino*
Durum [g] *olus, & populi cribro decussa* [h] *farina.*
Tentemus fauces: tenero latet vlcus in ore
Putre, quod haud deceat plebeïâ radere [i] *betâ,*
[k] *Alges, cùm excussit membris* [l] *tremor albus* [m] *aristas:*
Nunc [n] *face suppositâ feruescit sanguis, &* [o] *irâ*
Scintillant oculi; dicísque facísque, quod ipse
Non sani esse hominis, non sanus iuret [p] *Orestes.*

Sunt hæc verba cuiusdam vesani iuuenis, qui corpore sano est, sed turpiter laborat animi vitijs, quæ oblatâ occasione cumulatissimè prorumpunt.

pulsus primùm & maximè vitalis facultatis totiusque corporis robur, at non obscurè tamen cordis corporisque conditionem refert. *Arteriæ* autem à multis Medicis appellantur *venæ*. Cornelius Cels. lib. III. cap. VI. *Venis enim maximè credimus, fallacissimæ rei; quia sæpè istæ leniores celerioresve sunt, & ætate, & sexu, & corporum naturâ.* Idem lib. II. cap. IV. *Periculosissimum tamen est, si venæ quoque ibi vehementer agitantur.*

b Extremitates pedum & manuum citiùs frigent, quia sunt te-

Miser] .i. alius quiſpiam infelix adoleſcens dicit Medico, [*tange venas, & pone dextram in pectore:*] arteriarum mearum pulſum examina, & dextram tuam conijce in pectus meum, vt ex cordis palpitatione, morbi genus explores? [*nil calet hîc,*] Reſpondet Medicus, Nullum in venis tuis eſt ſignum caloris febrilis, pulſus enim eſt temperans, [*attinge ſummos pedes, & manus* inquit Iuuenis.] ô Medice, ſummitates pedum & manuum mearum tange obſecro, vt intelligas vtrùm frigere incipiant. [*Non frigent,* inquit Medicus:] .i. neque manuum neque pedum tuorum extremitates, vllo modo algent, vt indè febris coniectura fiat: [*ſi fortè pecunia viſa eſt, ſiue puella candida vicini ſubriſit molle, ſalit cor tibi ritè?*] .i. verùm enimuerò (ait Medicus) quamuis tu corpore ſanus es, Ego tamen alium in te morbum deprehendo. Nam animi moderatio in te non eſt; latitant in pectore tuo auaritia, libido, timor, iracundia & alia vitia enormia. Si fortè magna vis pecuniæ tibi conſpicitur, vel ſi pulchra vicini puella molliter tibi arriſit, ecquid cor tuum rectè & compoſitè tibi ſalit? nón-ne animo ægrotas? *Durum olus poſitum eſt catino algente, & farina decuſſa cribro populi,*] .i. ſi olus malè coctum ſit tibi appoſitum in frigido & egeno catino, vel panis confectus ex fa-

nues neruoſæ & exigui admodùm ſanguinis.

c Plinius lib. XXXIII. ſcribit *pecuniam* ſortitam eſſe nomen à notâ pecudis, quoniam antiquitùs nummi pecudis effigie ſignabantur.

d *Molle*, ponitur loco Aduerbij, pro *molliter.*

e Si poſitum eſt.

f *Catinus*, vas eſt eſcarium.

g Vt braſſica vilis.

h Panis plebeïus & ſecundarius. Materia pro formâ.

i *Beta*, vt vulgatiſſimũ, ita maximè inſipidum eſt olus, quod vt palato arrideat, ſine vino & aromatibus

rinâ, quæ discussa & purgata est cribro setaceo non serico. [*tentemus fauces:*] .i. Age (inquit Medicus) experiamur, an fauces tuæ rectè valeant, an aliquod vlcus luxuriæ in illis insideat? [*vlcus putre latet in ore tenero, quod haud deceat radere betâ plebeïâ.*] .i. ibi videre licet quòd tu adeò mollis es & delicatus liguritor, vt falsò prætendas apostema in ore tuo tenero latêre, quod non æquum sit atterere betâ plebeïâ & cibo vilissimo, atque hoc facis, quia ventri & luxuriæ deditus es & assuefactus. [*Alges, cùm tremor albus excussit aristas membris.*] .i. ob leuissimum etiam periculum, tu frigore concuteris, quando timor (qui pallidos efficit) pilos ex membris tuis, aristarum more erexit. [*nunc face supposità sanguis feruescit,*] .i. rursus iracundiæ materia oblata, sanguis circum cor tuum ebullit, [*& oculi scintillant irâ,*] .i. & per iram, oculi tui scintillas ignis emittere videntur, [*dicisque, facisque, quod ipse non sanus Orestes iuret, non esse sani hominis.*] .i. & in iracundiæ furore, tu id dicis & facis, quod ipse Orestes & alij homines insani iurare possint, factum esse ab homine sanitate rationis priuato.

decoqui non potest. vndè Martialis. *Vt sapiant fatua fabrorum prandia beta, ô quàm sapè petit vina piperq; coquus! Beta* à Persio *plebeïa* dicitur, quia populi est annona, & plebs eâ vescitur: ponitur igitur hoc loco, pro cibo vilissimo.

k *Algêre*, est cum frigore trepidare.

l Timor cur pilos erigit docet Aristoteles Problem. sect. VIII. quæstion. XVIII. Quia frigus constipat poros, & pori iam constipati constringunt capillos.

m Pilos more aristarum inhorrescentes. *Arista* autem propriè significant aculeos spicarum, sic dictæ, quòd primæ arescant, quibus se muniunt fruges, vt tanquam vallo, à morsu auium defendantur.

n Perindè ac si ignis supponeretur. *o* IRA *furor animi*

breuis est. quæ feras quidem mentes obsidet, eruditas præterlabitur, vt pulchrè notat Petronius. *p* Nota est historia Orestis, qui cùm Apollinis iussu, matrem suam Clytemnestram, in vltionem necis paternæ occidisset, confestim furiis exagitatus insaniuit.

SATYRA QVARTA.

ARGVMENTVM.

In hac Satyrâ, quæ maiori ex parte est politica, Persius sui æui adolescentes seu potiùs ipsorum parentes monet, ne cruda ingenia Reipub. gubernationem suscipiant. Quòd cùm NERO *Imperator tunc temporis faceret, (fuit enim iuuenis, nec ætate nec prudentiâ instructus) Persius igitur sub personâ Socratis Alcibiadem Periclis pupillum seuerè reprehendens, ipsum* NERONEM *reuerà subtiliter vituperat, quem metus causâ apertè nominare non audet.*

Rem populi tractas? ([a] barbatum hoc crede Magistrum
Dicere, sorbitio tollit quem dira [b] cicutæ)
Quo fretus? Dic hoc magni pupille [c] Pericli.

a Philosophi barbam nutriebant, quia (vt inquit Plinius in Epistolis (*Barbæ syluosæ & pulchrè alitæ*,

quamuis res ipsa sit exterior & fortuita, inter hominis eruditi Insignia recensetur. Hinc fit opinor, quòd non pauci nostrâ ætate, barbas gerant grandes & fœcundè nutritas, eò nimirum vt videantur graues esse & eruditi, quamuis reuera eorum nonnulli non plùs sapiunt quàm hirci barbati.

b Socrates philosophus Atheniensis, Sophronisci marmorarij & Phanaretæ obstetricis filius, primus, teste Cicerone, philosophiam euocauit è cœlo, & in vrbibus collocauit domosque introduxit, qui Apollinis oracula *sapientis-*

[d] *Scilicet* [e] *ingenium, & rerum prudentia* [f] *velox*
Ante pilos venit, dicenda, tacendáque [g] *calles.*
Ergò vbi commotâ feruet plebecula [h] *bile,*
[i] *Fert animus calidæ fecisse silentia* [k] *turbæ*
[l] *Maiestate manus:* [m] *Quid deinde loquêre?* [n] *Quirites,*
Hoc, puto, non iustum est, illud malè, rectiùs istud.
Scis etenim iustum geminâ suspendere lance
[o] *Ancipitis libræ: rectum secernis, vbi inter*
Curua subit, vel cùm fallit pede regula [p] *varo:*
Et potis es nigrum vitio præfigere [q] *Theta.*

Rem populi tractas?] .i. ô Alcibiades, seu potiùs NERO, dic mihi quæso, tú-ne Rempub. administras? [*crede Magistrum barbatum dicere hoc,*] .i. noli tu putare ô NERO, me hanc Satyram de te scribere, & in eâ te reprehendere, sed finge Socratem barbatum illum pædagogum Alci-

biadi discipulo suo hoc dicere, Socratem (inquam) [*quem dira sorbitio cicutæ tollit,*] .i. quem lethalis haustus cicutæ extinguit, [*pupille magni Periclei, dic hoc.*] .i. ô Alcibiades, pupille patrui tui Periclis, magni illius ducis dic mihi hoc quęso, nempè quâ re confisus, Rempublicam tu regendam suscipis? [*scilicet ingenium, & velox prudentia rerum venit ante pilos,*] .i. scilicet ingenium versatile, & summa rerum prudentia tibi ante barbam contigit. [*calles dicenda, tacendáque.*] .i. tu etiam puer, nosti quid debeas dicere, quid tacere. [*Ergò vbi plebecula feruet bile commotâ,*] .i. Ergò quando imperitum vulgus concitatur cholerâ & irascitur. [*animus fert fecisse silentia turbæ calidæ majestate manus,*] .i. animus tuus desiderat manus tuæ eleuatione & vultus grauitate, iracundæ multitudini silentium imperare, [*deinde quid loquêre?*] .i. vbi silentium fecisti, cùm sis omnium rerum inscius, quid tum dicturus es? [hoc nimirùm, *Quirites, puto, hoc non iustum est, illud malè, istud rectiùs:*] .i. ô ciues Romani, ita facere, ego existimo non esse iustum, illud malè fieri censeo, istud rectiùs ageretur. [*etenim scis suspendere iustum geminâ lance ancipitis libræ;*] .i. nam tantâ es rerum cognitione præditus, vt etiam scias, quasi in ambiguâ bilance positum quod iustum est & æ-

simus est iudicatus. Is ab Atheniensibus morte damnatus, succo Cicutæ epoto periit, quæ ob insignem quã obtinet frigiditatem, intra corpus assumpta, enecat. Quòd si quis per imprudentiam lethale Cicutæ venenũ hausisset, illi confestim vinum meraculum propinetur. vide Plin. libr. xxv. cap. xi.

e *Pericles.* (sic dictus ex περὶ & κλέος *gloriâ*) Cliniæ & Dinomaches filius, philosophus & orator insignis, Atheniensium Imperator clarissimus, Rempub. xl. annis mirâ cum prudentiâ & summâ

quum internoscere, [*secernis rectum vbi subit inter curua,*] .i. & rectum distinguis cùm se inter curua abscondit, [*vel cùm regula fallit pede varo;*] .i. & tu coarguerè potes, cùm lingua bilancis te pede incuruo decipit; [*& potis es præfigere vitio nigrum Theta.*] .i. & tanti es consilij, vt recto iudicio possis nomini hominis vitiosi, Theta infelicem damnationis literam, præponere.

Nota quòd decem versus proximè præcedentes Ironicam continent orationem, vehementem & valdè amaram, ac si poëta diceret, ô Alcibiades, vel ô NERO, tu qui Reipub. habenas capessis, cum sis iuuenis imberbis, tibi persuade, quod ante pubertatem, neque ingenium neque experientiam habere possis, deinde quid dicas aut quando taceas planè ignoras, populo seditioso silentium nescis imponere, ineptâ fortasse & puerili vtêris oratione, hoc enim iustum, illud iniustum affirmabis: sed quid iuris aut ęquitatis sit, quid rectum aut curuum sit, tu ponderare aut iuxta iustitiæ normam examinare nequis. Denique tu noxios damnare & bonos defendere, penitùs ignoras.

laude gubernauit. In quo (vt ait Probus) Natura experta est quid efficere posset, vt qui virtute ac vitio iuxtà excelluerit. *Magnus* dicitur, quia nouies hostes superauit: floruit autem ante Christum natũ Anno CCCCXXVI. Is Alcibiadi tutor à patre, est relictus. de quo vide Plutarch. in vitâ eius.

d Hæc particula *scilicet,* Ironiam sæpiùs denotat. sic apud Terent. in Andriâ. *Id populus curat scilicet.* Virgil. IV. Æneid. *Scilicet is superis labor est.*

e Artes & scientiæ, quæ ingenio acquiruntur. *f* Antequam lanugo & pili erumpunt; ante barbam. quasi solito citiùs. Hinc prouerbium. SAPIENTIA *non venit ante pilos.* *g* *Callêre,* est perfectè scire, quòd sicut pes vel manus ex longo labore callum

facit; ita mens longâ experientiâ facit habitum quendam rerum in quibus versatur. *h* Ira Horat. Ode XIII. lib. I. *Feruens difficili bile tumet iecur.* *i* *Fert*, pro cupit. Ouid. *In noua fert animus, &c.*—— Varia huius significata vno versu comprehenduntur, *Fert patitur, dicit, dat, cupit, atque gerit.* *k* Rixa duorum est, Turba multitudinis, cuius est Turbare. Terent. *Dij vestram fidem, quid turbæ est apud forum!* Cicero pro Cecinna. *Exponerem etiam quemadmodum hic, & quantâ in turbâ viueremus.* *l* Manu sæpè silentium imperatur à superioribus, & vultus maiestate populus furens ad tranquillitatem non rarò redigitur. Ouid. I. Metamorph. de Ioue.——*qui postquam voce manúque Murmura compressit, tenuere silentia cuncti.* vide Liuium, lib. II. Decad. I. *m* Hinc colligere licet qualem Persius Reipub. gubernatorem esse voluerit, nempe prudentem, literarum & rerum experientiâ benè instructum, imprimis verò vt sit facundus, adeò vt orationis suauitate populum in suam sententiam pertrahat, quo nihil pulchrius, nihil excellentius, nihil imperio vtilius esse audeo affirmare. vndè à Senatu Rom. in laudem Taciti Imperatoris acclamatum est, *Quid melius quàm literatus Imperator?* Longè à me absit Adulatio. ingenuè (Deum attestor) scribo quod sentio, si omnes Historias percurrère placuerit, tu nullum siue Imperatorem siue Regem inuenire poteris, quem Principi nostro IACOBO Britanniarum & Hiberniæ Regi, in omni scientiarum genere, eloquentiæ præsertim laude iustè anteponas. libri eius hoc testantur, Orationes etiam variæ, quas habuit ad Magnates & vniuersum Senatum in Parlamento atque alibi hoc comprobant.

n *Quirites*, non Athenienses ciues, sed soli Romani dicebantur à *Quirino* .i. Romulo vrbis conditore, qui à *Quiri* hastâ *Quirinus* est appellatus: hastâ enim assiduè vtebatur, quæ Sabinorum linguâ, dicitur *Quiris*. Hæc vox argumento est, quòd poëta sub personâ Alcibiadis, NERONEM notat. *o* Tum libra dicitur *anceps*, cum vtraque lanx æquale pondus habere videtur, vt nescias in quam partem vergat, & tamen benè perspicienti rectum iudicium sumitur vtra præponderat. *p* Inflexo & minùs recto. *Vari* dicuntur, qui introrsùm pedes vel crura gerunt, quos Græci appellant *ϐαιϐοὺς*. *q* Iudices illo tempore sententiam mortis laturi, literam *Theta* eius nomini in ta-

bellis præfigebant, quem θανατεῖν .i. mori præcipiebant. Virgil. *Cui multùm ante alias infelix littera Theta.* Persius *nigrum* appellat, quia nigra semper infausta credebantur.

Quin tu igitur summâ nequicquam [a] pelle decorus
Ante diem [b] blando [c] caudam iactare popello
Desinis? [d] Anticyras melior sorbêre [e] meracas?

Persius hunc adolescentem vlterius vrget & concludit, Alcibiadem seu potiùs NERONEM *esse imperio ineptum, quòd superficie corporis externâ duntaxat pulcher sit, intrinsecùs verò vitiis & sceleribus redundet.*

Tu igitur decorus nequicquam summâ pelle] .i. Tu iuuenum stolidissime, qui frustrà superficie tenus es formosus [*quin desinis iactare caudam popello blando ante diem?*] .i. cur non cessas adulationibus gratiam popularem captare ante ætatem maturam? [*melior sorbêre Anticyras meracas?*] .i. cum sis aptior atque dignior helleborum potare, & eo insaniam tuam purgare, quàm summam imperij affectare?

a Arridet mihi magis eorum opinio, qui hoc intelligunt de Alcibiadis siue Neronis formâ & pulchritudine, quàm de vestibus eorum splendidis. Fuit enim Alcibiades omnium suæ ætatis formosissimus. Nero etiam fuit vultu pulchro magis quàm venusto. teste Suet. cap. 11. *b* Adulari populo, qui blanditiis & exterâ specie maximè capitur. *c* Instar canis qui domino adulans caudā agitat. *d* Est Metonymia Adiuncti, locus pro helleboro, qui inibi nascitur copiosè. *e* Elleborum purum aut merum, nullâ aquâ aut aliis rebus commixtum.

Quæ

Quæ tibi summa boni est? [a] *vnctâ vixisse patellâ*
Semper, & [b] *asiduo curata cuticula sole.*
Expecta; haud aliud respondeat hæc [c] *anus. I nunc.*
[d] *Dinomaches ego sum.* [e] *suffla, sum candidus.* [f] *Esto:*
Dum ne deteriùs sapiat pannucia [g] *Baucis,*
Cùm benè [h] *discincto cantauerit* [i] *ocyma vernæ.*

Vt liquidò appareat hunc ignauum & ignarum adolescentem imperio esse prorsùs ineptum (quippe qui à virtute adeò est alienus, vt omninò nesciat quid sit Summum bonum) Socrates igitur Alcibiadem, seu potiùs Persius NERONEM *sic interrogat.*

Quæ tibi summa boni est?] .i. dic adolescens, qua in re felicitatem & vitam beatam collocas? Respondet iuuenis liberè, sed tanquam Epicurus, nimirùm, [*semper vixisse patellâ vnctâ, & cuticula curata sole assiduo*] .i. lautè victitare, & toto die in sole apricari. [*expecta; hæc anus respondeat haud aliud.*] .i. mane paulisper

a Cibis pinguibus & lautis. .i. vixisse lautè & opiparè.
b Solebant antiqui (vt scribit Celsus) præcipuè κακοστομαχοὶ. .i. *stomacho imbecilles*, ante cibum se exercere, quam exercitationem rectè sequebatur aliquando vnctio vel in sole vel ad ignem, aliquando Balneum. *Sole cutem curare*, veteres *Insolationem* vocabant. *Cutem curare* dapibus etiam constat. Horat. in Epist. *Me pinguem & nitidum benè curatâ cute vises.*
c Aliqua mulier decrepita & vilis.
d Plutarchus in vitâ Alci-

Alcibiades; si placeat audire hanc vetulam nunc prætereuntem, certè inuenies eam haud aliter responsuram, [*I nunc, Dinomaches ego sum.*] .i. quando non meliùs sapis quàm vetula, perge iam quò voles & gloriare te esse virum nobilem, Dinomaches filium. [*suffla, sum candidus*] .i. intumesce, & dicito quòd corpore candidus es & formosus. [*Esto: dum Baucis pannucia ne deteriùs sapiat, cùm benè cantauerit ocima vernæ discincto.*] .i. fateor te esse nobilem & pulchrum, sed ita fateor, vt scias, quòd non magis sapias quàm Baucis anus pannosa, mulier olitoria, quæ de SVMMO BONO interrogata, nihil peius quàm tu respondeat; anus, inquam, quæ ocima & alias herbas hortenses clarâ voce seruis luxuriosis proclamauit & laudauit.

biadis, scribit illum à Dinomache fœminâ illustri, originē traxisse.

e *Sufflare*, est *subtus flare*, quod fieri solet cùm ignem accendi volumus: hîc verò significat, *buccas inflare, intumescere*, vel *altos spiritus gerere*.

f Amara est concessio, sc. quòd generosus es & pulcher, ita tamen vt Baucis te sapientiâ æquet.

g *Baucis*, nomen est pauperculæ, pannis & annis obsitæ. Ponitur hîc pro quauis anu squalidâ & incultâ, quæ vendit herbas odoratas in foro olitorio, & seruos altâ voce siue cantilenâ ad emendum inuitat. *h* Vernulæ siue seruo negligenti & dissoluto. *i* Andr. Mathiolus in librum secundum Dioscoridis, cap. CXXXV. illud in *Ocymo* non ignorandum putat, quòd *Ocymum* per y, ab *Ocimo* per literam i, maximè differre deprehenditur, probatissimorum Authorum testimonio. Siquidem apud antiquos *Ocymum* erat pabuli genus, sic dictum, *vel*, quòd citò proueniret, vel primùm inter cætera pabuli genera è terra erumperet, *vel*, quòd iumentis citaret aluum, sic appellatum à Græca vocè ὠκὺς, quæ Latinis valet citò. *Ocimum* verò, herba est odoratissima, ab ὄζω, quod *redolere* significat. Hæc herba frequens seritur & souetur in figulinis vasis, ponitur hîc pro farragine multarum herbarum & leguminum.

Vt nemo in sese tentat [a] *descendere! nemo!*
Sed praecedenti spectatur [b] *mantica tergo.*

a Metaph. ducta à fodinis vel cellis, in quas qui descendunt quid sit illic reconditum, nosse possunt.

Hactenus in NERONEM *Persius sub personâ Alcibiadis est inuectus. nunc autem factâ digressione, eos Satyricâ acerbitate reprehendit, qui in aliorum vitiis oculatissimi, in propriis verò sunt talpis caeciores. poëta igitur miratur.*

b Hoc ex Æsopi Apologo est desumptum, qui finxit vnumquemq; duos sacculos vitiis plenos secum gerere, in anteriori, vitia aliena, in posteriori nostra reponi. vndè fit, vt aliorum vitia facilè cernimus, nostrorum verò obliuiscimur. Horat. Satyr. III. lib. II. *Cùm tua peruideas oculis male lippus inunctis: Cur in amicorum vitiis tam cernis acutùm, Quàm vt aquila, aut serpens Epidaurius?*———

Vt nemo tentat descendere in se!] .i. quomodò nemo, nemo inquam cupit se intùs aperspicere, & vitia sua perscrutari! [*sed mantica spectatur tergo praecedenti.*] .i. sed illa pars manticae quae in tergo est hominis praecedentis, (in quâ aliena vitia reponuntur) ob oculos nostros assiduè versatur.

Quaesieris; Nostin' [a] *Vectidi praedia? cuius?*
Diues erat [b] *Curibus, quantum non* [c] *miluus oberret;*
Hunc ais? hunc, [d] *Diis iratis,* [e] *genióque sinistro.*

a Hominis frugi & ditissimi.

b *Cures,* tantùm pluralis numeri fuit vrbs quòdam Sabinorum insignis,

Qui quandóque iugum pertusa ad [f] compita [g] figit,
[h] Seriolæ veteris metuens deradere limum,
Ingemit, [i] Hoc benè sit. [k] tunicatum cum sale mordens
Cæpe, & farratam pueris plaudentibus [l] ollam,
[m] Pannosam fæcem [n] morientis sorbet aceti.

Persius Dialogum instituit, vt expressiùs ostendat homines miro perfundi gaudio, vbi illis quasi ansa aliorum vitia recensendi, porrigitur, suis interim vitiis neglectis & obliuioni datis: sed ille Criminator qui alterius auaritiam hîc perstringit, rursùs ab alio Recriminatore ob scelera nefanda taxatur, & pari procacitate carpitur.

Quæsieris;] .i. si fortè aliquis quæsierit, & te verbis sic compellauerit; [*Nostin' prædia Vectidî?*] .i. ností-ne quàm multos agros Vectidius possideat? [*cuius?*] .i. ille nebulo interrogatus respondebit non tam de prædiis, quàm de Vectidij extremâ auaritiâ, sic, cuiusnam Vectidij prædia inquiris? an illius, [*qui Diues erat Cu-*

.ui imperabat Tatius.

c Prouerbialis est hyperbole de homine suprà modum locuplete, cui tantum est agrorum, quantum miluus integro die vix circumuolare possit. Cuiusmodi nunc sunt (vt fama est in MAGNA BRITANNIA, ex quo miserior est multorum conditio.

d *Diis iratis fieri*, id dicitur, quod infeliciter geritur. Hæc enim opinio semper fuit hominum animis insita, Quòd Diis iratis, aut inuitis nihil prosperè euenire, nihil feliciter geri, nihil denique benè procedere posset.

ribus, quantum non miluus oberret;] .i. qui adeò est locuples, vt circà Sabinorum oppidum tantum possideat & aret agrorum, quantum miluus vno die non circumuolet; [*hunc ais?*] .i. de hoccine Vectidio me interrogas? [*hunc, Dijs iratis genióque sinistro.*] .i. noui hunc Vectidium, & dico eum natum fuisse, Diis iratis & Naturæ Deo ei aduersante. [*qui quandóque figit iugum ad compita pertusa,*] .i. quandocunque post sementem factam, suspendit aratrum in annum ad compita trita & conculcata, vbi agricolæ finitâ agriculturâ, more suo sacrificant & genialiter viuunt: tunc, quando alij rustici exquisitis epulis sese exhilarant, inuicémque inuitant, [*ille Vectidius metuens deradere limum seriolæ veteris,*] .i. ob auaritiam metuens abradere argillam aut lutum, quo os dolioli diù obducitur, atque metuens vinum indè expromere, [*ingemit. Hoc bene sit.*] .i. quasi rem arduam aggressurus, cum gemitu pronunciat. Hoc mihi meísque faustum sit fortunatúmque. [*mordens cæpe tunicatum cum sale, & ollam farratam cum pulte, sorbet fæcem pannosam aceti morientis, pueris plaudentibus.*] .i. quo tempore auidè comedens cæpe cum sale nullis coriis purgatum, atque comedens vilem pultem ex farre in ollâ coctam, vinum vappescens, atque in acetum degenerans pleno haustu

e Genio sinistro dicitur *viuere*, qui cum Genio suo belligerat. .i. qui genium suum voluptatis Deum fraudat, quod facit auarus.

f Compita, dicuntur loca quæ patent in multas vias, vel vbi plures viæ competunt. In his, antè Augusti tempora, quotannis fiebant Compitalia & sacrificia in honorem Deorum Larium certis diebus fastis, quos rustici post sationes finitas, suspensis ibi aratris, cum magnâ animorum relaxatione celebrabant.

g Suspendit.

h Seriola, est vasculum fictile, in quo

vinum per multos annos asseruatur. *Limus* pro luto, ex quo seriola est illita.

quasi Nectar exorbet, omnibus suis filiis & seruis, ob has insolitas lautitias, exultantibus.

i Verba sunt Vectidij auari, quasi rem pretiosam cœnaturi, sed reuerà rem ridiculam & nullius momenti acturi, qui sibi suisque gratulatur ob cæpe & pultem appositam, quando sacra Compitalia fiebant. vndè licet colligere, victum eius aliis temporibus tenuem fuisse & sordidum. *Hoc benè sit,* prouerbium est apud antiquos, seu vox ominantis, sicut &, *Dij bene vortant.* Καλῶς ἔςω. *k* In culinis quid cœpâ vsitatius, quæ multis tunicis est vestita? Ægyptij magnum piaculum esse ducunt, si quis cæpâ aut allio vescatur, quòd hęc illorum sunt numina. Vide Iuuenal. Satyr. xv. *Oppida tota canem venerantur, nemo Dianam, Porrum & Cæpe nefas violare ac frangere morsu. O sanctas gentes, quibus hæc nascuntur in hortis Numina!*—— Causam huius superstitionis quiuis intelligat ex verbis Ruellij in Historia Cæpæ, lib. II. cap. LXXXIV. *l* Pultem in ollâ coctam. Continens pro contento. *m* Elegans est Epitheton. Nam vbi dolium ferè exaruit, fœces quasi albi panni floccis obducuntur. *n* Mori incipientis, deficientis, vel vappescentis.

a Solis radij quasi sagittarum cuspides figuntur in cute hominis apricantis. Veteres cibum sumpturi se priùs exercebant, deinde vel in Sole, vel ad ignem multo oleo vngebantur vt corpus

At si vnctus cesses, & [a] figas in cute Solem,
Est prope te ignotus [b] cubito qui tangat, & acre
Despuat in mores; [c] penémque arcanáque lumbi
[d] Runcantem, [e] populo marcentes pandere [f] vuluas.

Persius Recriminatorem hîc inducit, qui Vectidij Calumniatorem vicissim re-

prehendit, ipsique vitia longè flagitiosiora obycit,

At si cesses vnctus, & figas cutem in Sole,] .i. At enim tu nebulo, qui Vectidium atque alios carpis, tu si leuissimarum mulierum more, delibutus oleo, à labore quiescas, & Solis calorem in cute infigas vt eam nitidam reddas, [*ignotus est prope te, qui tangat cubito, & despuat acre in mores;*] .i est alius non procul abs te, quamuis tibi ignotus, qui te acriter pungat, & veluti in rei turpis detestationem, despuat in vitia & mores tuos nefandos, imò despuat in teipsum; [*runcantem penémque arcanáque lumbi,*] .i. qui depilas membrum tuum virile & reliquas partes arcanas & obscœnas, [*pandere populo vuluas marcentes.*] .i. ad pandendum & præ[...]ndum populo Romano podicem tuum tanquam vuluam nimio coïtu tabescentem.

oleum imbiberet. Iuuenal. Satyr 11. *Nostra bibat vernum contracta cuticula Solem.*

b Est imitatio Horatiana. *Nón-ne vides, aliquis cubito stantem propè tangit? Cubito tangere.* est aliquem latenter notare & increpare, *Vel,* cum quis alium admoniturus, ferit ei latus brachio inflexo.

c Mentulam, podicem aliasque pudendas lumbi & natium partes poëta notat. Hæc adeò sunt obscœna vt ea lubens præterirem, ne fortè detestandos Romanorum mores aliquis legendo discat. sed meum est interpretem agere & poëtam intelligendum reddere. *d* *Runcare*, propriè significat herbas, frutices, vel dumos ex agris extirpare. Hîc verò metaphoricè significat radicitùs extirpare & stirpitùs euellere pilos circa membrum virile nascentes. quod faciunt pathici & cynœdi, homines turpissimi, vt amatoribus suis glabri, læues & effæminati pusiones esse videantur. *e* Cui se prostituat, vt meretricum more quæstum faciat corporis impurissimi. *f* Veluti mulierum inguina.

Tu cùm maxillis [a] *balanatum* [b] *gausape pectas,*
[c] *Inguinibus quare detonsus* [d] *gurgulio extat?*
Quinque [e] *palæstritæ licèt hæc* [f] *plantaria vellant,*
[g] *Elixásque nates labefactent* [h] *forcipe aduncâ,*
Non tamen [i] *ista filix vllo mansuescit aratro.*

Recriminator sermonem suum ad Vectidij Calumniatorem continuat.

Cùm tu pectas gausape balanatum maxillis,] .i. cùm tu ô pathice, barbam tuam tanquam gausape in mento & maxillis oleo balanino imbutum pectas, cúmque reuerâ vir intuentibus appareas, [*quare extat detonsus gurgulio inguinibus?*] .i. cur proeminet mentula tua valdè depilata tanquam gurgulio in inguinibus tuis? sed frustrà operam impendis in his pilis eradicandis. Nam, *licèt quinque palæstritæ vellant hæc plantaria, labefacténtque nates elixas forcipe aduncâ.*] .i. quamuis quinque athletæ hæc pilorum seminaria euellant, & nates tuas aquâ tepidâ madefactas volsellísque depilatas destruant & reddant lan-

a Vnguentum ex balano.
b *Gausape*, propriè significat *stramentum militare*, seu *penulam villosam militarem* aliquãdo significat *pannum quo mensa struitur*. Hîc verò, per duram Metaphoram ponitur pro barbâ hirsutâ & prolixâ. Clauerius (politioris literaturæ lumen) intelligit *Gausape* cæsariem esse vel veram vel emptam, quâ nostris etiam temporibus, recaluastri vel lue venereâ flagellati, caput obuellant.
c Inter inguina.
d *Gurgulio* est bestiola frumentum

guidas, [*tamen ista filix non mansuescit vllo aratro.*] .i. tamen isti pili circa pectinem renascentes, tanquam filix in aruo, non explantantur vllâ culturâ.

corrodens, sic dictus, quòd nihil in eo penè aliud quàm guttur videtur. Hîc pro Priapo sumitur, quia similitudinem gutturis refert. *e* Homines robustissimi, quales in palæstra versantur. Tonsores intellige per hyperbolem non vulgarem. *f* *Plantaria* propriè dicuntur ea, quæ ex seminibus nata cum radicibus & terrâ propriè transferuntur. Virgil. *Syluarúmque aliæ pressos propaginis arcus Expectant, & viua suâ plantaria terrâ.* Plantæ verò sunt raptæ ex arboribus. Virgil. *Hic plantas tenero abscindens de corpore matrum.* *Plantaria* etiam, sunt illa loca in quibus plantæ tenerrimæ seruntur, quæ posteà in alium locum transferuntur. Hîc autem significant loca pudendis vicina, seu potiùs pilos ex illis locis continuò renascentes. *g* Tonsorum more, cùm alicuius barbam sunt rasuri. *h* Quâ pilos euellunt. *i* Ista pilorum seges & fruticatio nullâ forcipe penitùs euellitur, sicut filix nullo aratro ex agro extirpatur.

Cædimus, [a] *ínque vicem præbemus*
crura [b] *sagittis.*
*Viuitur hoc pacto: sic nouimus.*____

Persius suam interponit sententiam inter Calumniatorem & Recriminatorem. Ita fit, inquit, vt qui alium carpit ab alio carpitur, qui alium ridet, mordet, lædit, ab alio ridetur, mordetur, læditur.

a Tmesis figura est, *inque vicem* pro *inuicem, vicissim, contrà.*
b Est Allegoria militaris. sic Ouid. *Multáque dat miles vulnera, multa capit.*

Cædimus, & inuicem præbemus crura sagittis.] .i. nos linguis nostris venenatis alios ferimus, & rursùs aliorum calumniis

& detractioni mores nostros lacerandos præbemus. [*Viuitur hoc pacto:*] .i. sic omnes viuunt vt carpant & carpantur. [*sic nouimus.*] .i. sic viuere didicimus, sc. aliorum vitia reuelare & nostra velare.

——— a Ilia subter
Cæcum b vulnus habes. sed lato baltheus auro
Protegit. vt mauis, c da verba, & d decipe neruos,
Si potes. ———

Insurgit Persius contra illos qui sua vitia frustrà abscondunt, quique sibi gaudent attribui quæ sua non sunt.

Habes vulnus cæcum subter ilia.] .i. tu, homuncio stolidissime, vulnus habes ab aduersario acceptum quod videri non potest. [*sed baltheus protegit auro lato.*] i. sed cingulum militare latè auro exornatum, hoc vulnus occultat ne à populo videatur. [*vt mauis,*] .i. fac vt tibi lubitum est, [*da verba, & decipe neruos si potes.*] .i. tuis fucis decipe alios ne tua videant vitia, & decipe ingenij tui vires. .i. teipsum decipe si potes. sed non potes, quia *Nocte dieq; tuum gestas in pectore testem.* flagitia etenim tua Conscientiam propriam continuò flagellant.

a *Ilia* inter coxas & pubem imo ventre posita sunt. Cels. lib. 1 v. cap. 11. hoc loco per Metaphoram à gladiatoribus sumptam, significat abditos animi recessus.

b Vitium quod animú vulnerat.

c Qui verba dat, labra linit. .i fallere intendit. Terent. in Andria. *Cui verba dare difficile est.*

d Quis neruos suos sic decipere potest, vt iisdem læsis, dolorem non sentiat? similimè, licet flagitiosus se aliis

optimum & ſanctiſſimum venditet, conſcientiam ſuam fallere aut effugere non poteſt, quin eam habeat vltricem, quæ ſemper punit nocentes.

——Egregium cùm me vicinia dicat,
Non credam? viſo ſi [a] *palles, improbe, nummo,*
Si facis, in penem quicquid tibi venit [b] *amarum,*
Si [c] *puteal multâ cautus* [d] *vibice flagellas;*
Nequicquam populo [e] *bibulas donaueris aures.*

Objectio eſt illius turpis & glorioſi nebulonis, cum Perſij reſponſione.

Cùm vicinia dicat me egregium, non credam?] .i. cùm omnes vicini me virum eſſe eximium affirment, etiamſi non ſum, nón-ne illorum de me teſtimonio fidem adhibebo? [Reſpondet Perſius, *improbe, ſi palles nummo viſo,*] .i. ô homo flagitioſe, ſi adeò auarus es, vt poſtquam vidiſti nummum tu eius deſiderio afficiaris, [*ſi facis, quicquid amarum venit tibi in penem,*] .i. ſi adeò libidinoſus es, vt facias quicquid amaræ titillationis tibi incidit in penem, [*ſi cautus flagellas puteal multâ vibice;*]

a Nimio alicuius rei amore homines ſolent palleſcere. Ouid. *Palleat omnis amans.*——

b Quicquid moleſtè vel amarè tibi prurit in pene. nam illa libidinis vrtica eſt amara & moleſta, donec expleantur voluptates, quæ triſtitiam ſtatim pariunt & amaritudinem. Æſop. *ἡ ἡδονῆς ἡ λύπη ἐστι ἀδελφή. Soror voluptatis eſt triſtitia.*

c *Puteal.* locus erat Romæ, in quo fœneratores verſari conſueuerant, qui

.i. si tu es fœnerator adeò callidus, vt debitores multâ & immani vsurâ flagelles & premas; [*nequicquam donaueris aures bibulas populo.*] .i. si Conscientia tua te talem esse testetur: frustrà tu aures laudis tuæ auidas accommodaueris populo, virtutes quas non habes, prædicanti; siquidem te ipse decipies, si aliis de te plus credas quàm propriæ Conscientiæ.

grauissimis vsuris obæratos debitores flagellabant.

d *Vibex*, est signum verberis in humano corpore remanens, quod scutica relinquit.

e Quæ vt spongia, laudes sitiunt & imbibunt.

Respue, quod non es; tollat sua munera [a] *cerdo;*
Tecum habita; & nôris, quàm sit tibi curta [b] *supellex.*

Satyram claudit Persius cum egregio & salutari præcepto.

Respue, quod non es;] .i. illud repudia; nec pro tuo assume quod in te non habes, [*tollat cerdo sua munera,*] .i. auferat & ad se recipiat plebecula vanas laudes & falsa elogia quibus te immerentem donauit, [*habita tecum; & nôris, quàm curta supellex sit tibi.*] .i. teipsum consule qui sis, & ingredere Conscientiæ tuæ domunculam, noli in aliorum de te opinione habitare, & tunc demùm deprehendes, quàm

a *Cerdo*, propriè, est artifex sordidus, qui artem illiberalem quæstus gratiâ exercet. Vulgus *Cerdonem* vocat veterum calceorum sutorem, ponitur hoc loco pro vili vulgo assentante.

b *Supellex* dicitur domesticum patrisfamilias instrumentum rerum ad vsum quotidianum parata-

angusta res familiaris tibi sit. .i. quàm multa tibi desint ad hoc, vt sis vir egregius. rum, cuius nomine contineantur mensæ, scamna, lecti, &c. Hîc verò Metaphoricè per *curtam supellectilem* Poëta intelligit prudentiæ, honestatis, virtutis & veræ laudis penuriam, quam in te facilè inuenies, si in tua te pelliculâ contineas, nec aures præbeas adulatoribus, qui virum egregium te esse prædicant.



SATYRA QVINTA
AD
ANNÆVM CORNVTVM.

ARGVMENTVM.

In hac Satyrâ Persius duo potissimùm tractat, nempe laudes Cornuti præceptoris sui, cui ob laudabilem eius institutionem, multùm se debere agnoscit: deindè quæ sit vera libertas ex Stoïcorum sententiâ docet. Prætereà ostendit stultos, esse seruos omnium miserrimos, omnes verò sapientes esse liberos.

VAtibus hic mos est, [a] *centum sibi poscere voces,*
Centum ora, & linguas optare in carmina centum;

a Poscunt Poëtæ vt centum voces simul emittant. Virgil. *Non mihi si centum*

lingua sint oraq; centum.
b Fabula, hoc loco, significat Tragœdiam, quo nomine Comœdiæ etiam appellantur.
c Tragœdia ore aperto & magno anhelitu pronuncianda, ob verba grandia & sublimia quæ Tragœdia requirit.
d Tragœdus, Actor est Tragœdiæ, *Tragicus* est Tragœdiæ Scriptor.
e Poëta intelligit bellum Parthicum Augusti Cæsaris auspiciis gestum, quod carmine heroïco, prout Regum res aliæ gestæ, describendum erat. *f* Sagittam ferream, vel spiculum hamatum, quod in ilia demissum, leonina Parthorum virtus animosè extraheret & in hostes retorqueret.

[b] *Fabula seu mœsto ponatur* [c] *hianda* [d] *Tragœdo,*
[e] *Vulnera seu Parthi ducentis ab inguine* [f] *ferrum.*

Hic mos est vatibus,] .i. hoc poëtis vsitatum est, [*poscere sibi centum voces, centum ora, & optare centum linguas in carmina;*] .i. vt à Musis exigant centum voces, centum ora, centum linguas sibi dari ad carmina condenda; [*seu fabula ponatur hianda Tragœdo mœsto,*] .i. siue Tragœdia componatur ab eis, magno hiatu pronuncianda ab histrione tristitiam præ se ferente, [*seu vulnera Parthi ducentis ferrum ab inguine*] .i. siue ad stilum carminis heroïci describantur cruenta Parthorum bella, sagittas ferreas ex pudendis extrahentium & retorquentium in hostes.

Quorsum hæc? aut quantas robusti carminis [a] *offas*
[b] *Ingeris, vt par sit centeno gutture niti?*

a Quicquid in tumorem crescit, *offa* dicitur. ponitur

[c] *Grande locuturi, nebulas* [d] *Helicone legunto,*
Si quibus aut [e] *Prognes, aut si quibus* [f] *olla* [g] *Thyestæ*
[h] *Feruebit, sæpè insulso* [i] *cœnanda Glyconi.*

Cornutus miratur cur Persius Satyram scripturus, tot voces, tot linguas sibi contingere exoptet.

Quorsum hæc?] .i. in quem finem ô Persi, hæc tibi exoptas? inquit Cornutus. [*aut quantas offas carminis robusti ingeris, vt par sit niti gutture centeno?*] .i. aut quantos verborum tumores ad carmen forte & heroïcum canendum tibi petis, vt necesse sit, te centum vocibus adiuuari? [*locuturi grande legunto nebulas Helicone,*] .i. Poëtæ Tragici, qui carmen tumidum & turgidum sunt scripturi, colligant illi in monte Helicone poëtarum nugas fumis & nebulis similes, [*si*] .i. si qui sunt [*quibus aut olla Prognes, aut quibus olla Thyestæ feruebit,*] .i. quibus cum feruore describenda sit aut Tragœdia Prognes, cuius filius Itys in ollâ fuit coctus & patri appositus, aut quibus describenda sit Tragœdia Thyestę, cuius filios in ollâ decoctos ipsíque deuorandos dedit Atreus, [*sæpè cœnanda Gly-*

hîc pro ampullis & verborum tumoribus, cuiusmodi vtuntur Poëtæ Tragici.
b Infers, immisces, aggregas.
c Inflatum poëma.
d *Helicon* est mons Bœotiæ iuxta Thebas Apollini & Musis sacer., vndè Musæ dictæ sunt *Heliconiades*, quas inuocare, Poëtæ Tragœdias & res magnas scripturi solebant. Has autem inuocationes Persius hîc irridet, dum eas, *nebulas* .i. nugacia poëtarum figmẽta nuncupat.
e Fuit *Progne* Pandionis filia, Philomelæ soror, Terei vxor, quæ in vltionem so-

roris à marito stupratæ filium suum Ityn interemit, coctumq; patri comedendum apposuit.

coni insulso.] .i. qualis Tragœdia sæpè fuit recitanda à Glycone, illius temporis Tragœdo fatuo certè & insipido.

f *Olla* pro cibo in ollâ cocto. Subiectum pro adiuncto. *g* *Thyestes* fuit filius Pelopis, Atrei frater, cuius vxorem Europam cum adulterio polluisset, non solùm è regno Atreus eum expulit, sed postea fictâ reconciliatione, Filios ei epulandos in mensâ obtulit.
h Describetur cum animi concitatione. *i* Olla in scænis repræsentanda, & per imitationem Thyestæ, in cœna à Glycone comedenda, qui temporibus Neronis Tragœdias scribebat satis ineptè & insulsè.

a Metaph. ducta à fabris ferrariis, qui folles premũt dum ventos exprimunt.
b Dum tecum multa coquis & consideras camino. .i. pectore tuo & animo. *Caminus* Grecè Καμίνος vel Κάμινον, Latinè dicitur *fornax*. Virgil. ——— *ruptis flammam expirare caminis.* Sedul. de tribus Pueris. ——— *flammis*

Tu neque [a] *anhelanti,* [b] *coquitur dum massa camino,*
Folle premis [c] *ventos: nec* [d] *clauso murmure raucus*
Nescio quid tecum graue [e] *cornicaris ineptè:*
Nec [f] *stloppo tumidas intendis rumpere buccas.*

Cornuti verba sunt ad Persium.

Tu neque premis ventos folle anhelanti, dum massa coquitur camino:] .i. tu verò ô Persi, cùm Satyram & res mediocres componere mediteris, tu (inquam) non exprimis verba ventosa carménque turgidum pulmone sæpè respiranti, dum massa ferri in

in igne emollitur, quale faciunt Tragœdi dum secum aliquid sublime cogitant: [*nec raucus murmure clauso cornicaris ineptè nescio quid graue:*] .i. nec submissâ voce loquens, more carmina meditantium, tecum aliquid grande vt cornix garris & submurmuras ineptè: [*nec intendis rumpere buccas tumidas stloppo.*] .i. nec in eo laboras, vt inter recitandum adeò buccas inflès, vt verbis inanibus rumpantur buccæ, & stloppum edant.

ardentis fidei, flamma est extincta camini. Accipitur sæpiùs pro structurâ, quæ fumum excipit. M. Tul. Epist. ad Trebatium lib. VIII. *Valdè metuo ne frigeas in hybernis, quamobrem camino luculento vtendum censeo.* Constat tamen inter doctiores, talibus fumi spiraculis veteres non vsos fuisse, qualia sunt nobis hodie in vsu, nimirùm è tectorum fastigiis prolata, figura vel quadrata, vel rotunda. *c* Ventosum & superbum carmen. *d* Confuso sono & absono sic suprà. Satyr. III. *Murmura cùm secum, & rabiosa silentia rodunt.* *e* Non solùm non garris vt Cornix, quæ vocem impeditam & strangulatam emittit, sed more Cornicis deambulas, nescio quid ineptum cogitans. *f* *Stloppus* sonus est fictitius, qui ex buccarum inflatione emittitur. ponitur hic pro tumidâ pronunciatione.

Verba [a] *togæ sequeris,* [b] *iuncturâ callidus acri*
Ore [c] *teris modico,* [d] *pallentes radere mores*
Doctus, & [e] *ingenuo culpam defigere ludo.*

Tu, ô Persi, non spiras Tragicum, neque bella canis, sed,

a Quoniam in pace tantùm vsus erat togæ, indè factum est, vt *toga* pro *pace* vsurpetur, sicut *arma* pro *bello* Ouid. *Occidit exemplum iuuenis memorabile morum,*

Sequeris verba togæ,] .i. Satyram ſcribis, & verba pacis tempori conuenientia, [*callidus acri iunctura, teris ore modico,*] .i. & tu, cùm ſis acutus & ſapiens teris atque expolis illa verba ſatyrica concinnâ verſuum compoſitione & ſtilo temperato, [*doctus radere mores pallentes,*] .i. peritus inſectari vitia, quorum conſcientiâ & reatu homines ſtimulati, efficiuntur pallidi, [*& defigere culpam ludo ingenuo.*] .i. & peritus es crimen notare & transfodere per iocum liberalem.

Maximus ille armis, maximus ille togâ. b Metaph. ducta à marmorariis, quorum commiſſuræ ſicuti oculos & digitos penè fallunt: ſic in Satyrâ Perſianâ, omnia benè compoſita & iuncturâ vix viſibili annexa comperies. c Superflua amputas, vt fabri ferrarij, qui ferrum limâ atterunt. d Eſt Metonymia effecti. Nam mores vitioſi faciunt hominem palleſcere. Et veluti rubor eſt verecundiæ color, ſic pallor malæ mentis, maliq; animi eſt indicium. e Satyra libero homine digna, non ruſtico aut petulanti.

Hinc trahe quæ dicas; menſámque relinque [a] *Mycenis*
Cum capite, & pedibus, [b] *plebeïáque prandia nôris.*

Si ſcripturus aliquid es, ô Perſi, inquit Cornutus.

Hinc trahe quæ dicas;] .i. ex ioco liberali & ſermone populari deprome ſcribendi argumentum; [*& relinque Mycenis menſam cum capite, & pedibus,*] .i. &

a Mycenæ, vrbs fuit Peloponneſi à Perſeo Danaës filio extructa, in quâ regiunculâ (à *Mycenâ* Nymphâ ſic appellatâ) regnauit Agamemnon. b Res plebeïas & ad vitam commu-

Tragœdias omitte, qualis fuit illa Mycenis gesta, vbi Atreus caput & pedes Plisthenis, patri suo Thyesti in cœnam apposuit, [*& nôris prandia plebeïa,*] .i.& fac noscas carpásque satyricè prandiorum plebeïorum luxus..i.materias humiles & plebeias tracta, non regales, non altiloquas.

nem spectantes. .i. Satyras nôris.

Non equidem hoc studeo, [a] bullatis vt mihi nugis
[b] *Pagina turgescat, [c] dare pondus idonea fumo.*
[d] *Secreti loquimur: tibi nunc hortante [e] Camœnâ*
Excutienda damus præcordia; quantáque nostræ
Pars tua sit [f] Cornute [g] animæ, tibi dulcis amice,
Ostendisse iuuat: [h] pulsa, dignoscere cautus.
[i] *Quid solidum crepet, & pictæ [k] tectoria [l] linguæ.*

Persius poëta noster respondet ad Cornuti obiectionem.

Equidem non hoc studeo, vt pagina turgescat mihi nugis bullatis,] .i. mi præceptor Cornute, non equidem hoc molior, nec

a *Bullata* dicuntur verba ventosa, in quibus nihil est solidioris sententiæ. Metaphor. sumpta ab aquarum bullis, quæ repentè apparent & repentè euanescunt, cuiusmodi sunt verba in modum vesicarum tumentia.

b Carmen meum vel liber meus.

c Rei leuissimæ, cuius pōdus non sit maius quàm fumi pondus, authoritatem aliquam addere. sic Horat.

mei est propositi, vt liber meus nugacibus poëtarum figmentis à me impleatur & intumescat, [*idonea dare pondus fumo.*] .i. atque vt liber meus sit dignus poëtarum nugis dignitatem addere. [*secreti loquimur:*] .i. ô Cornute, tu & ego loquimur inter nos & sine arbitris, non ad ostentationem & iactantiam: [*damus tibi nunc præcordia excutienda, Camœnâ hortante;*] .i. ego tibi nunc exhibeo cordis mei latebras tibi inspiciendas, Musâ meâ id exhortante; [*& ô Cornute dulcis amice, iuuat ostendisse, quanta pars sit tua animæ nostræ:*] .i. ô amicorum dulcissime, me certè delectat, tibi versibus demonstrare, quantam partem habeas animæ nostræ: [*pulsa,*] .i. tu, ollas ementium more, experire me, quasi fideliam recèns coctam percutiendo, [*cautus dignoscere, quid crepet solidum, & tectoria lingua picta.*] .i. tu inquam, me explora, qui peritus es ad dignoscendum & distinguendum quid sonet solidè & qui satis doctus es ad discernendum linguæ adulatricis fucos & prætextus.

—& nugis addere pondus. Lactantius. *Qui autem docent tantùm, nec faciunt, ipsi præceptis suis detrahunt pondus.*

d A vulgi conspectu remoti .i. non scribo, vt fallaces populi fauores aucuper.

e Sacrum est hoc Musarum nomen, quæ dicuntur *Camœnæ*, quasi canentes amœnè.

f *Cornutus* fuit florentissimus sapientiæ professor, Persij magister, quem NERO misit in exilium anno quarto post mortem Persij.

g Suauiter hoc dictum est, secundùm illam amicitiæ definitionem. Φιλία ἐστὶ μία ψυχὴ ἐν δυοῖν σώμασιν. Horat. Ode III. lib. I. *Et serues animæ dimidium meæ.*

h Est allegoria sumpta ab emptoribus fictilium, qui pulsando explorant, vtrùm vasa sint rimosa, an solida & integra. Id enim ex sono, quem emittunt, facilè dignoscitur.

i Quid emittat bonum an malum sonum. .i. qui cautus es ac iudicij exa-

cti, vt ſcias, quid in me ſolidi aut minùs apti exiſtat. *k* *Tectorium*, propriè eſt quoddam illinimentum ſiue parietis incruſtatio, quod fit, cum calce aut cum gypſo, ad maiorem ſpectantium gratiam & decorem. Hîc autem *tectoria*, ſignant fucatos verborum colores, quando aliud corde tegitur, aliud linguâ oſtenditur. *l* Loquentiæ fallacis.

Hic ego centenas auſim depoſcere
voces,
Vt, quantum [a] *mihi te* [b] *ſinuoſo*
in pectore fixi,
[c] *Voce* [d] *traham purâ : totúmque*
hoc verba [e] *reſignent,*
Quod latet arcanâ non enarrabile
[f] *fibrâ.*

a In animo & memoriâ meâ. *b* Quod multos habet receſſus & largum ſinum ad te capiendum. *c* Stili vbertate & eloquij facilitate. *d* Expromam, educam Metaphor. à nentibus ſumpta. *e* Opertum amorem recludant. *Reſignare*, propriè valet *aperire & reuelare*, eſt enim contrarium ſuo ſimplici *ſignare*, quod eſt annulo ſignum imprimere. Antiqui *reſignare* pro *reſcribere* di-

Hîc vt traham voce purâ, quantum fixi te mihi in pectore ſinuoſo, atque vt verba reſignent hoc totum quod latet fibrâ arcanâ non enarrabile, ego auſim depoſcere voces centenas.] .i. hanc ob cauſam, vt oratione ſincerâ eloquar, quam firmiter te collocauerim in multiplicibus cordis mei latebris, atque vt verba mea aperiant omne illud quod reconditum eſt in pectore intimo, quod certè nullis verbis poteſt enarrari: hanc (inquam) ob cauſam ô Cornute, Ego Perſius mille voces mihi exoptare audeam.

cebant, sicut *subsignare* pro *subscribere*. Significat etiam *restituere*. Horat. Ode XXIX. lib. III. de Fortunâ. *Laudo manentem, si celeres quatit Pennas, resigno, quæ dedit.* ——— Aliter Virgil. lib. IV. Æneid. ——— *& lumina morte resignat.* .i. claudit.

f *Fibræ* (vt antè notauimus) significant cuiuscunque visceris partes extremas, sed cordis sunt propriæ. Ouid. *Cor pro corde precor, pro fibris sumite fibras.*

Cùm primùm pauido [a] *custos mihi* [b] *purpura* [c] *cessit,*
[d] *Bullàque succinctis* [e] *laribus donata pependit:*
Cùm blandi comites, totáque impunè [f] *Suburrâ*
Permisit sparsisse oculos iam candidus [g] *vmbo:*
Cúmque [h] *iter ambiguum est, &* [i] *vitæ nescius error*
Diducit trepidas ramosa in [k] *compita mentes,*
Me tibi supposui: teneros tu suscipis annos
[l] *Socratico, Cornute, sinu. Tunc fallere* [m] *solers*
Apposita [n] *intortos ostendit regula mores,*
Et [o] *premitur ratione animus, vincíque laborat,*
[p] *Artificémque tuo ducit sub pollice vultum.*

a Quod alij prætextati ludis & voluptatibus tribuebant, id Persius tanquam ciuilis adolescens virtutis custodiæ assignat.

b Prætexta toga, sic dicta, quòd ei purpura prætexebatur. Hæc, vnâ cum bullâ in vsum puerorum nobilium vsurpabatur, donec XVI. annos prę teñerant, quâ prætextâ tum depositâ, togam virilem induebant, quasi vita viriliter, non pueriliter posteà, esset peragẽda.

Causas iam enumerat Persius, cur tanto amore Cornutum præceptorem suum prosequatur. Imprimis verò se deuinctum ei profitetur, propter diligentem ad virtutem & disciplinam institutionem.

Supposui me tibi, cùm primùm purpura custos cessit mihi pauido,] .i. Ego me tibi erudiendum tradidi, vbi circa ætatis annum decimum sextum, prætexta vestis purpurea, pudicitiæ meæ custos deposita est à me, qui timidus etiam sub pædagogi imperio, [*& cùm bulla donata laribus succinctis pependit:*] .i. quando bulla aurea à me suspensa est & donata Diis domesticis vestes succinctas habentibus: [*cùm comites blandi,*] .i. cùm mihi essent blandi monitores, qui ne præcipere quidem auderēt, [*& cùm iam vmbo candidus permisit sparsisse oculos impunè Suburrâ totâ:*] .i. cùm iam clypeus vel toga virilis candidus mihi permitteret impunè vagari, & oculos meos in meretricū diuersoria conijcere: [*& cùm iter est ambiguum, & error nescius vitæ diducit mentes trepidas in compita ramosa;*] .i. cùm illâ ætate incertum esset, quale genus vitæ ingrederer, & cùm iuuenilis error & viæ & vitæ humanæ ignarus, deduceret mentem meam teneram in varias & incertas deliberationes: [*tu Cornute, suscipis annos teneros sinu Socratico.*] .i. ibi tu ô Cor-

c Locum dedit togæ virili.

d *Bulla aurea*, nobilium puerorum index, in cordis figuram erat formata, collo ad læuum pectus dependens, vt eam inspicientes, se homines esse cogitarent, si animo saperēt. Hanc bullam, cùm prætextam exuerent, Laribus familiaribus consecratam suspendebant, quemadmodum puellæ renunciantes virginitati, puppas Veneri donabant. Pers. Satyr. II. *Nempe hoc quod Veneri donatæ à virgine puppæ.* Hinc liquidò apparet Persium poëtam nostrum cla-

tis parentibus ortum fuisse; quapropter hoc opus confecit non rerum penuriâ aut mendicitate coactus, vt quidam coniectant ex Prologo.

e Lares, erant Dii domestici à matre Larâ, Nympha, quam Mercurius compressit. Isti in Larario, sacrario domestico adorabantur.

nute, tanquam mater in sinu, me in teneris annis sanctissimâ educatione suscipis, & morali philosophiâ erudis. [*tunc regula solers apposita ostendit fallere mores intortos,*] .i. tum cùm me suscepisti, regula tua solers & accurata viuendi norma humanæ vitæ adhibita, demonstrauit mihi, quòd mores mali & intorti fallant homines & in perniciem pertrahant, [*& animus premitur ratione, laborátque vinci,*] .i. & tunc appetitus meus rationis imperio subiugabatur, contendebátque vt à ratione superetur, [*& ducit vultum artificum sub pollice tuo.*] .i. & animus meus tunc rudis, formam per te tanquam manu artificis laboratam adsumpsit.

Scribit Lampridius Alexandrum Seuerum in Larario rem diuinam horis matutinis factitasse ad effigies Deorum, in quibus habebat *Apollonium, Orpheum, Abrahamum, & Christum.* Lares *succinctos* Persius dixit, quia pellibus caninis induti erant & succincti, tum vt more canum meminerint fures arcere, tum etiam vt sint conformes *succinctis*. .i. viris militaribus, qui quò essent expeditiores, se cingebant. Cingebantur enim in militiam ituri, ex quo *cingulum militare & cingi* pro eo, quod est ad pugnam ornari. *f Suburra*, vicus fuit Romæ celebratissimus, viæ sacræ proximus, sic dictus quòd fuerit sub antiquâ vrbe. Ibi erant meretricum diuersoria, quò licebat tyrones descendere, potiùs quàm alienas permolere vxores Hinc meretrices à Poëtis dicuntur *Suburranæ*. *g Vmbo*, est media pars clypei, hîc autem ponitur pro toto clypeo, quem tyrones viri illi nouelli gerebant non ampliùs sub pædagogis victuri, quia militare poterant. *Albus* verò clypeus nouis militibus dabatur, eò nimirum, vt posteà res gestæ & egregia eorum facinora in scuto

albo depingerentur. Per *candidum* igitur *vmbonem*, Persius se veluti Tyronem ostendit, qui nuper excesserat ex ephœbis. Sunt qui exponunt *Vmbonem* Togam virilem, siue album amictum. *h* Ineunti adolescentiæ nihil est difficilius, quàm, quos & quales esse velimus deliberare, quod consilij imbecillitate accidere docet Cicero 1. Offic. *i* Vitæ optandæ & eligendæ. *k* Appellantur *Compita*, vel ab eo quòd multæ viæ in vnum confluebant: vel à compotando, quòd rustici in Compitis sacrificare solebant. quòd *Ramosa* appellat, fortasse alludit ad literam Pythagoræ Y. Biuium enim anceps est & dubium. *l* Contubernio, & philosophiâ morali, quam Socrates primus omnium inuenit. *m* Regula tua recta & in omni re prudens abs te mihi tradita & apposita, *solers fallere*. .i. callens artem fallendi, non dolo malo sed bonâ fraude, sic, vt Cornuti solertia, tanquam aliud agendo, Persium pellexerit vt rectâ viâ incederet. *n* Mores valdè curuos & prauos. Præpositio *(In)* hoc loco auget, cùm alibi sæpiùs minuit, ex quo Præpositio priuatiua nuncupatur. *o* Coërcetur & regitur à ratione. *p* Formam viuendi artificiosam & philosophicè institutam ducit & adsumit sub tuâ disciplinâ. Metaphor. ducta ab iis qui ex cerâ formant imagines.

Tecum etenim longos memini consumere [a] *soles,*
Et tecum [b] *primas epulis decerpere noctes.*
[c] *Vnum opus, & requiem pariter disponimus ambo*
Atque [d] *verecundâ laxamus seria mensâ.*

Persius alia Cornuti in se beneficia commemorat.

a *Soles* pro *diebus*. Causa pro effectis. Sic Virgil. in Buccol. *Cantando longos memini me condere soles.* *b* Epulas in primâ parte noctis. *c* Simul laborauimus, simul requieuimus.

Etenim memini consumere tecum soles longos; & decerpere tecum primas noctes epulis,] .i. Quin etiam memini, quòd tecum integros dies colloquiis consumpserim, quódque primas noctis horas cœnâ & epulis tecum carpserim. [*disponimus ambo pariter vnum opus & requiem,*] .i. vnum opus studiorum & vnam laborum relaxationem ordinauimus, [*atque laxamus seria mensâ verecundâ.*] .i. atque in mensâ res graues honestis iocis temperamus.

d Verecundis sermonibus in mensâ, vbi quemuis se modestè gerere oportet, ne inter conuiuas DEVM & castas aures alicuius offendat, aut plùs iusto adbibisse credatur.

Non equidem hoc dubites, amborum fœdere [a] *certo*
Consentire dies, [b] *& ab vno sydere duci:*
Nostra vel æquali suspendit tempora [c] *librâ*
[d] *Parca tenax veri: seu nata fidelibus hora,*
Diuidit in [e] *Geminos concordia fata duorum;*
[f] *Saturnúmque grauem nostro Ioue frangimus vnâ.*
Nescio, quod certè est quod me tibi temperat, astrum.

a Certo stellarum fœdere & coniunctione gubernari.
b Siue sub Librâ, siue sub Geminis, siue sub alio quouis sydere horoscopum nostrę natiuitatis habuerimus.
c Libra, propriè est instrumentum, quo res ponderantur cum lancibus. Est & *Libra* signum cœleste, per quod octauo Kalen-

Affirmat Persius tam mutuam animorum coniunctionem non potuisse inter eos pro-

uenire, nisi ex fatali quondam syderum influxu & dispositione.

Equidem non dubites hic, dies amborum consentire certo sydere, & duci ab vno sydere,] .i. non ego equidem hoc dubitem, neque tu, QVI ES ALTER EGO, hoc possis dubitare, natales dies vtriusque nostrûm concordare certâ lege naturæ, & ab vnâ constellatione deduci: [*vel Parca tenax veri suspendit tempora nostra librâ æquali:*] .i. vel fatum immutabile, quod mentiri non potest, dispensat & æquâ libratione trutinat nostræ natiuitatis tempora: [*seu hora nata fidelibus diuidit fata duorum in Geminos;*] .i. siue hora natiuitatis, quæ mihi ac tibi fidelibus amicis est exorta, æqualiter distribuit in Geminos, tua & mea fata inter se congruentia; [*& frangimus vnâ Saturnum grauem Ioue nostro.*] .i. siue nos Saturni malignitatem Iouis benignitate pariter mitigamus. [*nescio, quod astrum temperat me tibi, quod certè est.*] .i. nescio, quod astrum me tibi coniungit, sed tamen hoc scio, quod ex fatali astrorum influentiâ, hæc nostra animorum sit coniunctio.

das Octobris, seu, vt quidam existimant, decimo tertio, Sol transiens, facit Æquinoctialem. Virgil. *Libra die somniq; ue pares vbi fecerit horas.*

d *Parca* pro fato ponitur. Tres Parcæ sunt numero, quas noctis filias facit Hesiod⁹ in Theogon. Earum autem nomina sunt è re ficta. *Clotho*, quia res humanas orditur & connectit. *Lachesis*, cuius operâ suam quisque sortitur fortunam. *Atropos*, propterea quòd, necessitas illa fatalis nullo modo flecti aut immutari possit. Vndè illud Senecæ, *Ducunt volentem fata, nolentem trahunt.* e Sub quo benigno & salutari sydere, qui nati sunt, quamuis diuersis id fiat temporibus, mirâ inter se degunt concordiâ, & similia consectantur studia. Astrologorum est

ſententia. *Geminos* pro *Gemellis*. Horat. Epiſt x.lib.1.——*ad cætera penè gemelli.* *f* Fingunt poëtæ *Saturnum* eſſe Deum, ſic dictum (vt autumat Cicero) à *ſaturando*, quòd annis ſaturetur, *vel*, vt alij volunt, quia in deuorandis filiis ſe *ſaturauit*. Scribunt Aſtrologi aſtrum eſſe maleficum & perniciosum. vndè poëta. *Et graue Saturni ſydus in omne caput.* Si quid erat (inquit Perſius) quod Saturni malignitate in noſtrâ geniturâ poſſit animos noſtros diuidere, id totum Iouis clementiâ frangitur, quod benignum Aſtrum nos in Horoſcopo poſitum habemus. Eſt *Saturnus* ſydus graue & triſte omnia deterens. Quibus verò præeſt, ſunt ſtupidi, melancholici & infidi. vndè poëta, vt ſupra. *Et graue Saturni*, &c.

MILLE HOMINVM SPECIES,
& rerum [a] *diſcolor vſus;*
VELLE ſuum cuíque eſt, nec voto
[b] *viuitur vno.*
Mercibus hic [c] *Italis mutat* [d] *ſub*
Sole recenti
[e] *Rugoſum piper, &* [f] *pallentis*
grana cumini:
Hic ſatur, [g] *irriguo mauult* [h] *turgeſcere ſomno:*
Hic [i] *campo indulget; hunc alea*
[k] *decoquit: ille*
In Venerem eſt [l] *putris.*

Perſius, vt melius illuſtret ipſius Cornuti concordem & parem amicitiam, docet quàm varia ſint aliorum ſtudia & ingenia, vndè aptè quidem deſcendit ad

a *Diſcolor & decolor* inter ſe differũt. Nam *diſcolor* ſignificat quod colore eſt diuerſo & diſſimili, *decolor*, quod colore eſt vitiato vel ſine colore. *b* Terent. *Quot capita, tot ſententiæ. Suus cuiq; mos eſt.* De noſtrâ voluntate ſic ſcribit Paulinus vir ſanctus & elegans ad Iouium, vt benè notat Clauerius.——*Ne*

Satyræ materiam, quod alij aliis studiis detineantur; finem verò rectè viuendi sibi non proponunt cum Cornuto, qui veræ philosophiæ studio totus incumbit, & iuuentutem præceptis institutísque philosophiæ diligenter informat.

MILLE *hominum species, & discolor vsus rerum:*] .i. vt infinitæ sunt hominum figuræ, sic actiones rerum humanarum sunt variæ & diuersæ; [VELLE *suum est cuique,*] .i. propria voluntas vnicuíque hominum inest, [*nec viuitur voto vno.*] .i. nec omnes vnum & idem optant. [*Hic mutat piper rugosum, & grana cymini pallentis mercibus Italis sub Sole recenti:*] .i. aliquis pecuniam & opes congerere studens, Sole recèns orto, merces mercibus commutat, sc. piper rugosum, & grana cymini pallentis mercibus Italicis: [*hic satur, mauult turgescere somno irriguo:*] .i. alius negligens & desidiosus vbi vino & epulis satur est & plenus, pinguis fieri mauult somno cerebrum irrigante quàm diuitias accumulare: [*hic indulget campo;*] .i. alius vacat lusibus, quibus iuuenes in Cāpo Martio trans Tyberim se exercebant; [*alea decoquit hunc:*] .i. hunc aleæ lusus inopem reddit & consumit: [*ille est putris in Venerem.*] .i. alius est rei venereæ ita deditus, vt eneruetur & infami corporis libidine quasi putrescat.

pergas tradere fatis. Arbitrium nostrum. Hierocles sic, *Arbitrium nostrum secum prouidentiam adducit, & prouidentia voluntatis libertatem.* verbum *Velle* ponitur pro nomine. Vt superiùs Satyr. I. ——*nostrum illud viuere rectè.*

c Mercibus ex Italiâ aduectis.

d In Indiâ Orientali.

e Matthiol. in Dioscoridem lib. II. cap. CLIII. scribit, Piper mēse Octobri per maturitatem decerpi, & sub feruenti Sole tegetibus palmeis expansum torrere, quousque nigrescat, & rugosum eua-

dat, quod tridui ſpatio plerunque fit. *f* Cyminum (inquit Dioſcorides lib.III. cap.LXVIII.) colorem bibentium aut perunctorum mutat in pallorem. Horat. Epiſt: lib.I. Cuminum *exangue* appellat, quia pallidum reddit .i. veluti exanguem. *Quod ſi pallerent, biberent exangue cyminum.* Vſque adeò hoc verum eſt, vt ſi qua mulier purpureum colorem faciei ceruſſâ aut alio aliquo fuco appinxerit, granis cymini manſis, ruborem illum continuò amittat & natiuum pallorem recipiat. *g* *Irriguus* dicitur ſomnus, quòd cerebrum inſtar riui campos præterlabentis, potus & vini exhalationibus irrigat. Virgil. ——*feſſos ſopor irrigat artus.* Alij accipiunt pro ſomno leuiter obrepente.

h Non ſolùm homines, ſed etiam animalia ſomno, otio & cibo pingueſcunt. vndè glis ſic loquitur. ——*& pinguior illo Tempore ſum, quo me nil niſi ſomnus alit.* Poëta fortaſſe reſpicit ad cutis ipſius torpedinem, quæ ex nimio ſopore prouenit.

i Ludis in *Campo Martio* iuxta Tyberim, in quo iuuenes poſt exercitia natarent. *k* *Decoquere*, eſt *coquendo minuere.* vnde per Metaphor. qui facultates ſuas vehementer minuunt vt fidem fallant, ſiue in ſuo, ſiue fortunæ vitio contingat, *Decoctores* dicuntur, quod ſæpè euenit aleatoribus. *l* Conſumptus in libidines & coïtum. Horat Ode XXXVI. lib. I. *Omnes in Damalim putres Deponent oculos.*——

a Chiragra, (qui morbus eſt in manuũ carpo, digitorúm-ve articulis) tum tophi lapidíſ-ve quaſi naturam induit, cùm humor illapſus craſſeſcit tempore, & virtute caloris circumſtantis, aut vi medica-

——*ſed cùm lapidoſa* [a] *chiragra*
Fregerit articulos veteris [b] *ramalia fagi,*
Tum [c] *craſſos tranſiſſe dies lucémque* [d] *paluſtrem,*
Et ſibi iam [e] *ſeri* [f] *vitam ingemuêre relictam.*

Sed hos pleroſq́; (inquit Perſius) *qui vitam ſuam in iuuentute tam flagitiosè tranſegerũt, tum demum ſeriò ſed ſerò pœnitet.*

Cùm chiragra lapidosa fregerit articulos, ramalia veteris fagi,] .i. postquam chiragra nodosa senilis corporis iuncturas & membra, tanquam fagi annosæ ramalia contuderit, [*tum ingemuêre dies crassos, lucémque palustrem transisse,*] .i. tum deplorant dies vitæ suæ obscuros lucémque vitæ caliginosam præteriisse, [*& seri ingemuêre vitam relictam sibi.*] .i. & tardè nimísq; serò, quod superest vitę, defleuerunt.

mentorum indurescit. *lapidosa* igitur, quia vt lapis, condensatur, & tumet veluti sardonix. Horat. Satyr. VII. lib. II. *— postquam illi iusta chiragra Contudit articulos.*

b Appositio. Articuli in calamitosâ senectute contusi & inutiles facti, sunt quasi arboris vetustæ rami aridi, in quibus fronde nudatis apparent nodi. *c* Dies in rerum ignorantiâ tanquam in tenebris actos. Poëta intelligit vitam ingloriam nocti obscuræ similem. *d* Vitam lutulentam & cœnosam absque virtutibus & literis actam. *e* In senectute. *f* Senectam morbis & miseris obnoxiam.

At te nocturnis iuuat [a] *impallescere chartis:*
[b] *Cultor enim iuuenum purgatas* [c] *inseris aures*
Fruge [d] *Cleantheâ; petite hinc iuuenésque senésque*
[e] *Finem animo certum, miserísque* [f] *viatica* [g] *canis.*

At tua studia ô Cornute, à vulgaribus plebeculæ curis longè sunt aliena, siquidem.

a Nocturnis studiis pallorem contrahere. *b* Qui iuuenilia ingenia literarum cultu expolis. *c* Metaphora ducta ab arboribus syluestribus, quibus meliorum arborum surculi inseruntur. *d* Vide su-

Iuuat te impallescere chartis nocturnis.] .i. delectat te philosophorum libris dies noctésque insudare vsque ad pallorem. [*cultor enim iuuenum inseris aures purgatas fruge Cleantheâ.*] .i. tu enim iuuenum præceptor, inserendo imbuis & excolis aures, Stoïcorum doctrinâ vitiis expurgatas. [*iuuenésque senésque, petite hinc finem certum animo, & viatica miseris canis.*] .i. ô iuuenes, atque ô senes ex hac philosophiâ, petite & parate animis vestris certum vitæ genus, hinc etiam ex philosophiæ studio vobis senio confectis, aliàs miseris futuris, virtutem & sapientiam quasi viaticum comparate.

prà quid de *Cleanthe* scripsimus. Memoriæ proditum est, eum Zenonis fuisse auditorem, adeò pauperem & laboriosum, vt noctu ex puteis aquam ad hortos Atheniensium irrigandos hauriret, cumque pecunia non suppeteret ad chartas emendas, boum ossibus aut testis fictilibus inscriberet, quæ à Zenone audierat.

e Ad quem finem omnia dicta & facta vestra spectare debent.

f *Viaticum* dicitur, quicquid ad iter conficiendum est necessarium, siue cibus sit, siue pecunia ad victum expendenda. Græci ἐφόδιον vocant. Hîc signat virtutem quâ nullum est senectuti firmius præsidium. Innuit etiam Poëta hanc vitam esse quasi peregrinationem. *g* *Cani*, Substantiuum, capillos præ senectute albos, denotant. *Intempestiui funduntur vertice cani*. Boëtius.

a Martialis. *Sera nimis vita est crastina, viue hodie.*

b Nota, quod Nomen & Aduerbium plerunque in se transeunt.

[a] *Cras hoc fiet. Idem cras fiet: quid? quasi magnum,*
Nempe diem, donas? sed cùm lux altera venit,
Iam [b] *cras hesternum consumpsimus: ecce aliud cras*

[c] *Egerit*

[c] *Egerit hos annos, & [d] semper paulùm erit vltrà.*

Verba sunt iuuenis alicuius ignaui, qui rectè viuendi horam prorogat, ac dicit, ô Persi,

Cras hoc fiet.] .i. die insequenti quod iubes exequar, .i. incipiam benè viuere & virtutis studium sedulò capessere. [*idem cras fiet:*] .i. vbi illa crastina dies aduenerit (inquit Persius) tu ignaue, idem dices, sc. cras faciam, sed nunquam facies: [*quid? nempe donas diem, quasi magnum?*] Ignauus iste Persio succensens, quòd verba eius repeteret, dicit. Quid ais Persi? concedísne mihi ægrè vnam dieculam ad voluptatibus indulgendum, quasi aliquod magnum temporis spatium concederes? [*sed cùm lux altera venit.*] Respondet Persius, ô desidiose, Ego donarem tibi diem non tanquam rem magnam, vt otio indulgeas, sed cùm illa præteriit, in qua te mores tuos emendaturum pollicebare, [*iam consumpsimus hesternum cras:*] .i. quod heri dicebatur cras, hodie perdidimus & transactum est, nec tu tamen vitam tuam corrigis? [*ecce aliud cras egerit hos annos,*] .i. tunc ecce aliud cras, & rursùs aliud cras (quod tu tibi donari postulas) omnes ætatis tuæ annos consumit, [*& semper pau-*

Nomen in Aduerbium vt —*toruumq; repentè clamat* .i. toruè. Item Aduerbium in Nomen, vt hoc loco & suprà Satyr. III. —*iam clarum mane fenestras Intrat.*

c *Egerit*, à Verbo *egero*, quod significat *emittere, euacuare, extrà portare* seu potiùs, vt placet aliis, *egerere* hîc est quasi *pellere*. Horat. *Truditur dies die.*

d Dies illa per desidiam tuam amissa nunquam poterit reuocari, sed te semper præcedet & erit paulùm vltrà .i. paulùm antè.

lum erit vltrà.] .i. & per eiusmodi procrastinationem, semper vitæ tuæ aliquantulùm erit vltrà & præteritum, quod reuocare non potes.

Nam, quamuis prope te, quamuis [a] *temone sub vno,*
Vertentem sese frustra sectabere [b] *canthum.*
Cùm rota [c] *posterior curras, & in axe secundo.*

a Temo, Græcè ῥυμός sic dictus à *tenendo*, est lignum currus inter equos intermedium, continens iugum in curru.
b Canthus, est ferreus rotæ circuitus. *canthus* hîc pro *rota*, significat etiam oculi angulum.
c Rotam sequens antecedentem.

Persius per similitudinem Currus, eleganter ostendit, diem amissam nunquam posse recuperari.

Nam, frustrà sectabere canthum vertentem sese, quamuis sit prope te, quamuis sit sub vno temone, cùm curras rota posterior & in axe secundo.] .i. quamuis enim, ô rota in curru posterior, rota prior prope te sit, vt iamiam te illam assequi posse existimas, quamuis etiam illa prior rota sit tecum sub vno temone: tamen cùm tu curras posterior in curru rota & in secundo axe circumuoluare: frustrà tu quidem conaberis canthum assiduè currentem insequi. Nam quantò posterior axis magis progreditur, tantò prior magis antecedit: simillimè illud cras hesternum quod semel

effluxit & est prætetlapsum, nunquam potest à procrastinatione restitui aut recuperari.

[a] *Libertate opus est; non hâc, quâ quisque* [b] *Velinâ*
[c] *Publius* [d] *emeruit,* [e] *scabrosum tesserulâ far*
Possidet.——

Finitis Cornuti laudibus, Poëta digreditur ad libertatis definitionem, quâ scilicet opus est ad benè viuendum secundùm normam virtutis, cuius fundamentum vera libertas esse videtur.

Opus est libertate;] .i. affectanti studium sapientiæ, atque volenti mores suos in melius commutare, opus est libertate; [*non hâc, quâ quisque Publius in Velinâ tribu possidet far scabrosum tesserulâ, vt emeruit.*] .i. non opus est hâc libertate per quam vnusquisque siue Publius sit, siue alius quispiam ex seruo factus liber, & in Velinâ tribu constitutus, frumentum publicum accipit, simul ac seruitutem exuit.

a Non corporis sed animi libertate, quæ nos à vitiis vindicat. Senec. *Philosophiæ inseruias oportet, vt tibi contingat vera libertas.*

b *Velina* tribus à *Veliâ* colle vrbis Romæ, fortasse à lacu *Velino* dicta est. Horat. Epist. v 1. lib. 1. ——*hic multum in Fabiâ valet, ille Velinâ.*

c Qui iam manumissus prænomen patroni adeptus est, vt *Publius* vocetur. Serui enim non habebant prænomen antequam ciues fierent, sed libertate donati prænomen sumebant, & vni tribuum adscribebantur. vt, *Publius Licinius Velina.* *d* Seruitute solutus est. Metaphor: est à bello. Nam *emeriti* dicuntur milites, qui honestâ causâ à militiæ munere remittuntur domum.

e Asperum & vetustate rugosum, quale ciuibus Romanis distribuebatur viritim per tribus. Tesserulâ namque exhibitâ. (.i. signo frumentario, vnusquisque frumentum pro portione accipiebat à Principe, vt scribit Sueton. in Augusto.

——Heu steriles veri, quibus vnâ
[a] Quiritem
[b] Vertigo facit: hic [c] Dama est
non [d] tressis [e] agaso,
[f] Vappa, & lippus, & in tenui
[g] farragine mendax.
Verterit hunc dominus, [h] momento
turbinis exit
[i] Marcus Dama.——

a Ciuem Romanum, sic dictum à *Quirino*.i *Romulo* Romani generis authore. vide suprà.
b *Vertigo*, hîc signat serui circumagitationem, vel motum in orbem factum: Dominus enim volens seruum manumittere, illum ad prætorem ducebat, manumque capiti eius imponens seruum circumagitabat, dicens, *Volo hũc esse liberum.* vel, *Esto liber.* Illa autem circumactio significabat seruum iam sui

Heu sterilos viri,] .i. heu ciues Romani tam cæci & amentes, vt verum à falso distinguere nesciatis, [*quibus vna vertigo facit Quiritem:*] .i. quibus vna in gyrum circumactio facit liberum, & ciuem Romanum: [*hic Dama est agaso non tressis, vappa & lippus, & mendax in tenui farragine.*] .i. hic seruus (Dama nimirùm) est iumentorum curator, nullius pretij, insulsus nebulo, animo cæcus, & in rebus leuiculis falsus. [*dominus verterit hunc, Marcus Dama exit momento turbinis.*] .i. esto quòd dominus hunc in gyrum circumducendo manumiserit, statim euadet liber & ciuis Romanus, cum prænomine *Marco*.

iuris esse, & in quamcunque partem vellet, migrare potuisse. *c* *Dama* nomen est seruile, de quo Horat. —*produ ex iudice Dama Turpis, odoratum caput obscurante lucernâ Non es quod simulas.*— *d* Vilis, quasi trium assium. *e* *Agaso*, propriè est equorum ductor vel iumentorum curator. Apud Horatium Satyr. VIII. lib. II. *Agaso* significat ineptum vel absurdum escarum ministrum. —*si patinam pede lapsus frangat agaso.* *f* *Vappa*, propriè est vinum quod degenerat à bonitate & naturâ vini. per Metaph. significat hominem nequam, insipidum, & ad nullam rem vtilem. *g* In iumentorum pabulo & cæteris rebus vilissimis fraudulentus. *h* Subitò, quasi in ictu oculi sit liber, postquam est circumuersus, instar turbinis à puero scuticâ circumacti. *i* Accipit nomen domini sui, qui *Marcus* vocabatur, & sic vtpote ciuis Romanus prænomen est adeptus. Cuiuis enim manumisso (vt antè diximus) prænomen dabatur à Domino, simul & alapâ coram Prætore, vt genæ in ciuem ruberent. *Dama* igitur vile mancipium, vocatur *Marcus Dama* .i. libertinus & ciuis, quatenus à *Marco* est manumissus.

—papæ! Marco spondente, recusas
Credere tu nummos? Marco sub iudice palles?
Marcus dixit: ita est, assigna Marce [a] *tabellas.*
[b] *Hæc mera libertas, hanc nobis* [c] *pilea donant.*

Ironica admiratio, quòd Marcus nuper manumissus tot libertatis iura subitò est adeptus, nempe vt possit pro alio stipulari & fidem interponere, deindè vt Iudex esse possit, & testis, atque tabellas

a *Tabellæ* siue tabulæ, sunt testamenta, vel publicæ scripturæ ex quacunque materiâ. Ad testamenta signanda septem numero signatores adhibebantur, vt

testamentorum obsignare, quæ omnia seruis sunt negata.

Marco spondente,] .i. si Marcus spondeat pro alio, [*recusas tu credere nummos?*] .i. num dubitas tu pecunias alicuius fidei committere?. [*palles sub Marco iudice?*] .i. an trepidas, litem per iniustam sententiam amittere, vbi Marcus (vir integerrimus) est iudex? *Marcus dixit: ita est.*] .i. si Marcus Dama dixerit rem ita se habere, da fidem ita esse, [*Marce assigna tabellas.*] .i. ô Marce, cum tibi nuper seruo tabellas obsignare non licebat, agè nunc, testamentum conde, atque aliorum testamentis signum tuum tanquam testis appone. [*hæc mera libertas,*] .i. hæc est, si Diis placet, vera & sincera libertas, quæ tot priuilegia secum adportat, [*pilea donant nobis hanc*] .i. hanc falsam libertatem pileus (libertatis indicium) dat manumissis.

nulla fraus perpetraretur.
b Si legas sine interrogatione, est Ironia amara, ceu potiùs Sarcasmus.
c *Pileus* vel *pileum* libertatis fuit insigne. In templo enim Feroniæ, quæ libertorum Dea perhibebatur, serui cùm libertate donarentur, raso capite pileum accipiebant. Credo equidem *pileum*, apud veteres virtutis spectatæ fuisse indicium, ex quo venit in consuetudinem, vt qui *Doctoris* titulo decorantur, pileum accipiant.

An quisquam est alius liber, nisi ducere vitam
Cui licet, vt voluit? [a] *licet, vt volo, viuere: non sum*
Liberior [b] *Bruto?* ——

a Hîc libertatem animi à libertate corporis distinguere oportet.

Ad refellendum illam Poëtæ Ironiam, pileatus quidam libertus ex definitione libertatis obijcit & probat se esse liberum, dicens.

An quisquam alius est liber, nisi cui licet ducere vitam vt voluit? licet viuere, vt volo, non sum liberior Bruto?] Syllogismus est integer.

Major. Liber est qui potest suo arbitratu viuere,

Assumptio. At ego iam manumissus, meo possum arbitratu viuere.

Conclusio. Ergò ego sum liber.

Liber enim non est, qui prauis inseruit cupiditatibus.

b *Marcus Iunius Brutus* adeò libertatis studiosus fuit, vt expulso Tarquinio Superbo propter Lucretiæ stuprum, propriis etiam filiis non pepercerit, sed eos virgis cæsos securi percussit, propterea quòd cum Aquiliis & Vitelliis, de reducendo Rege, coniurassent.

____mendosè colligis, inquit
Stoïcus hic, aurem mordaci lotus
[a] *aceto.*
Hæc reliqua accipio: licet, vt volo, viuere, *tolle.*
[b] *Vindictâ postquam* [c] *meus à*
Prætore recessi,
Cur mihi non liceat, iussit quodcunque voluntas,
[d] *Excepto, si quid* [e] *Masuri* [f] *rubrica vetabit?*

a *Acetum* pro acutâ disciplinâ. Nam acetum acrimoniam habet vehementem.

b *Vindicta* erat ea virgula, quâ Prætor seruum in libertatem vindicabat.

Respondet Persius. *Hic Stoicus lotus aurem aceto mordaci, inquit colligis mendosè.*] .i. aliquis philosophus ex sectâ Stoicorum habens aurem acri disciplinâ purgatam, quæ facilè tuam crassam deprehendit ratiocinationem, inquit, ô Marce Dama, falsè tu quidem argumentaris, Nam, [*accipio hac reliqua:*] .i. Admitto tuam maiorem propositionem esse veram: [*sed tolle, licet, vt volo, viuere,*] .i. tolle hoc igitur quod assumis. .i. nego Assumptionem. Nam tibi manumisso non licet tuo arbitratu viuere. [Dama assumptionem negatam sic conatur probare. [*postquam recessi meus à Prætore vindictâ,*] .i. postquam ego vindictâ Prætoris pronunciatus sum liber, [*cur non liceat mihi quodcunque voluntas iussit?*] .i. quid-ni mihi liceat facere, quodcunque voluntati meæ placuerit? [*excepto, si quid rubrîca Masuri vetabit.*] .i. eo tantùm excepto, quod ius publicum prohibebit.

c Mei iuris, meæ potestatis. Terent. in Phorm. *Ego meorum solus sum meus.*

d Hæc dictio pro Nomine vel Verbo indifferenter accipi potest, & sensus erit idem.

e De *Masurio* crebra fit mentio apud Aulum Gellium. Fuit enim magnus Iurisconsultus & tandem in Equitum ordinem receptus, sed adeò pauper & egenus (quod bonis & honestis Iuridicis aliquando accidit (vt ipsum senio confectum sui aluerint discipuli.

f *Rubrîca* hoc loco ponitur pro Lege, cuius titulus vel initium minio notabatur. Iuuenal. ——*perlege rubras Maiorum leges.*——

Disce: sed ira cadat [a] *naso, rugosáque* [b] *sanna,*
Dum veteres [c] *auias tibi* [d] *de pulmone reuello.*

a Metaph. à canibus, qui natibus in rugam contractis iram demonstrant: sic

Non Prætoris erat stultis dare tenuia rerum
Officia, atque vsum [f] *rapidæ permittere vitæ.*
[g] *Sambucam citiùs* [h] *caloni aptaueris* [i] *alto.*

Heus Dama inepte (inquit Persius) *cùm nihil intelligas de verâ libertate, quam per manumissionem putas te consequi posse.*

Disce:] .i. disce ex me, quæ sit vera libertas: [*sed ira cadat ex naso, rugosáque sanna,*] .i. sed vt meliùs possis dicere, abijciatur ira à naribus tuis caninis, & remoueatur salutarium præceptionum irrisio, [*cùm reuello auias veteres tibi de pulmone.*] .i. dum ego de scrinio cordis tui anilia deliramenta extirpo & reuello. [*Non erat Prætoris dare stultis tenuia officia rerum,*] .i. non ad Prætorem, sed ad virum sapientem & philosophum pertinebat, hominibus stultis acuta rerum officia, & sapientiam, quæ vera est libertas, concedere, [*atque permittere vsum vitæ rapidæ.*] .i. nec in Prætoris erat potestate, indoctis & socordibus hominibus vitæ rectè agendæ scientiam exhibere. [*citiùs aptaueris sambucam caloni alto.*] .i. longè enim faciliùs

in homine, habitus nasi iram indicat.

b *Sanna* est irrisio, quæ ab occipitio distorto ore, & labris contractis fit, anteriorum dentium ostentatione, quo gestu, quia os & nares corrugantur, sanna hic dicitur *rugosa.*

c Veteres fabulas, quas ab auiis tuis didicisti.

d De corde, pectore, vel animo.

e Res subtiles & magni momenti. Trisyllabum est, vt alibi.

f Quæ velox est & celeriter transit tanquam vndarum fluctus.

g *Sambucæ* est quoddam instrumenti Musici genus

triangulare, primùm à Sambuco inuentum, ſignificat etiam machinam militarem, quâ vrbium muri expugnantur.

ſambucam vaſto accommodabis caloni, ſc. vt fiat Muſicus, quàm vt Prætor ſuâ vindictâ ſtultis tribuat ſapientiam.

h *Calones*, ſerui militum, qui dominos ad prælium ſequentes portabant ligna. *i* Rudi inepto & ἀμύσῳ. Homines enim longi, prægrandes & ſtaturâ abnormi, ferè minùs ſunt ingenioſi, in quibus anima in longitudinem diſtenta reſoluitur; contrà verò in hominibus ſtaturæ breuis, conſtipata & compacta eſt anima in vniuerſo corpore.

Stat contrà ratio, & ſecretam [a] *gannit in aurem,*
Ne liceat facere id, quod quis vitiabit agendo.
Publica lex hominum, naturáque continet [b] *hoc fas,*
[c] *Vt teneat vetitos inſcitia* [d] *debilis actus.*
Diluis [e] *helleborum, certo compeſcere* [f] *puncto*
Neſcius [g] *examen? vetat hoc natura medendi.*
Nauem ſi poſcat ſibi [h] *peronatus arator*
[i] *Luciferi rudis, exclamet* [k] *Melicerta periſſe*
[l] *Frontem de rebus.*——

a Inclamat ad aurem conſcientiæ. Metaphor. à vulpibus ducta *vel*, vt alij volunt à canibus, qui conqueri videntur quaſi plorando.
b Hanc æquitatem.
c Vt contineat ſe à prohibitis. *Vel*, vt inhibeat & remoretur actus ob inſcitiam prohibitos.
d Ignorantia homines reddit *debiles*.

Vt stultus Prætor (inquit Persius) *possit stultis sapientiam conferre, est contra sensum communem.*

Ratio stat contrà, & gannit in aurem secretam,] .i. humana ratio contradicit & tacitè quasi immurmurat,[*ne liceat facere id, quod quis vitiabit agendo.*] .i. ne quis id agere tentet, quod dum agit contaminare & vitiare poterit. [*publica lex naturáque hominum continet hoc fas, vt debilis inscitia teneat actus vetitos.*] .i. Lex non scripta, sed Lex nobiscum nata hanc iustitiam in se complectitur, vt infirma ignorantia abstineat ab iis quæ supra se sunt, neque artem exerceat quam non nouit. [*diluis helleborum, nescius compescere examen puncto certo:*] .i. tu, qui Medicus non es, si ægrotanti, helleborum cum aliis pharmacis temperes, neque scias debito pondere examen eius coërcere: [*natura medendi vetat hoc.*] .i. ars Medica hoc ipsum prohibet. [*si arator peronatus rudis Luciferi poscat sibi nauem, Melicerta exclamet frontem periysse de rebus.*] .i. si rusticus ocreatus astrorum imperitus suscipiat nauis gubernationem: Melicerta, Deus marinus, præ indignatione exclamet, omnem pudorem de actionibus humanis esse ablatum.

quò minùs ardua negotia sustineant.
e *Helleborus,* qui atram bilem purgandi maximam vim habet, hîc pro quouis medicamento ponitur.
f Vnciarum puncto. Metaphor. à trutinę specie, quæ certis vnciis & punctis est distincta. Libra est sine lancibus.
g *Examen,* stilus est in staterâ, qui, quo pondus se vergit, exit.
h Perone calceatus. *Pero* autem est calceus rusticus, factus ex corio crudo contra niues, imbres & frigora. Virgil. VII. Æneid. ——*vestigia nuda sinistri instituere pe-*

dis, crudus tegit altera pero. i *Lucifer*, eſt ſtella Veneris quùm antegreditur Solem quùm ſubſequitur, eſt *Heſperus*. ponitur hîc pro omnium aſtrorum cognitione. Veteres enim ad aſtra nocte nauigabant, ſicut noſtro tempore ad acum lapide magnete tactam & temperatam. k *Melicerta* fuit filius Athamantis ex Ino Cadmi filiâ, qui Veneris marinæ precibus in numen marinum tranſmutatus. *Palæmon* eſt vocatus, & fluctibus excubias agens, notat omnes nauigandi imperitos.
l Pudorem ſiue verecundiam, cuius ſedes eſt frons.

——Tibi recto viuere [a] *talo*
Ars dedit? & veri ſpeciem dignoſcere calles,
Ne qua [b] *ſubærato* [c] *mendoſum tinniat auro:*
Quæque ſequenda forent, & quæ vitanda viciſſim,
Illa priùs [d] *cretâ, mox hæc carbone notâſti.*
Es [e] *modicus voti,* [f] *preſſo lare, dulcis amicis,*
Iam nunc adſtringas, iam nunc [g] *granaria laxes,*
[h] *Inque luto fixum poſſis tranſcendere nummum.*
Nec [i] *gluto ſorbere ſaliuam* [k] *Mercurialem.*
Hæc mea ſunt; [l] *teneo, cum verè dixeris: eſto*

a Ire rectâ viâ ſecundùm virtutem viuere. per Metaphor. ab illis ſumptam, qui non incedunt pedibus obtortis, in hanc vel illam partem vacillantibus. Terent. *Ita vita eſt hominum, quaſi cùm ludas teſſeris.*
b Intelligit monetam in ſuperficie auream, quæ æs habet interiùs loco auri latens, aut mixtum cum auro.
c Abſurdum edat ſonum,

Libérque, ac sapiens, [m] *Pratoribus ac Ioue dextro.*

Persius iam docet, quis sit verè liber, & quibus signis possit dignosci.

Ars dedit tibi viuere talo recto,] .i. si philosophia tibi concessit in rectâ honestatis viâ incedere, [*& calles dignoscere speciem veri,*] .i. & si callidè scis discernere similitudinem veri ab ipso vero, [*ne qua tinniat mendosum auro subærato:*] .i. nequa species auri veri te fallat tinnitu, cùm sit aurum subæratum: [*si quæ forent sequenda notâsti priùs illa cretâ, vicissim si quæ euitanda forent, mox notâsti carbone.*] .i. si quæcunque in vitâ appetenda, & rursùm quæcunque fugienda pernoscere studuisti. [*& modicus voti, lare presso, dulcis amicis, iam nunc adstringas, iam nunc laxes granaria,*] .i. si moderata cupis, contentus tugurio & modicis facultatibus, si erga amicos benignus es, ita vt aliquando granaria tua occludas; aliquando aperias, [*& possis transcendere nummum fixum in luto,*] .i. si ab auaritia adeò es remotus, vt vultu erecto nummum à pueris in luto fixum, possis transire & contemnere, [*nec gluto sorbere saliuam Mercurialem.*] .i. si denique non vt auidus helluo saliuam

quo mendam & falsitatem indicet. Est epitheton falsæ monetæ aptissimum.
d Nota alba vel albo lapillo, quo bona & felicia veteres signabant, mala autem & infelicia carbone nigro. Horat. Sat. III. lib. II. ——— *cretâ an carbone notandi?*
e Cuius vota & desideria modum nouerint.
f Domo exiguâ, *Vel*, tugurio. *Lar* pro familiâ apud Horat. Epist. I. lib. I. *Ac, ne fortè roges, quo me duce, quo lare tutor?* .i. quâ familiâ.
g *Granarium*, est locus in quo grana frugum reponuntur.

Mercurialem sorbeas. [*cùm verè dixeris, hæc mea sunt, teneo;*] .i. cùm de te verè pronunciaris, Hæc virtutes, hæc omnia officia superiùs enumerata, sunt mea, atque hæc ego possideo: [*esto liber, ac sapiens Prætoribus ac Ioue dextro.*] .i. tunc concedo tibi vt sis verè liber, ac verè sapiens Prætoribus fauentibus, ac Ioue propitio.

h Est allusio ad pueros, qui numisma aliquod in viâ publicâ vel clauo figunt, vel funiculo adstrictum habent, eò nimirum, vt auari prætereuntes eâ specie elusi, id tollere conentur, quam ob causam à totâ viciniâ irrideantur. *i* *Gluto*, homo vorax à *glutiendo*. ponitur hîc pro opum auido. *Sic amat Diabolus filios suos vt perdat, sicut amat gluto porcellum, vt comedat.* *k* Lucrum, cui præest *Mercurius*. Est Allegoria tracta à gulosis, qui visis cibis iucundis, saliuam in ore versant & deglutiunt. *l* Hæc verè ac iusto titulo possideo. *m* Prætoribus tibi dextris quoad corporis libertatem & Ioue tibi fauente, quoad animi libertatem.

Sin tu, cùm fueris nostræ paulò antè [a] *farinæ,*
[b] *Pelliculam veterem retines, &* [c] *fronte politus*
Astutam [d] *vapido seruas sub pectore* [e] *vulpem:*
Quæ dederam suprà, repeto, [f] *funémque reduco.*

Quod si (inquit Persius) post veram philosophiam acquisitam, tu fallacias fraudésque retinens eam deseras ad vomitum redeas, tum verò libertatem ani-

a Per omnia similis. Metaphor. à panibus, qui facti ex eadem farinâ eundem habent saporem. *b* Antiqua mentis vitia. Allegoria sumpta ab illis qui aliis coloribus sese pingunt, veterem verò pel-

mi & corporis quam concesseram, tibi adimo.

Sin cùm fueris nostræ farinæ paulò antè, tu retines pelliculam veterem, & politus fronte seruas astutam vulpem sub pectore vapido:] .i. verùm enimuerò cùm tu ô Dama paulò antequàm manumittereris, seruus fueris, & eiusdem prauitatis nobiscum: si tu post manumissionem, pristinos mores tanquam veterem pelliculam retines, & aliquid politi extrinsecùs tantùm præferens, seruiles dolos sub corde tuo caliginoso seruas: [*repeto quæ suprà dederam, & reduco funem.*] .i. quæ supra tibi attribueram, sc. veram libertatem & sapientiam, illa iam rursus à te aufero.

lem retinent. Cuius farinæ non pauci sunt hâc nostrâ ætate, *Qui Curios simulant & Bacchanalia viuunt*, qui se viros sanctissimos ostentát, & intereà vitam flagitiosam degunt, qui pacem atque alias virtutes populo prædicant, lites tamen, iurgia & capitales inimicitias, inter vicinos secretò suadent, excitant, commouent, ἄλλα μὲν λέγουσι ἄλλα δὲ πράττουσι. vt est in Æsopi fabula. *Nulli* (inquit Seneca) *peiùs merentur de omnibus mortalibus, quàm qui aliter viuunt, quàm viuendum esse præcipiunt.* *c* Boni viri speciem præ se ferens. *d* Sub pectore turbido & vitiorum pleno. *e* Vulpinos mores. *f* Te fune retractum & vinctum, seruum adhuc iudico. Metaphor. à bestiariis, qui equos vel alias bestias lasciuire permittentes, eas postea retrahunt & frænis funibúsve coërcent.

Nil tibi concessit ratio: [a] *digitum exere, peccas.*
Et quid tam paruum est? sed nullo thure [b] *litabis,*

a Est Stoïcorum dogma nihil posse à quoquam rectè administrari, nisi à sa-

Hæreat in stultis breuis vt semuncia [c] *recti.*
Hæc miscere [d] *nefas, nec, cùm sis,* [e] *cætera fossor,*
Treis tantùm [f] *ad numeros Satyri moueare* [g] *Bathylli.*

Cùm malus sis ô Dama, ac proindè seruus, *quippe qui cupiditatibus habenas effusè laxas, eisque* seruis: *certè.*

Ratio concessit tibi nihil:] .i. sapientia nihil sui permisit tibi habere: [*exere digitùm, & peccas.*] .i. rem minimam aggredere, sc. vt digitum tuum possis exerere, mox in culpam incurris, [*& quid est tàm paruum?*] .i. quid verò est minoris momenti, quàm digitum posse decenter vt oportet exerere, [*sed litabis nullo thure vt breuis semuncia recti hæreat in stultis.*] .i. sed nullo sacrificio impetrabis à Deo, vt in te stulto & vitiorum seruo, minima rectæ rationis semuncia aut virtutis scintillula hæreat. [*ne fas miscere hæc,*] .i. sapientiam cum stultitiâ commiscere est impossibile, [*nec moueare tantùm ad tres numeros Bathylli Satyri, cùm sis fossor cætera.*] .i. nec, cum sis rusticus rudis & agrestis quo ad cætera, possis tu quidem saltare ad tres tantum rythmos Bathylli saltatoris.

piente, stulti igitur ne digitum quidem, quod minimum est corporis membrum, sine culpâ mouere aut ostendere possunt.

b *Litare* significat, sacrificio facto Deos placare, votúmque impetrare.

c Rationis. nam rectè fiunt, quæ cum ratione fiunt.

d Ἀδύνατον non pote. impossibile. Horat. Od. XXIV. lib. I. *Quicquid corrigere est nefas.*

e In cæteris rebus Rusticus agros exercēs.

f Saltatio, quemadmodum & Musica, numeris certísque pedum dimensionibus constat.

g Ba-

g *Bathyllus* adoleſcens formoſus, Neronis ſæculo ſaltator fuit egregius, quem à pedum agilitate Perſius appellat *Satyrum*.

Liber ego. Vndè datum hoc ſumis,
tot ſubdite [a] *rebus?*
An dominum ignoras, niſi quem
[b] *vindicta relaxat?*

Sunt verba Damæ manumiſſi. ſc. ô Perſi,

Ego liber.] .i. ego ſum mei iuris, nullius imperio ſubditus. [Reſpondet Perſius, *ſubdite tot rebus vndè ſumis hoc datum?*] .i. ô mancipium miſerrimum, vndè hoc tibi aſſumis, vt dicas te eſſe liberum, cùm tot dominis ſis ſubiectus? [*an ignoras dominum, niſi quem vindicta relaxat?*] .i. nón-ne agnoſcis alium eſſe dominum, niſi illum à quo Prætoris virgula te liberauit.

a Tot vitiis, quæ tanquam domini tibi imperant.
b De *Vindictâ*, vide ſuprà.

I puer, & [a] *ſtrigiles* [b] *Criſpini*
ad balnea defer,
Si increpuit, [c] *ceſſas nugator? ſer-*
uitium acre
Te nihil impellit: nec quicquam ex-
trinſecùs intrat,
Quod neruos agitet. ſed ſi intùs, &
in iecore ægro
Naſcuntur [d] *domini,* [e] *qui tu im-*
punitior exis,

a *Strigil* vel *Strigilis*, ſignificat propriè inſtrumentum ex ferro dentatum, à *ſtringendo* .i. radendo, quo equi & id genus iumenta expoliri ſolent. Eo facto ex auro vel argento vteban-

tur veteres, ad detergendum sordes & corporis sudorem, præcipuè in Balneis.
b Crispinus homo fuit opulentissimus, qui domi suæ (vt alij Romani potentiores) Thermas habuit & Balnea sibi & amicis.
c Sunt verba domini voce imperiosâ seruum increpantis.
d Desidia, auaritia, luxuria, ambitio & alia vitia huiusmodi.
e Quomodo?
f Metus, quo dominus a seruo timetur.

Atque hic, quem ad strigiles scutica, & metus egit [f] *herilis?*

Poëta docet animi quàm corporis seruitutem esse multò grauiorem, quod varijs ostendit exemplis. Dama igitur manumissus, cùm sit vitijs obnoxius duram seruit seruitutem.

Si increpuit, I puer, & defer strigiles ad balnea Crispini, cessas nugator?] .i. si dominus aliquis cum increpatione dixerit, Vade serue, & porta strigiles ad balnea Crispini, quibus inter lauandum radar, cessas adhuc desidiose? [*seruitium acre te nihil impellit:*] .i. tale corporis tui seruitium quamuis acre, te manumissum nihil vrget, nihil territat: [*nec quicquam intrat extrinsecùs quod agitet neruos.*] .i. nec vlla res à domino exteriori (corporis nimirùm) te intrat quod mentis tuæ neruos excruciet. [*sed si domini nascuntur intùs & in iecore agro, quî tu exis impunitior atque hic, quem scutica & metus herilis egit ad strigiles?*] .i. sed si vitia, quæ tibi dominantur, nascantur in corde & in iecore tuo ægrotante: dic quæso, quomodò euadis minùs punitus, quàm hic seruus, quem flagellum & domini sui metus impellit ad strigiles in balnea deferendas?

Manè piger stertis: Surge, inquit Auaritia; Eia.
Surge. Negas. instat, Surge, inquit, Non queo. Surge.
En quid agam? rogitas: en, [a] *saperdam aduehe Ponto,*
[b] *Castoreum,* [c] *stupas,* [d] *ebenum, thus,* [e] *lubrica Coa.*
Tolle recens [f] *primus piper è* [g] *sitiente camelo:*
Verte aliquid, iura. [h] *Sed Iupiter audiet; eheu!*
[i] *Baro, regustatum digito* [k] *terebrare salinum*
Contentus perages, si viuere [l] *cum Ioue tendis.*

Est Dialogismus inter Damam & Auaritiam, quo docet Poëta Damam à Prætore manumissum, seruum, tamen esse miserrimum, quatenùs pigritiæ, auaritiæ, libidini atque alijs animi affectibus seruit.

Tu piger stertis manè:] .i. vbi tu ignauus dormis in multam diem:[*Auaritia inquit, Surge, eia surge: negas instat, surge inquit, non queo, surge.*] .i. Auaritia ter quatérve

a Saperda est genus piscis Pontici. *Pontus* autem propriè illud mare appellatur, quod à palude Mœotidis vsque in Tenedum protenditur. per quem (*Pontum*) mare ipsum per excellentiam, sicuti per poëtam, Homerum intelligimus.
b Testiculos Castoris pharmaci genus, *Vel* Castoris pellem, ex cuius villis Galeri fiunt magni pretii.
c Stupa, linũ vile, quod lini cortici est proximum.
d Ebenum est arbor so-

te inclamat voce imperiosâ compellans, ſurge piger, agè ſurge. quòd ſi ſurgere recuſes, Auaritia inſtantiùs te vrget, & inquit, ſurge, ſi dicas. Non poſſum ſurgere, illa illud ſemper ingeminabit, ſurge. [*en, rogitas quid agam?*] .i. en (inquit Auaritia) interrogas me, quid negotij tractabis, vbi ſurrexeris? [Reſpondeo, *en aduehe Ponto ſaperdam, caſtoreum, ſtupas, ebenum, thus, Coa lubrica.*] .i. aduehe Romam ad nos ex mari ſaperdam & alias merces peregrinas [*primus tolle piper recens è camelo ſitiente:*] .i. feſtina tu, & primus omnium alios mercatores præcurre, atque excipe piper nouum, recenter è camelo adfectum, quàm primùm in vrbem venerit: [*verte aliquid,*] .i. merces mercibus commuta, [*iura*] .i. pejera vt diuitias acquiras, quod plerique faciunt mercatores. [*ſed Iupiter audiet,*] ſed Iupiter (inquit Dama) me pejerantem audiet & puniet; [*eheu! baro, ſi tendis viuere cum Ioue, perages contentus terebrare digito ſalinum reguſtatum.*] .i. ſi vis viuere iuſtè & ſanctè vt Dij præcipiunt (inquit Auaritia) nunquam diteſces, ſed vitam inopem viues, contentus propter ſalis inopiam, digito tuo perforare ſalinum ſæpiùs appoſitum, atque iterùm iterúmque guſtatum.

lius Indiæ, vt voluit Virgil. ——*ſola India nigrũ fert ebenum.*—— *Ebenus* ex omni materiâ eſt ſpiſſiſſima, ideò & grauiſſima iudicatur, ſicut Buxus, quarum neutra in aquis fluitat. Quidam Guajacum, nonnulli Guajacanum, plerique verò lignum ſanctum Ebeni genus eſſe crediderunt, quod quidem nec aſſerere, nec negare auſim, inquit Matthiolus in lib. 1. Dioſcorid.

e Vina dulcia ex inſulâ Co, quæ aluum laxant. Clauerius intelligit veſtes Coas, bombicinas, leues & politas, quæ inſtar vitri tranſlucent.

f Ne te alij præueniant.

g Camelus (teste Plinio) quatriduò sitim tolerat, qui potu non gaudet nisi aqua priùs conculcatione turbetur. h Obserua, quòd in hominibus flagitiosis vis conscientiæ, nòn ratio honestatis, plerumque à peccando deterreat. i Alij legunt *Vare*: ô stulte, & à viâ rectâ distorte. Metaphor. *à varis* sumpta, qui pedes habent introrsùm retortos. Alij legunt *Varo*, vel *Baro*, qui stupidum vel ineptum significat. erant autem *Barones* serui militum stultissimi. k Terendo perforare salis vasculum, nam cum parùm salis est in fundo salini, & digito illud contrahimus; videmur salinum quasi digito terebrare. Poëta significat summam inopiam & victum parcum, cuiusmodi est hominum tenuis fortunæ. l Sanctè & secundùm præcepta Religionis viuere, quæ pejerare & iurare prohibet.

Iam pueris [a] *pellem succinctus, & œnophorum aptas:*
Ocyùs ad nauem, nihil obstat, quin trabe vastâ
[b] *Aegeum rapias, nisi* [c] *solers luxuria ante*
Seductum moneat, Quò deinde insane, ruis? quò?
Quid tibi vis? [d] *calido sub pectore* [e] *mascula bilis*
Intumuit, quam non extinxerit [f] *vrna cicutæ.*

O Dama serue infelicissime, tu, vbi Auaritia ex lecto te excusserit.

Jam succinctus aptas pueris pellem &

a Vestem nauticam ex pellibus factam, frigori arcendo, idoneam. *Vel*, manticam hirsutam, quâ vestes & alia ad iter necessaria includebantur.
b Mare Ægeum incipit ex orientali parte, ab initio Hellesponti, & vsque ad Peloponesum, versùs occidentem terminatur. ponitur hic pro omni mari.

ænophorum:] .i. iam expeditus & paratus ad nauigandum, seruis tuis accommodas pellem hirsutam, & vini lagenam aliáque ad nauigandum apta: [*ocyus ad nauem.*] .i. celeriter ad nauim properas. [*nihil obstat; quin rapias Ægeum trabe vastâ,*] .i. nihil te moratur, quin statim intres & raptim percurras Ægeum mare, naue magnâ ex trabibus factâ, [*nisi solers luxuria moneat ante seductum.*] .i. nisi luxuria blanda & acuta te antequam nauiges, suis seductum illecebris, moneat & à proposito remoueat, dicens [*insane, quò ruis? quò?*] .i. ô stulte & parùm sane, quò præceps proficisceris? [*quid tibi vis?*] .i. quid quæris tibi? [*mascula bilis intumuit sub pectore calido; quam non vrna cicutæ extinxerit.*] .i. te, ô Dama, Auaritiæ sollicitatione paratum nauigare, & meâ obiurgatione iam incertum cui pareas, tanta & tam fortis inuasit ira, vt integra cicutæ vrna iræ tuæ feruorem extinguere nequeat.

per Synecdochen.

c Solertia cauta, artificiosa & diligens ad opportunitatem capiendam.

d Ergò *calidum* est pectus, quia ira est ebullitio sanguinis circa cor.

e Bilis viro digna, & fortis. Ira enim cos est fortitudinis vt placet Stoicis.

f Locutio hyperbolica. *Cicuta* lethale venenum inest, suaque vi refrigeratoriâ necat. Dioscorid. lib. IV. cap. LXXIV. Eam in Hetruriâ, si Asini depascantur, profundissimo somno & torpore capiuntur, ita vt non tantùm stupidi, sed planè mortui videantur. Id quod aliquandò rusticos huius rei ignaros fefellit: nam dum asinis, quos mortuos credebant, pellem ad vsum detraherent, accidit mirum, quòd in medio ferè operis, asini experrecti sunt, non sine magno excoriantium terrore atque ingenti spectantium risu. Dioscorid. ibidem.

Tun' mare transilias? tibi tortâ cannabe fulto,

κ Per *Cannabem* tot-

Cœna sit in [b] *transtro?* [c] *Vejetanúmque rubellum*
Exhalet [d] *vapidâ læsum pice sessilis* [e] *obba?*
Quid petis, vt nummi, quos hic [f] *quincunce modesto*
Nutrieras, pergant auidos sudare [g] *deunces?*
[h] *Indulge Genio,* [i] *carpamus dulcia:* [k] *nostrum est*
Quod viuis; cinis, & [l] *Manes, & fabula fies.*
Viue memor lethi, [m] *fugit hora. hoc, quod loquor, indè est.*

Verba sunt Luxuriæ ad Damam seruum suum.

Tun' transilias mare?] .i. tú-ne tam diues mare nauiges, vbi tam multa sunt pericula & incommoda? [*tibi tortâ cannabe fulto cœna sit in transtro?*] .i. nunquid tibi homini tanto cœna sit sordida sedenti in transtro vice mensæ, tibi (inquam) funibus cannabinis sustentato? [*& exhalet sessilis obba rubellum Vejetanum læsum pice vapidâ?*] .i. nunquid sessilis obba tibi vinum pessimum & fœtidâ pice corruptum, exhalando emittat, quod in naui bibas?

tam, intelligit rudentem vel funem nauticum ex cannabe factum, quo fune anchorario tota nauis sustentatur.

b *Transtra,* sedilia sunt nautarum in nauibus. Virg. — *considite transtris.*

c Vinum tenuissimum, vilissimum, pessimum denique, Veiis in oppido Heturiæ natum. Horat. Satyr. 11. lib. 11. de auaro. *Qui Vejetanum festis potare diebus Campanâ solitus trullâ, vappámque profestis.*

d Pice vas vinarium obturante, quæ vaporem & fœtorem vino indat.

e Vas poto-

[*quid petis, vt nummi pergant sudare auidos deunces, quos hic nutrieras quincunce modesto?*] .i. cur desideras vt pecuniæ tuæ quas incremento honesto Romæ auxeras, immoderatum lucrum cum labore & periculo acquirant? [*Indulge Genio,*] .i. da operam voluptati, [*carpamus dulcia*] .i. delitiis fruamur: [*nostrum est quod viuis;*] .i. mihi debes vitam (inquit Luxuria) Nam citra voluptatem vita non est vita: [*fiŝ cinis, & Manes, & fabula.*] .i. breui in cineres abibis, vmbra fies, & de te sermo tantùm supererit. [*Viue memor lethi,*] .i. In memoriâ igitur mortem habe, quæ omnium voluptatum tibi finem adferet, [*hora fugit.*] .i. tempus celeriter præterit. [*hoc indè est, quod loquor.*] .i. hæc temporis portiuncula, quam tecum loquendo transigo, iam præteriit, nec potest reuocari.

rium largius in fundo, atque ob id dicitur *sessile*, quasi sedere potens. *f* *Quincunces* vsuræ sunt, quoties ex centum nummis quinq; nummos *vsura* nomine percipimus. quam *vsuram* Poëta appellat *modestam*, quasi Iure ciuili concessam. *g* *Deunx* vsura est, si vndecim nummi pro duodecim reddantur, sicut vsura paulò minùs sortem adæquet. quod genus fœnoris Poëta appellat *auidum* ab effectis. *h* Quid sit *Genio indulgere*, vide principium Satyræ II. *i* Arripiamus voluptates. Dogma est Epicuri. *k* Nostri muneris est, quòd viuis. Nam vt inquiunt Græci βίος βίω ἀδόμενος ὐκ ἔστι βίος. *Vita vita indigens, non est vita.* Cicer. *Viuit enim ille, qui animo pacifico & relaxato incumbit voluptati.* *l* Per *Manes*, intelligit animam corpore exutam, de quibus tam multa & Philosophi fabulantur & Poëtæ. Horat. Ode IV. lib. I. *Iam te premet nox, fabulæque Manes.* *m* Horat. *Dum loquimur fugit inuida ætas.*

En quid agis? duplici in diuersum
scinderis [a] *hamo:*

a Est Metaphor. ducta à

Hunccine, an hunc sequeris? subeas alternus oportet
Ancipiti obsequio dominos; alternus [b] *oberres.*
Nec tu, cùm obstiteris semel, instantique negaris
Parere imperio, Rupi iam vincula, dicas.
Nam [c] *luctata canis nodum arripit: attamen illi*
Cùm fugit, à collo trahitur pars longa catenæ.

pisce, quem finge vel à duobus piscatoribus, vel duplici hamo inescari.

b Nam dubij & incerti errant.

c Cum fune luctata.

Persius iam sciscitatur Damam, qui se liberum iactitabat.

En quid agis?] .i. ô Dama, quid ad hæc respondes? [*scinderis in diuersum hamo duplici:*] .i. tu quidem in diuersas distraheris sententias, tanquam piscis hamo duplici: [*hunccine, an hunc sequeris?*] .i. án-ne hunc dominum Auaritiam sc. sequendum eligis, an hunc, Luxuriam nimirùm? [*oportet alternus subeas*] .i. necesse est, vt alternatim, modò huic, modò illi subijciaris [*alternus oberres dominos ancipiti obsequio.*] .i. & necesse est, vt duplici & dubio seruitiò per vices, circa tuos dominos (Auaritiam & Luxuriam) verseris & quasi

oberres. [*nec cùm tu semel obstiteris & negaris parere instanti imperio, dicas, iam rupi vincula.*] .i. nec cùm tu vni eorum (Auaritiæ sc. aut Luxuriæ) restiteris, & violento eorum imperio obsequi recusaueris, haud tamen possis dicere, rupi iam vincula, & liber sum. [*nam canis luctata arripit nodum, attamen dum fugit, pars longa catenæ trahitur illi à collo*] .i. nam quamuis canis diù luctando dentibus lorum dissoluit, longa tamen catenæ pars, quâ erat ligata, pendet à collo illius canis quando fugit, vndè faciliùs à sequentibus rursùs capiatur: sic natura semper ad damnatos mores reuertitur.

Daue, citò, hoc credas iubeo, finire dolores
Præteritos meditor: (crudum [a] *Chærestratus vnguem*
[b] *Abrodens ait hæc) an siccis dedecus obstem*
Cognatis? an rem patriam [c] *rumore sinistro*
[d] *Limen ad obscœnum frangam, dum* [e] *Chrysidis vdas*
Ebrius ante fores [f] *extinctâ cum face canto?*

a Persona Comica, Chrysidis superbæ meretricis amator.
b *Vngues abrodunt* meditabũdi, quasi aliquid agentes, vel vt aliquo supplicio se afficiant, memores cõtemptus, quo

Euge puer, sapias: [g] *Dijs depellentibus agnam*
Percute. Sed censen' plorabit, Daue, relicta?
Nugaris: soleâ, puer [h] *obiurgabere* [i] *rubrâ,*
Nec trepidare velis, atque arctos [k] *rodere casses.*
Nunc ferus & violens: at si vocet, haud mora, dicas,
[l] *Quidnam igitur faciam? ne nunc, cum accersor, & vltrò*
Supplicet, accedam? si totus & integer illinc
Exieris, nunc nunc, hic hic, quem quærimus, hic est;
Non in [m] *festucâ, lictor quam* [n] *iactat ineptus.*

Persius Chæreſtrati exemplo docet libidinem & alias cupiditates (dominas imperiosas) haud facilè seruitium alicui remittere. Dialogismus est inter Chæreſtratum & Dauum seruum suum.

Ordo. *Chæreſtratus abrodens vnguem crudum ait hæc, Daue, iubeo credas hoc, meditor citò finire dolores præteritos;*

meretrix vsa est.
c Cum famâ minùs bonâ.
d In domo meretriciâ.
e Nomen Comicũ meretricis seruilis & obscœnæ, quam Chæreſtratus amabat, cuius fores Poëta appellat *vdas*, fortasse à lachrymis miseri illius amantis; vel *vdas* ab vnguento, quo fores ab amatoribus erant perfusæ; vel *vdas* .i. madidas meretricis sordibus.
f Ne à transeuntibus agnosceretur.
g Castor & Pollux dicuntur Dij *depellentes*, quòd nocentia depellant; sed vnicuique Numini conuenit

.i. Chæreſtratus inter meditandum, vnguem ad viuum abrodens, ait hæc verba, Daue, volo vt omninò credas quæ dicturus ſum; Ego ſeriò cogito dolores citò finire quos ex amore meretricio percepi: [*An dedecus obſtem ſiccis cognatis?*] .i. Nunquid ego tanquam dedecus ſemper obnitar ſobriis meis amicis? [*an frangam rem patriam ad limen obſcœnum rumore ſiniſtro, dum ebrius canto ante vdas fores Chryſidis cum face extinctâ?*] .i. an patrimonium meum minuam cum infamiâ ad limen obſcœnæ meretricis, dum ego ebrius ante humidas fores Chryſidis ſine aliquo lumine cantillo & fidibus ludo? (Reſpondet Dauus, herum ſuum Chæreſtratum laudans. [*Euge puer, ſapias: Dijs depellentibus agnam percute.*] .i. ô præclare puer Chæreſtrate Euge, tu quidem ſapiens ſis ſi Chryſida non amplius amaueris, quapropter vt gratum te exhibeas, agnam macta in ſacrificium Diis, qui amoris furorem à te depulerunt. [Loquitur Chæreſtratus. *Sed Daue, cenſen' plorabit relicta?*] .i. ſed heus Daue, putáſ-ne quòd ipſa à me relicta plorabit? [Reſpondet Dauus. *Nugaris: puer obiurgabere ſoleâ rubrâ, ne velis trepidare, atque rodere caſſes arctos.*] .i. ô ſtulte puer, tu denuò nugas agis & vacillas, quapropter punieris, atque à petulanti meretrice cum ſandalio ſic caſtigaberis,

(vt benè notat Autumnus) illa mali depulſio.

h Non verbis ſolùm ſed verberibus obiurgabere. Mulieres enim irâ percitæ, vtrumque mirâ celeritate peragunt. Terent. *Illa tibi ſandalio commitigabit caput. Vtinam tibi commitigari caput ſandalio videam.*

i Sunt, qui dicunt mulieres amare calceos rubri coloris. Ego verò id aſſerere non audeo.

k Metaphor: ſumpta à feris, quæ laqueis irretitæ, eos mordendo incidunt, vt ſe liberent.

l Imitatio Horatiana ex Terentij Eunucho deſum-

vt, ne trepidare ausus fueris, neque laqueos rodere quibus irretiris. [*nunc ferus, & violens: at si vocet, haud mora, dicas,*] .i. ô Chærestrate, tu nunc indomitus es, & violens ad meretricem deserendam, verùm si illa te ad se vocet, statim dices, [*Quidnam igitur faciam? ne nunc accedam, cùm accersar & vltrò supplicet?*] .i. nón ne ad eam nunc accedam, cùm ab illa tam amicè accersor & non rogata à me mihi supplicet? [ô Chærestrate, *si totus & integer illinc exieris: nunc, nunc, hic, hic, hic est quem quærimus, non in festucâ quem lictor ineptus iactat.*] .i. si ex domo meretriciâ totus exieris, nullâ tui parte apud illam relictâ: nunc, nunc etiam in hoc temporis articulo verè pronunciare possim, Hic, hic, de quo disputamus, verè liber est & sui iuris, non iste quem vanus Prætoris minister festucâ iniectâ liberum pronunciat.

pta Horat. Satyr. III. lib. II. —— *nec nunc cùm me vocet vltrò, Accedam?* &c. ——
m Vindicta vel virga, quâ Prętor in confirmandâ libertate vtitur, de quâ suprà dictum est.
n Quem lictor ostendit populo in manumissione, virgæ tactu, Prætore ita iubente.

Ius habet ille sui, [a] *palpo quem ducit hiantem*
[b] *Cretata ambitio? vigila, &* [c] *cicer ingere largè,*
Rixanti populo, nostra vt [d] *Floralia possint*
[e] *Aprici meminisse senes.* [f] *quid pulchrius?* ——

a Illicio, vel illecebris Metaphor. ducta ab accipitre, qui palpo ducitur ac reuocatur, ipsíque inhiat tanquam prædæ. *Palpus à palpando.* Vnde

Pergit Persius in descriptione veræ libertatis, quæ in ambitiosum non cadit.

Habet ille ius sui, quem hiantem cretata ambitio ducit palpo?] .i. ille-ne sui potestatem habet, quem aperto ore honorum ventos captantem candidata Ambitio vana spe ludit? [*Vigila, & largè ingere cicer populo rixanti,*] .i. Heus tu (inquit Ambitio) vigila, & ad vulgi fauorem captandum, copiosè effunde cicer populo in legendis leguminibus contendenti, [*vt senes aprici possint meminisse nostra Floralia,*] .i. vt qui nunc sunt iuuenes, olim futuri apricantes senes, nostra recolant festa Floralia. [*quid pulchrius?*] .i. quid possit esse honestius, quàm eiusmodi largitionibus populo placere?

palpator, Metaphoricè Adulator *b* Honorum competitores albis vestibus amicti circũibant tribus in Campo Martio, rogabantq́ue vt sui rationem haberent, candorem animi pręse ferentes. *c* *Cicer* pro quouis legumine. Ambitiosi enim ad plebis gratiam & suffragia promerendũ, solebant fabam, cicer, atque alia munuscula in vulgus spargere. *d* Ludi seu festa ad quartum Kalend. Maij celebrata, in honorem FLORÆ meretricis nefandæ, quæ cum magnas ex arte meretriciâ opes quæsiuisset, populum Romanum scripsit hæredem, certamq́ue pecuniam reliquit, cuius ex annuo fœnore suus natalis dies celebraretur. Eam posteà Romani finxerunt Deam esse, quæ floribus præsit. *e* Senes Sole gaudentes. Nam, senes vbi vigor natiuus deficit, ignem Sole foueri lætantur. *f* Est Ironia subtilis, quasi diceret, Quid miserius aut magis seruile?

____at cùm

a Herodis venêre dies, *b* vnctáque fenestrâ

a *Herodes* Antipatris Idumæi filius,

Diſpoſitæ pinguem nebulam vomuêre lucernæ
Portantes [c] *violas,* [d] *rubrúmque amplexa catinum*
[e] *Cauda natat thynni, tumet alba* [f] *fidelia vino:*
[g] *Labra moues tacitus,* [h] *recutitáque ſabbata* [i] *palles.*

Probat Poëta Damam à Prætore manumiſſum non eſſe liberum, quippe cui SVPERSTITIO, *domina imperioſa dominatur.*

At cùm dies Herodis venêre,] .i. cùm aduenêre Iudæorum Sabbata & natalitius dies Herodis, [*& lucernæ portantes violas diſpoſitæ unctâ feneſtrâ vomuêre pinguem nebulam,*] .i. & cùm lucernæ accenſæ, violis coronatæ & in feneſtris collocatæ, fuliginem craſſam inter ardendum exhalarũt. [*& cauda thynni amplexa rubrum catinum natat, alba fidelia tumet vino:*] .i. &, cùm cauda thynni (piſcis viliſſimi) vas fictile amplexa natat in iure conditorio, & fidelia coloris albi eſt vino plena: [*tacitus moues labra, & palles ſabbata recutita.*] .i. tunc tu, Romanus cùm ſis, inſtar Iudæi ſuperſtitioſi, preces tecum demurmuras, & ob ieiunium Iudaïcis ſabbatis ſeruatum, tu quidem famelicus pallorem præ te fers.

Anno decimo Auguſti Rex Iudæorum à Româ declaratus eſt, regnauitque annis XXXVII. Fuit alius *Herodes Antipas* huius filius, qui Ioannem Baptiſtam occidit, & DOMINVM NOSTRVM illuſum Pilato remiſit. Tertius *Herodes* dictus *Agrippa,* Ariſtobuli filius, Iacobum Apoſtolum occidit.

b Oleo peruncta, quod ex lucernis exudabat.

c Coronas ex violis.

d Rubro colore tinctum.

e *Cauda thynni,* quia pingui caret inſipidior eſt, & res viliſſima. Iudæorum cibus eſt etiam

tempestate nostrâ peculiaris. *Natare* hîc dicitur, quia in magnâ patinâ ponebatur. *f* Vas fictile albi coloris. vide suprà Satyr. III. *g* Precaris cum alto silentio. sic Horat. *Labra mo- ues metuens audiri.* *h* Festa Iudæorum recutitorum, quibus ea cutis, quæ glandem colis tegere debet, circumcisa est. Horat. Satyr. v. lib. I. ——*credat Iudæus apella* .i. verpus, curtus, recutitus, circumcisus, sine pelle, sine præputio. *i* Iudæi toto die Sabbati vsque ad vesperam ieiunabant, ex quo facti sunt *pallidi*. In Sabbato autem obseruando adeò fuerunt superstitiosi, vt pridiè Sabbati Sabbato comedenda pararent.

a Lemures sunt νυκτεροὶ δαίμονες laruæ nocturnæ, vel vmbræ defunctorum, quos tempore nocturno apparere & domos infestare veteres crediderũt. *b* Credidit stulta & superstitiosa antiquitas, si rumperetur ouum in cineribus calidis conditum, non sine periculo id futurum ei, pro quo factum fuerat, vel familiæ eius. *c* Cybeles sacerdotes castrati, atque ob

Tunc nigri [a] *Lemures,* [b] *ouóque pericula rupto,*
Tunc grandes [c] *Galli, & cum sistro* [d] *lusca sacerdos,*
[e] *Incussêre Deos inflantes corpora, si non*
Prædictum ter mane caput gustaueris [f] *allî.*
Dixeris hæc inter [g] *varicosos Centuriones,*
Continuò [h] *crassum ridet* [i] *Vulfenius ingens.*
Et centum [k] *Græcos* [l] *curto centusse* [m] *licetur.*

Persius alias Romanorum superstitiones ostendit, quibus detenti non possunt esse liberi.

Tuncnigri Lemures, & pericula rupto ouo,

ouo, tunc grandes Galli, & lusca sacerdos cum sistro, incussère Deos inflantes corpora, si non gustaueris ter manè caput allî prædictum.] .i. præterea mortuorum animæ, & pericula, quæ ouum ruptum portendit, & pingues sacerdotes CYBELES Deûm matris & lusca sacerdos ISIDIS cum sistro, metum superstitiosum commouerunt Deorum, qui corpora hydrope variisque morbis inflarent, si non gustaueris ter manè caput allij à sacerdotibus tibi propositum. [*dixeris hæc inter varicosos Centuriones, cōtinuò Vulfenius ingens ridet crassum, & licetur centū Græcos curto centusse.*] .i. si inter laboriosos milites dixeris hæc aut similia (quæ hactenus de verâ libertate sunt dicta) statim te tanquam falsa narrantem, ingens Centurio Vulfenius crasso modo irridet, & centum Græcos philosophos, vix centum assibus æstimat & licetur.

id pingues. *d* Isidis sacrificula deformis, alterò oculo capta, *cum sistro* .i. cum crepitaculo æneo, cuiusmodi Isis in dextra portare dicitur. *e* Ad pœnas lacessere Deos corpora inflaturos, si, &c. *f* *Allij caput* à ieiunis comestum, contra incantationes valere credebatur. *g* Ob laborem varicibus plenos. Sunt autem *Varices* venæ plus æquo intumescentes, cùm in aliis corporis partibus tum præcipuè in cruribus. Indè *varicosus*, qui eiusmodi venas habet, qualis fuit *Caius Marius, M. Cicero* & alij complures. Author est Auicenna, *varices* accidere cursoribus, & onera baiulantibus, & diù stantibus. *h* Crassè ridet stultorum more. *i* Nomen proprium à poëtâ fictum. *k* Omnes ferè philosophi fuerunt Græci. *l* Centum assibus mutilatis, non integris. *m* *Liceri*, est pretium deferre in auctione faciendâ, hoc est, in venditione, quæ publicè fit, cùm debitores soluendo non sunt creditoribus.



SATYRA SEXTA AD CÆSIVM BASSVM.

ARGVMENTVM.

Poëta inuehitur in auaros, sordidè viuentes, eò nimirùm vt multas diuitias ingratis suis hæredibus accumulent, quas illi malè partas, malè dilapident & luxuriosè consumant, Primum verò Bassum *eximium Poëtam Lyricum interrogat, vbi locorum degat.*

Admouit iam bruma [a] foco te, [b] Basse, [c] Sabino?
Iám-ne lyræ & [d] tetrico viuunt tibi pectine chordæ?
Mire opifex [e] numeris veterum [f] primordia vocum,
Atque [g] marem strepitum fidis intendisse [h] Latinæ,
Mox iuuenes agitare [i] iocos & [k] pollice honesto
Egregios [l] lusisse senes?

Basse, admouit te iam bruma foco Sa-

a *Focus* pro *igne. At focus à flammis & quòd fouet omnia dictus.* Ouid. VI. Fast.
b Vno & eodem tempore quatuor fuerunt Bassi. Cæsius Bassus Poëta fuit Lyricus, de quo scribit Fabius, *solum eum esse ex Lyricis, qui cum Horatio legi debeat.*

bino?] .i. ô Basse, iám-ne frigus brumale ad focum Sabinum te compulit? [*Mire artifex intendisse numeris primordia veterum vocum, atque marem strepitum fidis Latinæ, & agitare mox iuuenes iocos, & lusisse egregios senes pollice honesto. Iámne lyræ & chordæ tibi viuunt pectine tetrico?*] .i. ô Basse, qui mirus es artifex ad intentis chordis canendum veterum vocum primordia, atque etiam mirus ad exprimendum neruorum intentione fortem Latinæ lyræ sonitum; deindè, qui mirus es artifex ad versibus agitandum iuueniles amores, & ad depingendum decoro pollice egregia senum facta, ecquid iam lyra tibi viuit? ecquid in hoc tuo secessu hyemali chordæ iam penè intermortuæ tibi reuiuiscunt tetrico plectro percussæ?

c Sabini; populi sunt in quarta Italiæ regione, non procul à Româ, à religione & Deorum cultu quasi *Seuini* cognominati, ἀπὸ τοῦ σέϐειν .i. *colere* vel *sacrificare*. *d* Seuero & graui instrumento, quo chordæ pulsantur. *e* Versibus; qui numeris constant Pers. Satyr. 1. *Scribimus inclusi, numeros ille, hic pede liber.*

f Antiquas voces, quæ priscis Italiæ gentibus in vsu fuerunt. *g* Masculum & heroïcum cantum. Substantiuum pro Adiectiuo. Sic Horat in Arte poëtica. *Tyrteúsque mares animos in Martia bella Versibus exacuit* —— *h* In carmine Lyrico multi primum claruêrunt Græci, tandem verò Horatius & Bassus ad Latinos idem transtulerunt. *i* *Et iuuenum curas, & libera vina referre.* Horat. in Arte poëtica. *k* Quouis digito. *l* Iucundè scripsisse. *Ludere* pro *scribere*. Sic Virgil. *Ludere quæ vellem calamo permisit agresti.*

——Mihi nunc [a] Ligus ora
Intepet, hybernátque meum mare, quà latus ingens

a Hic, hæc & hoc Ligus, uris. *b* *Lunaï* pro *Lunæ* sic Virg.

Dant ſcopuli, & multâ littus ſe valle receptat.

b Lunaï portum eſt operæ cognoſcere, ciues,

c *Cor iubet hoc Ennî, poſtquam deſtertuit eſſe*

d *Mœonides* e *Quintus, pauone ex* f *Pythagoræo.*

Perſius de ſe loquitur. [*Nunc Ligus ora intepet mihi,*] .i. hoc frigido hyemis tempore, Liguriæ extremitas mari vicina aërem temperatum mihi reddit, [*meúmque mare hybernat,*] .i. & mare Liguſticum, propè quod natus ſum, hyemem agit, [*qua ſcopuli dant ingens latus & littus receptat ſe multâ valle*] .i. vbi ſcopuli excelſi in mare procumbentes latus valdè magnum efficiunt, & vbi littus multis vallibus ſe colligit in receſſum .i. in portum à ventis tutum. [*O ciues, operæ eſt cognoſcere portum Lunaï,*] .i. O ciues Romani, eſt operæpretium & valdè iucundum portum Lunenſem cognoſcere, [*Cor Ennî iubet hoc, poſtquam deſtertuit eſſe Mœonides Quintus, ex pauone Pythagoræo.*] .i. cordatus & ſapiens poëta Quintus Ennius iubet portum Lunenſem cognoſcere, & illo quidem tempore quo non delirauit, ſed à ſomno excitatus, deſiit ſomniare ſe eſſe Homerum.

aulaï pro *aula*. *Luna* portus eſt in Liguriâ, cum ciuitas eiuſdem nominis alto monte ſeparata, ſit in Hetruriâ, ſic dicta à portu, qui in Lunæ ſpeciem eſt deflexus. Eſt autem hic verſus Ennij, qui & ipſe huius portus amœnitatem in Annalibus ſuis collaudauit.

c Diuina mens Ennij. *vel, tricor* Ennius, ſic dictus à tribus linguis Græcâ, Oſcâ & Latinâ, quas callebat.

d Homerus Mæonis filius, qui Ennio in ſomnis dicebat, ex Pythagoræ ſententiâ, ſe factum aliquandò eſſe pauonem, ſeu animam ſuam

commigrasse in pauonem, deindè ex pauone in corpus Ennij transiisse. *e* Est Ennij prænomen. *f* Secundum Pythagoricam μετεμψύχωσιν. vide Ouid. Metamorphosin.

Heîc ego securus vulgi, & quid præparet Auster
[a] *Infelix pecori: securus, & angulus ille*
Vicini, nostro quia pinguior; etsi adeò omnes
Ditescant orti [b] *peioribus, vsque recusem*
[c] *Curuus ob id minui senio, aut cœnare* [d] *sine vncto,*
Et [e] *signum in vapidâ naso tetigisse lagenâ.*

a Auster noxius & pestilens. Virgil. *Arboribúsque satisq; Nothus pecorique sinister.*
b Parentibus flagitiosis, vel sortis inferioris.
c Laboribus incuruatus.
d Sine cibo pingui & delicato.
e Tetigisse sigillum, vel annuli signatorij impressionem in eâ parte lagenæ, quâ vinum infunditur & effunditur. Solebant autem veteres, lagenas plenas obsignare, ne à seruis furtim exhaurirentur.

Heîc ego securus vulgi, & quid infelix Auster præparet pecori;] .i. in hoc tractu Lunensi, ego viuo, haud curans vulgi de me opinionem, & parùm sollicitus quid mali ventus Meridionalis pecori infestus inferre portendat; [*& securus, quia angulus ille vicini pinguior nostro:*] .i. & parum inuidens, quòd fundi vicini angulus sit meo vberior; [*etsi adeò omnes orti peioribus ditescant, vsque recusem curuus minui senio ob id, aut cœnare sine vncto, & tetigisse naso signum in lagenâ vapidâ.*] .i. &

Quapropter vt cognoſcerent vtrùm lagena à ſeruis eſſet reſerata; oculos ſuos ſigillo propiùs admouebant, ſic, vt lagenam naſo tangerent. Fideliam fortaſſe olfaciebant auari, priuſquàm limum deraderent, eò nimirum, vt ſic intelligentes vinum vappeſcens in ea contineri, idipſum biberent.

Diſcrepet his alius: geminos [a] *horoſcope varo*
Producis genio: ſolis [b] *natalibus, eſt qui*
[c] *Tingat olus ſiccum* [d] *muriâ* [e] *vafer in calice* [f] *emptâ.*
Ipſe [g] *ſacrum irrorans patinæ piper. hic bona* [h] *dente*
[i] *Grandia* [k] *magnanimus* [l] *peragit puer.* [m] *vtar ego, vtar,*
Nec [n] *rhombos ideò libertis ponere lautus,*
Nec tenuem ſolers [o] *turdorum noſſe* [p] *ſaliuam.*

Ego quidem (inquit Perſius) ſic viuo; [*Alius diſcrepet his*;] .i. concedo vt alius hiſce meis moribus & ſtudiis diſſentiat, Nam, [*horoſcope producis geminos genio varo.*] .i. O horoſcope, tu in lucem producis fratres eâdem horâ natos diſſimili inter ſe ingenio & variâ naturâ. [*Eſt qui vafer tingat ſolis natalibus ſiccum olus muriâ in calice emptâ.*] .i. Eſt ex ipſis geminis vnus,

a *Horoſcopus*, eſt horæ inſpectio, quâ quiſque naſcitur. Aſtrologi appellant *Adſcendens.*
b Dies natalis apud Romanos celebris erat & feſtus cuique, quo tamen die auari ſordidè & parcè viuerent, cùm alij voluptati maximè indulgere ſolerent.
c Leuiter tangat.
d Salſugine viliſſima.
e Frugalis, futuri non incautus.
f Quam emerat vnciatim à ſalaris, cum debuiſſet habere domi

qui prouidus & cautus ad parsimoniam, solis suis natiuitatis diebus, olus suum aliàs siccum tingat muriâ in paruo vase emptâ: [*ipse irrorans sacrum piper patinæ:*] .i. ipse adeò sordidus, vt piper tanquam rem sacram in morem roris patinæ inspergat: [*hic puer magnanimus peragit bona grandia dente.*] .i. alter verò ex geminis adhuc puer & ætatis lubricæ, immensum patrimonium tanquam magnanimus gulâ absumit. [*Ego vtar, vtar, nec ideò lautus ponere rhombos libertis, nec solers nosse saliuam tenuem turdorum.*] .i. Ego quidem meis bonis vtar, vtar (inquam) sine abusu, nec tamen ob eam rem, quia auarus nolim esse, ero nimiùm prodigus ad apponendum libertis meis in cœnam pisces pretiosos, nec ero ingeniosus ad dignoscendum subtilem turdorum saporem, quem libentiùs ignoro.

amphoras muriâ plenas. *g* Quasi rem sacram, aliis è familiâ non attingendam, sed conuiuis tantùm admotam. Horat. —— *Et tanquam parcere sacris Cogeris.* —— *h* Vorando, potando. *i* A parentibus relicta. *k* Reuerà malè sanus. Sic Ouidius. *Dúmque ea magnanimus Phaëton miratur.* —— *l* Festinat bona deperdere. *m* Liberè sine abusu fruar. *n* Rhombus à figurâ sic appellatus fuit piscis apud Romanos magni pretij. Horat. Satyr. II. lib. II. —— *quid? tum rhombos minùs æquora alebant? Tutus erat rhombus.* —— *o* Turdus inter volatilia habetur delicatissimus. Horat. lib. I. Epist. XV. —— *Cum sit obeso Nil melius turdo.* —— *p* *Saliua* ponitur pro *sapore*, qui in deglutiendâ saliuâ sentitur.

Messe tenus propriâ viue, & [a] granaria (fas est)

a Granarium locus est in quo grana fru-

Emole, quid metuas? [b] *occa, en seges* [c] *altera in herba est.*
[d] *Ast vocat officium: trabe ruptâ,* [e] *Brutia saxa*
Prendit amicus inops; rémque omnem, [f] *surdáque vota*
Condidit [g] *Ionio; iacet ipse in littore, & vnà*
Ingentes de puppe [h] *Dei; iámque obuia* [i] *mergis*
Casta ratis lacera [k] *Nunc &* [l] *de cespite viuo*
Frange aliquid; largire inopi, ne pictus oberret
[m] *Cæruleâ in tabulâ.*____

gum reponuntur. Est Metonym. subiecti.
b *Occare* propriè est, quùm rustici satione factâ bobus dimissis, grandes glebas occidunt ac ligonibus frangũt. Hic per Metaphor. significat *opibus acquisitis vti.*
c Quasi dicat, si fruges tuas honestè distribuas, ea est Dei bonitas, vt prioris anni segete consumptâ, aliam tibi messem Ager cum fœnore reddat continuò.
d Verba sunt auari vitium suum virtutis colore pallian- tis.
e Scopulos Brutij maris. sunt enim Brutij, populi in

Sumptus facito (inquit Persius) pro modo facultatum tuarum. [*Vine messe propriâ tenus,*] .i. tantum insume, quantum tua messis tibi annuatim confert, [*& emole granaria (fas est.*] .i. & molendo, honestè consume triticum in granariis tuis repositum, id sanè facere æquum est. [*quid metuas?*] i. cur times adeò liberalis esse? [*occa, en altera seges est in herbâ.*] .i. glebas ligonibus comminue, ecce altera messis tibi herbescit & in agro resurgit. [*Ast officium vocat:*] .i. sed officij ratio exigit

(inquit Auarus) vt amicis egentibus opituler: [*trabe ruptâ, amicus inops prendit Brutia saxa*;] .i. naui enim fractâ, calamitosus meus amicus Brutia saxa apprehendit ne submergatur, [*condidit rémque omnem, surdáque vota Ionio.*] .i. & in Ionio mari perdidit non solùm omnes suas facultates, sed amisit etiam vota à diis marinis non exaudita. [*ipse iacet in littore, & vnà ingentes Dei de puppe; iámque costa ratis laceræ obuia mergis.*] .i. ipse amicus meus iacet in littore, & simul cum eo potentissimorum deorum simulachra de puppè ablata, iámque pars nauis disruptæ auibus marinis fertur obuia. [*& nunc de cespite viuo frange aliquid; largire inopi, ne pictus oberret in tabulâ cæruleâ.*] .i. & nunc in tantâ calamitate ipsum iuua, aliquid ei largiendo, etiam de messe tuâ immaturâ; ne, vt mendicus ab vno ad alium erret, tabulam cæruleam circumferens, in quâ & ille & illius naufragium depingatur.

Italiâ Lucanis contermini. *f* Vota, quæ dij non exaudiunt, eleganter *surda* appellantur. *surdus* ponitur passiuè. Dicimus enim *surdum* qui non audit & qui non auditur. Iuuenal. ——*& surdo verbere cadit* .i. verbere, quod non audit. *g* Mare Ionium, partim Siculum, partim Creticum, expanditur suprà fauces maris Adriatici. sic dictum ab Ionio Dirrachij filio, quē imprudenter à se occisum Hercules in mare præcipitauit, vt defuncti memoriam propagaret. *h* Solebant nautæ deorum statuas in naue gestare, sub quorum tutelâ nauis illa fuit. Virgil. *Arma Deósque parant comites.*—— *i* *Mergus* est auis aquatica, sic dicta, quod se in aquam cibum captans assiduè immergat. *k* Sunt hæc etiam verba Auari seipsum ad munificentiam incitantis. *l* Per *cespitem viuum*. alij intelligunt virentis agelli siue patrimonij portiunculam: alij verò poëtam sic intelligunt, vt messis etiam in herbâ amici causâ consumatur. Nam, *Extra fortunam est, quicquid donatur amicis, Quas de-*

deris solas semper habebis opes. *m* Qui maris periculum euaserunt, naufragium suum in tabellâ depictum humeris circumgerebant, vt inspectores misericordiâ commoti, eos stipe donarent. Iuuenal. ——*mersâ rate, naufragus assem Dum rogat, & pictâ se tempestate tuetur.* *Carulea* dicitur tabula, ob colorem maris cæruleum.

——*Sed, cœnam funeris hæres*
Negliget iratus, quòd rem [a] *curtaueris,* [b] *vrnæ*
Ossa inodora dabit, seu spirent cinnama [c] *surdum,*
Seu [d] *ceraso peccent* [e] *casiæ nescire paratus.*
Tú-ne bona [f] *incolumis minuas?*——

Aliud est auari argumentum siue objectio ad parsimoniam suam tuendam.

Sed hæres iratus, negliget cœnam funeris, quòd curtaueris rem,] .i. Sed hæres tuus iratus quòd patrimonium imminueris, epulum funebre omittet, [*dabit ossa inodora vrnæ,*] .i. vrnæ imponet ossa sine odoribus, [*paratus nescire seu cinnama spirent surdum, seu casiæ peccent ceraso.*] .i. scire nihil curans, vtrùm vnguenta ex cinnamo facta odorem emittant surdum, siue casiæ ceraso admixto, sint adulteratæ. [*tú-ne incolumis minuas bona?*] .i. tú-ne (inquit hæres) cùm adhuc saluus sis & incolumis fa-

a *Curtare*, est *imminuere*, vel *mutilare*.
b Veteribus in more positum fuit post cadaueris cremationem, cineres multis aromatibus perfusos in vrnâ condere.
c Odorem obtusum, qui vix sentiatur.
d Gummi ex ceraso
e Casia lignea (non Casia solutiua) frutex est odorem rosarum repræsentans. Nascitur (vt Theophrastus & Plinius inquiunt) iuxta Cinnamomi campos.
f Bonâ fruens valetu-

cultates tuas iure hæreditario mihi debitas sic atterere debeas?

——sed Bestius [a] vrget
[b] Doctores Graïos. Ita fit, postquam sapere [c] vrbi
Cum pipere, & [d] palmis, venit nostrum hoc [e] maris expers,
[f] Fœnisecæ crasso [g] vitiarunt vnguine [h] pultes.

Tertium est auari argumentum ad suam frugalitatem palliandam, desumptum à testimonio Bestij, hominis bestialis & extremè auari, de quo Horat. Ep. xv. lib. 1. Diceret vtēdos correptus Bestius idem.

Sed Bestius vrget doctores Graïos.] .i. quin & Bestius philosophos Græcos increpat, tanquam iuuentutis Romanæ corruptores, quòd beneficentiam laudarent, dicens, [*Ita fit, postquam hoc nostrum sapere expers maris venit vrbi cum pipere & palmis,*] .i. Ita sunt mores, postquam hæc nostra sapientia Romana, olim nauigij ignara, nobis aduecta est è Græciâ in vrbem cum peregrinis mercibus, [*fœnisecæ vitiarunt pultes vnguine crasso.*] .i. viles rustici cibaria suo vncto condimento infecerunt .i. lautè vixerunt.

dine, & nullâ pressus angustiâ.

a Reprehendit & accusat.
b Philosophos auaritiâ & sordes extirpare studētes.
c In vrbem Romanam.
d Cum Dactylis & aliis mercibus, quæ ad nos sunt aduecta in eadem naui, in quâ venerunt etiam Græci philosophi, Stoïci nimirùm. Iuuenal. *Aduectus Romam quo pruna & coctona vento.*
e Sapientia domestica & cismarina.
f Rustici qui fœnariis falcibus fœnum in pratis secant.
g Simplices & naturales

cibi dicuntur vitiari & corrumpi, cum aliquid illis additur.
h *Pultes* pro cibariis quibuslibet. Species pro genere. *Puls*, victus antiquissimus ex farinâ, melle seu caseo, ouo decocto factus, quo pro pane veteres Romani vtebantur.

Hæc cinere [a] *vlterior metuas? at tu, meus hæres*
Quisquis eris, paulùm à turbâ seductior audi.
O bone num ignoras? missa est à Cæsare [b] *laurus*
Insignem ob cladem Germanæ pubis, & aris
Frigidus excutitur cinis: ac iam [c] *postibus arma*
Iam [d] *chlamydes Regum, iam lutea* [e] *gausapa captis.*
[f] *Essedáq; ingentésq; locat* [g] *Cæsonia* [h] *Rhenos,*
[i] *Diis igitur, Genióque ducis centum paria, ob res*
Egregiè gestas, induco.——

a Vltrà mortem & post cineres. Cadauera enim illo tẽpore comburi solebant.
b Imperatores post victoriam partam, tabellas laureatas .i. literas lauro coronatas Romam mittere consueuerant.
c Postibus templi affigebantur hostiũ spolia, quæ vetustate consumpta nec resarcire nec reficere licebat Virgil. *Captiui pendent currus curuæque secures.*
d Chlamis propriè vestis erat militaris pallio breuior & multò strictior.

Verba sunt Persij reprehendentis auarum, qui metuit ne ab hærede haud fiant sibi mortuo, quæ alijs mortuis fieri solebant.

Metuas hæc vlterior cinere?] .i. ô sordide auare, tú ne post obitum metuas, sc.

vt honorificè sepeliaris? &c. [*at audi tu, quisquis eris meus hæres, paulùm seductior à turbâ.*] .i. heus tu, quicunque meorum bonorum futurus es possessor, audi quæ dicturus sum, paulùm remotus à populo, vt liberè tecum agam. [*O bone num ignoras?*] .i. O amice, num te hic nuntius latet, quidve ego facturus sum ignoras? [*laurus est missa à Cæsare ob insignem cladem Germanæ pubis, & frigidus cinis excutitur aris;*] .i. Laurus (victoriæ Index) missa est ab Imperatore Caligulâ ad Senatum, ob insignem Germanæ iuuentutis stragem, & cinis vetus ex priori sacrificio illîc relictus ab aris remouetur, vt nouæ parentur victimæ; [*ac iam Cæsonia locat arma postibus, iam locat chlamydes Regum, iam locat lutea gausapa captis & locat esseda, & ingentes Rhenos:*] .i. Et nunc Cæsonia, vxor impudica Cæsaris, affigit templi postibus captiuorum hostium arma. & Regum deuictorum vestes militares, Nunc captiuis in triumphũ ducendis gausapa coloris crocei accommodat, atque esseda & proceros Rheniaccolas ad futurum triumphũ collocat & disponit: [*Induco igitur dijs Genioq; Ducis centum paria ob res egregiè gestas.*] .i. Quapropter diis huius victoriæ authoribus & Imperatoris nostri Genio, Ego Persi⁹ ob res tam feliciter gestas centum gladiatorum paria in theatrum inducere constitui.

e *Gausapum* vel *Gausape* militare fuit stramentum, vtrinque villos habens, vel vnâ saltem parte. Nunc ponitur pro panno, quo mensa sternitur.

f *Esseda* vehicula sunt Gallica apud Belgas primò reperta. Cicer. ad Trebat. *Esseduм aliquod suadeo rapias, & ad nos quamprimùm recurras.* Virgil. Georg. II. *Belgica vel molli melius feret esseda collo.* Britanni in bello vtebantur eo peculiariter. vide Cæs. lib. IV. de bello Gallico.

g Augusta, vxor Caligulę, mulier lasciuię perditæ & effrænatæ libidinis.

b Germanos staturæ ingentis, propè Rhenum fluuium habitantes. *i* In honorem deorum, vt hanc victoriam Senatui populoq; Romano benè vertant, simul & in honorem Caligulæ Imperatoris, qui multos per Genium suum pejerare detrectantes mulctauit interdùm capite. Veteres enim per Genium principis iurabant, per quem si quis pejerasset, puniebatur. Tertullian. *Citiùs per omnes deos, quàm per vnum Genium Cæsaris pejeratur.*

——quis vetat? aude.
Væ, nisi [a] *conniues: oleum,* [b] *artocreásque popello*
Largior; an prohibes? dic clarè. Non adeò, inquis.
[c] *Exossatus ager iuxta est. Agè, si mihi nulla*
Iam reliqua ex amitis, patruelis nulla, proneptis
Nulla manet patrui, sterilis [d] *matertera vixit,*
Déque auiâ nihilum superest; accedo [e] *Bouillas,*
[f] *Cliuúmque ad Virbî; præsto est mihi* [g] *Mannius hæres*
[h] *Progenies terræ. quare ex me, quis mihi quartus*
Sit pater, haud promptè, dicam tamen, adde etiam vnum,
Vnum etiam, terræ est iam filius, & mihi [i] *ritu*

a Conniuere, est oculos genis integere. Hinc *conniuere*, quasi pro *transire*, & non *videre* ponitur quandoque. Cicer. pro Cælio. *Dij immortales, cur interdùm conniuetis in hominũ sceleribus maximis?* .i. cur scelera oculis veluti clausis præteritis & tanquam dissimulanter contuemini? *b* Cibos ex pane & carne confectos. Huiusmodi enim res conciliandi amoris gratiâ populo donabantur.

Mannius hic generis propè maior auunculus exit.

Sunt verba Persij ad hæredem.

Quis vetat?] .i. Quis me prohibet eiusmodi munera gladiatoria instituere? [*aude.*] .i. tu autem hæres, audeto vetare me, quò minùs hoc faciam. [*Væ, nisi conniues.*] .i. Væ tibi nisi dissimules, hæc quæ facturus sum, tibi molesta non esse. [*Largior oleum artocreásque popello;*] .i. quin etiam plebi epulum largiri volo. [*an prohibes? dic clarè.*] .i. quæso te, an illud fieri vetas? cur mussitas? loquere apertè. [*inquis, Ager iuxta non est adeò exossatus.*] .i. tu ô hæres sic respondes, Ager tuus propè vrbem ô Persi, quem mihi post mortem es relicturus, non est adeò fertilis, vt profusionem hanc tuam possit sustinere, imò vix tibi est vndè hæc fiat largitio, quapropter non magnoperè cupio tuus esse hæres. [*Agè,*] .i. Agè (inquit Persius) fac quod lubet, [*Si iam nulla manet reliqua mihi ex amitis, si nulla patruelis, nulla proneptis patrui, si matertera vixit sterilis & si nihilum superest de auiâ;*] .i. Si nullum haberem consanguineum qui mihi hæres velit esse, sc. si nulla ex sororibus patris mei iam superstes est, si nulla filia patrui, nulla filia neptis patrui superuiuit, si mea matertera sine prole

c Terræ ossibus. .i. lapidibus expurgatus. Ouid 1. Metamorph. *lapides in corpore terræ Ossa reor dici. Exossare* propriè significat *ossa detrahere.* Terent. in Adelph. *Congrum istum maximum in aquâ sinito ludere paulisper, vbi ego venero, exossabitur.*

d Soror matris, quasi mater altera.

e *Bouilla,* quasi *boum villa,* oppidum fuit in viâ Appiâ Romæ proximũ, Clodij cæde nobilitatum, sic dictum quòd eò bos vulneratum sua trahens intestina deuenerit.

f Cliuus siue collis ille

mo tua est,&de auiâ meâ si nihil reliquum est: non tamen idcircò de hærede sum anxius, [quippe, *accedo ad Bouillas, cliuúmque Virbij: Mannius progenies terræ, præstò est hæres mihi.*] i.egò viam Appiam peto, & ad Virbij cliuum accedo; Ibi Mannius aliquis homo obscurus vltrò mihi hęres erit, & à me hæres scribetur. [*quare ex me, quis sit mihi pater quartus, haud promptè, dicam tamen,*] i. & quid-ni illum, quamuis obscurum scriberem hæredem? Nam, si ex me quęras quis abauus mihi sit, illud sanè haud promptè tibi dicere possum, dicam tamen, sed difficulter, [*adde etiam vnum, vnum etiam, filius terræ iam est,*] i.si verò quæras ampliùs & vnum adhuc addas, & vnum insuper i. si vlterior fiat inquisitio &me interroges de meo atauo & tritauo, quinam illi fuerint: ille verò iam mihi ignobilis & obscurus est, æquè ac Mannius [*& hic Mannius propè exit auunculus mihi ritu generis*] i. & sic, ipse hic Mannius (quem dixi terræ filium) cognationis ordine, aui vel auiæ meæ frater ferè euadit.

Virbij quatuor millibus à Româ distans mendicis vndique refertus erat, sic dictus ab Hyppolito, quòd Virbius fuisset. Nota est fabula. Ad cliuum illum non licebat equum perducere, quia Hyppolitus iuuenis castissimus, quem equi furibundi discerpserant, illîc in templo Triuię colebatur. *g* Hic Mannius vel lucum Aricinum Dianæ consecrârat, vel templum ei illîc condiderat. Hîc verò ponitur pro quouis paupere ibidem habitante. *h* Cuius ignorabantur parentes. Iuuenal. *gigantum fraterculus.* *i* Habitâ ratione generis mei, & sic non deerit mihi hæres etiam ex cognatione meâ.

Qui prior es, cur me in [a] *decursu*
lampada poscis?

a Metaphor. desumpta à palæstris, qui

Persius

Persius iam perstringit eos, qui cùm maiores sint natu & longâ ætate superiores, ab illo tamen iuniore hæreditatem sperant, atque illius mortem impudentissimè expectant.

Qui prior es, cur poscis me lampada in decursu?] .i. tu, ô hæres meus, qui me senior es & annosior, cur à me adhuc viuo postulas, vt tibi patrimonium meum tanquam lampada tradam? cùm tu potiùs illam posteriori & iuniori porrigere debeas?

in sacris Promethei lampada quatientes, sic currebant, vt primus defatigatus secundo, secundus tertio, tertius quarto, & ita deinceps facem traderet, posterior autem non porrigebat facem priori. Quæ decursio significabat mortalium successionem & vicem esse perpetuam. Huius consuetudinis meminit Cicero IV. ad Herennium. *Non enim quemadmodum in palæstrâ qui tedas ardentes accipit, celerior est in cursu continuo, quàm ille qui tradit, propterea quòd defatigatur cursu, integro facem tradit: ita melior Imperator nouus qui accipit exercitum, quàm ille qui decedit, propterea quod defatigatus Cursor dat integro facem.*

Sum tibi [a] *Mercurius; venio Deus huc ego, vt ille*
[b] *Pingitur. an renuis? vin' tu gaudere relictis?*
Deest aliquid summæ. [c] *minui mihi; sed tibi totum est,*
Quicquid id est. Vbi sit, fuge quærere, quod mihi quondam
Legârat [d] *Tadius, neu* [e] *dicta repone paterna:*

a Mercurius præest mercaturis & lucra adiuuat. Horat. Satyr. III. lib. II. *— an magis excors Rejectâ prædâ, quam præsens Mercurius fert?* vndè Ἑρμαῖον apud Græcos pro *lucro inspera-*

f Fœnoris accedat merces; hinc exime sumptus.

Persius, in personâ cuiuslibet diuitis, hæredem patrimonium expectantem, sic alloquitur.

Sum Mercurius tibi:] .i. Ego cuius hæreditatem tu captas, sum tibi tanquam lucri Deus: [*ego venio Deus huc vt ille pingitur.*] .i. ego in hunc locum vbi sumus, ad te venio talis, qualis ille Mercurius pingitur, & bona mea sine tuo merito tibi gratis offerens. [*an renuis?*] .i. num illa recusas? [*vin' tu gaudere relictis?*] .i. vís-ne tu bonis à me in testamento tibi relictis gaudere, atque illa in bonam partem tanquam lucrum aduentitium accipere? Respondet hæres conquerens hæreditatem esse imminutam. [*Aliquid deest summæ.*] .i. aliquid ex summâ bonorum tuorum, quæ à patre accepisti diminuitur. [*minui mihi, sed totum est tibi,*] .i. ego hæreditatem meam (inquit Persius) in detrimentum meum minui, sed tibi idcircò nullam facio iniuriam, quandoquidem, quod tibi relinquo quicquid id est, tibi totum est & integrum, Nam tibi nihil erat debitum, [*fuge quærere vbi sit, quod Tadius legârat mihi quondam,*] .i. noli ex me rationem exigere, vbi sit illud legatum, quod Tadius olim mihi

a *Mercurius* autem sic dictus est, quasi medius inter homines currens, præcipuè inter vendentes & emẽtes.
b Sacculum in manu tenens nummis grauidum.
c In meos vsus consumpsi.
d O impudicam hæredis impudentiam & immoderatam habendi cupiditatem, qui de alienis legatis sibi rationem reddi exigit!
e Dictata, quæ patres auari suis filiis dicere solent.
f *Fœnus à fœtu*. Nihil enim aliud est *fœnus* quàm *fœtus* hoc est, partus pecuniæ Græcè τόκος.

in teſtamento reliquerat,[*neu repone dicta paterna:*] .i. neue mihi dicta imperioſa retribue pro hæreditate quam tibi in teſtamento relinquo, more patris morituri dicentis ad filium luxurioſum? [*Merces fœnoris accedat*;] .i. pecuniæ vſus ſorti & ſummæ capitali accreſcat, [*hinc exime ſumptus.*] i. ex hac mercede vſurariâ fac impenſas quotidiè, & ſummam principalem noli imminuere.

Quid reliquum eſt? reliquum? nunc nunc [a] *impenſiùs vnge,*
Vnge [b] *puer caules. Mihi feſtâ luce coquatur*
[c] *Vrtica, & fiſſâ* [d] *fumoſum ſinciput aure?*
Vt tuus iſte [e] *nepos olim ſatur* [f] *anſeris extis,*
Cùm [g] *moroſa* [h] *vago* [i] *ſingultiet inguine vena,*
[k] *Patriciæ immeïat vuluæ* (——

a Maiore impensâ & ſumptu.
b *Puer,* hoc loco ſignificat famulum vel ſeruum obſonatorem, interdum denotat marem contrario nomine puellæ. Aliquando nomine *pueri* intelligimus ætatem puerilem. ponitur etiam pro *filio.* Virgilius. *Aſcaniuſque puer.*——
c *Vrticam* depingere opus non eſt,

Sunt verba Mannij hæreditatem imminutàm ægrè ferentis. [*Quid reliquum eſt?*] .i. Quid mihi hæredi tuo futuro de facultatibus tuis remanet? [*reliquum?*] Perſius cum indignatione vltimum Mannij verbum repetit. Negas tu aliquid eſſe reli-

quum? faciam profectò, vt dicis, sc. vt nihil sit reliquum. [*puer vnge nunc, nunc impensius vnge caules.*] .i. ô famule, sine dilatione perfunde caules & olera sumptuosiùs, perfunde (inquam) & obsonia lautiora mihi compara. [*Vrtica coquatur mihi luce festâ & sinciput fumosum aure fissâ?*] .i. An mihi sordidè victitanti die festo apponatur in cibum vrtica & capitis porcini pars anterior in fumo suspensa per aurem clauo perforatam? [*vt tuus iste nepos olim satur extis anseris, immeïat vulua patritiæ, cùm vena morosa singultiet inguine vago.*] .i. vt iste ex posteris tuis luxuriosus & ganeo iecoribus anserinis aliquando pastus, in vuluam matronæ nobilissimæ semen genitale quasi vrinam eiaculetur, quando virga virilis suâ tentigine submolesta turgescet & libidine quatietur.

quæ non modò interdiu sed etiam noctu in tenebris solo tactu ab omnibus facillimè cognoscitur. Ab *vrendo* nomen traxit. Hîc verò ponitur pro quauis herbâ vilissimâ. per Synechd. speciei.
d Horat. Satyr. II. lib. II. ——*fumosa cum pede perna.*
e *Nepos*, præter vulgatam significationem, profusum & perditum hominem signat, quem Græci ἄσωτον nominant. Horatius Satyr. VIII. lib. I. *Pontolabro scurræ, Nomentanóque nepoti.*
f Athen. lib. IX. scribit tanto in pretio fuisse veteribus anseris iecur, vt essent apud eos χηνοβοσκοὶ .i. anserum pastores, qui anseres ita alerent, vt eorum iecur mirificè augeretur. ad quam rem dulcia multùm conferunt. Martial. lib. XIII. *Aspice quàm tumeat magno iecur ansere maius: Miratus dices: hoc rogo, creuit vbi?*
g *Morosa* dicitur mentula, ob eius petulantiam & amaritudinem. *vel, morosa* dicitur, quasi curiosa, nolens rem habere cum plebeïâ, sed patritiâ fœminâ. *h* Inguine errante, quod vnum locum præ tentigine tenêre nequit. *i* Obscœna est Metaphor. ducta à singultu, qui ex interuallis sæpè repetitur, dum ex ventriculo quæ in proprium corpus impacta sunt, excutere conatur. *k* Rem habere cum fœminâ nobili.

——*mihi* [a] *trama figuræ*
Sit reliqua? aſt illi tremat omento
[b] *popa venter?*

An ego (inquit Perſius) parſimoniâ macreſcam, vt hæres meus luxurioſis ſumptibus pingueſcat? [*trama mihi figuræ ſit reliqua?*] .i. Egó-ne ſic viuam, vt mihi tanquam hominis figuræ & vmbræ, corpus fame enectum inſtar tramæ, ſit reliquum? [*aſt venter popa tremat illi omento?*] .i. ſc. vt illi, meo hæredi venter obeſus pulpitet pinguedine?

a *Tramæ* propriè ſignificat *Stamen panni, non ſubtegmen* vt quidam volunt. quod verba Senecæ ad Lucilium perſpicuè probant. *Deindè quemadmodùm ſubtegmen inſertum, quod duritiam vtrinque comprimentis tramæ remolliat.* Hîc autem ponitur Metaphoricè pro monogrammo, homine macro, pertenui & decolori, *cuius oſſa, venæ ac nerui apparent tanquam trama in veſte attritâ.* *b* Venter in popinis pinguefactus. *Popa* propriè ſignificat *victimarium* .i. miniſtrum qui victimas ad altare ligat & ferit. Hoſtiarum igitur viſceribus ſe probè curabat, & abdomen tremulum ſibi comparabat.

Vende animam lucro, mercare, atque excute [a] *ſolers*
Omne latus mundi, ne ſit præſtantior alter
[b] *Cappadocas rigidâ* [c] *pingues* [d] *pauiſſe* [e] *cataſtâ.*
Rem duplica. Feci; iam triplex; iam mihi quartò,

a *Solers*, quaſi *ſolus* in arte, quique in omnibus rebus prudens eſt.
b Seruos ex Cappadocia, vndè multi venales Ro-

Iam decies redit [f] *in rugam, depinge, vbi sistam,*
Inuentus, [g] *Chrysippe, tui finitor* [h] *aceruI.*

Verba sunt Mannij Persium ad lucra immodica stimulantis. [*Vende animam lucro,*] .i. vt opes mihi hæredi tuo futuro accumules, vende animam & periculis expone vitam famámque tuam, [*mercare, atque solers excute omne latus mundi,*] .i. per fas & nefas mercaturam exerce, atque ad lucrum prudens, omnes mundi regiones perlustra, [*ne alter sit præstantior pauisse Cappadocas pingues catastâ rigidâ.*] .i. ne quis mangonum fiat mancipiis te locupletior. [*Rem duplica.*] .i. Diuitias tuas gemina negotiando. Respondet Persius in personâ auari, atque ostendit non solùm quàm inexplebilis sit auaritiæ sitis, vt neque duplici, triplici, quadruplici, imò ne decuplo diuitiarum augmento sit contenta: verùm etiam Satyram concludens, ad Chrysippum facit Apostrophen, illum rogans, vt quemadmodum ille Argumentationi aceruali finem inuenit: sic etiam quærendarum opum modum præscriberet, priusquàm in immensum crescat. [*Feci; iam triplex; iam mihi quartò, iam decies redit in rugam.*] .i. ego (inquit Persius)

mam adducebantur. *Cappadoces enim* barbari seruiq; sunt, naturâ, vel lege, seruiuntque suo Regi, vt serui domino. Cicer. in Orat. ad Senatum, post reditum. *Cappadocem modo abreptum de grege venalium diceres.*

c Quos, veluti caballos alebant mangones, vt essent pinguiores & magis succulenti.

d Ad pascendum.

e *Catasta,* locus erat rigidus & robustus, vbi venales serui pedibus gypsatis exponebàtur, simul & nudabantur, vt emptores eos cóspicerent, ne quid morbi aut vitij late-

pecunias meas & patrimonium duplicaui, triplicaui, quartò & decies multiplicaui. [*Chrysippe, inuentus finitor tui acerui, depinge vbi sistam.*] .i. ô Chrysippe qui inuentus es finitor tui Soritis, perscribe quæso, vbi vel in quo diuitiarum loco pedem figam & acquiescam.

ret. Tibullus. *Nota loquor, regnum ipse tenet, quem sæpè coëgit Barbara gypsatos ferre catasta pedes.*

f Quasi in plicam .i. decies multiplicatur. *g* *Chrysippus* Cleanthis discipulus, ita claruit in Dialecticis, vt plerique existimarint, si apud deos locus esset Dialecticæ, non aliam Dialecticam futuram quàm Chrysippeam. Extat & de eo hic Senarius apud Laërtium, *εἰ μὴ γὰρ ἦν Χρύσιππος, οὐκ ἂν ἦν στοά. nisi enim esset Chrysippus, non esset porticus.*
h Hic aceruus est Sorites.i.acerualis Argumentatio à Chrysippo inuenta, valdè captiosa & fallax, ex Amphibologia, Compositione, Diuisione aliisque Elenchis, vt si quis dicat. *Dico me mentiri & mentior. Verùm igitur dico & non mentior. Sorites* autem captiosum est & multiplex argumentandi genus, cùm aliquid minutatim & gradatim additur ei, quod ab aduersario concessum est, vel detrahitur, in quo ex vno concesso ad multas conclusiones connexas adsurgitur; quale est illud Horatij Epist. 1. lib. 11. *Dum cadit elusus ratione ruentis acerui*, &c.

Huius Syllogismi infinitis quæstionibus quomodo sit respondendum, & in quâ quæstione acquiescendum, docuit Chrysippus.

ISTE.

INDEX
RERVM ET VERBORVM,
QVÆ IN HOC LIBRO
continentur.

Numerus paginam, & literam marginalem denotat.

A

B

FINIS.

